

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI**

**SURİYE İÇ SAVAŞINDA DEVLET DIŞI SİLAHLI AKTÖRLER
ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ: DAEŞ VE NUSRA
CEPHESİ ÖRNEKLERİ**

Ömer Behram ÖZDEMİR

DOKTORA TEZİ

Danışman: Doç. Dr. İsmail Numan TELCİ

OCAK - 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SURİYE İÇ SAVAŞINDA DEVLET DIŞI SİLAHLI
AKTÖRLER ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ:
DAEŞ VE NUSRA CEPHESİ ÖRNEKLERİ

DOKTORA TEZİ

Ömer Behram ÖZDEMİR

Enstitü Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler

“Bu tez 23/01/2023 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Doç.Dr. İsmail Numan TELCİ	Başarılı
Doç.Dr. İsmail EDİZ	Başarılı
Doç.Dr. Nebi MİŞ	Başarılı
Doç.Dr. Abdurrahman BABACAN	Başarılı
Doç.Dr. Muharrem Hilmi ÖZEV	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet

Hayır

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütölen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Ömer Behram ÖZDEMİR

23/01/2023

ÖNSÖZ

Doktora eğitimim boyunca bana maddi ve manevi her türlü destekte bulunan muhterem anneme, babama ve kardeşime hem bu süreçte hem de hayatım boyunca sürekli yanımda durmalarından ötürü teşekkürü bir borç bilirim. Hakları asla ödenmez. Allah onlardan razı olsun. Sakarya Üniversitesi'nde çalıştığım yıllar boyunca dostluklarını esirgemeyen Uluslararası İlişkiler Bölümü ve ORMER'de birlikte çalıştığım mesai arkadaşlarıma bilhassa Ensar Muslu, Ahmet Üçağaç, Cüneyt Doğrusözlü ve Furkan Polat'a da müteşekkirim. Daeş'e dair çalışmalarına beraber başladığımız meslektaşım Recep Tayyip Gürler'e bu alanda kendimi geliştirmeme olan katkısı sebebiyle ayrıca müteşekkirim. Doktora danışmanım ve dostum İsmail Numan Telci'ye de süreç içerisinde hem akademik yol göstericiliği hem de dostluğundan ötürü şükranlarımı sunarım. Son olarak tez yazım sürecinde desteğini sürekli hissettiğim kıymetli eşim Sena ve tezimi nihayete erdirmemde büyük bir motivasyon kaynağı olan kızım Ayşe Leyla'ya sonsuz teşekkürler.

Ömer Behram ÖZDEMİR

23/01/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: DEVLET DIŞI SİLAHLI AKTÖRLER: TİPOLOJİLER, ANALİZ ÇERÇEVELERİ VE TERÖRİST KİMLİK	12
1.1. Devlet Dışı Silahlı Aktörler (DDSA)	12
1.2. DDSA Tipolojileri	14
1.2.1. Williams Tipolojisi.....	14
1.2.2. Krause ve Milliken Tipolojisi.....	18
1.2.3. Zohar Tipolojisi	21
1.2.4. Schneckener Tipolojisi	23
1.2.5. McQuinn Tipolojisi	26
1.2.6. Ezrow Tipolojisi	28
1.2.7. Thomas ve Casebeer Tipolojisi	29
1.2.8. Mulaj Tipolojisi	30
1.2.9. Aydınlı Tipolojisi	30
1.2.10. Ali Tipolojisi	31
1.2.11. DDSA Tipolojilerinde Nusra Cephesi ve Daeş'in Konumları	32
1.3. DDSA Analiz Çerçevesi	34
1.3.1. Bartolomei/Casebeer/Thomas Analiz Çerçevesi	34
1.3.2. Oktav/Parlar Dal/Kurşun Analiz Çerçevesi.....	36
1.3.3. Aydınlı'nın Özerklik-Temsiliyet-Etki Çerçevesi	38
1.4. Terörizm Tipolojileri ve Terörist Kimlik	40
BÖLÜM 2: SURİYE İÇ SAVAŞINDA DAEŞ VS EL-KAİDE (NUSRA CEPHESİ): TARİHİ SÜREÇ, YABANCI SAVAŞÇILAR VE DİĞER AKTÖRLERLE İLİŞKİLER	45

2.1. Tarihi Süreç	45
2.2. Yabancı Savaşçılar	63
2.3. Diğer Aktörlerle İlişkiler	73
2.3.1. Amerika Birleşik Devletleri	74
2.3.2. Rusya	80
2.3.3. Türkiye	85
2.3.4. İran.....	89
BÖLÜM 3: TERÖRİST KİMLİKLERİN KIYASI: SEMBOLLER, ROLLER VE DURUM TANIMLAMA	93
3.1. Semboller.....	94
3.1.1. Daesh	94
3.1.2. Nusra Cephesi.....	102
3.2. Durumu Tanımlama.....	106
3.2.1. Daesh	106
3.2.2. Nusra Cephesi.....	107
3.3. Roller	108
3.3.1. Daesh	109
3.3.2. Nusra Cephesi.....	112
BÖLÜM 4: ÖZERKLİK-TEMSİLİYET-ETKİ ÇERÇEVESİ BAĞLAMINDA DAEŞ VS NUSRA CEPHESİ	116
4.1. Özerklik	116
4.1.1. Daesh	117
4.1.2. Nusra Cephesi.....	121
4.2. Temsiliyet	126
4.2.1. Daesh	127
4.2.2. Nusra Cephesi.....	129
4.3. Etki	133
4.3.1. Daesh	134
4.3.2. Nusra Cephesi.....	136
SONUÇ	139
KAYNAKÇA.....	144

EK	173
ÖZGEÇMİŞ	193

KISALTMALAR

- DDSA** : Devlet Dışı Silahlı Aktör
IDP : Kendi Ülkeleri İçinde Yerinden Edilmiş Kişi
BM : Birleşmiş Milletler
Daes : Irak Şam İslam Devleti/ İslam Devleti örgütü
YPG : Yekîneyên Parastina Gel
SDG : Suriye Demokratik Güçleri
ÖSO : Özgür Suriye Ordusu
USG : Ulusal Savunma Güçleri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	: DDSA Tipolojilerinde Nusra Cephesi ve Daeş'in Konumları	34
Tablo 2	: Oktav/Parlar Dal/Kurşun'a Göre Yeni Nesil Ddsa'ların Karakteristiklerini Analiz Etmek İçin Kullanılan Üç Katman.	37
Tablo 3	: Devlet ve Rejim Dışı Aktörlerin Şiddet Siyaseti	41
Tablo 4	: Terör Tipolojileri	43
Tablo 5	: Nusra Cephesi'ne Bağlı Medya, Yerel Yönetim, Yargı, Eğitim Kurumları	52
Tablo 6	: Paris'teki Terör Saldırısını Düzenleyen Ülkelerine Geri Dönmüş Yabancı Savaşçılar	67
Tablo 7	: Daeş'in 2013-2016 Arası Dönemde Alan Hakimiyetinin Dışındaki Ülkelerde Gerçekleştirdiği Eylemler.....	70
Tablo 8	: Daeş ve Nusra Cephesi'nin Üstlendikleri Roller.....	109
Tablo 9	: Daeş ve Nusra Cephesi'nin "Özerklik" Kapasiteleri.....	125
Tablo 10	: Daeş ve Nusra Cephesinin Temsiliyet Kapasiteleri.....	132
Tablo 11	: Daeş ve Nusra Cephesinin Etki Kapasiteleri	138

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1	: Williams'a Göre DDSA Tipleri.....	14
Şekil 2	: Krause ve Milliken'e göre DDSA Tipleri	19
Şekil 3	: Zohar'a Göre DDSA Tipleri.....	21
Şekil 4	: Schneckener'e Göre DDSA Tipleri.....	23
Şekil 5	: McQuinn'e Göre DDSA Tipleri	26
Şekil 6	: Ezrow'a Göre DDSA Tipleri.....	28
Şekil 7	: Thomas ve Casebeer'e Göre DDSA Tipleri	30
Şekil 8	: Mulaj'a Göre DDSA Tipleri.....	30
Şekil 9	: Aydınli'ya Göre DDSA Tipleri	31
Şekil 10	: Ali'ye Göre DDSA Tipleri	31
Şekil 11	: Aydınli'nın Özerklik-Temsiliyet-Etki Çerçevesi	38
Şekil 12	: Nusra Cephesi'nin İdari Yapısı	51
Şekil 13	: Daeş'in 2016 Yılında Kendi Yayın Organları Vasıtasıyla Yayınladığı Örgütsel Yapısı	54

ÖZET

Başlık: Suriye İç Savaşında Devlet Dışı Silahlı Aktörler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz: Daeş ve Nusra Cephesi Örnekleri

Yazar: Ömer Behram Özdemir

Danışman: Doç. Dr. İsmail Numan TELCİ

Kabul Tarihi: 23/01/2023

Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 173(tez) + 20 (ek)

Devlet dışı silahlı aktörlerin (DDSA) bağımsız aktörler olarak bölge siyasetindeki etkisi 2000lerin başında Irak ve Afganistan'ın işgalleriyle başlamıştır. Bu süreç Arap Baharı sonrası bölgedeki iç savaşlarda belirgin hale gelmiştir. DDSA'lar yakın dönemin yerel ortakları, veyahut müdahale bahaneleri haline gelerek uluslararası ilişkilerde devletlerden rol çalmaya başlamıştır. Yakın dönemin en kanlı bilançosuna sahip çatışması olan Suriye iç savaşı ise bu bağlamda DDSA'ların bölge siyasetinde göz ardı edilemeyecek konuma çıkmasına ve bölgesel politikalar için doğal müttefikler olarak belirmesine yol açmıştır. Bu tezde DDSA'lar sınıflandırma, kapasite ve kimlikleri üzerinden karşılaştırılırken vaka olarak Daeş ve el-Kaide (Nusra Cephesi) ele alınmıştır. DDSA'ların sınıflandırılma ve değerlendirilmelerine dair tartışmalardan Daeş ve Nusra Cephesi'nin DDSA olarak tanımlanmalarında faydalanılmıştır. Tezde ele alınan zaman aralığında savaş sahasında yaşananlar ve iki örgütün bu süreçteki eylemleri tarihi arka plan olarak ele alınmıştır. Daeş ve Nusra Cephesi arasındaki nüfuz yarışı yabancı savaşçılar ve diğer aktörlerle ilişkiler bağlamında ele alınarak DDSA'ların rekabet halindeki davranışları ortaya koyulmuştur. Terörist kimlik ve DDSA kapasiteleri Daeş ve Nusra Cephesi'nin resmi propaganda içerikleri ve beyanlarından faydalanılarak ele alınırken literatürde bu örgütler üzerine kaleme alınmış farklı perspektiflerdeki eserlerden de faydalanılmıştır. Daeş ve Nusra Cephesi'ni farklı yönleriyle ele alan bu çalışma iki örgütün derinlemesine profillerini çıkarmak, aralarındaki ilişkiyi analiz etmek ve aralarındaki farkları ortaya koymayı amaçlamıştır. Böylece Daeş ve Nusra Cephesi'ni birbirinin muadili olarak ele alan toptancı eğilime karşın literatüre derinlik kazandıracak bir katkı vermek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: DDSA, Suriye iç savaşı, Nusra Cephesi, Daeş, el-Kaide.

ABSTRACT	
Title of Thesis: A Comparative Analysis on Violent Non-State Actors in the Syrian Civil War: Daesh and Nusra Front	
Author of Thesis: Ömer Behram Özdemir	
Supervisor: Assoc. Prof. İsmail Numan TELCİ	
Accepted Date: 23/01/2023	Number of Pages: viii (pre text)+ 173 (main body)+ 20 (app)
<p>The influence of violent non-state actors (VNSAs) in regional politics as independent actors started with the invasions of Iraq and Afghanistan in the early 2000s. This transformation has become evident in the conflicts in the region after the Arab Spring. VNSAs have started to steal a role from states in international relations by becoming local partners. VNSAs also turned into main reasons for some military interventions in near future. On the other hand Syrian civil war, the bloodiest conflict of last 20 years, has led VNSAs to become undeniable actors in regional politics and to appear as natural partners for regional policies. In this thesis, Daesh and al-Qaeda (Nusra Front) are discussed as a case while comparing VNSAs over their types, capacities and identities. Discussions on the classification and evaluation of VNSAs were used to define Daesh and Nusra Front deeply. The events on the battlefield during the time period covered in the thesis (2013-2016) and the actions of the Daesh and Nusra Front in this process were discussed as historical background. The competitive behavior of VNSAs has been revealed by considering the influence race between Daesh and Nusra Front in the context of relations with foreign fighters and other actors in the region. While the terrorist identity and VNSA capacities are handled through by using of the official propaganda contents and statements of Daesh and Nusra Front as source, the literature on these organizations from different perspectives has also been used. This study, which deals with the different aspects of Daesh and Nusra Front, aimed to make in-depth profiles of the two groups, to analyze the relationship between them and to reveal the differences between them. Thus, it is aimed to make a contribution that will add depth to the literature, despite the trend that treats Daesh and Nusra Front as equivalents of each other.</p>	
Keywords: VNSA, Daesh, Nusra Front, Syrian civil war, al-Qaeda	

GİRİŞ

Arap Baharı ile Ortadoğu coğrafyasında patlak veren ayaklanmaların önemli bir kısmı iç çatışmalara evrilmiştir. Tunus ve Mısır gibi gerginlik düzeyi farklı lakin iç savaşa evrilmeyen örneklerin haricinde Libya, Suriye ve Yemen 2010'lu yıllarda bölge ve dünya gündemini belirleyen iç savaflara sahne olmuştur. Söz konusu ülkelere bakıldığında Libya ve Yemen'de ilk etapta iktidar değişikliklerinin yaşandığı lakin takip eden süreçte yerel aktörler arası güç mücadelesine bölgesel ve küresel aktörlerin katılımıyla büyüyen iç çatışmaların patlak verdiği ve halen bu çatışma ortamının devam ettiği görülmektedir. Suriye'de ise Baas rejimi ayaklanma ve devamındaki çatışmanın sonucunda halen devrilmemiş lakin ülkenin muhtelif bölgelerinde iktidarını kaybederken hakim olduğu noktalarda ise gücünü Rusya ve İran gibi aktörlerle paylaşmak zorunda kaldığı bir konuma düşmüştür. İç savaşın yaşandığı ülkeler düzenli ordular başta olmak üzere devlet otoritesini temsil eden kurumların neredeyse çöktüğü, kamu otoritesinden doğan boşluğun farklı aktörlerce doldurulmaya çalışıldığı ve böylece hem siyasette hem de sosyolojide yeni aktörlerin yeni dengeler oluşturduğu bir dönem yaşanmaya başlamıştır. Öngörülemezlik ve sürekli çatışma durumu bu ülkelerin yeni normal haline gelirken bu yeni normal söz konusu çatışmaların ve ülkelerin analizi hususunda araştırmacıları zorlayan dönüştürücü bir rol oynamıştır.

Bahsi geçen dönüştürücü rolün ortaya çıkmasında ise devlet dışı silahlı aktörlerin (DDSA'lar) etkisiz yadsınamaz konumda olmuştur. DDSA'lar önce mevcut otoritelerin sarsılması ardından kaotik düzende iktidar paylaşımında roller oynamışlardır. Çatışma ortamı uzadıkça kaybolan devlet otoritesi DDSA'ların sayılarının artmasına yol açarken bu süreçte hayatta kalabilen DDSA'lar mali ve askeri kapasitelerini arttırarak bölgeye dair analizlerde göz ardı edilemeyecek etkide aktörlere dönüşmüşlerdir. Gerek savaflara sahne olan ülkelerdeki yönetimler gerekse de çatışmalara taraf olmak suretiyle müdahil olan devletler DDSA'ları yok saymak yerine politikalarını DDSA'lar ile iş birliği üzerinden izleyerek pek çok DDSA'ya belli bir dereceye kadar uluslararası meşruiyet sağlanmasına kapı açmışlardır. ABD'nin Daeş karşıtı askeri müdahalesi sürecinde Suriye'de PKK'nın Suriye kolu YPG ile iş birliği yaparken Irak'ta işgalin ilk yıllarında kendisine karşı savaşan İran destekli Şii milis güçlerle iş birliği yapması bunun başlıca örneğidir. Rusya'nın Suriye'de İran destekli milis güçlere ek olarak kendisinin fonladığı milis

unsurları bir saha aparatı olarak kullanması hatta kimi rejim askeri unsurlarını Moskova'nın milislerine dönüştürmesi¹ büyük güçlerin bu trende uyum sağladığını göstermektedir. Türkiye'nin Suriyeli muhaliflerle kurduğu yakın ilişkilerin son tahlilde muhalif unsurlarla YPG ve Daeş'e karşı ortak askeri hareketlerle sonuçlanması², İran'ın Irak tecrübesine benzer şekilde Suriye'de³ de onlarca milis güç ile sahada yer alarak hem rejimi ayakta tutması hem de bölge ülkelerine tehdit oluşturması bu hususta verilebilecek diğer örnekler konumundadır. Bazı DDSA'lar vekalet savaşlarındaki vekil görevini ifa ederken Taverner Suriye'nin bizatihi kendisinin farklı kliklerin bölgesel rekabetinde vekil konumuna düştüğünü iddia etmektedir.⁴

Araştırmanın Önemi

DDSA'ların dahli ve etkileri artışı çatışmaların uzamasına etki ederken ayrıca çatışmaların sınır ötesine taşınan sonuçları üzerinde de pay sahibi olmuştur. Burada önce bölge ülkelerini ardından Avrupa ve ABD'yi etkileyen başlıca çıktı büyük göç dalgaları olmuştur. Libya'da önce Kaddafi'nin yıkılışı süreci sonrasında ise yaşanan iç çatışma sürecinin sonucunda 2015'te ülke nüfusunun %10'una yakın bir kısmı Kendi Ülkeleri İçinde Yerinden Edilmiş Kişi (IDP) konumuna düşmüştür.⁵ 30 milyon civarında nüfusu olan Yemen'de ise önce iç çatışmalar ardından bölgenin İran ve Suud bölgesel rekabetinin savaş sahası haline gelmesi nüfusun %10'undan fazla bir kısmının IDP konumuna düşmesine ve neredeyse aynı sayıda insanın kıtlık riskiyle karşı karşıya kalmasına yol açmıştır.⁶ Suriye'de ise bilanço çok daha ağır olmuş ve yakın tarihin gördüğü en geniş kapsamlı trajedi yaşanmıştır. Savaş öncesi nüfusu 21 milyon olan Suriye'de iç savaşla geçen 10 yılı aşkın sürecin sonunda 2022 itibariyle BM verilerine göre 6.7 milyon IDP

¹ Gregory Waters, "From Tiger Forces to the 16th Brigade: Russia's Evolving Syrian Proxies," Middle East Institute, 2022.

² "Turkish Military, FSA Take Entire Control of Afrin City Center: Erdoğan," Hürriyet Daily News, 2018, <https://www.hurriyetdailynews.com/turkey-free-syrian-army-take-complete-control-of-afrin-erdogan-128903>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

³ Ömer Behram Özdemir, "Suriye'de İran Destekli Milisler: Profiller Ve İşlevleri," vol. 304 (Ankara: ORSAM, 2022).

⁴ Angus Taverner, "Syria—The Use of Violent Non State Actors as a Tool of Regional Policy," in The Syrian Crisis: Effects on the Regional and International Relations, ed. Dania Koleilat Khatib (Singapore: Springer, 2021), s.194.

⁵ "Country Profile Libya," IDMC (Internal Displacement Monitoring Centre), Erişim Tarihi: Kasım 2022, <https://www.internal-displacement.org/countries/libya>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁶ "Yemen: Millions of Displaced Persons and Migrants Desperate for Aid amid Funding Shortfalls," International Organization for Migration, 2021, <https://www.iom.int/news/yemen-millions-displaced-persons-and-migrants-desperate-aid-amid-funding-shortfalls>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

bulunurken ülke dışına göç etmiş kayıtlı mülteci sayısı ise 6 milyonun üzerindedir.⁷ Bu göç dalgası ilk etapta başta Türkiye olmak üzere çatışma bölgelerine komşu ülkeleri vursa da son tahlilde Avrupa kapılarına dayanmış ve çatışmanın çıktıkları Avrupa siyaseti üzerinde de dönüştürücü rol oynamıştır. Sakıb ve Osman'a göre Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapan Avrupa ülkelerinde mülteci sayısı ile suç artışı arasında bir bağlantı saptanmamış olmasına karşın mülteci dalgasıyla paralel olarak aşırı sağ partilerin çok kültürlülük karşıtı söylemleri güç kazanmıştır⁸ Aşırı sağ söylem mülteci karşıtlığını İslamofobik söylem ile de harmanlarken bu süreç Suriye başta olmak üzere bölgeden gelen mültecilerin "işgalciler" göç dalgasının ise "göç cihadı" gibi ayrıştırıcı ifadelerle kavramsallaştırılmasına yol açmıştır.⁹

DDSA'ların artan etkilerinin bir diğer çıktısı ise yabancı savaşçılar meselesinin uluslararası alanda gündem belirleyen bir konu başlığı haline gelmesi olmuştur. ABD'nin öncülüğünde¹⁰ uluslararası bir gündem haline gelen yabancı savaşçılar meselesi dünyanın muhtelif bölgelerinde -özellikle de Avrupa'da- küresel bazda terör örgütleriyle iltisaklı saldırganların gerçekleştirdiği terör eylemleriyle karar alıcıları çeşitli çözüm yollarına yöneltmiştir. ABD öncülüğünde Suriye ve Irak'ta teşkil edilen Daeş karşıtı uluslararası koalisyon bunun askeri çözüm bazındaki çıktısı olurken "Daeş" üyesi vatandaşlarını ceza olarak vatandaşlıktan çıkarmak ve ülkeye geri alınmalarını engellemek de iç siyasette başvurulan yollar olmuştur. Buna ek olarak YPG'ye ABD ve AB tarafından verilen destekte görüldüğü üzere bir DDSA'yı başka bir DDSA'nın etkisini kırmak ve o DDSA'ya karşı ön savunma hattı olarak görevlendirmek de bu sürecin net bir çıktısı olmuştur.

DDSA'ların bölgede yaşanan iç çatışmalardaki dönüştürücü işlevi bilhassa Suriye özelinde zirveye çıkmıştır. Bölgesel ve küresel etkileriyle yakın tarihin en yıkıcı çatışmalarından olan Suriye savaşına dair Suriye rejimi ve müttefikleri tarafından çok

⁷ "UNHCR - Syria Emergency," UNHCR, 2022, <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁸ Nazmus Sakib and Syed Muhammad Ishraque Osman, "Syrian Refugee Influx and the Rise of Far-Right Rhetoric: A Quasi-Experimental Investigation," *European Politics and Society* 21, no. 4 (March 2019): pp. 371-383.

⁹ Farid Hafez, "The Refugee Crisis and Islamophobia," *Insight Turkey* 17, no. 4 (2015).

¹⁰ "President Obama Chairs the U.N. Security Council Meeting on Foreign Terrorist Fighters," National Archives and Records Administration, 2014, <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2014/09/24/president-obama-chairs-un-security-council-meeting-foreign-terrorist-fighters>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

sayıda komple teorisi dolaşıma sokularak su bulandırılmaya çalışılmıştır. Rejim önce Selefilere¹¹ ardından ise Batı'yı Şam'a karşı komplonun planlayıcısı ve faileri olarak niteleyerek kendisine bir mağdur pozisyonu almaya çalışmıştır. Şam'ın müttefikleri Moskova ve Tahran ise en başta Şam'da rejim tarafından gerçekleştirildiğine dair ciddi bulgular bulunan kimyasal silah saldırısının yabancı güçlerin sahnelediği bir oyun olarak nitelerken¹² Şam ile benzer çizgide manipülatif bir söylem tutturmuşlardır. Çatışmanın temelinde dış müdahale çerçevesinde bir söylem koyan rejim buradan yola çıkarak kaybettiği uluslararası meşruiyeti sahada kendisine bağlı olmayan DDSA'lar üzerinden yeniden inşa etmek istemiştir. Bu sebeple radikal unsurların anaakım ılımlı muhalefeti boğacağı bir zemine yönelik çalışmış, Arap Baharı öncesi dönemde Irak'ta ABD ve Irak hükümet güçlerine karşı desteklediği radikalleri¹⁴ bu kez hapisanelerden çıkartarak Daeş'e Suriye içerisinde can suyu vermiştir¹⁵.

Rejim cephesi söylemini muhalif DDSA'ların "radikalliği" üzerine odaklayarak son tahlilde "ya Esed ya Daeş" tercihini uluslararası kamuoyuna sunmuştur. Bu söylemle birebir örtüşmesine de rejim karşıtı aktörler arasında da özellikle yukarıda bahsi geçen terör eylemleri ve mülteci dalgasının etkisiyle muhalefetin kendini radikallerden ayırtıramadığı veyahut Daeş'e karşı savaşta işlevsel olmayacaklarına dair yorumlar trend olmuştur. Suriye'de yaşanan kanlı savaş, yaşanan trajedi ve kayıtlara geçen onlarca savaş suçuna karşın ancak Daeş'e karşı müdahale için örgütlü bir inisiyatif alınması ve bu süreçte de savaşın tâli aktörlerinden YPG'nin iş birliği için tercih edilmesi de bu algının eylem bazındaki çıktısıdır.

¹¹ Elias Khoury, "Who Is Conspiring against Syria?," Jadaliyya, 2011, <https://www.jadaliyya.com/Details/24716>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹² "Russia Says Syrian 'Chemical Attack' Was Staged," BBC, 2018, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-43747922>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹³ "Iran Condemns Syria Chemical Charges as 'Conspiracy'," Gulf Times, 2018, <https://www.gulf-times.com/story/588182/iran-condemns-syria-chemical-charges-as-conspiracy>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹⁴ "Maliki Blames Syria for Attacks, Assad Denies Claim," France 24, 2009, <https://www.france24.com/en/20090901-maliki-blames-syria-attacks-assad-denies-claim->. Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹⁵ "How Assad Helped Create Isis to Win in Syria and Got Away with the Crime of the Century," Haaretz, 2018, <https://www.haaretz.com/middle-east-news/syria/2018-10-07/ty-article-magazine/iran-russia-and-isis-how-assad-won-in-syria/0000017f-e2ed-d75c-a7ff-feedad480000>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

Araştırmanın Amacı

Rejim karşıtı DDSA'ları "radikal", "terörist", "tekfirci" gibi çeşitli adlandırmalar altında tek potada eriten eğilimde ise "benzetilen" aktör olarak araştırmacıların karşısına "el-Kaide" ve "Daeş" getirilmektedir. "El-Kaide ve benzeri örgütler", "Daeş ve benzeri örgütler" gibi çokça karşılaşılan ifadeler bu örgütleri yekten bir "üst küme" konumunda tanımlama iddiasındadırlar. Bununla birlikte söz konusu örgütler ile benzetildikleri muhalif gruplar arasında ve kendi aralarında tarih, kimlik, usul ve siyasi ajandalar bağlamında ciddi farklılıklara sahip oldukları görülmektedir. "Sol" üst kümesi altında Baas Partisi ile Lübnan iç savaşında Suriye Baas güçlerine karşı savaşan sol grupları veya "İslamcı" üst kümesi altında Suriye'de birbirleriyle savaşan "Hizbullah" ile "Ahrar'uş Şam"ı aynı kefeye koymak neyse "selefi", "cihatçı" ya da "tekfirci" üst kümesi altında Daeş ve el-Kaide'yi bir arada değerlendirmek de aynı şekilde derinlikten uzak bir okumadır.

Etkileri sınırları aşan bu iki örgütün Türkiye ve dünyayı son dönemde en fazla etkileyen faaliyet alanları Suriye sahası olmuştur. Daeş'in Suriye'ye yayılması ve el-Kaide'nin Suriye kolu olan Nusra Cephesi'nin de ortaya çıkışından itibaren sahanın en etkili güçlerinden biri haline gelmesi iki örgütü de Suriye bağlamında göz ardı edilmeyecek aktörler seviyesine getirmiştir. Bununla birlikte söylem bazında henüz ilk günden yaşanan ayrışmalar örgütlerin diğer DDSA'lar ve bölgesel/küresel aktörlerle ilişkilerine de yansımıştır. Sürecin sonu Daeş ile el-Kaide arasında küresel çapta bir kopuş ve ayrışmayla sonuçlanırken üstün körü yorumlarda birbirinin eşi ya da muadili olarak görülen bu iki örgütün farklı yollara yönelmesi bahsi geçen derinlikten uzak analizlerin sorgulanması gerektiğini göstermiştir. Çatışma çözümü ve uluslararası ilişkilerde tamamen devlet merkezli zaviyeden bakan klasik okumaların DDSA'ları edilgen olarak konumlandırılan eğiliminin aksine bu örgütlerin hem devletlerden hem de aynı kümede değerlendirildikleri başka DDSA'lardan ayrı olarak aktörlüklerini ele almak bu tezin yazımındaki asli amaçtır.

Araştırmanın Konusu

Bölgesel ve küresel gündemin 2011'den bu yana başlıca odaklandığı alanlardan olan Suriye iç savaşı bu süreçte araştırmacıların farklı zaviyelerden çeşitli konu başlıkları altında üzerine çalıştığı dinamik bir vaka olmuştur. Çatışmaya zemin hazırlayan sosyo-

ekonomik sebepler, Suriye'ye yönelik çeşitli aktörlerin dış politika tercihleri, terör ve yabancı savaşçılar bağlamında güvenlik odaklı çalışmalar, Suriye demografik yapısı ve göç üzerine çalışmalar gibi pek çok çerçeve altında savaşın çeşitli yönleri ve aktörleri ele alınmıştır. DDSA'lar ise bu çalışmaların pek çoğunun altında kendilerine yer bulan çalışma konuları olmuştur. DDSA'ların devletlerin bölgesel politikalarındaki işlevleri, propaganda ve iletişim stratejileri, hakim oldukları bölgelerdeki idare usulleri ve örgütsel yapıları bu süreçte çeşitli çalışmaların araştırma sorularına ilham vermiştir. DDSA'ların çatışma sürecindeki rollerinin analizinin yanında DDSA'ların tekil aktörler olarak örgütsel yapıları, kimlikleri, söylemleri ve diğer aktörlerle etkileşimlerine dair çalışmalar devlet merkezli çalışmalardaki köklü birikimin aksine bakir bir alan olan DDSA çalışmalarında pek çok araştırmacı için temel inşası işlevi görmüştür. Gerek Suriye özelinde gerekse de küresel bazda DDSA odaklı çalışmaların popüler vakaları olan el-Kaide ve Daesh'e dair çalışmalarda ilk dönemlerdeki tasviri metinlerin ardından iki örgütün farklı bağlamlarda karşılaştırıldıkları çalışmalar artmaya başlamıştır. "Küresel cihad hareketleri" arasındaki ilişkileri rekabet zeminine oturtan çalışmalarda el-Kaide ve Daesh'in çeşitli bölgelerdeki varlıkları ve faaliyetleri rekabet bağlamında ele alınmıştır. Rajakumar bu rekabeti Hindistan özelinde test ederken¹⁶ Warner ve Weiss Somali'yi¹⁷ Clausen Yemen'i¹⁸ örnek saha olarak ele almıştır.

Watts¹⁹, Hamming²⁰ ve Lister²¹ ise çalışmalarında pek çok ülkeye yayılmış durumdaki bu iki yapının küresel cihad hareketine hakim olma yolundaki rekabetlerini tek bir yerel sahaya bağlı kalmadan geniş bir perspektifte ele almışlardır. Byman bu rekabeti iki örgütün arasındaki "farklılıklar" üzerinden okurken ayrışmayı en temelde amaç ve hedef

¹⁶ Vikram Rajakumar, "AQIS-IS Rivalry: Battle for Supremacy in India," Counter Terrorist Trends and Analyses 8, no. 7 (2016): pp. 9-14.

¹⁷ Jason Warner and Caleb Weiss, "A Legitimate Challenger? Assessing the Rivalry between Al-Shabaab and the Islamic State in Somalia," Combating Terrorism Center at West Point (CTC Sentinel, Volume 10, Issue 10, 2017), <https://ctc.westpoint.edu/a-legitimate-challenger-assessing-the-rivalry-between-al-shabaab-and-the-islamic-state-in-somalia/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹⁸ Maria-Louise Clausen, "Islamic State in Yemen – a Rival to Al-Qaeda?," Connections: The Quarterly Journal 16, no. 1 (2017): pp. 51-63.

¹⁹ Clintt Watts, "Deciphering Competition between Al-Qa`ida and the Islamic State," Combating Terrorism Center at West Point (CTC Sentinel, Volume 9, Issue 7, 2016), <https://www.ctc.usma.edu/deciphering-competition-between-al-qaida-and-the-islamic-state/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁰ Hamming, Tore Refslund. "The Al Qaeda-Islamic State Rivalry: Competition Yes, but No Competitive Escalation." Terrorism and Political Violence 32, no. 1 (2017): 20-37.

²¹ Charles Lister, "Jihadi Rivalry: The Islamic State Challenges Al-Qaida," vol. 6 (Doha: Brookings Doha Center, 2016).

belirlenmesine dayandırmıştır.²² Örgütlerin merkez yönetimleri ile sahadaki yerel uzantıları arasında dahi hedef ve amaç farklılıkları bulunduğunu bunun da sebebinin yerel uzantıların perspektiflerinin de yerel sınırlarla kısıtlanması olduğunu dile getiren Byman'ın²³ bu önermesi Suriye'deki ajandasıyla kısa vadede Daeş'ten uzun vadede de el-Kaide'den ayrılan Nusra Cephesi'nin rotasını anlatır mahiyettedir. Nusra Cephesi'nin resmi bir "el-Kaide" uzantısı olarak faaliyet gösterdiği ve Daeş'in de Suriye sahasında bulunduğu 2013-2016 yılları arasındaki sürece dair yapılan yoğun okumalar sonucunda tezin yukarıda bahsi geçen amacına uygun şekilde tez içerisinde bu iki aktöre dair üç hipotez öne sürülmektedir:

- Daeş ve Nusra Cephesi inşa ettikleri örgütsel kimlikler bağlamında birbirlerinden farklılaşmaktadırlar.
- Daeş ve Nusra Cephesi örgütleri kısmen benzer kitleleri bünyelerine katmak üzere hedeflemekte olup farklı siyasi ajandalara sahiptirler.
- Kimlik ve amaçta farklılaşan Daeş ve Nusra Cephesi örgütsel kapasite ve diğer aktörlerle ilişkiler hususunda da siyasi ajandalarıyla paralel olarak farklı profilleri temsil etmektedirler.

Bu hipotezlerin sorgulanması ve konunun derinlemesine anlaşılabilmesi için tezde altı soruya cevap aranmıştır:

- Daeş ve Nusra Cephesi DDSA tipolojileri üzerinden kıyaslandığında ne gibi benzeşme veya ayrışmalar görülmüştür?
- Suriye İç Savaşı'nın tarihi arka planı iki örgütün savaş sahnesindeki etkisine dair neler söylemektedir?
- Daeş ve Nusra Cephesi'nin birbirleriyle ve diğer aktörlerle ilişkileri nasıl gelişmiş ve bu ilişkiler iki örgütün siyasi ajandasına dair ne ifade etmektedir?
- Yabancı Savaşçılar hususunda iki örgütün tercih ve yöntem bazında ayrışması söz konusu olmuş mudur?

²² Daniel L. Byman, "Comparing Al Qaeda and Isis: Different Goals, Different Targets," Brookings, 2015, <https://www.brookings.edu/testimonies/comparing-al-qaeda-and-isis-different-goals-different-targets/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

²³ Daniel Byman, Al Qaeda, the Islamic State, and the Global Jihadist Movement: What Everyone Needs to Know (Oxford, 2015), s.209.

- Daeş ve Nusra Cephesi terörist kimlik bağlamında kendilerine nasıl bir kimlik inşa etmişlerdir?
- Daeş ve Nusra Cephesi kapasite bazında kıyaslandığında benzeştikleri ve ayrıştıkları noktalar nelerdir?

Araştırmanın Yöntemi

Tezin yazımı sürecinde öncelikle DDSA kavramına dair literatür üzerinde durulmuştur. DDSA'ların üye yapıları, devlet ile mesafeleri ve ideolojileri araştırmacılar tarafından DDSA sınıflandırmalarında zemin olarak kullanılırken bu sebeple çok sayıda farklı DDSA tipolojisi önermesine rastlanılmıştır. Aydınlı, Williams, Krause ve Milliken, Schneckener, Zohar, McQuinn, Thomas ve Casebeer, Ezrow, Mulaj ve Ali'nin ortaya koydukları DDSA tipolojilerine dair eserleri taranmış ve tipolojiler uygun yerlerde güncel örneklerle somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Örnek vakalar olan Daeş ve Nusra Cephesi'ne dair ayrışma ve benzeşmenin ilk odaklanıldığı yer olarak tipolojiler kullanılırken bu tarama tezdeki iki örgütün "ayrışması" önermesini destekleyen kavramsal bir zemin hazırlamıştır. Bartolomei/Casebeer/Thomas , Oktav/Parlar Dal/Kurşun ve Aydınlı'nın analiz çerçevelerine dair metinleri de son bölümde kullanılacak analiz çerçevesine zemin olması ve DDSA'ların analizine dair literatürdeki gelişmeler bağlamında ele alınmıştır. DDSA'lar ve faaliyetleri ekseriyetle terörizm kümesi altında analiz edilirken buna uygun olarak terörizme dair tasnif önermeleri taranmış ve Waldman, Stepanova, Dekmejian, Schmid ve Löckinger'in tipolojileri genel hatlarıyla teorik kısma eklenmiştir. Arrigo ve Arena'nın terörist kimlik üzerine kaleme aldığı ve beş farklı terörist yapıya uyguladıkları çerçeveden de tezin ilerleyen safhalarına dayanak olması adına bahsedilmiştir.

DDSA ve terörizme dair kavramsal taramaların haricinde ise Daeş ve Nusra Cephesi'nin odak noktası veyahut içeriğinin bir kısmını oluşturan çok sayıda makale, kitap ve rapor taranmıştır. Ele alınan iki örgüt ile alakalı içeriklerde bilhassa Lister, al-Tamimi, Zelin, Hassan, Hegghammer, Malet, Mohamedou ve McCants'ın çalışmaları örgütlerin analizi ve yeni kaynaklara erişim anlamında oldukça yardımcı olmuştur. Bahsi geçen akademik nitelikteki literatürün yanında analizin dayandığı tarihi sürecin okuyucuya kafi seviyede anlatılabilmesi için çok sayıda haber içerikli internet kaynakları kullanılmıştır. Bu kaynaklara ek olarak Daeş ve Nusra Cephesi'nin örgütsel reflekslerini daha iyi anlayabilmek, üçüncü ve dördüncü bölümlerin daha sağlıklı sonuç vermesini

sağlayabilmek için doğrudan birincil kaynaklara yani örgütsel dökümanlara da başvurulmuştur. Örgütlerin İngilizce dergi içerikleri ve önde gelen yönetici figürlerin resmi beyanları taranırken tez ile alakalı içerikler doğrudan kaynak olarak kullanılmıştır. Buna ek olarak iki örgütün resmi medya uzantılarından yayınlanan ve örgütlerin kimlik ve söylemlerine dair pek çok ipucu barındıran propaganda videoları taranmıştır. Bu doğrultuda tezde odaklanılan zaman aralığında yayınlanmış veyahut o dönemi doğrudan ilgilendiren Daeş örgüt medyasınca yayınlanmış 268 video²⁴ ile Nusra Cephesi tarafından yayınlanmış 127 video taranmıştır.²⁵ Bu video ve resmi beyanat tarama sürecinde açık kaynaklara başvurulurken özellikle Jihadology ve pietervanostaeyen.com web siteleri örgütsel içeriklere ve tercümelerine ulaşmak açısından başvuru başlıca kaynaklar olmuşlardır. Böylece örgütlerin kendileri ve başka aktörlerle alakalı tanım ve düşüncülerine dair ilk elden ifadeler kullanılmış ve yorum ile analizler ikincil kaynakların çıkarımları yerine birincil kaynakların beyanına dayandırılmıştır.

Tez Düzeni

Daeş ve Nusra Cephesi'nin Suriye'deki eylemsellikleri ve resmi söylemleri üzerinden bu iki DDSA'nın benzerlik ve farklılıklarına odaklanan bu çalışma dört ana bölüm üzerine inşa edilmiştir. Tezin birinci bölümünde ilerleyen kısımlarda Daeş ve Nusra Cephesi'ne dair sorulacak soruların bir bağlama oturması amacıyla tipolojilere ve analiz çerçevelerine değinilmiştir. Devlet merkezli uluslararası ilişkiler çalışmalarının aksine yeni ve bakir bir çalışma alanı olduğu için DDSA'ların tanımları ve sınıflandırmalarına dair çeşitli çalışmalar birinci bölümün ilk alt başlığında ele alınarak DDSA'ların tanım ve nitelenmelerine dair oldukça geniş yelpazedeki tanımlar üzerinden örnek vakalar olan Daeş ve Nusra Cephesi tasnif edilmiştir. Tipolojilerin ardından DDSA'ların kapasite ve işleyişlerinin değerlendirilmesinde kullanılan başlıca analiz çerçeveleri kısaca anlatılarak tezin son bölümünde kullanılan analiz çerçevesinden bahsedilmiştir. İlk bölümün son alt başlığı ise tezin üçüncü bölümünde vakaların uygulanacağı terörist kimlik konusu ana tema olmuştur. Bu alt bölümde terörizm tipolojilerinden bahsedilirken Daeş ve Nusra Cephesi'nin terörist kimliklerinin tespitinde kaynak olarak kullanılacak Arena ve Arrigo'nun çalışmasına da kısaca değinilmiştir.

²⁴ Bakınız: EK 2: Tez İçin Taranan Daeş Örgütüne Ait Resmi Propaganda İçerikleri.

²⁵ Bakınız: EK 3: Tez İçin Taranan Nusra Cephesi Örgütüne Ait Resmi Propaganda İçerikleri.

İkinci bölümde DDSA üzerine kavramsal çalışmaların ötesine geçerek Suriye iç savaşında Daeş ve Nusra Cephesi'nin faaliyetlerine odaklanılmıştır. Üçüncü ve dördüncü bölümlerdeki değerlendirme ve çıktıların daha net şekilde anlaşılabilmesi için her iki örgütün zaviyesinden bir tarihi arka plan anlatımı yapılmıştır. Örgütlerin savaşa dahli ve örgütsel yapılarına dair detaylar sonraki bölümler için zemin vazifesi görmüştür. Bu zeminin üzerine iki aktörün rekabetlerinin başlı başına bir araştırma konusu olacak kadar yoğun yaşandığı “yabancı savaşçılar” bahsi alt başlıkta ele alınmıştır. Bu alt başlıkta hem yabancı savaşçı kavramına dair temel bilgi okuyucuya verilmiş hem de Suriye özelinde bu iki aktörün rekabetinin tezahürü verilerle anlatılmıştır. Bu bölümün son alt başlığında ise Daeş ve Nusra Cephesi'nin savaş sürecinde diğer aktörlerle etkileşimleri karşılaştırılmalı olarak ele alınırken burada kıyas için seçilen aktörler ABD, Rusya, Türkiye ve İran olmuştur. Aynı ayrı alt başlıklar altında bu aktörlerle Daeş ve Nusra Cephesi'nin aralarındaki etkileşim anlatılmış ve analiz edilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde ise Daeş ve Nusra Cephesi terörist kimlik inşaları üzerinden kıyas edilmiştir. Bu kıyas semboller, roller ve durum tanımlama başlıkları üzerinden ele alınmıştır. Bu kıyas sürecinde örgütlerin resmi propaganda metin ve görselleri doğrudan kaynak olarak kullanılmıştır. Böylece örgütleri sadece üçüncü tarafların “tanımlamaları” yerine ek olarak kendi tanımlamalarına göre de tasvir ve değerlendirme yolu tercih edilmiştir. Tezin dördüncü bölümünde ise Daeş ve Nusra Cephesi Ersel Aydınli'nın DDSA çalışmalarında çokça başvurulan analiz çerçevesi olan Özerklik-Temsiliyet-Etki çerçevesi penceresinden analiz edilmiştir. Üç ayrı alt başlıktaki analiz süreci sonrası Aydınli'nın çerçevesine göre Daeş ve Nusra Cephesi'nin kapasiteler bağlamında benzeştikleri ve ayrıştıkları noktalar belirlenmiştir.

Ekler kısmında ise tezin bağlamından kopmayan lakin metin içerisinde bulunduğu halde metnin akıcılığını bozacak olan bilgiler tablolar halinde okuyucuya sunulmuştur. Yabancı savaşçılar bahsinde iki örgütün Türk unsurlar üzerinden de ayrıştığı ifade edilirken bu ifadenin dayandığı ve tamamen açık kaynaklardan yazar tarafından hazırlanan 2013-2015 Türk yabancı savaşçılar veritabanı denemesi ekler kısmına tablo olarak eklenmiştir. Daeş ve Nusra Cephesi'nin propaganda videoları bir kısmı orijinal başlığıyla bir kısmı ise Jihadology sitesindeki İngilizce tercüme başlıklarıyla yayın tarihi ve süre bilgileriyle ekler kısmında tablolaştırılmış ve böylece teze zemin hazırlayan örgütsel literatür taramasının sınırları ortaya konmuştur. Bu tabloların ardından ekte Daeş ve Nusra

Cephesi tarafından teze konu olan zaman aralığında Suriye sahasında gerçekleştirilmiş ve can kaybıyla sonuçlanmış eylemler listelenmiştir. Eylemlerin tarihi ve konum bilgilerini içeren tablonun oluşturulmasında online veri tabanı GTD (Global Terrorism Database) kullanılmış olup bu tabloyla ele alınan iki örgütün Suriye sahasındaki eylem kapasiteleri ortaya koyulmuştur.

BÖLÜM 1: DEVLET DIŞI SİLAHLI AKTÖRLER: TİPOLOJİLER, ANALİZ ÇERÇEVELERİ VE TERÖRİST KİMLİK

1.1. Devlet Dışı Silahlı Aktörler (DDSA)

Genel olarak Dünya siyasetinde özel olarak ise Ortadoğu siyasetinde son yıllarda yeni aktörlerden ve yeni güç dengelerinden söz etmek mümkündür. Rusya ve Çin'in uluslararası ilişkilerde 1990lı ve 2000li yıllara kıyasla daha etkin aktörler olarak sivrilmeleri, Türkiye ve İran gibi bölgesel aktörlerin politikaları ile uluslararası siyasetteki etkilerinin artması gibi gelişmeler Libya ve Suriye başta olmak üzere pek çok çatışma ve gerginlik bölgesindeki dengeler ve aktörlere bakıldığında somutlaşmaktadır. Yeni aktörler ve güç dengeleriyle alakalı bir diğer gelişme ise devlet dışı silahlı aktörlerin (DDSA) günden güne artan bir şekilde çatışmalardaki rolleri ve güç dengelerindeki etki kapasitelerinin artması olmuştur. Bu yeni durum uluslararası ilişkilerin bir numaralı aktörü olan devletlerin artık güçlerini devlet dışı silahlı aktörlerle paylaşması manasına da gelmektedir. "Aktörler" arasına devlet dışında başka aktörlerin girmeye başlaması klasik uluslararası ilişkiler rol paylaşımının ciddi şekilde sarsılması anlamına gelmektedir.

DDSA'lar üzerine yoğun çalışmalara sahip olan Aydınlı'ya göre Rusya, Çin, İran ve Türkiye örneklerindeki yeni güç dengeleri oluşması durumu gücün yine devletler sistemi içerisinde coğrafî temelli olarak kayması anlamına gelmektedir. Lakin DDSA'ların yeni aktörler olarak sahneye girişi geleneksel uluslararası ilişkiler kavramlarının açıklamakta zorlanacağı süreçler doğurabilir²⁶. Zira Aydınlı'ya göre bu süreçte sadece devlet dışı aktörlerin çeşit ve sayılarında artış olmamıştır ayrıca devlet dışı aktörlerin uluslararası politikadaki artan varlık ve etkileri uluslararası ilişkilerin temel kavram ve ön kabulleri açısından da meydan okuyucu niteliktedir.²⁷ Çünkü devlet dışı aktörlerin caydırıcı hamleler gibi geleneksel devlet davranışlarına verebilecekleri tepkiler tahmin edilemeyebilir. Keza uluslararası ilişkilerdeki klasik ittifak ve dengeleme örgülerine devlet dışı aktörlerin girişi sonrası neler olacağı halen netlik kazanmamıştır.²⁸

²⁶ Ersel Aydınli, "Assessing violent nonstate actorness in global politics: a framework for analysis", , Cambridge Review of International Affairs, 2013, s.1-2.

²⁷ A.g.e.

²⁸ A.g.e.

Aydınlı “devletin” ne olduğu ve ne manaya geldiğine dair ortak anlayışın uzunca bir dönem uluslararası ilişkiler alanındaki akademik çalışmalar için ana direk görevi gördüğünü ve olumlu ya da olumsuz rolde her yaklaşım için bir dayanak noktası olduğunu ifade etmektedir.²⁹ Devlet dışı aktörler ve devlet dışı silahlı aktörler ise henüz “devlet” kadar üzerine çalışılmış ve birikim oluşturulmuş kavram değil. Halen devlet dışı aktörlerin ne olduklarına, nasıl davranıp ilişki örgüsü kurduklarına, hangi durumlarda ne tepki verdiklerine ve ileride neye dönüşebileceklerine dair çalışmalar oldukça kısıtlıdır. DDSA’ların yapılarına ve davranışlarına dair mutabık kalınan tezlerin kısıtlılığı ve farklı tezlerin oluşturduğu çoğunluk bu aktörlerin uluslararası ilişkilerdeki rollerinin tahlilini herhangi bir “devletin” tahlilinden daha karmaşık bir hale getirmektedir.

Aydınlı Devlet Dışı Aktörler literatüründeki³⁰ çeşitliliğin sebebini bu alandaki en temel kavramlara dair tartışmalarda bile ortak nokta bulmanın oldukça zor olması olarak görmektedir. “Devlet”, “otorite”, “güçlü devlet”, “başarısız devlet” kavramları gibi DDA’ların sınırları ve içerikleri üzere tartışmaların temeli olacak kavramlara dair çokça farklı perspektifin olması haliyle DDA’lar ve DDSA’lar ile alakalı çalışmaların en temelde ayrışıp yorumların çeşitlenmesine sebep olmaktadır.

Aydınlı’ya göre Ulusötesi alan ve gücün devlet dışı aktörlere kayışına dair araştırmaların temel odak noktası devletin başat rolündeki olası düşüşleri ortaya çıkarmaktır.³¹ Devleti ana aktör olarak merkeze koyan anlayış DDSA çalışmalarında da merkeze devletin koyulduğu eğilimleri beslemektedir. İronik bir şekilde bu eğilimin sonucu olarak pek çok çalışmada devletin otoritesine doğrudan en fazla tehdidi barındıran devlet dışı silahlı aktörlere (DDSA) devletlere kıyasla yeteri kadar dikkat çekilmemektedir.³² Yine de belirtmek gerekir ki radikalizm³³, güvenlik çalışmaları³⁴, kimlik çalışmaları³⁵ ve psikoloji³⁶ gibi alanlara dair çalışmalar DDSA’ları farklı yönleriyle ele almaktadır.

²⁹ A.g.e.

³⁰ A.g.e., s.3.

³¹ A.g.e., s.2-3.

³² A.g.e.

³³ Elena Pokalova, "Driving Factors behind Foreign Fighters in Syria and Iraq", *Studies in Conflict & Terrorism*, 42:9, 2019, 798-818.

³⁴ Kirk J. Durbin, "International Narco-Terrorism and Non-State Actors: The Drug Cartel Global Threat", *Global Security Studies*, vol:4, issue:1, 2013, s.16-30

³⁵ Christopher Phillips ve Morten Valbjørn, "“What is in a Name?”: The Role of (Different) Identities in the Multiple Proxy Wars in Syria", *Small Wars & Insurgencies*, vol: 29:3, 2019, s.414-433.

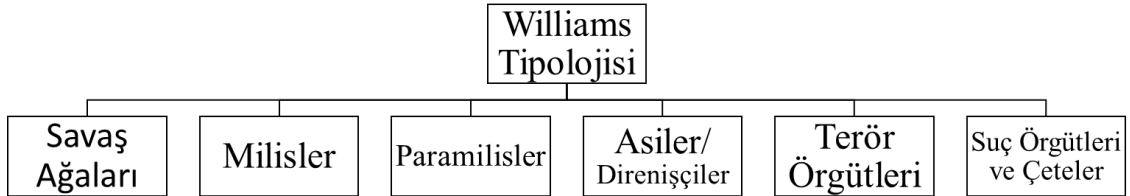
³⁶ Randy Borum, "Psychology of Terrorism", The University of South Florida, 2004.

1.2. DDSA Tipolojieri

DDSA'ların özellikleri ve tiplerine dair farklı tasnifler DDSA'lara dair tezlerin çeşitliliğinin somut göstergeleridir. Çok sayıda farklı sınıflandırmanın yapıldığı DDSA tipolojileri alanında tanımların keskin sınırları olmadığı görülmektedir. Esnek sınırlar ve muhtelif tasnif başlıkları bu alanda X bir yapının ne tür bir DDSA olduğuna veyahut DDSA olup olmadığına yönelik sorulara mutabık kalınan ortak cevapların olmadığını göstermektedir. Tipolojilerin birbirleriyle kıyası ve tartışmalar bu tezin odak noktası olmadığı için bu başlık altında var olan tipolojilere değinilerek tezde ele alınan Daeş ve Nusra Cephesi'nin bu tipolojilerde nasıl tasnif edildiklerine dair cevap aranacaktır. Böylece hangi tipolojilerde benzerlik hangi tipolojilerde farklılık gösterdiklerine ulaşılacak ve bu çıktıların sebepleri ele alınacaktır. Bu başlık altında Williams, Krause&Milliken, Zohar, Mulaj, Schneckener, Ezrow, Thomas&Casebeer, Mc Quinn, Ali ve Aydınli tarafından sınırları belirlenmiş DDSA tipolojileri ele alınacaktır.

1.2.1. Williams Tipolojisi

Williams'a göre altı farklı DDSA tipi vardır:³⁷ Savaş Ağaları, Milisler, Paramilisler, Asiler/Direnışçiler, Terör Örgütleri ve Suç Örgütleri/Çeteler.

Şekil 1: Williams'a Göre DDSA Tipleri

Kaynak: Phil Williams, “Violent non-state Actors And National and International Security”, International Relations and Security Network (ISN), 2008, s.9-17

Williams'a göre Savaş Ağaları kavramında araştırmacıların üzerinde mutabakata vardıkları ortak nokta bu unsurların askeri güç ile belirli ve geniş sınırlı topraklar üzerinde hakimiyet kuran karizmatik “bireyler” olmalarıdır.³⁸ Konjonktüre göre devlet ile ilişki kurup iş birliği halinde olabilseler de kendi hakimiyet alanlarında devletin otoritesine izin

³⁷ Phil Williams, “Violent non-state Actors And National and International Security”, International Relations and Security Network (ISN), 2008, s.9-17.

³⁸ A.g.e.

vermezler. Savaş Ağalarının bölgelerindeki otoritelerini besleyen ortak karakteristik özellikleri bulunmaktadır. Belirli bir alanı yönetirler. Komutaları altında özel askeri güçler bulunmaktadır. Ve bölgelerindeki etnik/mezhepsel yapıyla bağlarının yanısıra askeri ve ekonomik bağlar ile de yerel halk nezdinde meşru konuma gelmektedirler.³⁹ Williams'ın bu tanımına Irak'ta işgal sonrası dönemde hem ABD hem Sünni milisler hem de hükümet yanlısı Şii milislerle dönem dönem çatışan ve kendisine bağlı güçlerle Irak siyasetinde önemli bir alana sahip hale gelen Mukteda es-Sadr uygun bir örnek olarak gösterilebilir.

Milislerin Savaş Ağaları'ndan ayrıldığı noktanın bu grupların karizmatik bir lider varlığından yoksunluğu olarak gösteren Williams bu güçlerin zayıf ya da çökmekte olan devlet düzenlerinde faal olabilen düzensiz silahlı birlikler olduğunu söyler.⁴⁰ Karizmatik bir liderlikten yoksun olunmakla birlikte milis grupların da askeri ya da siyasi bir liderlik altında teşkilatlandığı görülmektedir. Ek olarak aşiret/kabile yapılanmaları, etnik/mezhepsel gruplar veya devletin askeri unsurlarından kopan yapılar tarafından oluşturulan milis yapılar da mevcut. Suriye'de rejim yanlısı milis güçleri Kuvat el-Fahd ve Kuvat el-Gazab grupları Dürzi ve Hıristiyan yerel unsurlarca kurulmuş yapılar olarak bu tanıma uymaktalar⁴¹. Şammar aşireti tarafından kurulan ve Daeş ile savaş sürecinde YPG'ye yanaşan Sanadid güçleri⁴² aşiret/kabile tarzı milis yapılanmasına emsaldir.

Paramilis güçlere dair ise Williams'a göre milislerden ayrıştıran özelliği bu unsurların bir şekilde devlet uzantısı yapılar olmalarıdır.⁴³ Williams'a göre devletin askeri güçlerinin desteği ve zımni onayı ile ortaya çıkan paramilis güçleri diğer resmi askeri yapılardan ayıran fark ise kuruluşlarındaki kolaylığın aksine kontrol ve disipline edilmelerindeki zorluk seviyesi.⁴⁴ Rejimin paramilis uzantılarından olan Ulusal Savunma Güçleri'nin (USG) yerel düzeyde maddi kazanç karşılığında görevi suistimal etme iddiaları⁴⁵ yapı içerisindeki yoğun eski kriminal unsurun varlığını⁴⁶ göz önüne alınca devlet için kontrolü

³⁹ A.g.e.

⁴⁰ A.g.e.

⁴¹ <https://www.suriyegundemi.com/esed-rejimine-bagli-askeri-unsurlar> , Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴² Akil Hussein, Division Defines Syria's Tribes and Clans, Chatham House, 2018.

⁴³ Williams, A.g.e.

⁴⁴ A.g.e.

⁴⁵ Chris Zambelis, Institutionalized 'Warlordism': Syria's National Defense Force, Terrorism Monitor Volume: 15 Issue: 6, 2017.

⁴⁶ <https://easo.europa.eu/country-guidance-syria/11-government-syria-and-associated-armed-groups> , Erişim Tarihi 12/12/2022.

zorlaşan bir yapı haline geliyor. Savaş esnasında yoğun bir paramilis gücü ihtiyacının doğması başlı başına söz konusu devletin “başarısız” sıfatından kaynaklanırken⁴⁷ haliyle devletin kontrol gücü de aynı oranda yetersiz kalabiliyor. Bu sebeple temelde devlet destekli milis yapılar olarak tanımlanabilecek paramilis güçler Esed yanlısı Kaplan Kuvvetleri örneğindeki gibi alt gruplarında yerel bazda tanınmış güçlü komutanların liderliği üzerinden kontrol edilebilmekte.⁴⁸

Williams’ın “belirli bir toprak üzerinde faal olup mevcut hükümete görevden el çektirip kendisini meşru bir alternatif olarak inşa eden” yapı olarak tanımladığı⁴⁹ Asiler/Direnışçiler⁵⁰ mevcut hükümetten çeşitli sebeplerle farklılık gösterirler. Etnik kimlik, dini/mezhebi kimlik ve sosyal adalet bu ayrışma konularının başında gelmektedir. Kendini mevcut hükümetin alternatifi olarak inşa etmek fiili ve hükümetle yaşanan sosyo-kültürel ayrışmalar bu isyan/direnış konseptinin siyasi yönünün güçlü olduğunu da göstermektedir. Nitekim Findley ve Young isyan/direnış için Asiler/Direnışçilerin egemen gücü yerinden etme hedeflerine ulaşmak için siyasi ve askeri her vasıtayı kullandıkları uzun süreli askeri-siyasi çatışma tanımını yapmıştır.⁵¹

Asiler/Direnışçiler hedeflerine ulaşma yolunda terör eylemlerine de çokça başvurabilirler. Bu sebeple pek çok örgütün Terör Örgütü mü yoksa Asiler/Direnışçiler sınıflandırması içinde mi yer alacağına dair farklı yorumlar ortaya çıkmaktadır. Merari’ye göre Asiler/Direnışçilerin terörü politik hedeflere ulaşma yolunda bir araç olarak kullanmaktalar ve bunun sebebi terör eylemlerinin ihtiyaç duyulan kapasite sebebiyle örneğin gerilla taktiği ile alan hakimiyeti kurmaktan daha asgari şartlar gerektirmesidir.⁵² Amerikan ordusu mensubu Binbaşı Hammond da ABD’nin Irak işgalinde yaşanan tecrübeler ışığında isyan/direnış esnasında yaşanan terör saldırılarının siyasi hedefe ulaşmak doğrultusunda tasarlanmış stratejik bir şiddet olduğu ileri sürer.⁵³ Bu yorumlar

⁴⁷ Reinoud Leenders ve Antonio Giustozzi , Outsourcing state violence: The National Defence Force, ‘stateness’ and regime resilience in the Syrian war , *Mediterranean Politics*, 24:2, 2017.

⁴⁸ Gregory Waters, *The Tiger Forces: Pro-Assad Fighters Backed by Russia*, Middle East Institute, 2018.

⁴⁹ Williams, A.g.e.

⁵⁰ Kavramın İngilizce orjinal kullanımı olan Insurgency/Insurgents ifadelerindeki nötr tının aksine Türkçe’de bu kelimenin karşılığı olan Asi kavramı olumsuz, Direnişçi kavramı ise olumlu bir ifade olarak kullanılmakta. Tezde kullanılan Asiler/Direnışçiler kalıbı söz konusu tasnife olumlu veyahut olumsuz bir ön kabul ile yaklaşılmadığını göstermek için birlikte kullanılmıştır.

⁵¹ Michael G. Findley ve Joseph K. Young, *Fighting Fire with Fire? How (Not) to Neutralize an Insurgency*, *Civil Wars*, 9:4, 2007, s.380.

⁵² Ariel Merari, *Terrorism as a strategy of insurgency*, *Terrorism and Political Violence*, 5:4, 1993, s.248.

⁵³ Michael F. Hammond, *Sense and Respond: Logistics on the Insurgent Battlefield*, https://alu.army.mil/alog/issues/novdec08/log_insurgfield.html , 2008, Erişim Tarihi 12/12/2022.

zaviyesinden bakıldığında Asiler/Direnışçilerin Terör örgütlerinden farkı terörü kullanma sebeplerinin pragmatik şekilde hedefe ulaşmak adına olmasıdır.

Asiler/Direnışçiler ile terör örgütleri arasındaki ayırım konusunda CIA'nın yorumu Asiler/Direnışçilerin belirli bir toprak parçası üzerinde "hakimiyet kurma" hedeflerinin "öncelikli hedef" olması sebebiyle terör örgütlerinden ayrıştığı şeklindedir.⁵⁴ Amerikan Genel Kurmay Başkanlığı ise isyan/direnışin hedefinin "var olan bir hükümetin devrilmesi" olarak daha detaylıca tanımlamıştır.⁵⁵

Williams'ın sınıflandırmasındaki diğer DDSA tipi olan Terör Örgütleri yukarıda bahsedilen diğer tip DDSA'lar gibi terör eylemlerine başvurumaktadırlar. Terör Örgütlerini diğer tiplerden ayıran özellik ise Williams'a göre bu örgütlerin sivillere karşı ayırım göstermeksizin gerçekleştirdikleri saldırıların sadece stratejileri değil aynı zamanda bu örgütlerin karakteristik özelliği olmasıdır.⁵⁶ Bu örgütler sahip oldukları siyasi hedeflere öncelikle "terör" ile ulaşmayı tercih etmektedirler. Rappoport'un Modern Terörün Dört Dalgası makalesinde geçen dörtlü tipolojiyi (Anarşist terör, anti-kolonyal terör, sol terör ve dinci terör)⁵⁷ temel alan Williams'a göre toplumsal destek bulmaya başlayan ve bu esnada alan hakimiyetini sağlayan Terör Örgütleri Asiler/Direnışçilere sınıfına dönüşürler.⁵⁸ Williams şimdiye kadar bahsi geçen diğer tip DDSA'lara kıyasla Terör Örgütlerinin meşruiyet ve örgütsel bütünlük açısından geride kaldıklarını, statükodan duyulan rahatsızlık ile hareket eden bu örgütlerin ekseriyetinin bir isyan/direnış çıkaracak kapasiteden yoksun olduklarını ifade eder. Bu sebeple söz konusu örgütler ancak şiddet yoluyla devletleri baskı politikalarına provoke ederek devletlerin otorite ve itibarını sarsmayı denerler. Williams Terör Örgütleri ile Asiler/Direnışçiler arasındaki ayırma vurgu yapsa da iki sınıf arasındaki sınırın oldukça ince olduğunu da kabul eder.⁵⁹

Williams'ın DDSA tipolojisindeki son sınıf olan Suç Örgütleri/Çeteler diğer sınıflardaki örneklerine göre faaliyet alanı olarak belirli sınırlar ile kısıtlı kalmayan, aynı anda farklı

⁵⁴ Guide to the Analysis of Insurgency, CIA, 2011, s.2.

⁵⁵ Russell W. Glenn, Counterinsurgency in a Test Tube, RAND Corporation, 2007, s.44-45.

⁵⁶ Williams, A.g.e.

⁵⁷ David Rapoport, "Attacking terrorism: elements of a grand strategy" içerisinde "The Four Waves of Modern Terrorism" bölümü, 2004, s.46-47.

⁵⁸ Williams, A.g.e.

⁵⁹ A.g.e.

yerlerde faal olan bir DDSA türü olarak ötekilerden ayırır.⁶⁰ Yerel olarak kalan bazı Suç Örgütleri olsa da Williams'a göre küreselleşmenin fırsatlarından yararlanan pek çoğu faaliyet alanlarını genişletti. Bu DDSA'lara örnekler içerisinde Arnavut ve Rus mafyalarını, kanun dışı motosiklet çetelerini, Nijeryalı dolandırıcı çetelerini ve Meksikalı uyuşturucu kartellerini anan Williams tüm bu yapıların ulusaşırı suç yapıları olduklarını söyler.⁶¹ Ulusaşırı bu Suç Örgütleri'nin temel amacı eylemlerinden maksimum ticari fayda elde etmektir. Ekseriyeti insan kaynakları açısından küçük çaplı olan ve örgütsel yapısına dair tek bir usule bağlı kalmayan Suç Örgütleri doğrudan siyasi hedeflere sahip olmadıkları için de Williams tipolojisindeki diğer DDSA'lardan farklıdırlar. Bununla beraber devlet otoritesine çıkardıkları maliyetler ve ekonomik getirileri sebebiyle Terör Örgütleri'nin süreç içerisinde Suç Örgütleri kurarak maddi kaynak oluşturdukları da bilinen bir gerçektir.

1.2.2. Krause ve Milliken Tipolojisi

Krause ve Milliken'e göre DDSA'lar belirli bir toprak üzerinde güç kullanma ve hüküm sürme yetkisini tekeline almış olan Vestfalyen egemen devlet projesine doğrudan tehdit oluşturmaktadırlar.⁶² Krause ve Milliken DDSA'ların Uluslararası İlişkiler alanıyla ilgili araştırmacı ve akademisyenlerin ilgisine girebilmeleri için devletin bir önceki cümlede bahsedilen tekellerine tehdit oluşturması gerektiğini ve bunun kısıtlı bir vizyon olduğunu ileri sürerler.⁶³ Geleneksel tasnifleri eleştiren perspektifleri kendi tasniflerine de yansımıştır.

Krause ve Milliken 2009 tarihli Introduction: The Challenge of Non-State Armed Groups çalışmalarıyla DDSA çalışmasında DDSA'ları beş başlık altında sınıflandırmışlardır: Asiler/Direnışçiler, Militan Gruplar, Savaş Ağaları/Mahalli Çeteler/Suç Ağları, Özel Milis/Özel Polis/Özel Güvenlik Şirketleri ve Ulusaşırı Gruplar.

⁶⁰ A.g.e.

⁶¹ A.g.e.

⁶² Keith Krause ve Jennifer Milliken, Introduction: The Challenge of Non-State Armed Groups, Contemporary Security Policy, 30:2, 2009, s.202.

⁶³ A.g.e.

Şekil 2: Krause ve Milliken'e göre DDSA Tipleri

Kaynak: Keith Krause ve Jennifer Milliken, Introduction: The Challenge of Non-State Armed Groups, Contemporary Security Policy, 30:2, 2009, s.202.

Asiler/Direnışçiler sınıflandırmasını geniş tutan Krause ve Milliken'e göre bu tasnifin kapsamı içerisinde bulunan yapılar: Bir devletin topraklarının bir kısmı üzerinde hakimiyet sahibi olan gruplar. Devletlere karşı uzun süreli saldırılarda bulunabilen gruplar. Proto-devletler ya da inşa halindeki müstakbel devletler.⁶⁴ Krause ve Milliken'e göre Asiler/Direnışçiler tasnifi altındaki gruplar savaş halinde oldukları rejimleri alt etmeyi veyahut onlardan ayrılarak bağımsızlığı hedefler. Krause ve Milliken ayrıca söz konusu tasnifin bu hedefler olmaksızın gerçekleşen "iç savaşlardaki" tarafları da kapsadığını belirtirler.

Militan Gruplar sınıfında ise Krause ve Milliken bu grupların kendilerince var olduklarını düşündükleri ekonomik ve siyasi adaletsizlikleri tazmin etmek için araç olarak şiddeti kullandıklarını öne sürerler.⁶⁵ Devlete karşı örgütlü ve düzenli saldırılar düzenleyen bu gruplar Krause ve Milliken'in Asiler/Direnışçilerinden farklı olarak belirli bir alan hakimiyetine sahip olmayabilirler. Krause ve Milliken'e göre Militan Grupların şiddeti sebebiyle gerçekleşen ölümler seviye olarak Asiler/Direnışçilerin eylemleri sebebiyle ölümleri aşmamaktadır.

Bir diğer tasnif olan Savaş Ağaları/ Mahalli Çeteler/ Suç Ağları'na baktığımızda öncelikle Krause ve Milliken'in Williams tipolojisinden farklı olarak Savaş Ağaları ile Mahalli Çeteler ve Suç Ağlarını aynı başlık altında toplaması dikkat çekiyor. Krause ve Milliken'e göre temel amacı uyuşturucu, insan ticareti ve kaçakçılık gibi illegal yollar üzerinden kazanç peşinde olan yapılar geleneksel olarak kriminoloji alanı çalışanları

⁶⁴ A.g.e.

⁶⁵ A.g.e.

tarafından odaklanılan aktörler olsalar da bilhassa iç savaşlardaki artan rolleri sebebiyle DDSA'lar içerisinde sayılmalıdırlar.⁶⁶

Özel Milis/Özel Polis/Özel Güvenlik Şirketleri sınıfı ise son dönem çatışmaları ve güvenlik zafiyetlerinde hasıl olan ihtiyaçlara binaen ortaya çıkmıştır. Krause ve Milliken'e göre sadece zayıf devletler değil bazı örneklerde güçlü devletler de ek kuvvetler ihtiyaçları için özel güvenlik şirketlerine yönelmektedirler.⁶⁷ Bu durum bazı zamanlarda özel şirketlerin fiilen kamu kolluk kuvvetlerinin yerini alması şeklinde de tezahür etmekte. Tedmür'de Suriye rejiminin Daeş'e karşı savaşında Rus güvenlik şirketlerinin oynadığı başat rol buna yakın coğrafyadan taze bir örnek.⁶⁸ Özel sektörün para karşılığı güvenlik hizmeti vermesi olarak basitleştirilebilecek bu düzende kamu da hizmet alırken bu sadece çatışma bölgesinde ek insan kaynağı ihtiyacı sebepli olmamakta. Korunması gereken bir bina veya bölgenin koruma işi ya da polis ve jandarmanın yetersiz kaldığı yerlerde asayiş sağlamaya gibi hizmetler de bu sınıflandırma altındaki grupların faaliyetleri arasında. Krause ve Milliken bu grupları fiilen sahada bulunup çatışmalara taraf olmaları sebebiyle DDSA'lar içerisinde sayarken pek çok başka araştırmacının bu grupları sınıflandırmaları içine koymaması alandaki tanım çeşitliliğine iyi bir örnek teşkil etmekte.

Krause ve Milliken'in tipolojisindeki son sınıf ise Ulusaşırı Gruplar. Krause ve Milliken'e göre Ulusaşırı Gruplar dini ve/veya siyasi ideolojik amaçları için farklı ülkelerde ağ kurmuş ve çok sayıda ülkenin topraklarında eylem gerçekleştiren silahlı gruplardır. Bu gruplara örnek olarak el- Kaide'yi gösteren yazarlar bu tarz grupların eylemlerinin hedef ve sonuçları itibariyle ses getiren, provoke edici eylemler olduklarını vurgular⁶⁹. Buna karşın yine de Ulusaşırı Grupların sebep oldukları can kaybı Asiler/Direnışçilerin sebep olduklarına kıyasla oldukça azdır.⁷⁰

⁶⁶ A.g.e.

⁶⁷ A.g.e.

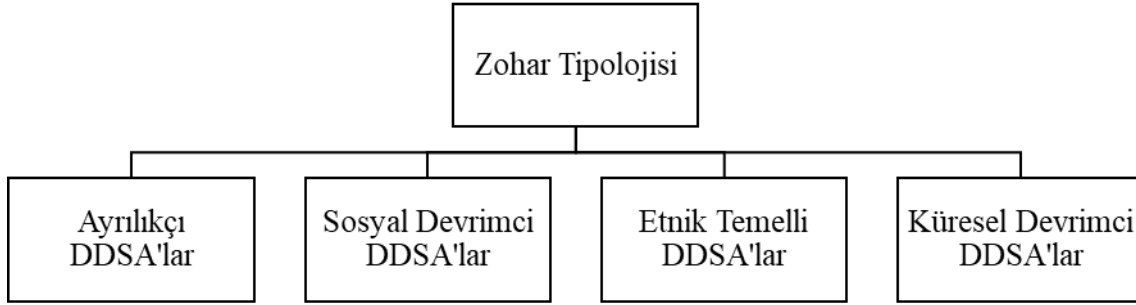
⁶⁸ Emmanuel Dreyfus, Russian Military Companies. Wagner, How Many Divisions?, Orient XXI, 2020.

⁶⁹ Krause ve Milliken, a.g.e.

⁷⁰ A.g.e.

1.2.3. Zohar Tipolojisi

Yukarıda bahsi geçen Williams ile Krause ve Milliken tipolojilerindeki sınıflandırmadan farklı olarak Zohar DDSA'ları daha az sınıf altında toplarken sınıflandırmada DDSA'ları siyasi amaçları doğrultusunda birbirlerinden ayırmıştır. Zohar'a göre dört sınıf DDSA vardır: Ayrılıkçı DDSA'lar, Sosyal Devrimci DDSA'lar, Etnik Temelli DDSA'lar ve Küresel Devrimci DDSA'lar.

Şekil 3: Zohar'a Göre DDSA Tipleri

Kaynak: Eran Zohar, A New Typology of Contemporary Armed Non-State-Actors: Interpreting The Diversity, Studies in Conflict & Terrorism, 2015, s3.

Zohar Ayrılıkçı DDSA'ların amacını bir devletten tamamen ayrılarak bağımsız olmak veya federatif bir devletin parçası haline gelmek olarak tanımlar.⁷¹ Zohar II. Dünya Savaşı sonrası süreçte önemli sayıda DDSA'nın anti-kolonyal savaşlarda ulusal bağımsızlık için savaştıklarını ama günümüzde bu DDSA'ların sayılarının oldukça azaldığını belirtir.⁷² Zohar Ayrılıkçı DDSA'ların ulus merkezli yerel mücadeleye odaklanmış olsalar da yabancı devlet ve DDSA'ların desteklerinden de faydalandıklarını dile getirir. Bu sınıflandırmada güçlü Ayrılıkçı DDSA'lar belirli bir toprak üzerinde alan hakimiyeti kurarak bağımsızlık amacıyla merkezi bir idari yapısı ile bu bölgelerde kendileriyle ortak ulusal bilince sahip olan sivilleri yönetirler.⁷³ Zayıf olan ayrılıkçı DDSA'lar ise alan hakimiyeti ve yönetim kapasitelerinden uzak oldukları için gerilla savaşını benimseyen asiler/direnişçilerden oluşur.

Sosyal Devrimci DDSA'ların öncelikli amacı ise içinde buldukları devlete karşı savaşarak rejim değişikliğini sağlamaktır. Zohar'a göre Sosyal Devrimci DDSA'lar

⁷¹ Eran Zohar, A New Typology of Contemporary Armed Non-State-Actors: Interpreting The Diversity, Studies in Conflict & Terrorism, 2015, s3.

⁷² A.g.e.

⁷³ A.g.e.

mevcut sosyo-ekonomik düzeni ortadan kaldırmak amacıyla hareket eden ve Marksist ve Maoist geleneğin uzun süreli takipçileridir.⁷⁴ Bu DDSA'lara göre işçi sınıfı ve halk kitleleri komünist elitler öncülüğünde harekete geçmesi devrime ulaşmanın yegane yoludur.⁷⁵ Söylem bazında PKK ve onun Suriye kolu YPG'nin bu sınıflandırma içinde yer alacak şekilde yorumlanabilmesi mümkündür. Lakin eylem bazında YPG'nin rejim ile iş birliği içinde olduğu buna karşın Nusra Cephesi'nin rejim değişikliği hedeflediği gözlemlenirken Zohar'ın bu tanımındaki Marksist-Maoist sınırlamasının Suriye özelinde aktörlere uymayan dar bir sınır olduğu görülmektedir.

Etnik Temelli DDSA'lar için ayrılıkçı ve devrimci DDSA'ların birleşimlerdir yorumu yapan Zohar'a göre bu DDSA'lar maruz kaldıklarını düşündükleri ötekileştirme siyasetine karşı rejim değişikliği yoluyla mücadele etme amacı gütmektedirler.⁷⁶ Bu yönüyle devrimci DDSA'lar ile benzerlik gösterebilir de ayrılıkçı DDSA'lar gibi aynı zamanda ulus merkezli bağımsızlık hedefleyen Etnik Temelli DDSA'lar da mevcuttur. Irak'ın kuzeyindeki yerel Kürt gruplar ve Sudan'da Arap olmayan Sudanlılarca kurulan kimi yapılar bazı özellikleriyle Etnik Temelli DDSA'lar çatısı altındaki yapılara örnek gösterilebilir.

Küresel Devrimci DDSA'lar ise bu sınıflandırmanın en aykırı ve büyük hedef sahibi yapılarıdır. Zohar'ın tanımına göre milliyetçi ideolojinin yerini dini ideolojinin aldığı bu yapılar bu dini ideolojinin ışık tuttuğu tek bir siyasi sistemi tüm dünyada hakim kılmayı hedefleyerek tüm dünya düzenini değiştirmeyi hedeflemektedirler.⁷⁷ Ulusal sınırları tanımayan ve dünyanın pek çok yerinde silahlı mücadele veren bu yapılar içerisinde Zohar'a göre en köklü damar selefi-cihadi akımdır.⁷⁸ Bu akım içerisinde Küresel Devrimci DDSA'lara örnek olarak el-Kaide ve Daesh'e gösteren Zohar Küresel Devrimci DDSA'ların uluslararası vizyon ve militan yapısını ayırt edici özellikler olarak vurgulamaktadır.

⁷⁴ A.g.e.

⁷⁵ A.g.e.

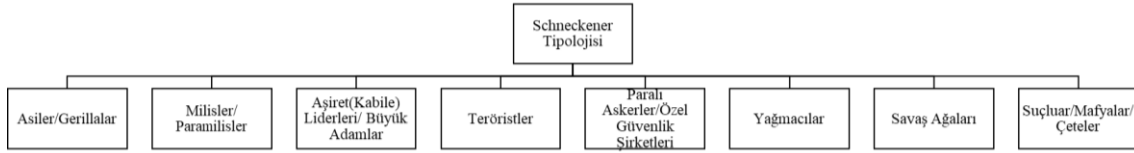
⁷⁶ A.g.e.

⁷⁷ A.g.e.

⁷⁸ A.g.e.

1.2.4. Schneckener Tipolojisi

DDSA'ları nihai amaçları için yöntem olarak şiddeti tercih eden yapılar olarak tanımlayan Schneckener'e göre DDSA'lar her ne kadar bazen devletler tarafından desteklenseler de siyaset, askeri hareketlar, kaynaklar ve örgüt yapısı gibi konularda kat'î bir otonomiye sahiptirler.⁷⁹ Bu DDSA'ları kendi aralarında da sınıflandıran Schneckener DDSA'ların karakterini ortaya çıkaran dört belirleyici ortaya koyar: Statükonun değişimine taraf olanlar/olmayanlar, teritoryal/ teritoryal olmayan, fiziki şiddet uygulayanlar/ psikolojik şiddet uygulayanlar ve siyasi çıkar/ekonomik çıkar peşinde olanlar.⁸⁰ Bu dört belirleyici altında DDSA'ları sekiz başlık altında sınıflandıran Schneckener'e göre bu sınıflar: Asiler/Gerillalar, Milisler/Paramilisler, Aşiret (Kabile) Liderleri, Suçlular/Mafyalar/Çeteler, Savaş Ağaları, Teröristler, Paralı Askerler/Özel Güvenlik Şirketleri ve Yağmacılar.⁸¹

Şekil 4: Schneckener'e Göre DDSA Tipleri

Kaynak: Schneckener, Spoilers or Governance Actors? Engaging Armed Non-State Groups in Areas of Limited Statehood, s.8.

Schneckener'e göre Asiler/Gerillalar bir sosyal sınıftan veyahut siyasi topluluktan (ulus) ayrılarak bağımsızlığı amaçlar.⁸² Bu amaçla mevcut hükümetin devrilmesi, belirli bir bölgenin ayrılması ya da işgal güçlerine karşı savaşırlar. Ekseriyetle sosyal devrimci, etnik milliyetçi veya dini temelli ideolojilere dayalı bir siyasi ajanda izleyen bu DDSA'lar⁸³ Schneckener'e göre kendilerini savaş verdikleri toprakların “müstakbel orduları” olarak görmektedirler.⁸⁴ Shnecker bu tip DDSA'ların ayrıca düşmanlarıyla doğrudan ve düzenli olarak savaşmak yerine gerilla savaşını tercih ettiklerini vurgular.

⁷⁹ Ulrich Schneckener, Spoilers or Governance Actors? Engaging Armed Non-State Groups in Areas of Limited Statehood, SFB-Governance Working Paper Series, no:21, 2009, s.8

⁸⁰ Ulrich Schneckener, “Private Actors and Security Governance” içinde “Fragile Statehood, Armed Non-State Actors and Security Governance”, DCAF, 2006, s.30.

⁸¹ Schneckener, Spoilers or Governance Actors? Engaging Armed Non-State Groups in Areas of Limited Statehood, s.8.

⁸² A.g.e.

⁸³ A.g.e.

⁸⁴ A.g.e.

Önceki kimi milis ve paramilis tasniflerinden farklı olarak Schneckener milis ile paramilis arasında bir ayırım yapmamakta. Milisleri “düzensiz paramiliter savaş birlikleri” olarak tanımlayan Schneckener bu DDSA’ların amacının içinden çıktığı toplumun belli bir kesiminin veya hükümetin çıkarlarını korumak olduğunu öne sürer.⁸⁵ Bu iddiayı destekler nitelikte Schneckener milis yapıların yasal zemine oturmasalar da kuruluş, eğitim, donatım ve fonlanma hususunda devlet otoritelerince ve ya doğrudan yönetici elitler tarafından yönetildiklerini ve bu sebeple devlet adına eylemler gerçekleştirdiklerini vurgular.⁸⁶ Bu yüzden de Schneckener tipolojisindeki milislerin düşmanları da devlet otoritesini tehdit eden asiler başta olmak üzere çeşitli unsurlardır.

Aşiret (Kabile) Liderleri/ Büyük Adamlar tasnifinde ortak bir kimlik ve tarihe dayanan sıkı bağlara sahip kitlelerin Schneckener’e göre “yerel” ve “geleneksel” otoriteler etrafında birleşmesi görülmektedir.⁸⁷ İçinden geldikleri topluluk üzerindeki karizma ve güçleri hasebiyle küçük ve orta büyüklükte topraklarda etkin olan bu figürler aynı zamanda kendi toplumlarından devşirilen askeri yapılara da komuta etmektedirler.⁸⁸ Suriye’nin güneyinde Suveyde ve çevresinde savaşın ilk yıllarında içinden geldiği Dürzi toplumu içerisinde sivrilmiş Şeyh Vahid el-Balus tarafından başlatılan Dürzi gençlerin silahlanması hamlesi Schneckener’in tanımının fiiliyattaki tezahürüne en yakın örneklerden biri konumundadır.⁸⁹

Savaş Ağaları ise bu tasnifte “yerel” figürler olmakla birlikte bir önceki sınıflandırmadaki gibi “bağ kurulan” bir kitle ve bu kitle üzerindeki etkiden yoksundur. İş vereninin ve kurucusunun kendisi olduğu özel ordular ile yoğun şiddetli bir çatışma esnası veya akabinde belirli bir toprağı ele geçirip o bölgeyi kontrol eden bu yerel otoriteler militanları ile aralarındaki ilişkiyi ise etnik veya ideolojik bağlar yerine şahsi sadakat üzerinden inşa etmekte.⁹⁰ Schneckener’e göre günümüzde uzun süren iç savaşların bir ürünü olan Savaş Ağaları’ndan bir kısmı çatışma esnasında elde ettikleri kazanımların savaş sonrası dönemde de geçerliliğini sürdürmesi adına savaş sonrası düzenin inşasında da rol almaya

⁸⁵ A.g.e.

⁸⁶ A.g.e.

⁸⁷ A.g.e.

⁸⁸ A.g.e.

⁸⁹ Fabrice Balanche, *The Druze and Assad: Strategic Bedfellows*, The Washington Institute, Policy Analysis, 2016.

⁹⁰ Schneckener, a.g.e.

çalışmaktadır.⁹¹ Schneckener buna örnek olarak Afganistan'daki ünlü savaş ağası Raşid Dostum'u göstermektedir. Halihazırda Libya'daki iç savaştaki taraflardan biri olarak Libya'nın geleceğinde söz sahibi olmaya uğraşan ve bu süreçte bir Savaş Ağası'ndan uluslararası muhataplığı evrilen Halife Hafter de güncel bir örnek olarak bu sınıflandırmanın altında gösterilebilir.

Schneckener'in bir diğer DDSA tipi olan Terörist tanımına göre sosyal devrimci, etnik milliyetçi, dini temelli ideoloji sahibi olup toplumda panik ve korku yaratmak suretiyle siyasi amaçlarına ulaşmak isteyen DDSA'lar teröristtir.⁹² Yazara göre Teröristler şiddet eylemleri ile kendi destekçilerini mobilize ederken aynı zamanda çatışmayı da radikalleştirme amacı taşımaktadırlar.⁹³ Bu gruplar kendi içlerinde boyutlarına göre ayrışırlar. Schneckener'e göre çoğunlukla küçük gruplar ve hücrelerin merkezde olduğu yer altı yapılanmaları şeklinde hareket eden terörist yapılar ile birlikte daha az sayıda ama sınır ötesi ağlara sahip olan büyük terörist yapılanmalar da mevcuttur. Schneckener bu ayrışmayı bahsi geçen terörist yapılanmaların hedeflerinin sınırları üzerinden okumuştur. Buna göre ulusal düzeyde hedefleri olan yerel yapılanmalar kapasite olarak daha küçük ve haliyle yapılanma hususunda hücre yapılanmalarını tercih ederken küresel bazda hedeflere sahip olan grupların kapasite ve yapılanmaları da ona göre büyümekte.⁹⁴

Bu sınıflandırmada Suçlular/Mafyalar/Çeteler başlığı altında sınıflanan gruplar temel amaçları maddi kazanç elde etmek olan DDSA'lar olup Schneckener'e göre ekseriyetle mafya tipi yapılanmalar ve çetelerden müteşekkildir.⁹⁵ Kaçakçılık, uyuşturucu, hırsızlık, gasp, insan ve organ ticareti, tetikçilik, kara para aklama ve şantaj gibi pek çok suç bu örgütlerin eylem listesi altındadır. Bu suç yapılanmalarının karıştığı eylemlerin ortaya çıkardığı can kaybı genel olarak bu tasnifteki diğer DDSA tiplerinden az seviyede olsa da eylemleriyle savaş benzeri yoğun can kaybına yol açan örnekleri de mevcuttur.⁹⁶

Maddi kazanç karşılığı iş verenin belirlediği amaca ulaşmak için askeri hizmet sunan Paralı Askerler/Özel Güvenlik Şirketleri'nin Schneckener'e göre en ayırt edici özelliği bu DDSA'ların günümüzdeki pek çok çatışmada savaşın her iki tarafında da yer alıyor

⁹¹ A.g.e.

⁹² A.g.e.

⁹³ A.g.e.

⁹⁴ A.g.e.

⁹⁵ A.g.e.

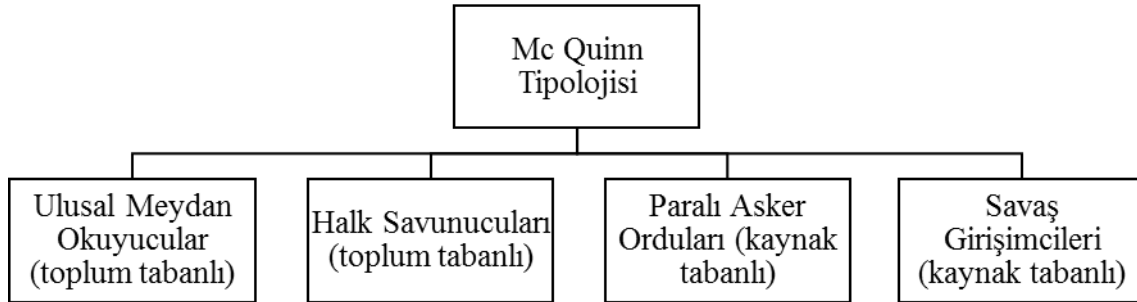
⁹⁶ A New Toll in Mexico's Drug War: More Than 61,000 Vanished , The New York Times, Ocak 2020, Erişim Tarihi: 10 Ekim 2020.

olmalarıdır. Schneckener bunun sebebi olarak Paralı Askerler/Özel Güvenlik Şirketlerinin iş verenlerinin geniş bir yelpaze içinde bulunmalarını gösterir. Maddi teklifin tatmin ediciliğine göre bir devlet için hizmet verilebileceği gibi bir savaş ağasının emrine de girebilecek olan bu DDSA'larda görevli unsurların ekseriyeti de eski asker ya da asilerden oluşmaktadır.⁹⁷

Schneckener tipolojisinin son DDSA'sı Yağmacılar ise bir çatışma esnası ya da sonrasında yağma, talan ve sivilleri korkutmak suretiyle kazanç elde eden dağınık eski muharip unsurlardan oluşmaktadır.⁹⁸ Merkezi otoritenin kayb olduğu şartlarda oluşan kaostan beslenen Yağmacı gruplar bazı durumlarda devletlerin hizmetine girerek onların adına "kirli işleri" yapmaktadırlar. Bu tip DDSA'lara bölgeden en yakın örnek Esed rejimi yanlısı milis yapıları arasında da sayılan ve "Şebbiha" olarak adlandırılan pek çoğu eski suçlulardan oluşan gruplardır.⁹⁹

1.2.5. McQuinn Tipolojisi

McQuinn DDSA'ların tasnifinde toplum tabanlılar- kaynaklar tabanlılar olmak üzere iki ana damardan bahsederken bu damarlara bağlı toplamda dört DDSA tipinden bahsetmiştir: Ulusal Meydan Okuyucular, Halk Savunucuları, Paralı Asker Orduları ve Savaş Girişimcileri.¹⁰⁰

Şekil 5: McQuinn'e Göre DDSA Tipleri

Kaynak: Brian McQuinn, DDR and the Internal Organization of Non-State Armed Groups. Stability: International Journal of Security and Development, 5(1), 2016.

⁹⁷ Schneckener, Spoilers or Governance Actors? Engaging Armed Non-State Groups in Areas of Limited Statehood, s.13.

⁹⁸ A.g.e.

⁹⁹ Residents of Aleppo fear "shabiha" militia are targeting their homes and properties, Enab Baladi, 2020, Erişim Tarihi: Kasım 2022.

¹⁰⁰ Brian McQuinn, DDR and the Internal Organization of Non-State Armed Groups. Stability: International Journal of Security and Development, 5(1), 2016.

McQuinn sınıflandırmasında ilk sırada yer alan Ulusal Meydan Okuyucular resmileştirilmiş komuta ve içinden geldikleri topluluktan toplanan vergilerden güç almaktadır.¹⁰¹ Yazar bu grupların ilk örnekleri olarak 20.yy. ilk yarısında gerçekleşen Rus (Lenin) ve Çin (Mao) ayaklanmalarını gösterir. Bu gruplar ayaklanmalarının ahlaki, ekonomik ve sosyal meşruiyetini sağlamak adına doktrinsel devrimci ideolojilerden faydalanmaktadırlar.¹⁰²

Halk Savunucuları ise gelirlerini faal buldukları bölgelere yakın kitlelerden sağlayan yapılar olup binlerce savaşıyla birleşik bir yapı olarak görünürler. Lakin birleşik bir yapıdan ziyade çok sayıda grubun oluşturduğu gevşek bağlarla birbirine bağlı bir koalisyon olan Halk Savunucuları hem kaynaklar (fon) hem de örgütsel yapı olarak Ulusal Meydan Okuyucular'a kıyasla daha kısıtlı etki ve kapasiteye sahiptirler. McQuinn bu sınıfa örnek olarak Kaddafi sonrası dönemde Misrata ve çevresinde etkin olan aşiret kökenli milis grupları göstermektedir.¹⁰³

Paralı Asker Orduları bu sınıflandırmadaki kaynak tabanlı iki DDSA türünden birini oluşturmaktadır. Ulusal Meydan Okuyuculara benzer şekilde resmileştirilmiş bir komuta düzenine sahip olan bu yapılar sahip oldukları maddi kaynakların korunması ve yeni kaynakların elde edilmesine odaklanmış olup harici maliyetlerden uzak durma yolunu seçmektedirler.¹⁰⁴

McQuinn'in son DDSA tipi olan Savaş Girişimcileri ise merkezilikten uzak koalisyon yapısı ile Halk Savunucularına benzerken hakim olunan kaynaklara dayalı maddi gücüyle de Paralı Asker Ordularına benzemektedir.¹⁰⁵ Resmi bir komutadan uzak olan ve gelirlerini kitleler yerine kaynaklardan sağlayan bu yapılar kaynakları korumak adına sivil kitlelere karşı yoğun şiddet uygulama potansiyeline sahiptirler.

¹⁰¹ A.g.e.

¹⁰² A.g.e.

¹⁰³ A.g.e.

¹⁰⁴ A.g.e.

¹⁰⁵ A.g.e.

1.2.6. Ezrow Tipolojisi

Ezrow'un DDSA tipolojisinde beş DDSA tipi bulunmakta: De Facto Devlet ve Asiler/Direnışçiler, Terör Örgütleri ve Ağları, Savaş Ağaları ve Yağmacılar, Organize Suç Örgütleri ve Çeteler, Özel Güvenlik Şirketleri ve Paramilis Birimler.¹⁰⁶

Şekil 6: Ezrow'a Göre DDSA Tipleri

Kaynak: Natasha Ezrow, “Global politics and violent non-state actors”, SAGE Publications, 2017, s. 85-86.

De Facto Devlet ve Asiler/Direnışçiler Ezrow'a göre belirli bir toprak üzerinde de facto hakimiyet kuran, şiddeti siyasi amaçlara ulaşmak adına bir devlet ya da başka bir gruba karşı kullanan yapılardır.¹⁰⁷ Dini, devrimci ve ayrılıkçı özellikte örnekleri mevcuttur. Bu grup DDSA'ların hakimiyet kurdukları de facto alandaki meşruiyetleri güçlüdür.

Ezrow'un bir diğer sınıflandırması olan Terör Örgütleri ve Ağları'nda ise güçlü bir alan hakimiyeti yoktur. Kitle desteği az olan bu yapılar De Facto Devlet ve Asiler/Direnışçilerin aksine eylemlerinde hedef olarak sivil kitleleri seçerler ve sivillere karşı şiddeti bir psikolojik harp yöntemi olarak kullanırlar.¹⁰⁸

Savaş Ağaları ve Yağmacılar ise ilk iki sınıfın aksine siyasi amaçlar yerine maddi amaçları önceleyen yapılar Ezrow'a göre. Zayıf komuta sistemi ve disipline sahip olan bu yapılar karizmatik figürler etrafında toplanmaktalar. Kısıtlı da olsa alan hakimiyeti kurabilen bu DDSA'ların alan hakimiyetindeki temel amaçları ekonomik olup yağma ve talan başta olmak üzere toplumu hedef alan maddi amaçlı eylemlerle bilinirler.¹⁰⁹

Organize Suç Örgütleri ve Çeteler ise bireyleri ve toplumu hedef alan şiddet eylemleri, yolsuzluk başta olmak üzere kamu düzenini zayıflatan suçlardaki etkinlikleri ile Ezrow'a

¹⁰⁶ Natasha Ezrow, “Global politics and violent non-state actors”, SAGE Publications, 2017, s. 85-86.

¹⁰⁷ A.g.e.

¹⁰⁸ A.g.e.

¹⁰⁹ A.g.e.

göre güvenlik hususunda en büyük tehdit yaratan DDSA'lardır.¹¹⁰ Bu sınıflandırmada Çeteler Organize Suç Örgütlerine kıyasla zayıf hiyerarşik düzeni ve kapasiteleri ile kısıtlı kalmaktadırlar.

Özel Güvenlik Şirketleri ve Paramilis Birimler Ezrow'a göre her ne kadar temel motivasyonları para olarak gözüküyor olsa da aynı zamanda siyasi yönleri de yoğun yapılardır. Çünkü Ezrow'a göre bu tip DDSA'lar hükümetlerce siyasi amaçlara ulaşma yolunda "kirli işlerin" yapılması için kiralanan yapılardır.¹¹¹ Rusya'nın Suriye ve Libya'da Wagner üzerinden düzenlediği operasyonlar ile ABD'nin başta Blackwater olmak üzere Irak'taki özel güvenlik şirketi kullanımları bu tip DDSA'larda Ezrow'un bahsettiği siyasi yöne örnek teşkil edebilir.

1.2.7. Thomas ve Casebeer Tipolojisi

Thomas ve Casebeer'in ortaya koyduğu tipolojide DDSA'lar içerisinde aynı anda farklı DDSA tiplerine uyum sağlayan "hibrid" DDSA'ların varlığı bulunmaktadır.¹¹² DDSA'ların tiplerine dair detaylı tanımlardan ziyade genel bir çerçeve çizen Thomas ve Casebeer'e göre bir yapının DDSA olarak sınıflandırılması için "süregelen ve devam eden üyelik", "otorite ilişkisi", "kollektif şiddet" gibi özelliklere sahip olması gerekli.¹¹³ DDSA'ların "modern" savaşa taraf olamayacaklarını ancak "asimetrik savaşa" taraf olabileceklerini iddia eden Thomas ve Casebeer'e göre DDSA'lar tarafından uygulanan şiddet her zaman siyasi bir amaca ulaşmak için gerçekleştirilmez. Bazı durumlarda şiddetin uygulandığı taraf sebebiyle şiddet eylemi bizzatıhi amacın kendisidir.^{114 115} Thomas ve Casebeer tipolojisindeki DDSA'lar şu şekilde sınıflandırılmıştır: Militan Dini Hareketler, Ulusaşırı Suç Örgütleri, Etno-Siyasi Gruplar, Savaş Ağaları, Aşiretler/Kabileler, Şehir Devletleri (Bölgeciler), Eko-Savaşçılar, İdeolojik Siyasi Partiler, Özel Güvenlik Şirketleri, Çok Uluslu Şirketler.

¹¹⁰ A.g.e.

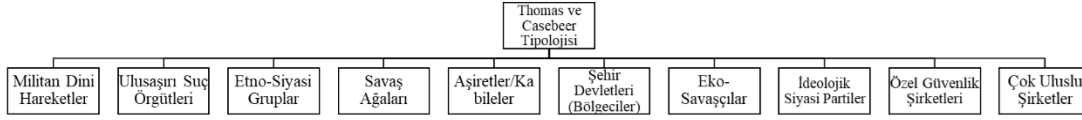
¹¹¹ A.g.e.

¹¹² Troy S. Thomas ve William D. Casebeer, *Violent Systems: Defeating Terrorists, Insurgents, and Other Non-State Adversaries*, USAF Institute for National Security Studies, 2004, s.3-5.

¹¹³ A.g.e.

¹¹⁴ A.g.e.

¹¹⁵ Daeş'in Sincar ve çevresindeki Yezidi kitlelere karşı işlediği suçlar ve uygulanan yoğun şiddet bu şekilde yorumlanabilecek bir tarihi arka plana sahiptir.

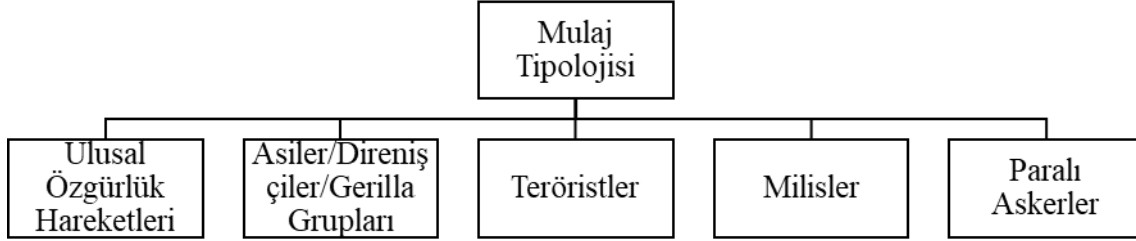

Şekil 7: Thomas ve Casebeer'e Göre DDSA Tipleri

Kaynak: Troy S. Thomas ve William D. Casebeer, *Violent Systems: Defeating Terrorists, Insurgents, and Other Non-State Adversaries*, USAF Institute for National Security Studies, 2004, s.3-5.

1.2.8. Mulaj Tipolojisi

Mulaj DDSA'lara dair sınıflandırma yapılırken DDSA'ların nihai olarak "iyi" veya "kötü" şeklinde genellenmesinin mümkün olmadığını dile getirmektedir.¹¹⁶ Amaçları ve yöntemleri itibarıyla çok çeşitli olan DDSA'lar üzerine keskin genelleme yapmanın zor olduğunu dile getiren Mulaj'ın bu tezini statüko karşıtı ve statüko yanlısı DDSA'ların varlığı, hedef gösterirken sivil ayrımı gözetin/gözetmeyen DDSA'lar desteklemektedir. Mulaj'ın sınıflandırmasına göre DDSA'lar şu şekildedir: Ulusal Özgürlük Hareketleri , Asiler/Direnışçiler/Gerilla Grupları, Teröristler, Milisler, Paralı Askerler.¹¹⁷

Şekil 8: Mulaj'a Göre DDSA Tipleri

Kaynak: Klejda Mulaj, *Introduction to Violent Non-State Actors in World Politics*, ed. Klejda Mulaj. Columbia University Press, 2010, s.3-5.

1.2.9. Aydınli Tipolojisi

DDSA çalışmalarının önemli isimlerinden olan Aydınli DDSA çalışmalarında temel kavramlarda dahi ortak bir tanımlama bulunmadığını söylerken bunu "devlet" ve türlerine dair kavramsal tartışmalara dayandırmakta. "Devlet" kavramına dair mutabık kalınan tek bir tanım yokken "devlet dışı" kavramının tanımlanmasının da en az "devleti" tanımlamak kadar güç olduğunu söyleyen Aydınli tanımlardaki çeşitliliğin

¹¹⁶ Klejda Mulaj, *Introduction to Violent Non-State Actors in World Politics*, ed. Klejda Mulaj. Columbia University Press, 2010, s.3-5.

¹¹⁷ A.g.e.

tanımlayanların çalışma alanları ve kişisel arka planlarının bir yansıması olduğunu dile getirir. ¹¹⁸ Aydınlı'nın DDSA tipleri olarak nitelendirdiği gruplar şu şekildedir: Asiler/Direnışçiler, Diğer Yerel Militan Gruplar, Savaş Ağaları ve Mahalli Çeteler, Özel Güvenlik Şirketleri ve Özel Milisler, Teröristler, Suç Örgütleri. ¹¹⁹

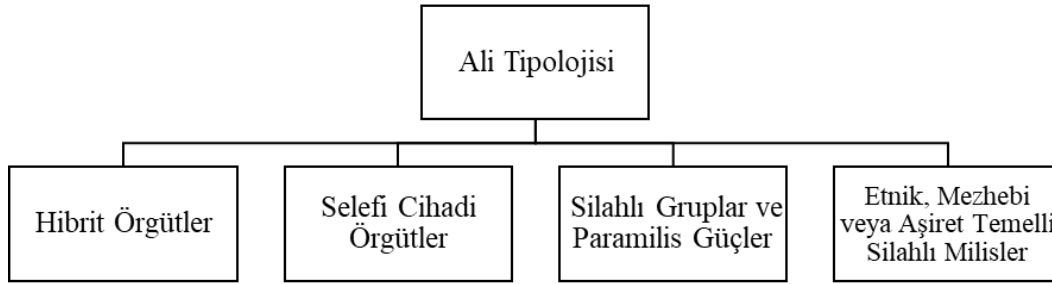

Şekil 9: Aydınlı'ya Göre DDSA Tipleri

Kaynak: Ersel Aydınli, Assessing violent nonstate actorness in global politics: a framework for analysis, Cambridge Review of International Affairs, 2013, s.3-4.

1.2.10. Ali Tipolojisi

Hassanein Ali tarafından ortaya konulan bu DDSA tipolojisi DDSA'lara genel bir tipoloji çizmeyiip sadece Ortadoğu'daki DDSA'lar ile alakalı bir tipoloji çalışmasıdır. Tezin konusu örgütler ve coğrafya sebebiyle bu tipolojiye de değinilecektir. Ali Tipolojisindeki DDSA'lar şu şekildedir: Hibrit Örgütler, Selefi-Cihadi Örgütler, Silahlı Gruplar ve Paramilis Güçler, Etnik, Mezhebi veya Aşiret Temelli Silahlı Milisler. ¹²⁰

Şekil 10: Ali'ye Göre DDSA Tipleri

Kaynak: Hassanein Ali, Post-Arab Spring: The Arab World between the Dilemma of the Nation-State and the Rise of Violent Non-State Actors (VNSAs), Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies, 2020, s.6.

¹¹⁸ Ersel Aydınli, Assessing violent nonstate actorness in global politics: a framework for analysis, Cambridge Review of International Affairs, 2013, s.3-4.

¹¹⁹ A.g.e.

¹²⁰ Hassanein Ali, Post-Arab Spring: The Arab World between the Dilemma of the Nation-State and the Rise of Violent Non-State Actors (VNSAs), Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies, 2020, s.6.

Hibrit Örgütleri birden fazla kimlik ve rolü üstlenen yapılar olarak nitelendiren Ali'ye göre bir DDSA'nın hem silahlı güç olması hem de siyasi bir aktör olarak kendi iç ve dış siyaseti olması bu aktörü Hibrit Örgüt kapsamına sokmaktadır. Ali Hibrit Örgütlere örnek olarak Hamas ve Hizbullah'ı örnek göstermektedir.¹²¹

Selefi Cihadi örgütleri bölgenin en fazla öne çıkan DDSA'ları olarak yorumlayan Ali'ye göre Selefi Cihadi DDSA'lar kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Bu tip DDSA'ların bir kısmının yerel bazda örgütlenmelere sahip olup eylemlerini içinde buldukları ulus devlet ile sınırlı tuttuklarını söyleyen Ali diğer kısmının pek çok ülkede uzantı ve hücrelere sahip uluslararası yapılardan oluştuğunu belirtir.¹²² Ali'ye göre Nusra Cephesi "yerel" bazlı Selefi Cihadi DDSA profiline uyarken Daeş ise "Uluslararası" Selefi Cihadi DDSA profiline uymaktadır.¹²³

Silahlı Gruplar ve Paramilis Güçler arasında net bir sınır koymanın zor olduğunu söyleyen Ali bu grupların merkezi otoritenin ve devlet kurumların zayıflaması sonrası ortaya çıkan yapılar olduğunu belirtir. Bu yapılara örnek olarak Suriye'den Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) gruplarını ve Esed rejimi yanlısı Ulusal Savunma Güçleri (USG) gruplarını göstermektedir.¹²⁴ Etnik, Mezhebi veya Aşiret Temelli Silahlı Milisler'in Silahlı Gruplar ve Paramilis Güçler ile aynı sebepler ve şartlardan doğduğunu belirten Ali bu gruplara örnek olarak YPG (Etnik), Haşdi Şabi (Mezhebi) ve Libya'daki kimi milisleri (Aşiret) örnek göstermektedir.¹²⁵

1.2.11. DDSA Tipolojilerinde Nusra Cephesi ve Daeş'in Konumları

Yukarıda ele alınan 10 farklı DDSA tipolojisine bakıldığında teze konu olan Nusra Cephesi ve Daeş'in kimi tipolojilerde aynı sınıfta yer alırken kimilerinde farklı başlıklar altında ele alınabilecekleri anlaşılmaktadır. "Terör örgütleri", "Teröristler", "Militan dini hareketler", "Asiler" ve "Selefi cihadi örgütler" teze konu olan iki örgütün aynı tarafa düştüğü tasnifler olarak göze çarpmaktadır. Burada göze çarpan "terör" kavramının kullanıldığı ve dini temelli tanımlamaların yapıldığı sınıflandırmaların çoğunlukta olmuş olmasıdır. Daeş ve el-Kaide'nin uluslararası kamuoyunda mutabık kalınan şekilde terör

¹²¹ A.g.e.

¹²² A.g.e.

¹²³ A.g.e.

¹²⁴ A.g.e.

¹²⁵ A.g.e.

örgütleri olarak kabul edilmeleri ve her iki yapılanmanın da örgütsel kimlik inşasında dini zeminden beslenen kavramları kullanmaları bu benzerliği anlamlandırmaktadır.

Buna karşın iki vakanın tasnifler spesifik hale geldikçe farklı başlıklar altında yer aldığı görülmektedir. Krause ve Milliken'in tipolojisine bu iki örgüt yerleştirildiğinde Daeş'in sınırları aşan yapısı ve eylemleriyle "ulusaşırı gruplar" sınıfında kendinde yer bularak daha yerel kalan Nusra Cephesi'nden ayrıştığı söylenebilir. Zohar tipolojisine bakıldığında aşağıdaki tabloda verilen dipnotta da görüleceği üzere Nusra Cephesi ile bağlı olduğu el-Kaide arasındaki usul farkı kendini göstermektedir. Nusra Cephesi Suriye'de rejim değişikliğini arzulayan "sosyal devrimci DDSA" sınıfına uygun bir profil sergilerken eylem ve amaçları itibariyle küresel bazda bir değişim peşindeki Daeş ise "küresel devrimci DDSA" tasnifinin altına düşmektedir. Burada Nusra Cephesi'nin bağlı olduğu el-Kaide'nin de aynı Daeş gibi "küresel devrimci DDSA" tanımına uygun olduğunu lakin eylem ve amaçlar üzerinden okuma yapıldığında Nusra Cephesi'nin el-Kaide ile de süreç içerisinde ters düşerek ayrıştığı görülmektedir.

Ezrow'un tipolojisinde ise Daeş'in hem usulde hem de kimlikte Nusra Cephesi ve sahadaki diğer pek çok grupla ayrıştığı "devlet olma" iddiası belirleyici rol oynamaktadır. Nusra Cephesi rejime karşı pozisyonu ve iddiası ile "asiler" altında sınıflandırılmaya uygun bir vaka olurken Daeş "de facto devlet" olarak sınıflandırılabilir. Örgütün hakim olduğu bölgelerde otoritesini paylaşmayan ve devlet benzeri bürokratik kurumlar inşa etmek peşindeki yapısı, mevcut rejimi değiştirmek değil tüm sınırlar ve Suriye devletinin varlığına kökten karşı pozisyonu ile Nusra Cephesi'nden tamamen farklı bir konuma düşmektedir. Thomas ve Casebeer'ın tipolojisinde ise iki örgüt "militan dini hareketler" sınıfı altında bir arada ele alınabilecek olup Daeş ayrıca "ulusaşırı suç örgütleri" tanımlamasının da kapsamına girmektedir. Örgütün ulusaşırı düzeydeki eylemselliği yerel bazda bir örgüt olarak kendini sınırlandıran Nusra Cephesi ile keskin bir ayrışmaya sebep olmuştur.

Tipolojilerin vakalarda kullanılması sonucunda Nusra Cephesi ve Daeş'in farklı sınıflandırmalar altında kendilerine yer bulduğu tipolojilere bakıldığında örgütlerin yerel ve küresel bazdaki eylemsellikleri, amaç ve usuldeki farklılıklar belirleyici gözükmektedir. Vakaların tipolojilere uyarlanması ayrıca DDSA tipolojilerinin

belirlenmesinde de akademisyenlerin usul, amaç ve kimlik gibi faktörlerde ayrıştığını göstermektedir.

Tablo 1: DDSA Tipolojilerinde Nusra Cephesi ve Daeş'in Konumları

DDSA Tipolojileri	Nusra Cephesi	Daeş
Williams Tipolojisi	Asiler/Direnışçiler , Terör Örgütleri	Terör Örgütleri
Krause ve Milliken Tipolojisi	Asiler/Direnışçiler	Ulusasıırı Gruplar
Zohar Tipolojisi	Küresel Devrimci DDSA 'lar ¹²⁶ , Sosyal Devrimci DDSA 'lar.	Küresel Devrimci DDSA 'lar
Schneckener Tipolojisi	Asiler/Gerillalar, Teröristler	Teröristler
McQuinn Tipolojisi	Ulusal Meydan Okuyucular	Ulusal Meydan Okuyucular
Ezrow	Asiler/Direnışçiler	De Facto Devlet, Terör Örgütleri
Thomas ve Casebeer Tipolojisi	Militan Dini Hareketler	Militan Dini Hareketler, Ulusasıırı Suç Örgütleri
Mulaj Tipolojisi	Asiler/Direnışçiler/Gerilla Grupları, Teröristler	Asiler/Direnışçiler/Gerilla Grupları, Teröristler
Aydınlı Tipolojisi	Asiler/Direnışçiler, Teröristler	Asiler/Direnışçiler, Teröristler
Ali Tipolojisi	Selefi Cihadi Örgütler	Selefi Cihadi Örgütler

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.3. DDSA Analiz Çerçevesleri

DDSA'ları yukarıdaki başlıkta detaylarına değinildiği şekilde belli başlı sınıflar altında toplamak amaçları ve yapıları açısından en başta birbirlerinden ayrılmakta olan DDSA'ların farklılıklarını teyit ederek analiz ve kıyas öncesi uygun bir zemin hazırlamak anlamına gelmekte. Tipolojiler ile türlerine göre ayrılan DDSA'ların analizi için kullanılacak analiz çerçeveslerinde de birbirinden farklı yaklaşımlar mevcut. Bu başlık altında üç farklı analiz çerçevesinden temel olarak bahsedilecektir. Tezin ilerleyen bölümlerinde ise Aydınlı'nın Özerklik-Temsil-Etki çerçevesi Daeş ve Nusra Cephesi'nin karşılaştırmalı analizlerinde kullanılacaktır.

1.3.1. Bartolomei/Casebeer/Thomas Analiz Çerçevesi

Bartolomei/Casebeer/Thomas tarafından ortaya konulan analiz çerçevesinde DDSA'ları Açık Sistemler Teorisi üzerinden ele almaktadır. Bartolomei/Casebeer/Thomas'a göre

¹²⁶ Nusra Cephesi'nin biatlı olduğu el-Kaide Küresel Devrimci DDSA tanımına uyarın Nusra Cephesi eylem ve söylemleriyle yerel kalmakta ve Sosyal Devrimci DDSA tanımına uymaktadır. Bu açıdan merkez ile uzantısı ayrılmıştır.

DDSA'lar birkaç istisna haricinde uluslararası çaptaki neredeyse tüm insani ve siyasi krizlerde istikrarsızlaştırıcı rol oynamaktadırlar.¹²⁷ Bartolomei/Casebeer/Thomas'a göre analitik çerçeveleri DDSA'ların birbiriyle ilintili üç düzeyde açık sistemler olarak tanımlanması hususunda alternatif bir paradigma ortaya koymaktadır. Buna göre çevresel düzey DDSA'ların yapıları ve gelişimlerini şekillendiren koşul ve dinamiklere dair derin bir okuma imkanı tanımaktadır.

Örgütsel düzey ise araştırmacıları DDSA'ların hedeflerine intibakları ve ulaşabilmelerinde etki sahibi olan bütüncül özellikler ve ilişkileri sorgulamalarına yönlendirmektedir. Bartolomei/Casebeer/Thomas'a göre Açık sistemler metodolojisi gelişimsel evre, çevresel dinamikler ve dahili mekanizmalardan kaynaklı zayıflıkları ortaya çıkarmaktadır.¹²⁸

DDSA'ların dahili işleyişi ise analizin üçüncü düzeyini temsil eder. Bu düzeyde örgütün işlevlerine ve bu işlevlerin örgütün büyüme safhasındaki paylarına odaklanılmaktadır. Bartolomei/Casebeer/Thomas'a göre geleneksel devlet sistemi nazarında gayri meşru olarak görülen DDSA'ların en belirgin özellikleri amaçlarına ulaşmak adına "kollektif şiddet"e başvurmalarıdır¹²⁹. Kollektif şiddet ise örgüt unsurlarının ortak amaca ulaşmak için fiiliyata döktükleri koordine eylemlerin uzantısıdır.

En temelde açık sistemler teorisi her örgütü kendi çevreleriyle etkileşim halinde olan sistemler olarak okur. Burada etkileşimden kasıt ise araştırmacının dikkatini yöneltmesi gereken davranış biçimleridir. Bartolomei/Casebeer/Thomas'a göre bu davranış biçimleri şunlardır:

- DDSA sistemi ile etrafındaki çevre ya da süper sistem arasındaki ilişkiler.
- "Komplike unsurlar" veya alt-sistemler olarak da bilinen örgütün parçaları arasındaki ilişkiler.¹³⁰

Birinci davranış biçimi DDSA'ların çevre ile güç ve enerji etkileşimi içinde olan açık sistemler olduğunu işaret ederken ikinci davranış biçimi ise DDSA'ların dönüşümsel

¹²⁷ Jason Bartolomei, William Casebeer, ve Troy Thomas, "Modeling Violent Non-State Actors: A Summary of Concepts and Methods" (Colorado: Institute for Information Technology Applications, 2004), s.1.

¹²⁸ A.g.e., s.1-2.

¹²⁹ A.g.e.

¹³⁰ A.g.e., s.3.

süreçlerini ele almakta. Bartolomei/Casebeer/Thomas'a göre örgütler ekseriyetle etraflarındaki çevreden izole şekilde tamamen dahili yapılar (örgütsel şemalar, liderlik, resmi iletişim v.b.) üzerinden analiz edilmekteler. Lakin DDSA'lar çevresel baskılara cevaben ortaya çıkan yapılardır. Bu süreç çerçevede Girdiler-Dönüşüm-Çıktılar şeklinde formüle edilmektedir.¹³¹

Örgütsel girdiler para, insan, bilgi ve donanım gibi hammaddeleri kapsamaktayken çıktılar ekseriyetle ürün, hizmet ve fikirleri kapsar. DDSA'lar özelinde bakıldığında "kollektif şiddet" bu çıktıların başında gelmektedir.

Son kertede Bartolomei/Casebeer/Thomas'a göre açık sistemler teorisi DDSA'lar da dahil örgütleri üç düzeyde ele almaktadır: Çevre (süper sistem), örgüt (sistem) ve dahili unsurlar (alt sistemler).¹³² Buna göre alt sistemlere sahip bir sistem içinde bulunduğu çevreyle etkileşime girerek çıktılar verir. Bu çıktılar da girdileri besleyerek DDSA'ların döngüsel bir şekilde oluşmasını sağlamaktadır. Yazarların "çevresel düzeyde şiddet sistemi" olarak nitelendirdikleri bu döngünün ilk aşaması kıt kaynaklar, demografik baskılar, organize suç ve yozlaşma, sosyoekonomik yoksunluk ve kimliksel ayrışmaları kapsayan "girdilerden" müteşekkildir.¹³³ Bu girdiler "yönetim başarısızlığı" ve "kimlik mobilizasyonu" başlıkları altında bir dönüşüm sürecine yol açarken son kertede ise çıktı olarak çeşitli DDSA'ların ortaya çıkmasına yol açmaktadır.¹³⁴ Bu DDSA'lar Militan dini hareketler", Etno politik hareketler, Savaş ağaları/ milisler, ulusaşırı suç örgütleri, Eko savaşılar/eko teröristler ve İdeolojik örgütler olarak tasnif edilmiştir.¹³⁵ Çerçeveye göre çıktı konumundaki DDSA'lar eylemleriyle girdileri beslemekte böylece döngüsel bir mekanizma oluşturmaktadırlar.

1.3.2. Oktav/Parlar Dal/Kurşun Analiz Çerçevesi

Oktav/Parlar Dal/Kurşun'un kaleme aldığı analiz çerçevesi yine üç katmanlı bir çerçeve sunarken vaka olarak Daeş ile YPG kıyaslanmakta.¹³⁶ Buna göre yazarlarca "yeni nesil"

¹³¹ A.g.e., s.5.

¹³² A.g.e., s.4.

¹³³ A.g.e., s.7.

¹³⁴ A.g.e.

¹³⁵ A.g.e.

¹³⁶ Oktav, Ö. Z., Parlar Dal, E., & Kurşun, A. M. , Reframing and Reassessing the VNSAs in Syrian Conflict: An Introduction. Violent Non-State Actors and the Syrian Civil War, (2017), s.1-31.

olarak nitelendirilen DDSA'ların davranış ve karakteristiklerini analiz edebilmek için “aktörlük”, “güçlülük” ve “etkinlik” katmanları filtre olarak kullanılmakta.¹³⁷

“Aktörlük” katmanının altında “topraksallık ve jeopolitik kodlar” ile “topluluk inşası” alt katmanları bulunmakta. Daeş'in ulusal sınırları reddeden ve kendi diliyle yeniden şekillendirdiği “vilayetler” ile somutlaşan “hilafet toprakları” tahayyülü “topraksallık ve jeopolitik kodlar” altında kendine yer bulabilir. Keza “hicret ve biat” gibi İslam tarihine atıflarla desteklenen yeni bir “hilafet toplumu” ideali ise “topluluk inşası” altında yer alabilir.

Tablo 2: Oktav/Parlar Dal/Kurşun'a Göre Yeni Nesil Ddsa'ların Karakteristiklerini Analiz Etmek İçin Kullanılan Üç Katman.¹³⁸

Aktörlük	Güçlülük	Etkinlik
Topraksallık ve jeopolitik kodlar	Finansal kaynaklar ve kaynak yaratma	Bölgesel angajmanlar
Topluluk inşası	Milis devşirme ve propaganda	Uluslararası angajmanlar ve meşruiyet

Kaynak: Oktav, Ö. Z., Parlar Dal, E., & Kurşun, A. M. , Reframing and Reassessing the VNSAs in Syrian Conflict: An Introduction. Violent Non-State Actors and the Syrian Civil War, (2017), s.1-31.

“Güçlülük” katmanı ise “finansal kaynaklar ve kaynak yaratma” ile “Milis devşirme ve propaganda” bulunmakta. Daeş ve Nusra Cephesi de dahil olmak üzere bölgedeki pek çok DDSA'da gördüğümüz kaçakçılık, haraç, fidye gibi maddi kaynaklar ve de yabancı savaşçılar gibi “ithal milis devşirme” hareketleri bu katmanın altında yer alır.

“Etkinlik” katmanında ise iki alt katman bulunmaktadır: “Bölgesel angajmanlar” ve “Uluslararası angajmanlar ve meşruiyet”. Bu katmanda DDSA'lar merkeze konularak çevrede bulunan bölgesel ve küresel aktörler ile ilişkiler ve sonuçları ele alınmakta.¹³⁹ Bu çerçevede Bartolomei/Casebeer/Thomas çerçevesinden farklı olarak DDSA'ların ortaya çıkma süreçlerini değil karakteristik özellikleri üzerinden analiz etmektedir. Bir başka ifadeyle sürecin değil sonucun analizine odaklanmaktadır.

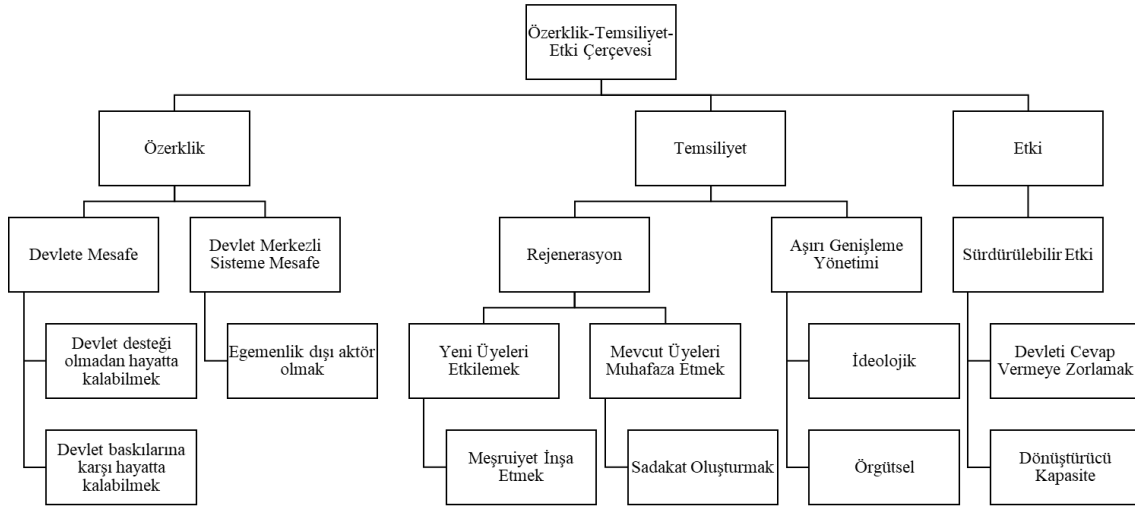
¹³⁷ A.g.e., s.6.

¹³⁸ A.g.e., s.7.

¹³⁹ A.g.e., s.8-9.

1.3.3. Aydınli'nin Özerklik-Temsiliyet-Etki Çerçevesi

Aydınli'nin Özerklik-Temsiliyet-Etki Çerçevesi olarak formüle ettiği çerçeve Aydınli'nin ifadesiyle DDSA'ların küresel siyasi potansiyelini değerlendirmeyi hedeflemekte.¹⁴⁰ Bu tezin dördüncü bölümünde Daeş ve Nusra Cephesi'nin DDSA analiz çerçeveleri üzerinden karşılaştırılmasında da Aydınli'nin Özerklik-Temsiliyet-Etki çerçevesi uygulanacaktır. Özerklik katmanını altında DDSA'ların devlet ile aralarındaki mesafeye odaklanan Aydınli'ya göre devlet dışı bir aktörün “aktörlüğünün” özü devlet ile arasındaki mesafe ve ayrıma dayanmaktadır.¹⁴¹ Özerklik katmanını “devlete mesafe” ve “devlet merkezli sisteme mesafe” olarak iki alt başlığa ayıran Aydınli'ya göre “devlete mesafe” bir DDSA'yı daha güçlü veya daha zayıf yapmamakta.¹⁴² Bununla birlikte “devlete mesafe” arttıkça özerklik ve haliyle DDSA'nın hareket kabiliyeti artmaktadır. “Devlet merkezli sisteme mesafe” ise devlet merkezli kurumlar, örgütler ve kuralları tanıyan, uluslararası meşruiyetin temeli olan uluslararası sistem ile olan ilişkilere odaklanmaktadır. Devletin desteği olmaksızın hayatta kalabilmek ve de aksi olarak devletin baskı ve müdahalelerine karşı hayatta kalabilmek “devlete mesafe”nin alt başlıklarını oluşturmaktadır.

Şekil 11: Aydınli'nin Özerklik-Temsiliyet-Etki Çerçevesi

Kaynak: Ersel Aydınli, *Violent Non-State Actors From Anarchists to Jihadists*, Routledge, 2016

¹⁴⁰ Aydınli, s.5.

¹⁴¹ Ersel Aydınli, *Violent Non-State Actors From Anarchists to Jihadists*, Routledge, 2016, s.8.

¹⁴² A.g.e., s.9.

Temsiliyet katmanını “Rejenerasyon” ve “Aşırı Genişleme Yönetimi” alt başlıklarına bölen Aydınli’ya göre kendi bileşenleri doğal olarak yenilenebilen devletlerin aksine DDSA’lar faal ve değerli olarak varlıklarını sürdürebilmek için yeni üyeler devşirmek ve var olanları muhafaza etmek zorundalar.¹⁴³ Bu çerçevede yeni üyeleri etkilemek¹⁴⁴ ve meşruiyet inşa etmek, mevcut üyeleri muhafaza etmek hususunda ise sadakat oluşturmak alt başlıkları kullanılarak DDSA’ların rejenerasyon kapasiteleri analiz edilmektedir. Yeni üye devşirmek ve mevcut üyeleri muhafaza etmenin tek başına DDSA’ları güvence altına almadığını öne süren çerçevede olası bir aşırı genişleme sürecinin getireceği ideolojik ve örgütsel meydan okumalara DDSA’ların verdikleri karşılıklar ise Temsiliyet katmanının “Aşırı Genişleme Yönetimi” başlığını oluşturur.

Etki katmanında ise Aydınli üst başlık olarak Sürdürülebilir Etki ifadesiyle DDSA’ların etki gücünün sürdürülebilir olması halinde siyasi potansiyellerinin analizine etki edeceğini göstermektedir. Silahlı olsun ya da olmasın tüm devlet dışı aktörlerin etki sahibi olduklarını iddia ettiklerini lakin bu etkinin ölçülmesinin oldukça zor olduğunu dile getiren Aydınli’ya göre “DDSA’ların “etki” sahibi olup olmadıklarına kanaat getirmek için devleti veyahut devletçi sistemi dönüştürücü ya da zorlayıcı bir yönleri olup olmadığına bakılmalıdır.¹⁴⁵ Devlet DDSA’ların eylemlerini göz ardı edemez hale gelip eyleme geçerek söz konusu DDSA’yı fiili bazda tanıdığı zamanda DDSA’nın zorlayıcı “etkisinden” bahsetmek mümkündür¹⁴⁶. DDSA’ların sahip olduğu “etkinin” zorlayıcılık vasfı ise DDSA’ların hedef aldıkları devletin eylemlerini, davranışlarını alışlagelmiş düzenin dışına çıkılmak suretiyle değişmeye zorlamasıdır. Aydınli buna örnek olarak sınır devriyelerini, göç politikalarını ve herhangi bir devletin idari yapısında DDSA’lardan kaynaklı fiili değişimleri işaret etmiştir.¹⁴⁷

Aydınli devlet merkezli uluslararası sistemin yapısı itibariyle bir devletin egemenliğini tehdit edebilecek düzeyde silahlı eylem kapasitesinin ancak başka bir devletin sahip olabileceğine dair perspektife sahip olduğunu buna karşın DDSA’ların günümüzde kapasiteleriyle devletlerin egemenliklerine tehdit oluşturduklarını ve en güçlü devletlerin

¹⁴³ A.g.e., s.10-11.

¹⁴⁴ Buradaki etki alanı ifadesi DDSA’ların özü gereği hedef aldığı insan kaynağını ifade eder. Etnik, mezhebi veyahut ideolojik olarak farklılaşan DDSA’ların insan kaynağı havuzu da bu öze göre şekillenir.

¹⁴⁵ A.g.e., s.16.

¹⁴⁶ A.g.e., s.18.

¹⁴⁷ A.g.e., s.19.

dahi DDSA'ların etkisi karşısında zorlandığını dile getirmektedir.¹⁴⁸ DDSA'ların devlet ile ilişkilerinde anlatılmaya çalışılan bu dönüştürücü etki doğu Ukrayna'da sınır devriyeleri, Suriye ve Irak'ta devletin güvenlik politikalarında milislerin bir araç olarak kullanılması, Lübnan'da ise ordunun yetki alanını fiilen DDSA'lar ile paylaşması gibi somut örneklerde görülmektedir. Bunlar ve benzeri tüm somut örnekler ise DDSA'ların uluslararası sistemin ana aktörleri olarak kabul edilen devletler ve eylemleri üzerinde etki sahibi olduklarını göstermektedir. Ki bu da DDSA'ların da uluslararası ilişkilerde aktörler olarak ele alınması eğilimini desteklemektedir.

1.4. Terörizm Tipolojileri ve Terörist Kimlik

DDSA'ların tanımlamaları ve tasniflendirmeleri yukarıdaki tipoloji ve yaklaşımlara göre farklılıklar göstermektedir. Bununla birlikte bir araç olarak terör eylemlerini kullanmak ve de devletler tarafından “terörist” olarak nitelendirilmek DDSA'ların ekseriyetinde karşı karşıya kalınan bir durumdur. Teze konu olan el-Kaide ve Daeş'in “terör” eylemlerini metot olarak kullanan DDSA'lar olduğuna yönelik mevcut siyasi ve akademik mutabakata dayanarak bu örgütlerin kıyasında “terörist kimliğin” de belirleyici olması tercih edilmiştir. Bu sebeple terörist kimliğe dair tanımlar bu başlığın içeriğini oluşturacaktır. Lakin terörist kimliğe dair tezlere odaklanmadan önce “terör” kavramına dair tartışmalara bakılacaktır.

Terörizmin ve türlerinin tanımlarına dair ortak bir tanım olmadığını ve hatta birbirinden farklı tanımların 200'den fazla olduğu bilinmektedir.¹⁴⁹ Akademisyenlerden uluslararası kuruluşlara kadar çok sayıda kişi ve kurumun bu tanımlarında var olan ortak nokta ise X aktör tarafından bir amaca ulaşmak için şiddete başvurulmasıdır. 100'den fazla terörizm tanımında kullanılan ifadelerin sıklığına dair Schmid tarafından ortaya çıkarılan tabloda “şiddet ve güç” kavramlarının tüm tanımlar içerisinde %83,5 gibi yüksek bir sıklıkta kullanılarak tablonun ilk sırasında olduğu hemen ardından ise “siyasi” kavramının geldiği görülmektedir.¹⁵⁰ Schmid terörizm kavramını en politize olmuş kavram olarak nitelendirirken bu iddiasına dayanak olarak “terörist” etiketinin siyasi karşıtın şeytanlaştırılması ve gayri meşrulaştırılmasında bir araç olarak kullanılmasını örnek

¹⁴⁸ A.g.e.

¹⁴⁹ Alex P. Schmid, *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, Routledge, 2011, s.99-148.

¹⁵⁰ A.g.e., s.74.

göstermiştir.¹⁵¹ Literatürdeki bu aşırı çeşitlilik terörizm çalışmalarında kavramın tanımı üzerine tartışmaların yerini tasnif çalışmalarına bırakmasına sebep olmuştur. Tasnif çalışmalarında araştırmacıların terörizm nedir sorusunu tekraren tartışmak yerine mümkün mertebe uluslararası örgütler tarafından ortaya konulan bir tanımı ön kabul olarak ele alıp onun etrafında amaçlar ve aktörlerin tasnifine giriştikleri görülmektedir.

Aktörlerin tasnifi hususunda terör çalışmalarındaki önemli tartışmaların başında terörün faili aktörlerin tanımı gelmektedir. Terörist sadece “devlet dışı aktörler” içerisinde mi çıkabilir? Yoksa devletler de “terörün” faili olabilirler mi? Bu soruların da tek bir cevabı olmamakla birlikte literatürdeki tanımlar ve tasniflerin ekseriyetle terörü “devlet dışı aktörler” üzerinden okudukları görülmektedir. Yine de terörün faillerinden biri olarak devlet ve “devlet terörü” üzerine tanımlamalar da görülmektedir. Schmid şiddet siyasetinde devlet ve devlet dışı aktörlerin eylemlerini barıştan iç savaşa uzanan bir eylemler yelpazesi üzerinden karşılaştırırken devletin terörizm kapsamına giren eylemleri ile rejim dışı aktörün (bu çerçevede kullandığı devlet dışı aktör tanımı) terör faaliyetlerini kıyaslamıştır.

Tablo 3: Devlet ve Rejim Dışı Aktörlerin Şiddet Siyaseti

Devlet	Rejim Dışı Aktör
Devlet otoritesinin kontrolü için şiddet yoluyla baskı kurma	Devlet otoritesine karşı koymak için şiddet kullanımı
Siyasi yargı; toplu gözaltılar, siyasetten men, sınır dışı etme eylemleri	Maddi zarar veren eylemler (Kundaklama ve sabotaj)
Suikast	Suikast
Devlet terörizmi (işkence, ölüm mangaları, toplama kampları, ortadan kaldırma)	Terörizm
Katliamlar	Ayırım gözetmeksizin işlenen katliamlar
Ayaklanmayla mücadele	Ayaklanma

Kaynak: Alex P. Schmid, The Routledge Handbook of Terrorism Research, Routledge, 2011, s.99-148.

Barış durumundan iç savaş durumuna uzanan yelpazeyi üçe ayıran Schmid “ikna siyaseti”, “baskı siyaseti” ve “şiddet siyaseti” altında hem devletin hem de devlet dışı aktörlerin söz konusu siyaset safhalarındaki araçlarını ele almıştır. Şiddet siyaseti altında suikast, terör ve katliamlar gibi her iki aktörün de kullandığı ortak araçlar bulunmaktadır. Ortak araçların artışı iç savaştan önceki son siyaset seviyesi olan “şiddet seviyesi” altında görülmektedir. Bu da devlet dışı aktör ile devletin mücadelesinin şiddet zeminine

¹⁵¹ Ag.e., s.40.

oturması sonrası karşılıklı hamlelerde benzeşmenin artışının devletin karşılaştığı meydan okumaya elindeki mevcut imkanlarla karşı koyamaması manasına gelmektedir. Schmid burada kıyas yaparken devlet terörizmi vs terörizm gibi bir ayrıma gitmiştir. Benzer bir ayrımı Waldmann ve Hirschmann da çalışmalarında yapmaktadırlar. Waldmann ve Hirschmann “terör” kavramını kendi vatandaşlarını hedefe koyan “terör rejimlerinin” eylemleri için bir başka ifadeyle “devlet terörü” için kullanırken “terörizm” kavramını ise devlet dışı aktörlerin siyasi otoriteyi hedef alan eylemleri için kullanmışlardır.¹⁵²

Terörün failine ve tanımına dair farklılıklar terör tipolojilerine dair tezlerde de çeşitliliğe yansımıştır. Waldmann terörist unsurları öz imge ve ideolojileri üzerinden tasnif ederek sosyal devrimci, etnik milliyetçi ve dinci terörizm altında ayrışan bir terörizm tipolojisi geliştirmiştir.¹⁵³ Stepanova ise kimlik ve ideoloji merkezli bir okuma yerine terörizmi devlet dışı aktörlerin eylemlerinin fonksiyonu üzerinden tasnif etmiştir. Stepanova ortaysa koyduğu bu tipolojide barış zamanı terör, çatışma ile ilintili terör ve süper terör ayrımlarını öne sürmüştür.¹⁵⁴ Dekmejian failer üzerinden ortaya koyduğu tipolojide tekil terör faillerinden başlayarak devlet terörüne uzanan bir yelpaze ortaya koymuştur.¹⁵⁵ Schmid ortaya koyduğu tipolojide politik terörün haricinde organize suç ve “patolojik” terörü de ayrı türler olarak ele alırken¹⁵⁶

Löckinger ise aktörler, yöntemler, motivasyonlar ve coğrafi sınırlar üzerinden dört parçalı bir tipoloji ortaya koymuştur.¹⁵⁷ Gonar ise terörizm tipolojisini aktörlerin karakteristik özellikleri üzerinden tasnif ederek kimlik bazlı ve çok sayıda alt başlığı sahip bir tipoloji ortaya koymuştur. Gonar’a göre örgütlerin karakteristik özelliklerini örgütün saldırı gerçekleştirdiği hedefler, terör eylemleri için motivasyonu, örgütün büyüklüğü, örgütün sahip olduğu halk desteğinin çapı, karar alma sürecinin karakteristiği, örgütün bağımsızlığının veyahut bağlılığının boyutları, örgütün finansal durumu, örgütün eylem ve yayılma sahaları, örgütün talepleri, saha hakimiyeti, kıdem¹⁵⁸ ve örgütsel yapı gibi çok

¹⁵² Liane Rothenberger, Kathrin Müller ve Ahmed Elmezeny, “The discursive construction of terrorist group identity”, *Terrorism and Political Violence*, 30:3, 2018, s.432.

¹⁵³ A.g.e.

¹⁵⁴ Ekaterina Stepanova, “Terrorism in Asymmetrical Conflict: Ideological and Structural Aspects”, *Sipri Resarch Report*, No:23, Oxford University Press, 2008, s.9-10.

¹⁵⁵ R.H. Dekmejian, “Spectrum of Terror”, Washington, DC: CQ Press, 2007, s. 10.

¹⁵⁶ Schmid, a.g.e, s.171.

¹⁵⁷ A.g.e., s.173.

¹⁵⁸ Örgütün geçmişinin eski dayanması veyahut yeni bir örgüt olması durumu.

sayıda faktör şekillendirmektedir.¹⁵⁹ Tipolojilerdeki bu çeşitliliğin kendi içinde tasnifi adına Flemming, Stohl ve Schmid tipolojileri üst bir tipoloji ile sınıflandırmışlardır. Buna göre terör ve terörist tipolojileri grup tipolojileri, motivasyonel tipolojiler ve köken tipolojileri olmak üzere üçe ayrılmaktadır.¹⁶⁰

Tablo 4: Terör Tipolojileri

Terör Tipolojileri	Türler/Tasnifler
Waldmann	<ul style="list-style-type: none"> Sosyal Devrimci Terörizm Etnik Milliyetçi Terörizm Dinci Terörizm
Stepanova	<ul style="list-style-type: none"> Barış dönemi “klasik” terörizm (çatışmayla ilintisi olmayan terör. Örn: 1970’li ve 1980’li yıllarda Avrupa’da gerçekleşen sol tandanslı terör eylemleri) Çatışma ile ilintili terörizm (Süregelen bir çatışma ile bağlantılı terör. Örn: Çeçen ve Husi grupların eylemleri) Süperterörizm (Küresel terör. Örn: el-Kaide ve Daesh)
Dekmejian	<ul style="list-style-type: none"> Bireysel Terörizm (Suikastçiler ve bombalı saldırganlar) Ulusal Terörizm (Etnik milliyetçiler, Dinci militanlar, İdeolojik radikaller, Melez örgütler) Ulusaşırı Terörizm (Ulusaşırı Örgütler, Devletler) Devlet Terörizmi (Gizli polis, Özel Kuvvetler, Devlet destekli milis güçler) Siyasi kırım ve Soykırım (Gizli polis, Özel Kuvvetler, Devlet destekli milis güçler)
Schmid	<ul style="list-style-type: none"> Politik Terörizm (Asi terörizmi, Rejim/Devlet terörizmi, Devlet destekli terörizm, Yetkisiz&kanunsuz terörizm¹⁶¹, Sosyal devrimci (sol eğilimli) terörizm, Sağcı ve İrkçi terörizm, Dini terörizm, Milliyetçi ve ayrılıkçı terörizm, Tek Sorunlu terörizm¹⁶²) (Organize) Suç Bağlantılı Terörizm Patolojik (Çılgın) Terörizm
Löckinger	<ul style="list-style-type: none"> Aktörlere göre Terörizm (Devlet terörizmi, Devlet destekli terörizm, Devrimci terörizm) Araç ve Yöntemlere göre Terörizm (İntihar terörizmi, Siber terörizm, KBRN (Kimyasal, biyolojik, radyolojik, nükleer) terörizmi¹⁶³) Motivasyonlara göre Terörizm (Dini terörizm, Narko terörizm, Politik terörizm¹⁶⁴) Coğrafi Sınırlara göre Terörizm (Yerel terörizm, Uluslararası Terörizm)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tüm bu tipoloji çalışmaları DDSA’ları, terör yapılanmalarını ve bizatihi bir eylem olarak terörizmi sınıflandırmak hususunda yol gösterici niteliktedir. Hem DDSA tipolojilerinde

¹⁵⁹ Boaz Ganor, “Terrorist Organization Typologies and the Probability of a Boomerang Effect”, *Studies in Conflict & Terrorism*, 31:4, 2008, s.271-276.

¹⁶⁰ Peter A. Flemming, Michael Stohl ve Alex P. Schmid, 1988, “The Theoretical Utility of Typologies of Terrorism: Lessons and Opportunities”, Michael Stohl (Ed.), *The Politics of Terrorism* içinde (s. 153-195), CRC Press.

¹⁶¹ Kanuni yetkisi olmadığı halde devlet yerine otoriteyi sağlamaya yönelik eylemlerde bulunan gruplar. ABD’de silahlı şekilde devriye atan sivil “beyaz ırkçı” grupların yasa dışına taşan şiddet eylemleri bu grup içerisinde yer alır.

¹⁶² Hayvan hakları ve çevrecilik gibi tekil konularda değişime gitmek için teröre başvuran lakin sosyal ve siyasi büyük hedefleri olmayan gruplar.

¹⁶³ Bio terörizm, Kimyasal terörizm ve Nükleer terörizm kavramları KBRN terörizminin alt başlıklarıdır.

¹⁶⁴ Sağ terörizm, sol terörizm ve Tek sorunlu terörizm kavramları Politik terörizmin alt başlıklarıdır

hem de terör tipolojilerinde tasnifleri belirleyen faktörler arasında örgütlerin amaçları, usulleri ve ideolojilerinin bulunduğu görülmektedir. Tüm bu faktörler mevzubahis örgütlerin inşa ettikleri örgütsel kimlikleri ortaya çıkarmaktadır. Teze konu olan ve uluslararası alanda terörist sınıflandırılmalarında yer alan iki DDSA'nın kimliksel bazdaki ayrışma ve benzerliklerine dair sorulara cevap bulmak için Arena ve Arrigo'nun muhtelif vakalar üzerinde kullandıkları "terörist kimlik" çerçevesi yol gösterici olacaktır. Zira bu tezin cevap aradığı sorulardan biri de Daeş ile el-Kaide'nin Suriye kolu olan Nusra Cephesi arasındaki farklılıkların ve ortak noktaların hangi düzeyde olduğudur. Mevzubahis DDSA'ların askeri ve siyasi eylemlerinin kimlik temelli sebeplerine odaklanmak vakaların arasındaki benzerlik ve ayrışmanın seviyesini göstereceği gibi terör örgütlerinin bir nevi röntgeninin çekilmesi ve toptancı analiz sığığından uzak durulması anlamına gelecektir. Bu sebeple Arena ve Arrigo'nun "The Terrorist Identity Explaining the Terrorist Threat" adlı eserlerinde PIRA, Hamas, Aydınlık Yol, Tamil Kaplanları ve Dazlakları ele aldıkları melez çerçeve tezin üçüncü bölümünde söz konusu örgütler üzerinde uygulanacaktır. Arena ve Arrigo Simgesel Etkileşimcilik teorisindeki semboller, roller, durumu tanımlama, "sosyalleşme" ve benlik kavramlarını çerçeve olarak terör örgütlerinin kimlik analizinde uygulamışlardır.¹⁶⁵

Birey odaklı analizde kullanılan bu kavramları terör örgütleri üzerinde çerçeve olarak kullanan Arena ve Arrigo ele aldıkları örnek örgütler üzerinden söz konusu yapıların kimlik inşa süreçlerini ve süreç sonunda ortaya çıkan kimliğin çıktılarını ortaya koymaya çalışmışlardır. Buna ek olarak ortaya koydukları çerçevenin çıktılarını Kimlik teorileri perspektifiyle yoğurarak terörist bireylerin eylemlerinde terörist kimliğin etkisini tartışmışlardır.¹⁶⁶ Giriş bölümünde bu tezin cevap aradığı semboller ve kendilerini tanımlamaya yönelik sorular hasebiyle Arena ve Arrigo'nun örnek örgütlere uyguladıkları çerçeveden "roller", "semboller" ve "durum tanımlama" filtreleri Daeş ve Nusra Cephesi'nin açık kaynaklara yansıyan içerikleri üzerinde uygulanacaktır. Böylece iki örgütün söz konusu başlıklar altındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya konulmuş olacaktır.

¹⁶⁵ Michael P. Arena ve Bruce A. Arrigo, "The Terrorist Identity : Explaining the Terrorist Threat", New York University Press, 2006, s.13.

¹⁶⁶ Arena ve Arrigo, a.g.e., s.227-254.

BÖLÜM 2: SURIYE İÇ SAVAŞINDA DAEŞ VS EL-KAİDE (NUSRA CEPHESİ): TARİHİ SÜREÇ, YABANCI SAVAŞÇILAR VE DİĞER AKTÖRLERLE İLİŞKİLER

2.1. Tarihi Süreç

Daeş ve Nusra Cephesi arasında kimlik, kapasite ve ilişkiler başta olmak pek çok konuda rekabet yaşanmıştır. İki örgütün birbirine benzer örgütsel davranışlarda bulunduğu hadiseler Daeş ve Nusra Cephesi ile alakalı kimi erken dönem analizlerde iki örgütün birbirinin muadili olduğuna yönelik çıkarımlara zemin hazırlamıştır. Yine de bu tezin ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümlerinde işleneceği üzere diğer aktörlerle ilişkiler, kimlik ve kapasite bağlamında birbirlerinden farklılaşan reaksiyonlarıyla bu iki örgüt 2013-2016 arası dönemde savaş sahasının en ciddi rekabetlerinden birini taraf olmuşlardır. Bu rekabetin hangi başlıklar altında nasıl tezahür ettiğine daha ileride odaklanılacak olup ilk etapta iç savaşın ve bu iki örgütün iç savaştaki hikayelerinin tarihi arka planına bakılacaktır.

Suriye iç savaşının ilk yılında Suriye rejim ordusunun firarlar ve isyanlar yoluyla bölünmesiyle bir yandan rejim güçleri zayıflarken öte yandan isyan eden askerlerin kuruluşuna önderlik ettiği Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) bir güç olarak ortaya çıkmıştır.¹⁶⁷ Suriye rejim güçlerinin tüm sert müdahalelerine karşın muhalif unsurların faaliyetlerinin ülke topraklarında hızla yayılması ve merkezi otoritenin muhalif güçlere karşı toprak kayıpları sonrası rejim güçlerinin içinde bulunduğu zor durum gözler önüne serilmiştir. Bilhassa Humus, Dera, Şam ve İdlib bölgelerinde rejim güçleri ve muhaliflerin çatışmaları yıkıcı seviyelere çıkmıştır. Savaş sahasında kayıplar yaşayan rejim güçleri bir yandan müttefikleri Rusya ve İran'dan askeri ve mali destek alırken¹⁶⁸ bir yandan da silahlı muhalefetin uluslararası kamuoyu nezdindeki imajına yönelik bir yıpratma hareketine başlamıştır.

2011'de gösteriler yavaş yavaş çatışmalara ve nihayetinde savaşa evrilirken rejim siyasi tutuklulardan oluşan ünlü Sednaya hapishanesinden yüzlerce rejim muhalifini serbest

¹⁶⁷ Military defectors unite under Free Syrian Army, CNN, Mart 2012, Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹⁶⁸ How Russia, Iran keep fuel flowing to Syria, Reuters, 2012, Erişim Tarihi 12/12/2022.

bırakmıştır.¹⁶⁹ Bu hapishanelerden çıkan rejim muhaliflerinden bazıları kısa süre içerisinde silahlı muhalefet hareketine katılarak kendi örgütleriyle iç savaşta yer almışlardır. Ceyş'ül İslam grubunun lideri Zahran Alluş, Sukur eş-Şam'ın lideri Ahmet İsa Şeyh ve Ahrar'uş Şam lideri Hassan Abbud Sednaya'dan salınan tutuklulardan bazılarıdır.¹⁷⁰

Rejim kendisine muhalif unsurlardan özellikle İslamcı tandanslı figürleri serbest bırakarak Suriye muhalefetini bir dönüşüme zorlamıştır. Baas idaresinin ülkeye hakim olduğu 1966'dan bu yana Baas rejimine karşı kitlesel en büyük muhalif tehdidi oluşturan İslamcılar 2011'de af ile serbest bırakan rejim bu hamlesiyle hem muhalefet içerisinde İslamcı-milliyetçi çatışmasına hem de Batı kamuoyunda kendine yer bulan İslamofobik reflekslere oynamak istemiştir. Gelinek noktada bakıldığında rejim bu hamlesinde nispeten başarılı olmuştur. Suriyeli muhalifleri "İslamcı teröristler" olarak kodlayıp karşısında Esed rejimini "kötünün iyisi" ya da daha da ileri giderek "sekülerliğin savunucusu"¹⁷¹ olarak lanse eden söylemin başarısı Suriye muhalefetinin dış destek hususunda yaşadığı sıkıntılarının sebeplerinden biri olmuştur. Bu süreçte ÖSO merkezilikten uzak yapısıyla uzamakta olan savaşta yekpare bir güç olamamış ve yavaş yavaş muhalif cemahtaki öncü rolünü daha merkezi ve disiplinli İslamcı yapılara kaybetmiştir. Suriye silahlı muhalefetinin İslamcı bir tona doğru kayması sürecinde İslamcı unsurlar ise kendi aralarında ikiye ayrılmışlardır. Ahrar'uş Şam ve Ceyş'ül İslam'ın öncülüğünde İslami Cephe adı altında toplanan yerel gruplar İslamcı muhalefetin büyük kısmını oluştururken muhalefetin diğer cephesinde ise o yıllarda "küresel cihad" fikriyatı çizgisindeki Nusra Cephesi yer almıştır.

Nusra Cephesi'nin Suriye'de ortaya çıkışı o dönemki adıyla Irak İslam Devleti (Daeş) örgütünün lideri Bağdadi ile yardımcısı Hacı Bekir'in bölgedeki otorite boşluğundan faydalanarak örgütün Suriye'ye yayılmasında karar kılmalarıyla başlayan bir süreçtir. Irak'ta ABD'nin çekilişine müteakip gerçekleştirdiği eylemlerle tekrar gün yüzüne çıkan örgüt faaliyet alanı olarak Anbar ve Musul çevresi başta olmak üzere Sünni bölgeleri

¹⁶⁹ Syria's Assad moves to allay fury after security forces fire on protesters, The Washington Post, Mart 2011, Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹⁷⁰ In pictures: Former Saidnaya prisoners turned rebels, The National, Ocak 2014, Erişim Tarihi: 20 Eylül 2018.

¹⁷¹ Asser Khattab, "Apologists Call Assad Secular. Assad Tells Syrians Otherwise", New Lines Magazine, 2021.

hedeflemiştir. Anbar ve Musul kırsalının Suriye-Irak sınır bölgesine olan yakınlığı ve Suriye’de patlak veren çatışmanın Sünni-Nusayri çatışmasına dönebilme ihtimali örgüt için Suriye’yi oldukça çekici bir hedef haline getirmiştir. Lister bunu Suriye’deki yapılanma için Ebu Muhammed el-Cevlani’nin seçilmesi üzerinden açıklamaktadır. Lister’a göre Daeş Ninova’da görev yapan – yazar bölgeyi örgütün o dönem hakim olduğu en stratejik bölge olarak nitelendirmektedir. - bir emirini Suriye’ye göndererek bu yeni hedefiyle alakalı ciddiyetini ortaya koymuştur.¹⁷² Suriye asıllı Cevlani içlerinde Daeş’in ilk yıllarından beri örgütte aktif olarak görev alan Ebu Mariya el-Kahtani ve örgütün kurucusu Zerkavi’ye yakınlığıyla bilinen Ebu Culeybib’in de bulunduğu bir ekiple 2011 Ağustos’unda Suriye’nin Haseke bölgesine geçmiştir.¹⁷³ Yedi kişiden oluşan bu çekirdek kadronun Suriye sınırına geçişleri sonrası onları Haseke’de karşılayan ve konaklatanlar arasında eski Sednaya mahkumları olduğuna dair iddialar ise örgütün Suriye’de kısa süre içerisinde teşkilatlanabildiği göz önünde bulundurulduğunda doğru olabileme ihtimali yüksek tezlerdir.¹⁷⁴

2011’in son dönemlerinde Suriye’nin çok sayıda bölgesinde hücre yapılanmaları kuran örgütün¹⁷⁵ ilk saldırısı ise Şam’ın güneybatısında bulunan Kafr Suseh’deki askeri istihbarat binasını hedef almak olmuştur. İki saldırganın üzerlerindeki bombalı düzenekleri patlatarak gerçekleştirdiği saldırıda askeri istihbarat binası ve çevresinde 44 kişi ölmüştür.¹⁷⁶ Yeni yapının resmen ilanı ise 2012’in ilk ayına sarmıştır. el-Kaide’ye yakın forumlardan yayılan video ile Cevlani Nusra Cephesi örgütünü kuruluşunu ilan etmiştir.¹⁷⁷

Nusra Cephesi’nin ses getiren ikinci eylemi yine bir bombalı saldırı olmuştur. Örgüt Şam’da bu kez polisleri taşıyan otobüsleri hedef almıştır. Üçüncü saldırı ise Şubat ayında Halep’te rejim güvenlik güçlerine ait binaları hedef alan iki bomba yüklü araçla gerçekleştirilmiştir. Nusra Cephesi yayınladığı bir propaganda videosunda bu saldırıları

¹⁷² Charles Lister, Profiling Jabhat al-Nusra, Brookings, 2016, s.9.

¹⁷³ A.g.e.

¹⁷⁴ Rania Abouzeid, The Jihad Next Door, Politico, Haziran 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹⁷⁵ Charles Lister, The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency, Oxford University Press, 2016, s.56–59.

¹⁷⁶ Jihadists Are Creeping Into Syria’s Rebel Factions, The Dailybeast, Nisan 2013, Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹⁷⁷ al-Manara al-Bayda Foundation for Media Production Presents: “Declaration of the Support Front (Jabhat al-Nusrah): For the People of Syria from the Mujahidin of Syria in the fields of Jihad, Jihadology, 2012, Erişim Tarihi 12/12/2022.

üstlenirken amacın “Humus halkının intikamı” olduğu dile getirilmiş, bombalı saldırılarından Ebu’l Beraa eş-Şami ise yayınlanan görüntülerinde bu eylemi rejim güçlerinin tecavüzüne uğrayan kadınlar için yaptığını söylemiştir.¹⁷⁸

Suriye’deki ayaklanmanın bir iç çatışmaya evrildiği süreçte rejim istihbarat unsurlarının ve polisin işlediği suçlar hatırlandığında¹⁷⁹ Nusra Cephesi’nin sivil kitlede destek bulabilmek için kitlelere korku salan aktörleri hedef aldığını söyleyebiliriz. Yine de bu saldırılar ilk etapta nitelik ve nicelik olarak kısıtlı kalmıştır. Suriye silahlı muhalefetine o dönem belkemiğini oluşturan ÖSO unsurlarının rejim güçleriyle geniş bir coğrafyada yaşadıkları yakın çarpışmaların aksine Nusra Cephesi bombalı saldırılar ve suikastler ile adından söz ettirmiştir.¹⁸⁰

Bu tarz saldırılar örgütün hücrelere dayanan teşkilat yapısına uymakla beraber aynı zamanda Daeş’in Irak tecrübesinin de yansımasıdır. Lakin Nusra Cephesi lider kadrosu eylemlerin şekli açısından Daeş ile benzerlik gösterse de söz konusu sivil kitleyle ilişkiler olduğunda Bağdadi ve Hacı Bekir’in temsil ettiği Daeş ekolünden farklılaşmaktaydılar. Daeş’in ortak düşmana karşı saldırı ve dehşet propagandası üzerinden sağlamaya çalıştığı kitlesel desteği Nusra Cephesi sosyal yardımlar üzerinden sağlama yolunu tercih etmiştir. 2012 kış aylarında rejim güçlerinin özellikle fırınları hedef alması Halep’te sivillerin ekmeğe ulaşmasını ciddi şekilde engellemiştir. Halep’te rejimle savaşan ÖSO gruplarının ise maddi imkansızlıklar ve denetimsizlik kaynaklı disiplin eksiklikleri sivillerin lehine bir gelişme olmasını zorlaştırmıştır.

Bu dönemde Nusra Cephesi Halep’in bazı mahallelerinde fırınları koruma altına almış, devamında ise fırın işletmecilerine yakıt ve un tedariki sağlamıştır.¹⁸¹ Keza örgüt sadece ekmeğe tedariki ile yetinmeyerek yakıt, temiz su ve sağlık hizmetlerini de sağlamıştır.¹⁸² Nusra Cephesi bu hamlesiyle sayıca kendilerinden fazla olan ÖSO’nun yapısal nedenlerle yapamadığını yapıp sosyal çalışmalarla kitle sempatisini arkasına almaya başlamıştır. Örgütün izlediği siyasetin başarısı 2012 Aralık’ta ABD’nin Nusra Cephesi’ni “terör

¹⁷⁸ Lister, The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency, s.64.

¹⁷⁹ Syria using rape as weapon against opposition women and men, The Telegraph, Mayıs 2012, Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹⁸⁰ Lister, Profiling Jabhat al-Nusra, s.11.

¹⁸¹ Jihadi Fighters Win Hearts And Minds By Easing Syria's Bread Crisis, NPR, Ocak 2013, Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹⁸² Lister, Profiling Jabhat al-Nusra, s.12.

örgütü” olarak kabul ettiğini ilan etmesi¹⁸³ üzerine Suriye genelinde Nusra Cephesi’ne destek amaçlı yapılan sivil gösterilerden anlaşılabilir. “Suriye’de tek terörist Esed”, “Hepimiz Nusra Cephesiyiz”, ve “Suriye’de Esed’a karşı savaşan tüm teröristlere teşekkürler” yazılı pankartlar ile meydanlara çıkan siviller ABD’nin kararına tepki göstermiş ve Nusra Cephesi lehinde tavır takınmışlardır.¹⁸⁴ Nusra Cephesi’nin kazandığı bu sivil destekte sadece ÖSO’nun yetersizliği etkili olmamıştır. Esed rejiminin gerçekleştirdiği savaş suçlarına karşı fiili ciddi bir tepki göstermeyen ABD’nin Nusra Cephesi’ni “terörist” olarak ilan etmesi rejim saldırılarıyla her gün onlarca kayıp veren sivil kitlede Amerikan karşıtlığı ile birlikte Nusra Cephesi’ne sempati oluşmasına yol açmıştır.

Örgütün Suriye’de kök salmasının bir diğer doğrudan sebebi ise Esed rejimine karşı savaşta diğer muhaliflerle birlikte savaş vermiş olmasıdır. İlerleyen kısımlarda değinilecek Daeş tecrübesinin aksine Nusra Cephesi kendisini savaşın üçüncü bir cephesi olarak konumlandırmak yerine Suriye muhalefetine işlevsel ve önemli bir parçası haline getirmeye çalışmıştır. Bu strateji sonraki bölümlerde daha detaylı ele alınacağı üzere Nusra Cephesi’nin yerel kitleyle angajmanını ve haliyle kapasitesini güçlendiren bir sonuç vermiştir. Lister’a göre Nusra Cephesi 2012 Eylül ile 2013 Mart arasındaki süreçte rejime karşı muhaliflerin elde ettiği tüm stratejik kazanımlarda rol almış ve “anaakım” muhalefetin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.¹⁸⁵ Lister bu süreci aynı zamanda muhalefet içerisinde İslamcı gruplarla ÖSO grupları arasında ilk gerginliklerin ortaya çıktığı ve eş zamanlı olarak İran’ın Hizbullah ve diğer Şii milis unsurlarla rejim yanındaki varlığının büyüdüğü dönem olarak nitelemiştir.¹⁸⁶ Ekim 2012’de ÖSO gruplarının öncülüğünde İdlib’de Maarat Numan kasabası ele geçirilmiş, Şam’ın Doğu Guta bölgesinde ise rejime ait bir hava savunma üssü içerisindeki silah ve mühimmatlarla birlikte ele geçirilmiştir. Nusra Cephesi ise bu her iki muhalefet askeri başarısında da önemli rol oynamıştır.¹⁸⁷ Yine Ekim ayının son günlerinde ise bu kez Nusra Cephesi’nin önderliğindeki muhalif unsurlar bu kez İdlib’in Serakib ilçesini ele geçirmiştir.¹⁸⁸

¹⁸³ U.S. Places Militant Syrian Rebel Group on List of Terrorist Organizations, The New York Times, Aralık 2012, Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹⁸⁴ Syrians march in support of Jabhat al-Nusra militants, France 24, Aralık 2012, Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹⁸⁵ Lister, The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency, s.85.

¹⁸⁶ A.g.e., s.83.

¹⁸⁷ A.g.e., s.87.

¹⁸⁸ A.g.e., s.96.

Kasım ayının ilk haftasında ise Nusra Cephesi'nin öncülüğünde ayrıca küçük çaplı ÖSO grupları ve İslamcı grupları da içeren muhalif unsurlar YPG ve rejimin kontrolü altında bulunan Rasulayn'a saldırmıştır. Savaş öncesi nüfusu üzerine tahminlere bakıldığında Kürtlerin çoğunluk olduğu buna karşın ciddi bir oranda Arap nüfusun da yaşadığı¹⁸⁹ orta ölçekli bir kasaba olan Rasulayn'da Nusra Cephesi'nin müdahalesiyle rejim güçleri şehri terk etmiş ve bu bölgelere muhalif unsurlar yerleşmiştir¹⁹⁰. Nusra Cephesi öncülüğündeki muhalif unsurların Rasulayn'da rejimden sonra YPG ile çatışmaya başlamaları ise halen sürmekte olan Suriyeli muhalifler ile YPG arasındaki husumetin başlangıcındaki önemli köşe taşlarından biri olmuştur.

İdlib, Halep, Haseke, Humus, Şam, Dera, Deyrezzor, Kuneytra. Nusra Cephesi Suriye'nin neredeyse tüm bölgelerinde bombalı eylemler, suikastler ve doğrudan rejim güçleriyle çatışarak varlığını pekiştirmiştir. Tüm bu süreçte savaşın geleceğine de damga vuracak en büyük gelişme ise Suriye'nin kuzeyinde Fırat nehrinin hemen doğusunda bulunan Rakka vilayetinde yaşanmıştı. 2013'ün Mart ayında muhaliflerin süregelen ilerlemeleri sonucunda Rakka vilayet merkezi muhalif güçlerin eline geçerken Rakka Valisi Hasan Celili ve Baas Partisi'nin Rakka sorumlusu da muhalif güçlere esir düşmüştür.¹⁹¹ Rakka bir şehir vilayet merkezinin rejimin elinden çıkarak muhaliflerin eline geçtiği ilk örnek olurken 2013'ün başı itibariyle Nusra Cephesi'nin gücünün, takip edecek süreçte de Daes'in gücünün sembolü haline gelmiştir.

İlk silahlı eyleminin üzerinden geçen bir yıllık süre içerisinde Nusra Cephesi'nin üstlendiği ve/veya gruba isnat edilen ve grubun reddetmediği saldırı sayısı neredeyse 600 civarındaydı.¹⁹² Kimi bölgelerde gizli hücre yapılanmalarıyla istihbari faaliyetler ve nokta saldırılarla faal olan örgüt aynı zamanda en başta Rakka örneğinde olduğu gibi yoğun piyade ve kısıtlı zırhlı unsurlarla kara hareketlerinde paydaş da olmaktadır. Peki savaşçı sayısı olarak ÖSO gruplarından daha zayıf olduğu düşünülen Nusra Cephesi'nin ÖSO gruplarına göre sahip olduğu hangi farklı özelliği örgütün hızla büyümesine yol açmıştı? Bu sorunun cevabı Suriye üzerine çalışan akademisyen ve analistlerin ekseriyeti

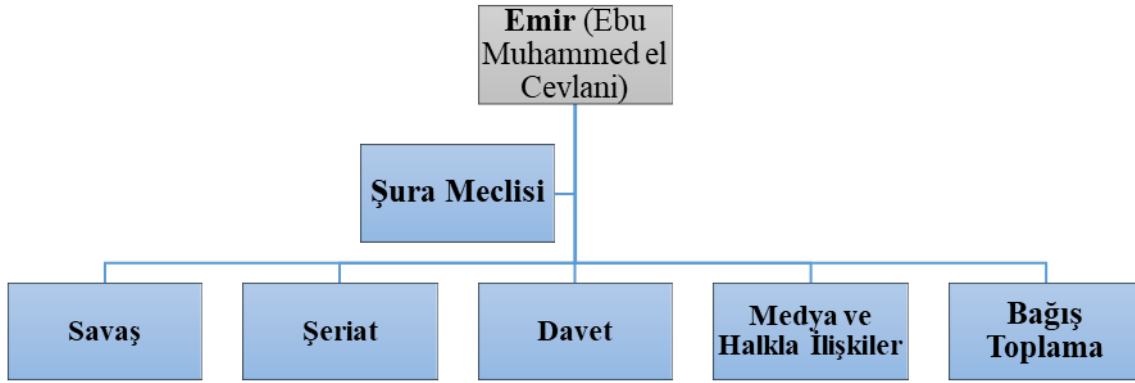
¹⁸⁹ How Michel Kilo Negotiated a Tenuous Truce in Ras Al Ayn, News Deeply, Mart 2013, Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹⁹⁰ Lister, The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency, s.96.

¹⁹¹ Syrian rebels capture governor of Raqqa, The Telegraph, 5 Mart 2013, Erişim Tarihi 12/12/2022.

¹⁹² Terrorist Designations of the al-Nusrah Front as an Alias for al-Qa'ida in Iraq, U.S. Department of State BUREAU OF COUNTERTERRORISM AND COUNTERING VIOLENT EXTREMISM, Aralık 2012, Erişim Tarihi 12/12/2022.

tarafından ÖSO'nun parçalı ve disiplinden uzak yapısıyla açıklanmaktadır. Bu önerme doğru olmakla birlikte sadece ÖSO'nun noksanlığı üzerinden bir cevap olduğu için Nusra Cephesi yönüyle eksik kalmış bir cevaptır. ÖSO'nun yapısal sorunlarından ötürü ortaya çıkan boşluğu Nusra Cephesi'nin¹⁹³ doldurmasının en önemli sebebi örgütün komplike bir idari yapıya sahip olması ve bunu da disiplinli bir şekilde uygulaması olmuştur.

Şekil 12: Nusra Cephesi'nin İdari Yapısı

Kaynak: Lister, The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency, s.103.

Lister'a göre Nusra Cephesi'nin teşkilat yapısının en tepesinde Emir olarak Cevlani bulunurken piramit şeklinde nitelendirdiği hiyerarşide Cevlani'nin altında Şura Meclisi bulunmaktaydı. Danışma görevi icra eden Şura Meclisi'nin altında ise Savaş, Şer'i meseleler, Davet, Bağış Toplama ve Medya ve Halkla İlişkiler birimleri vardı. Yerel düzeyde ise her bölgenin bir "emir"i bulunurken bu emire askeri, siyasi ve şer'i hususlarda danışmanlık yapan yardımcıları bulunmaktaydı.¹⁹⁴ Nusra Cephesi Irak'taki el-Kaide tecrübesinin yol gösterdiği bu teşkilat yapısıyla muhalif bölgelerdeki yerel yönetimlerde paydaş olarak rol alabilmiştir. Örgüt 2012 Kasım ayında Liva Tevhid, Ahrar'uş Şam ve Sukur'uş-Şam ile birlikte Halep Şeriat Konseyi'nin kuruluşunda yer almıştır. İdari İşler Bürosu, Kamu Bürosu, Yargı Bürosu ve Polis Bürosu gibi alt birimler ve en tepede paydaş gruplar arasında sürekli devrolunan bir liderliğe sahip bu yapıyla Nusra Cephesi Halep'te kısa bir süre de olsa yerel yönetimde söz sahibi olmuştur.¹⁹⁵

¹⁹³ Sadece Nusra Cephesi değil o dönem yavaş yavaş güçlenmeye başlanan Ahrar'uş Şam ve Ceş'ül İslam başta olmak üzere yerel İslamcı muhalif gruplar da ÖSO'ya nazaran sahip oldukları merkezi yapı ve disiplinleriyle ÖSO'dan rol çalmışlardır.

¹⁹⁴ A.g.e.

¹⁹⁵ Can Acun, Bünyamin Keskin ve Bilal Salaymeh, el-Kaide'den HTŞ'ye Nusra Cephesi, SETA Rapor, 2017, s.54.

Örgütün bu yerel yönetim tecrübesi Halep ile sınırlı kalmamış ve Deyrezzor ve çevresinde de benzer bir yapılanmada Nusra Cephesi görev almıştır. Doğu Şeriat Komitesi olarak adlandırılan yapıda Nusra Cephesi'nin Halep'e nazaran daha fazla etkili olmasını ise Acun, Keskin ve Salaymeh Deyrezzor'un yerel yapısının Halep'ten farkına bağlamışlar ve aşiretlerin temeli oluşturduğu bölgede Nusra Cephesi'nin aşiret desteğiyle birlikte yerel destek kazandığı ve etkin olduğunu iddia etmişlerdir.¹⁹⁶ Lister'a göre de Nusra Cephesi Deyrezzor'da hem diğer muhalif gruplarla hem de Şueytat ve Şuheyli aşiretleri gibi yerel unsurlarla da yakın ilişkilere sahip olmuştur.¹⁹⁷ Yine de Nusra Cephesi'nin bölgedeki aşiret yapılanmalarıyla kurduğu ilişkiler örgütün bölgede kalıcı olmasını sağlamamış zira Irak'tan Suriye'ye doğru yayılan Daeş Nusra Cephesi'nin önüne geçerek hem bölgeyi hem de aşiretlerle ilişkileri kısa süre içerisinde domine etmeye başlamıştır.

Tablo 5: Nusra Cephesi'ne Bağlı Medya, Yerel Yönetim, Yargı, Eğitim Kurumları

Kurum/Uzantılar	İşlev
Dar'ül Kada	Mahkeme
Sivil Program	Yerel Yönetim ¹⁹⁸
Menarat'ül Beyda (Beyaz Minare)	Medya
el-Basira	Medya
Himam News Agency	Medya
Dava ve İrşat Mektebi, Cihad Davetçileri Merkezi ve İbn-i Teymiyye Kütüphanesi	İdeolojik Eğitim
Kısme'l-İgata-Yardım Birimi	Sosyal Yardım
Kamu Hizmetleri Dairesi (İdaratu'l-Hidamatu'l-Amme)	Yerel Yönetim
Hazine Konseyi	Mali İşler
Özgürleştirilmiş Bölgeler İdaresi	Yerel Yönetim
Şeriat Komisyonu	Yerel Yönetim
Mücahitler Şura Konseyi (Deyrezzor)	Yerel Yönetim ve Muhalifler arası koordinasyon
Ceyş'ül Nusra	Askeri (Özel Kuvvetler)
al-Risalah	Medya (Dergi)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Daeş'in Suriye savaşına dahil olma sürecine odaklanıldığında ise Bağdadi'nin liderliğe geçişi sonrası dönemde örgütün yeniden güçlenip Irak'ı aşmaya başladığı görülmüştür. Arap Baharı sürecinin başlangıcıyla eş zamanlı olarak ABD'nin Irak'taki varlığını azaltma kararı o günlerde gücünü yeniden toparlamak isteyen Irak İslam Devleti örgütü

¹⁹⁶ A.g.e., s.54-55.

¹⁹⁷ Lister, Profiling Jabhat al-Nusra, s.12.

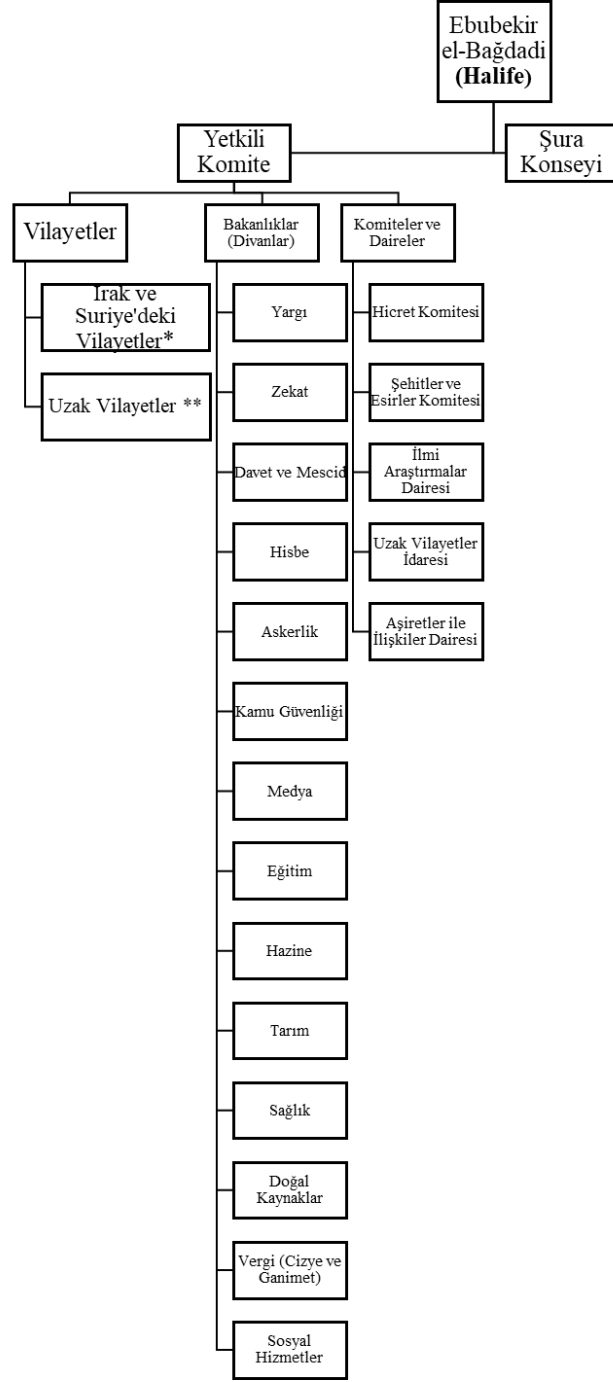
¹⁹⁸ Can Acun, Bünyamin Keskin ve Bilal Salaymeh, el-Kaide'den HTŞ'ye Nusra Cephesi, SETA Rapor, 2017, s.54.

için faydalanmaya müsait bir konjonktür anlamına gelmiştir. O dönemki lider Ebu Ömer el-Bağdadi'nin 2010 yılında Tikrit'te Amerikan ve Iraklı güvenlik güçlerinin ortak operasyonu ile öldürülmesinin ardından o günlerde Irak İslam Devleti adıyla bilinen Daeş'in liderliğine Ebubekir el-Bağdadi gelmiştir. Bağdadi kendisinden önceki örgüt liderlerinin ölümlerinden ders çıkararak kişisel gizliliğini ön planda tutmuştur. "Görünmez Şeyh" ve "Hayalet" gibi lakaplara sahip olduğu iddia edilen Bağdadi kendi gizliliğini ön planda tuttuğu bu süreçte örgütün lider kadrosuna bir dönem Camp Bucca hapisanesinde beraber yattığı çok sayıda eski Baas kökenli militanı katmıştır.¹⁹⁹

2008-2011 arasında ciddi bir güç kaybı yaşayan örgüt Bağdadi'nin liderliği ve yenilenmiş idari yapısıyla tekrar güç kazanmaya başlamıştır. ABD'nin Irak'taki güçlerini çekme kararı ve Maliki yönetiminin mezhepçiliğe kayan ayrımcı siyaseti Daeş'e ihtiyaç duyduğu iki şeyin verilmesi anlamına gelmekteydi: Güç boşluğu ve Şii karşıtlığı yükselmiş Sünni sosyolojisi. Keza Zelin de Daeş'in bu dönem tekrar güçlenip ayağa kalkmasını benzer sebeplerin varlığına dayandırır. Zelin'e göre ABD'nin Irak'tan çekilmesi ve Irak güvenlik güçlerinin zayıflığı, Sünnilerdeki haksızlığa uğrama hissiyatı, örgütün mafyavari suç şebekelerine sızması, Suriye'deki savaş ve Hapishane baskınları Daeş'in ayakta kalıp yeniden güçlenmesinin temel nedenleri olmuştur.²⁰⁰

¹⁹⁹ Jessica Stern ve J.M. Berger, *ISIS: The State of Terror*, 2015, s.38.

²⁰⁰ Aaron Y. Zelin, *Revisiting the Islamic State's 2011-2014 Reemergence: Lessons for the Future*, The Washington Institute, Aralık 2017.

Şekil 13: Daeş'in 2016 Yılında Kendi Yayın Organları Vasıtasıyla Yayınladığı²⁰¹ Örgütsel Yapısı²⁰²²⁰³

Kaynak: Kyle Orton, The Structure of the Islamic State, Ağustos 2016.

²⁰¹ Kyle Orton, The Structure of the Islamic State, Ağustos 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁰² *: Irak içerisinde Bağdat, Anbar, Selahaddin, Felluce, Diyala, Güney Vilayeti, Kuzey Bağdat, Nineva, Kerkük, Dicle. Suriye içerisinde Cezire, Baraka, Hayr, Rakka, Şam, Halep, Humus, Fırat, Hama.

²⁰³ **: Suudi Arabistan içerisinde Necd ve Hicaz. Mısır içerisinde Sina. Libya içerisinde Barka, Trablus ve Fizan. Rusya içerisinde Kafkas. Cezayir içerisinde Cezayir. Nijerya içerisinde Batı Afrika. Afganistan içerisinde Horasan. Yemen içerisinde Abyan, Sana, Hadramut, Şebve, Beyda ve İbb.

Örgütün yeniden ivme kazanması için eline fırsat geçen Bağdadi bu fırsatı “Duvarları Yıkma Harekatı” adı verdiği geniş çaplı saldırılarla değerlendirmiştir.²⁰⁴ Hapishaneleri hedef alan hareket silsilesi Daeş’in yeniden ayağa kalkmasında ciddi rol oynamıştır. 2012’de Tesfirat hapishanesinden, 2013’te de Taci ve Ebu Gureyb hapishanelerine²⁰⁵ baskınlar düzenleyen örgüt böylece yüzlerce yeni ve hükümetten intikam almak isteyen militana kavuşmuştur.

Maliki yönetiminin başta dönemin Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık Haşimi olmak üzere çok sayıda Sünni siyasetçiye “terör” suçlamalarıyla baskı kurması Sünni kitlede huzursuzluğa yol açmış ve Anbar, Ninova, Selahaddin, Diyala, Bağdat ve Kerkük’te geniş kitlelerin katıldığı protesto gösterileri gerçekleştirilmiştir.²⁰⁶ Maliki yönetimi ise cebir kullanarak gösterileri bastırmıştır. Eş zamanlı olarak hem Irak’ta hem Suriye’de Sünni kitlenin Şii ve Nusayri çoğunluklu idareler karşısında kendilerini bir çatışmanın eşiğinde bulması Daeş’in genişleyerek güçlenmesi için bereketli bir zemin anlamına gelmiştir. Irak’ta otorite boşluğu ve kaostan faydalanan Daeş tekrar pek çok mevkide hakimiyet sağlarken Suriye’de ise rejimin işlediği katliamlar ve muhaliflerin parçalı yapısı yine Irak’takine benzer şekilde örgüte bir alan açmıştır. Yukarıda bahsedildiği üzere Bağdadi’nin emriyle bölgeye giden ekip tarafından kurulan Nusra Cephesi kısa bir süre içerisinde etkili bir aktör konumuna gelmiştir. Lakin Bağdadi’nin beklentisinin aksine Nusra Cephesi Daeş’in doğrudan bir uzantısı olmayı kabul etmemiş ve kopuşla sonuçlanacak bir yol izlemeyi tercih etmiştir.

İki örgütün kopuş sürecine gelindiğinde Nusra Cephesi’nin Daeş’ten farklı metotlar kullanarak ve hızlı bir şekilde Suriye’de önemli bir aktör haline gelmesinin Daeş lideri Bağdadi’yi tedirgin ettiğini görmekteyiz. Bağdadi ilk olarak 2012’nin son aylarında Nusra Cephesi lideri Cevlani’ye yazdığı gizli mektubunda Nusra Cephesi’nin Irak İslam Devleti’ne biatını açıklaması yönünde bir talepte bulunurken Nusra Cephesi’nin Şura Meclisi bu teklifi reddetmiştir.²⁰⁷ Bunun üzerine Bağdadi el yükselterek Suriye’ye yardımcısı Hacı Bekir’i göndermiştir. Samir Abd Muhammad al-Khlifawi ya da bilinen künyesiyle Hacı Bekir Daeş içerisindeki en etkili figürlerdendi. Saddam Hüseyin

²⁰⁴ Jessica D. Lewis, al-Qaeda in Iraq Resurgent- The Breaking the Walls Campaign, Middle East Security Report, 14, ISW, 2013, s.7.

²⁰⁵ Jessica D. Lewis, “ISIS Battle Plan For Baghdad,” Institute For The Study Of War, 2014, s.2-6.

²⁰⁶ A.g.e., s.19.

²⁰⁷ Lister, Profiling Jabhat al-Nusra, s.13.

döneminde Irak Hava İstihbaratı'nda albay olarak görev yapan Hacı Bekir Daeş içerisinde de örgütün istihbarat teşkilatını inşa ederken özellikle sadakatinde sorun yaşanılacağı düşünülen komutanların ortadan kaldırılması hususunda da örgüt içi rol alan bir semboldü.²⁰⁸ Hacı Bekir'in Suriye'ye gönderilmesi Bağdadi'nin Cevlani'yi ne derece bir tehdit olarak gördüğünün de kanıtı durumundadır. Hacı Bekir Halep'e bağlı Tel Rıfat bölgesine ulaşarak buradan Daeş'in Suriye içerisindeki siyasetini bir süre yönetmiştir ve Suriye iç savaşında önemli bir kırılmaya yol açmıştır.

Lister'a göre Bağdadi'nin Nusra Cephesi ile alakalı şüphelerinin zirveye çıkması ise Nusra Cephesi'nin Daeş tarafından bazı ÖSO komutanlarına düzenlenmeye çalışılan suikast girişimlerini engellemesi olmuştur. Bunun üzerine Bağdadi Cevlani'ye ya Daeş'e biatlarını açık etmelerini ya da lağvedileceklerini vurgulayan tehdit dolu bir mektup göndermiştir. Bu mektubun gereği yerine getirilmeyince de Bağdadi şahsen Suriye'ye gitmiş ve Nusra Cephesi içerisinde kendi çizgilerine yakın bulduğu figürlerle görüşmelerde bulunmuştur.²⁰⁹ Tüm bu gerginlik dolu sürecin sonunda Nisan ayında Daeş lideri Bağdadi "Nusra Cephesi'nin Irak İslam Devleti'nin bir uzantısı olduğu ve bugünden itibaren iki örgütün tam olarak birleşerek Irak Şam İslam Devleti²¹⁰ adını aldığını" duyuran bir açıklama yayınlamıştır.²¹¹ Kısa süre içerisinde Nusra Cephesi lideri Cevlani'den karşı bir açıklama gelmiştir. Bu açıklamaya göre Cevlani Bağdadi'nin duyurusunu kabul etmeyerek Nusra Cephesi'nin ayrı bir yapı olduğunu ve örgütün el-Kaide lideri Zevahiri'ye biatlı olduğunu dile getirmiştir.²¹²

Kuruluşundan itibaren el-Kaide'ye biatını gizli tutan Nusra Cephesi lideri Cevlani örgütünün Bağdadi tarafından yutulmaması için son çare olarak el-Kaide'ye biatını açık etmiştir. Karşılıklı bu açıklamaların ardından kısa süreli bir sessizlik sonrası el-Kaide lideri Zevahiri'nin duruma dair taraflara yazdığı mektup basına yansımıştır. Buna göre Zevahiri Bağdadi'nin "birleşme" ilanını da Cevlani'nin "el-Kaide'ye açıktan biat" ilanını da merkeze danışılmadığı için yanlış bulurken Bağdadi'nin birleşme kararını yok

²⁰⁸ Secret Files Reveal the Structure of Islamic State, Spiegel, Nisan 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁰⁹ Lister, Profiling Jabhat al-Nusra, s.13.

²¹⁰ Daeş adı Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) adının Arapça kısaltmasıdır. Tez boyunca Daeş adıyla anılan örgütün kuruluşundan bugüne içerisinde kullandığı tüm isimler için bkz: Recep Tayyip Gürler & Ömer Behram Özdemir, "Tevhid ve Cihad Örgütü"nden "İslam Devleti"ne, SETA, Ağustos 2014, s.2.

²¹¹ Al-Qaeda in Iraq claims merger with Syria's Jabhat al-Nusra, The Telegraph, Nisan 2013, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²¹² Aymenn Jawad al-Tamimi, Where Does Jabhat al-Nusra End, and the Islamic State of Iraq & ash-Sham Begin?, Syria Comment, Erişim Tarihi 12/12/2022.

hükümünde sayarak Irak İslam Devleti'nin Irak'ta Nusra Cephesi'nin de Suriye'de faaliyete devam etmeleri gerektiğini taraflara iletmiştir.²¹³ Bu açıklama Nusra Cephesi ile Daeş'in Suriye'de farklı cephelerde olduğunu gösterdiği gibi el-Kaide merkezi ile Daeş'in ayrışmasında da bir dönüm noktası olmuştur. Süreç hızlı bir şekilde el-Kaide'nin Daeş ile herhangi bir bağı kalmadığını uluslararası kamuoyuna duyurması²¹⁴ ve Daeş ile el-Kaide arasındaki sorunlu ilişkinin resmen kopmasıyla sonuçlanmıştır. Takip eden dönemde bu ayrışma ve kopuş süreci bir güç yarışına evrilmiş ve iki örgütün savaş sahasındaki stratejilerinde, ittifaklarında ve düşman önceliklerinde kendini göstermiştir. Bilhassa rejim güçlerine karşı izlenen strateji ve alınan pozisyon Daeş ve Nusra Cephesi arasında gözle görünen bir fark ortaya çıkarmıştır.

Daeş ve Nusra Cephesi'nin 2013-2016 arasındaki dönemde Suriye rejim güçlerine karşın yaklaşımlarına bakıldığında iki örgütü savaşın kısmen farklı taraflarına yazmak mümkündür. Nusra Cephesi kuruluşu itibarıyla Suriye rejimine karşı bir yapı olarak rejim güçlerine karşı kurulan her koalisyonla doğrudan rejim aleyhine taraf olmuş ve aktif olduğu her cephede rejim ile savaş halinde olmuştur. Daeş ile rejim güçleri arasındaki ilişki rejim-Nusra Cephesi ilişkisine göre daha çetrefilli bir yapıya sahip olmuştur. ABD'nin Irak işgali sonrası süreçte ABD ve Irak hükümet güçlerine karşı ortaya çıkan Daeş'in o dönemki destekçilerinden birinin Suriye rejimi olduğu uzmanların ortak kanısı konumundadır. Weiss ve Hassan Suriye rejiminin önde gelen isimlerinden Asıf Şevket'in Daeş'in lojistikten sorumlu komutanlarından terörist Ebu Gadiye ile yakın ilişkilere sahip olduğunu iddia etmektedirler. Amerikan Federal Mahkemesi de benzer bir hükme vararak Daeş tarafından öldürülen Amerika vatandaşları Armstrong ve Hensley'nin davasında Beşar Esed ve Asıf Şevket'i Daeş'e maddi yardım tedarik edilme sürecinde suçlu bulmuştur.²¹⁵ Suriye rejiminin bilhassa Irak-Suriye sınırında bulunan Elbu Kemal kasabası üzerinden Irak'a militan geçişi sağladığı Irak tarafından bilinmekteydi. Öyle ki dönemin Irak Başbakanı Maliki 2009 yılında Suriye rejimini Irak'ta terör eylemleri gerçekleştiren teröristlere sığınak olmakla suçlamıştır.²¹⁶

²¹³ Aymenn Jawad al-Tamimi, Sheikh Aymenn al-Zawahiri annuls Islamic State of Iraq and ash-Sham, Aymenn Jawad Al-Tamimi's Blog, Haziran 2013, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²¹⁴ Lister, Profiling Jabhat al-Nusra, s.14.

²¹⁵ Michael Weiss ve Hassan Hassan, ISIS: Inside the Army of Terror (First Edition), Regan Arts, 2015, s.81-83.

²¹⁶ Iraq's Al-Maliki Demands Syria Explain Aid To Militants, RFERL, Eylül 2009, Erişim Tarihi 12/12/2022.

Bir dönem Irak'ın istikrarsızlığının devamı adına Daeş'e yol veren ve zaman zaman destekleyen Suriye rejimi kendi ülkesindeki iç savaşta da Daeş'in varlığını kendi varlığı için işlevsel hale getirmek amacını gütmüştür. Katliamlar ve tecavüzler ile uluslararası meşruiyeti tartışılır hale gelen Suriye rejimi Daeş'in ürettiği ve propaganda yoluyla tüm dünyaya ulaştırdığı vahşeti kendi varlığının "ehven-i şer" olması adına kullanmıştır. TIME'a konuşan ve adı saklı tutulan Batılı bir diplomat bu durumu Esed'in muhalifleri değersizleştirme hamlesi olarak adlandırırken Esed'in son kertede uluslararası toplumun Şam'da Daeş bayrağı görmektense Esed'i görmeyi tercih edeceğini bildiğini ifade etmiştir.²¹⁷ New York Times'a konuşan Suriye rejimi yetkilileri ise Şam'ın önceliğinin Daeş ile savaşmak olmadığını söylemiştir.²¹⁸

Daeş'in Suriye'deki etkinliğinin yukarı doğru ivme kazandığı 2014 yılı içerisinde örgütün ve rejimin savaş sahasında izledikleri stratejilere bakıldığında da karşılıklı olarak ilk etapta "kısmi görmezden gelme" yolu tercih edilmiş gibi durmaktadır. JTIC verilerine göre Daeş 2014 senesi içerisinde gerçekleştirdiği saldırıların %64'ünde Suriyeli muhalifleri hedef alırken Esed rejiminin hedef alınma oranı %13'te kalmıştır. Buna karşılık Esed rejiminin 2014 yılı başından Kasım ayına dek gerçekleştirdiği 982, kendi ifadeleriyle "anti-terör operasyonu"nun ise sadece %6'sı Daeş'i doğrudan hedeflemiştir.²¹⁹ Rejim güçleri ile Daeş arasında patlak veren çatışmaların iç savaşta muhaliflerin güç kaybettiği safhalara denk gelmesi bu açıdan bakıldığında tesadüf olarak gözükmemektedir. Örneğin Şam ve Halep cephelerine bakıldığında her iki cephede muhaliflerin yenilgisi netleşinceye kadar rejimin Daeş unsurlarına ciddi bir hareket düzenlemediği buna karşılık olarak da Daeş'in de rejim mevzilerinden ziyade muhalif grupları hedef aldığı görülmüştür.²²⁰ İki aktör arasındaki çatışmaların artış göstermesi ve rejimin uluslararası kamuoyuna kendisinin Daeş ile savaştığı tezini pazarlamaya başlaması süreci 2014'ün ikinci yarısı itibariyle hızlanmıştır. Burada her ne kadar vitrinde Daeş unsurlarının 2014 Ağustos'un Tabka'da Esed rejimi askerlerine karşı gerçekleştirdikleri toplu katliam²²¹ gözükmekteyse de asıl sebep 2014'ün ilk aylarında

²¹⁷ Why Bashar Assad Won't Fight ISIS, TIME, Şubat 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²¹⁸ Weiss ve Hassan, ISIS: Inside the Army of Terror, s.156.

²¹⁹ Syria, ISIS Have Been 'Ignoring' Each Other on Battlefield, Data Suggests, NBC News, Kasım 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²²⁰ Matthew Levitt, The Role of the Islamic State in the Assad Regime's Strategy for Survival, The Washington Institute, 2021. S.729-730.

²²¹ Video shows Islamic State executes scores of Syrian soldiers, Reuters, Ağustos 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

Daeş ile muhalifler arasında patlak veren ve muhaliflerin büyük kayıplar yaşadığı çatışmalardır. Daeş ile muhalifler arasındaki bu savaşı rejimin kendisini ehven-i şer olarak göstermek adına Daeş'e göz yumması hatta muhaliflere karşı yapılan rejim saldırıları ile dolaylı olarak destek vermesinden bağımsız okumak zordur.

Suriye siyasi muhalefetinin bir dönem önde gelen figürlerinden olan Khaled Khoja Daeş'in Halep kırsalından muhalif mevzilere saldırdığı dönemlerde muhalif mevzilere eş zamanlı olarak saldıran Esed rejimini "Daeş Hava Kuvvetleri" olarak tanımlamıştır.²²² Rejimin 2014'ün ikinci yarısından itibaren Daeş'e karşı sayılarını arttırdığı hava saldırılarını Suriye uzmanı Aron Lund Esed'in "teröre karşı savaş" üzerinden uluslararası meşruiyet kazanma çabası olarak yorumlamıştır.²²³ Suriyeli eski diplomat Bassam Barabandi ise rejimin Daeş siyasetini İran üzerinden okumuş ve Tahran ile Şam'ın ülkedeki iç savaşı bölgesel-mezhepsel bir çatışma çerçevesi içerisinde yansıtarak diğer aktörleri "rejim" ile "sünni aşırıcular" arasında bir seçime zorlamanın amaçlandığını öne sürmüştür.²²⁴ Hassan Hassan ise 2015'te Esed'in Daeş'e karşı mücadelede bir partner olarak lanse edilmesini eleştirmiş ,örgütün Suriye'de büyümesi ve güçlenmesini doğrudan Esed rejiminin politikalarına bağlamış ve Daeş'in ele geçirdiği toprakların muhaliflerin topraklarının aksine yoğun bombardıman ve saldırılarla karşılaşmamasını da bu iddiasına delil olarak öne sürmüştür.²²⁵

Son kertede Esed ve müttefiklerinin en başta Daeş üzerinden inşa etmeye çalıştığı "müesses nizam& Aşırı teröristler" seçimi uluslararası kamuoyunda karşılık bulmuştur. Guta'da gerçekleşen kimyasal saldırı da dahil olmak üzere Esed rejiminin savaş suçlarına karşılık kurulamayan uluslararası koalisyon Daeş'e karşı kurulmuş ve Suriye savaş sahasının uluslararası toplum açısından işlevi teröre karşı mücadele sahasına dönüşmüştür. Muhaliflerin İdlib cephesi istisna olarak diğer cephelerde yaşadıkları kayıpların ardından ve Daeş'e karşı yükselen uluslararası tepkiden faydalanmak amacıyla rejim güçleri Daeş ile Suriye'nin muhtelif bölgelerinde çatışmalara girmiştir. Tedmür, Deyrezzor, Şam, Rakka kırsalı ve Kalamun cepheleri rejimle Daeş arasındaki

²²² Bashar al-Assad and the Devil's Endgame, The Atlantic, Eylül 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²²³ Syria conflict: President Assad finally turns on Isis as government steps up campaign against militant strongholds, The Independent, Ağustos 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²²⁴ Bassam Barabandi ve Tyler Jess Thompson, Inside Assad's Playbook: Time and Terror, Atlantic Council, Temmuz 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²²⁵ Hassan Hassan, Assad Has Never Fought ISIS Before, The New York Times, Eylül 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

çatışmaların merkezleri olmuştur. Esed rejimi 2017'den sonra çatıştığı her cephede alan hakimiyetini kaybettiren yenilgiler yaşayan Daeş unsurlarıyla anlaşarak söz konusu terörist grupların muhaliflerin kontrolündeki bölgelere sevk edilmesini sağlamıştır.²²⁶ Böylece hem Daeş'e karşı "muzaffer" bir konuma gelmiş hem de muhaliflerin kontrolündeki bölgelerin "güvenlik" ve "istikrar" sorunlarına olumsuz yönde katkı sağlamıştır. Daeş ise muhaliflere karşı gerçekleştirdiği saldırılar ve suikastlerle rejimin yaptığına benzer şekilde geriye iki seçeneğin kaldığı bir seçimi Suriye sünni kitlesine sunmayı amaçlamıştır. "Baas rejimi vs Hilafet"²²⁷ seçimini bölgede çoğunluğu oluşturan Sünni kitlenin önüne getirmek isteyen Daeş'in "yabancı" olarak görüldüğü Suriye'de öncelikli olarak "yerli" muhalefet ile savaşması bir nevi tekelleşme çabasıdır. Suriye'nin demografik yapısını göz önünde bulundurarak Esed rejimi karşısında tek Sünni seçenek olmak isteyen örgüt önceliğini kendisinden daha avantajlı yerli muhalif grupların imhası olarak belirlemiştir.

İlerleyen bölümlerde üzerinde durulacak olan Nusra Cephesi'nin yerelleşme süreci ise hem Daeş'in rejimle olan bir çetrefilli ilişkisi hem de Nusra Cephesi'nin rejim karşıtı neredeyse tüm askeri noktalarda muhalefet safında bulunmasıyla şekillenmiştir. Radikal İslamcı gruplar üzerine uzmanlığıyla tanınan Murad Batal Shishani Nusra Cephesi'nin muhalifler ve sivil halk üzerinde etkisinin arttığı dönemi ele alırken üç ana etmeden bahsetmektedir. Shishani'ye göre Esed rejiminin zalimane uygulamalarının sivil halk üzerindeki etkileri kitlenin rejimi doğrudan hedef alan Nusra Cephesi'ne sempatisini arttırmıştır. Örgütün askeri kapasitesi ve yerel unsurlarla çatışmaktan kaçınma yolu araması da silahlı muhalifler arasında örgütün imajını parlatmıştır. Son olarak ise selefi-cihadi kitle üzerinde etkin olan ulemanın Nusra Cephesi ile alakalı onaylayıcı beyanatları örgütün selefi-cihadi çevreler içerisinde popülaritesini de arttırmıştır.²²⁸ Nusra Cephesi Daeş'in aksine öncelikli düşman olarak Esed rejimini belirlemiş ve eylemleriyle de kendisini Daeş gibi ayrı bir mevziye konumlandırmak yerine Suriye muhalefeti çatısı altında pozisyon almayı tercih etmiştir.

²²⁶ How the Assad regime has exploited "evacuation deals" to redirect Isis against the rebels, New Statesman, Ocak 2019, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²²⁷ Tırnak içerisindeki hilafet ibaresi örgütün kendi tanımlaması olup bilgi amaçlı kullanılmıştır.

²²⁸ Murad Batal al-Shishani, Jihad in Syria: A Profile of Jabhat al-Nusra, Terrorism Monitor, Volume: 10 Issue: 22, Jamestown Foundation, Kasım 2012, s.4-6.

Örgüt İdlib’de Ahrar’uş Şam başta olmak üzere muhaliflerle birlikte hareket ederek rejimin İdlib ve çevresindeki en önemli askeri merkezi olan Ebu Zuhur hava üssünün ele geçirilmesinde önemli rol oynamıştır.²²⁹ İdlib’in ele geçirilmesindeki Nusra Cephesi etkisi takip eden dönemde Rusya’nın muhaliflerin kontrolündeki İdlib’e olan baskısının yoğunlaşmasına zemin hazırlamıştır. İdlib’in rejimden ele geçirilmesi sürecindeki rolüyle Nusra Cephesi kendisini “muhalefet” çatısı altında konumlandığı “başat aktör” imajını güçlendirmiştir.

Halep’te ise Nusra Cephesi’nin varlığı şehrin rejim güçlerince kuşatıldığı ve teslim aldığı süreç boyunca genelde dış mahalleler ve kırsalda aktif savaş olarak cereyan etmiştir. Halep’in güney kırsalında bulunan ve İran destekli milis güçler ile İran Devrim Muhafızlarının yoğun olarak buldukları Han Tuman ve el-Eys mevkiğinde Nusra Cephesi’nin askeri varlığı uzunca bir süre etkili olmuştur. Bu bölgelerde rejim ve müttefiklerine karşı gerçekleştirilen askeri harekatlarda Nusra Cephesi asli güç olarak ön plana çıkmıştır.²³⁰ Bu çatışmalarda İran unsurlarının yaşadığı kimi büyük kayıplardaki Nusra Cephesi etkisi örgütün söz konusu dönemdeki kapasitesine dair fikir vermektedir.²³¹

Mart 2013’te muhalif güçlerin Rakka’ya girerek şehirden rejim unsurlarını çıkarıp, Rakka’nın kontrol altına alınması sürecinde militanlarının varlığıyla rol alan²³² Nusra Cephesi aynı dönemde Haseke ve Deyrezzor kırsallarında da etkinlik göstermiştir. Lakin örgütün Deyrezzor’daki varlığı Rakka’da yaşanan sürece benzer şekilde Daeş eliyle ortadan kalkmıştır.²³³ Deyrezzor, Haseke, Rakka, Halep, İdlib ve Lazkiye’de (Türkmenadağı) gerçekleştirdiği eylemlerle tüm kuzey Suriye hattında savaşın en az bir dönemi etkin olan Nusra Cephesi Lazkiye’ye bağlı Keseb kasabası ve Selma köyünün ele

²²⁹ Christopher Anzalone, The Multiple Faces of Jabhat al-Nusra/ Jabhat Fath al-Sham in Syria’s Civil War, Insight Turkey, Vol:18, No:2, 2016, s.45.

²³⁰ “Rebels and Nusra Press Offensive on South Aleppo Front”, EA World View, Nisan 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022..

²³¹ “13 Iranians killed in battle for strategic town south of Aleppo”, Financial Times, Mayıs 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²³² “Syrians tear down statue of Bashar al-Assad's father after rebel advance”, The Guardian, Mart 2013, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²³³ Haian Dukhan ve Sinan Hawat, “The Islamic State and The Arab Tribes in Eastern Syria”, in Caliphates and Global Islamic Politics, ed. by Timothy Poirson and Robert Oprisko, University of Saint Andrews , 2014, s.60-69.

geçirildiği muhalif hareketında da etkin bir güç olarak yer almıştır. Bu hareket sonucu muhalifler ilk ve son kez Akdeniz sahillerine ulaşmışlardır.²³⁴

Orta Suriye’de ise Hama’da ve daha ziyade kırsal bölgelerde etkili olan Nusra Cephesi kuzey Hama’daki köylerde²³⁵ ve Gab Ovası’nda etkin olmaya çalışmıştır. Humus’ta alan hakimiyeti hedefli hareketlerden ziyade sızma hareketleri ve terör eylemlerini tercih etmişlerdir.²³⁶ Güney Suriye’de ise örgüt Dera, Kuneytra, Şam ve Rif Şam bölgelerinde dönem dönem yoğun olarak faal olmuştur. 2014’ün sonra aylarında Dera ve Şam kırsalındaki muhalif ilerlemesinde yer alan Nusra Cephesi aynı dönemde Kuneytra’da da boy göstermiş ve Golan Tepelerinin önemli bir kısmında hakimiyet kurmuştur.²³⁷ Nusra Cephesi aynı zamanda güneyde Esed rejiminin müttefiki Hizbullah ile yoğun çatışmalara girmiş ve iki radikal örgüt arasındaki bu husumet Lübnan’a da sıçramıştır. Hizbullah’ın Suriye-Lübnan sınırında bulunan Kalamun bölgesindeki Nusra Cephesi unsurlarına karşı başlattığı kara harekati öncesinde bazı Nusra Cephesi unsurlarının Lübnan’ın bir sınır kasabası olan Ersal’de kontrolü ele alması iki DDSA’nın savaşının aynı zamanda iki farklı ülkeye yayıldığını göstermektedir.²³⁸

Son tahlilde Suriye iç savaşının ilk yarısının dönüm noktası sayılabilecek cepheleeri olan Şam, Halep ve son dönemde İdlip’de Nusra Cephesi dönem dönem diğer muhalif unsurlarla ters düşse de rejim vs muhalefet savaşında yer almıştır. Bu strateji örgütün yerelleşme ve taban genişletme çabalarında hanesine artı olarak yazılırken İran ve Rusya desteği ile birlikte rejimin hakimiyetini genişlettiği süreçte Nusra Cephesi de diğer muhalif unsurlar gibi yenilgi yaşamış ve kısmen güç kaybetmiştir. Öte yandan Daeş ise bilhassa teze konu olan 2013-2016 arası dönemin ilk yarısında ciddi şekilde düşman önceliğini Suriye muhalefeti olarak belirlerken rejimi sıralamanın gerisine atmıştır. Muhaliflerin rejim ve Daeş’in saldırıları karşısındaki kaybının ardından Daeş ve rejim doğrudan pek çok noktada çatışmaya başlamış ve Daeş’in öncelik sıralamasında rejim güçleri ön plana çıkmıştır. Tüm bu tarihi arka sürece bakıldığında Nusra Cephesi’nin

²³⁴ Aymenn Jawad Al-Tamimi, The Latakia Front, Brown Moses Blog, Nisan 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²³⁵ Aymenn Jawad Al-Tamimi, Archive of Jabhat al-Nusra Billboards and Murals, Aymenn Jawad Al-Tamimi's Blog, Mart 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²³⁶ Lister, Profiling Jabhat al-Nusra, s.33.

²³⁷ Eyal Zisser, Bashar al-Assad’s Struggle for Survival: Has the Miracle Occurred?, Strategic Assessment, Volume 18, No.3, Ekim 2015, s.37.

²³⁸ David Schenker ve Oula Alrifai, Hezbollah's Victory in Qalamoun: Winning the Battle, Losing the War, The Washington Institute, Mayıs 2015.

siyasi tarihini iç savaş ile paralel okumak mümkün olmaktadır. Buna karşın Daeş'in Suriye iç savaşından önceye dayanan örgütsel mazisi, Suriye'yi aşan siyasi ajandası ve sahadaki stratejisine bakıldığında Daeş özelinde alternatif bir Suriye iç savaşı okuması örgütün değerlendirilmesi bağlamında daha faydalı gözükmektedir.

2.2. Yabancı Savaşçılar

Suriye iç savaşının uluslararası gündemin üst sıralarına taşıdığı “yabancı savaşçılar” meselesinin bu savaş özelinde farklı cenahlardan temsilcileri olmuştur. PKK'nın Suriye kolu YPG'nin hem Avrupa'dan hem Türkiye'den aşırı sol eğilimli yabancı savaşçılardan oluşan taburları²³⁹, Esed rejimi saflarında savaşan Balkanlar ve İskandinav kökenli aşırı sağ Hıristiyan gruplar²⁴⁰ ve İran'ın bölgedeki menfaatlerini korumak için Tahran tarafından desteklenen milis güçlerdeki yabancı unsurlar²⁴¹ savaş sahasına etki etmişlerdir. Lakin meselenin uluslararası toplumun gündemine girişi Daeş ve el-Kaide'nin²⁴² yabancı savaşçılarının hem cephe hattında hem de ötesindeki eylemleri sonucu gerçekleşmiştir.

Yunan Bağımsızlık savaşı, İspanyol iç savaşı, Dünya Savaşları ve pek çok başka çatışmada karşılaşılan “yabancı savaşçı”²⁴³ kavramının tanımlanması kimi sorulara zemin hazırlamıştır. Yabancı savaşçı kime denir? Tarihte hangi örnekler vardır? Bu sorulara radikalizm ve yabancı savaşçı mobilizasyonu üzerine çalışan akademisyenlerin farklı cevapları vardır. Moore ve Tumelty Çeçenistan'daki cihadi yabancı savaşçıları ele aldıkları çalışmalarında yabancı savaşçıları “gayri yerli, bölgeyle bağı olmayan, maddi kazançtan ziyade din, fikriyat ve/veya akrabalık motivasyonu ile çatışma bölgesine girip savaşa taraf olanlar” olarak tanımlamıştır.²⁴⁴ Malet Teksas Devrimi, İspanyol İç Savaşı, İsrail Bağımsızlık Savaşı ve Afganistan Savaşı vakalarındaki asileri ele aldığı

²³⁹ Sinan Hatahet ve Mehmet Emin Cengiz ve Bedir Mulla Rashid, “The Phenomenon of YPG Transnational Fighters in Syria”, Al Sharq Forum, 2019, s.23-36.

²⁴⁰ Ariel Koch, The Non-Jihadi Foreign Fighters: Western RightWing and Left-Wing Extremists in Syria, Terrorism and Political Violence, 2019, s.2.

²⁴¹ Colin Clarke ve Phillip Smyth, The Implications of Iran's Expanding Shi'a Foreign Fighter Network, CTC Sentinel, vol.10, issue.10, 2017, s.16.

²⁴² Sadece Nusra Cephesi değil el-Kaide'ye bağlı pek çok örgüt de yabancı savaşçıları bünyelerinde bulundurmaktadır.

²⁴³ Veya “yabancı gönüllü”.

²⁴⁴ Cerwyn Moore ve Paul Tumelty, “Foreign Fighters and the Case of Chechnya: A Critical Assessment,” Studies in Conflict and Terrorism 31, no. 5 (2008): 412–433.

çalışmasında yabancı savaşçıları “ulusaşırı kimlikleri savunmak adına vatandaşı olmadıkları ülkelerdeki iç çatışmalara katılanlar” olarak nitelemiştir²⁴⁵.

Malet’in bu tanımına ülkeye geliş amacı sadece terör eylemi gerçekleştirmek olan unsurlar, düzenli ordulara bağlı yabancı lejyonlar, hükümetlerin maddi desteğiyle onlar adına savaşan paralı asker yapılanmaları ve de çatışma yaşanan ülkeyi güvenli bir sığınak olarak kullanan fakat iç savaşa taraf olmayan asi grupları girmemektedir.²⁴⁶ Bryan da Malet’in yabancı savaşçıları hükümetlerden ayıran tanımına benzer şekilde yabancı savaşçıları “ulusaşırı bir dava ya da kimlik uğruna savaşmak için ülkesini terk edip savaşa katılanlar” olarak tanımlamış ve bu kişilerin yabancı hükümetlerin uzantıları olmadıklarını belirtmiştir.²⁴⁷

Bakke ise yabancı savaşçılardan “ulusaşırı asiler” olarak bahseder. Bakke’ye göre uluslaşırı asiler fikri veyahut fiziki sebeplerden ötürü vatandaşı oldukları ülkeden başka bir ülkenin iç savaşında devletin karşısında isyan edenin yanında savaşa katılan devlet dışı silahlı aktörlerdir.²⁴⁸ Hegghammer ise Malet’in tanımından yola çıkarak yabancı savaşçıların dört alamet-i farikası olduğundan bahsetmiştir. Hegghammer’e göre yabancı savaşçılar bir isyana katılmalı ve onun sınırları içerisinde hareket etmeli, savaşın sahne aldığı ülkeyle vatandaşlık bağları olmamalı ve de savaşan taraflardan herhangi biriyle hısımlıkları bulunmamalı, resmi bir askeri yapıyla ilişkileri bulunmamalı ve de fahri olarak savaşmalılardır.²⁴⁹

Yabancı savaşçı kavramının sınırlarına dair tartışmaların devamında ise yabancı savaşçıların motivasyonlarına dair çalışmalar yapılmıştır. Frenett ve Silverman’ın vaka analizleri üzerinden gerçekleştirdikleri çalışma yabancı savaşçıların motivasyonlarını üç ana etkene dayandırmıştır. Frenett ve Silverman örnek vakalar olarak İngiltere’de doğmuş bir IRA militanı, eski bir İngiliz Taliban militanı, Suriye’de Esed’e Libya’da Kaddafi’ye karşı savaşmış İrlandalı bir militanı, 1990lı yıllarda çatışma bölgelerinde bulunan Danimarkalı solcu bir militanı, Güney Afrika’da Apartheid rejimini savunmak için

²⁴⁵ David Malet, *Foreign Fighters: Transnational Identity in Civil Conflicts*, Oxford University Press, 2017.

²⁴⁶ A.g.e.

²⁴⁷ Ian Bryan, “Sovereignty and the Foreign Fighter Problem,” *Orbis* vol. 54, no. 1 (Kış 2010): 115–129.

²⁴⁸ Kristin M. Bakke, Copying and learning from outsiders? Assessing diffusion from transnational insurgents in the Chechen wars. In *Transnational Dynamics of Civil War*, edited by J. Y. Checkel, 2013, s.32.

²⁴⁹ Thomas Hegghammer, “The Rise of Muslim Foreign Fighters: Islam and the Globalization of Jihad.” *Quarterly Journal: International Security*, vol. 35. no. 3. (Kış 2010/11): 53-94.

bölgeye giden eski bir Amerikan Neo Nazi militanı ve 2014’te Daeş saflarında savaşırken ölen Kanadalı bir Daeş militanının annesini ele alarak buradan bireysel hikayeler üzerinden bir motivasyon haritası çıkarmışlardır. Buna göre vakalar ve aktörlere göre şartlar değişse de en temelde öfke ve empati, ideolojik bağlılık, kimlik ve anlam arayışları bulunmaktadır.²⁵⁰ Dawson ve Amarasingam kendi çalışmalarının literatür taraması için inceledikleri Avrupalı yabancı savaşçılar çalışmalarında ortak noktanın yabancı savaşçı olma yolunu seçen gençlerin ekseriyetinin “karizmatik figür” ve “yaşam amacı” arayışında olduklarını belirtmişlerdir.²⁵¹ Venhaus’un el-Kaide militanlarına dair çalışması da benzer nitelikte önermeler içermektedir. Venhaus’a göre el-Kaide’ye katılan militanlar arayışları açısından intikam arayanlar, statü arayanlar, kimlik arayanlar ve macera arayanlar olmak üzere dörde ayrılmışlardır.²⁵²

Bu kavramın Suriye savaşı esnasında yaşananlarla birlikte gündeme gelmiş olmasına karşın Mendelsohn yabancı savaşçılar ile alakalı endişe uyandıran sürecin savaş günleri değil savaş sonrası dönem olduğunu dile getirmiştir. Mendelsohn’a göre eski cihadi yabancı savaşçıların savaş sahasında edindikleri savaşma, eğitim, medya kullanımı ve bomba yapımına dair bilgileri vatandaşı oldukları ülkede ya da başka bir ülkede terörün tırmanması adına kullanmaları ihtimal dahilindedir.²⁵³ ICCT ise yabancı savaşçıların varlığının birbirini tetikleyen dört tehdide yol açtığını iddia etmiştir: Yabancı savaşçıların savaş bölgelerine seyahati, geri dönenler, yalnız aktörler ve sempatanlar ve de sosyal kutuplaşma.²⁵⁴ Buna göre bir numaralı tehdit yabancı savaşçıların savaş sahalarına seyahatidir. Yabancı savaşçı adayı kişi ana ülkesinden ayrılıp çatışmaya katılarak hayatta kalabilme ihtimalini düşürse de bu savaşçıların hayatta kaldıkları senaryoda söz konusu seyahat aynı zamanda kişinin ileride başka terör eylemlerinde kullanabilecekleri teknikleri öğrenmesine ve fikren daha da radikalleşmesine yol açabilir.

Nusra Cephesi’nin Halep ve civarında aktif olarak kullandığı ve ekseriyetinin Türk vatandaşı olduğu düşünülen Kanas Seriyyesi/Kanas Mecmuası grubu önermeye örnek

²⁵⁰ Frenett R., Silverman T. , “Foreign Fighters: Motivations for Travel to Foreign Conflicts”, In: de Guttry A., Capone F., Paulussen C. (eds) Foreign Fighters under International Law and Beyond. T.M.C. Asser Press, 2016. 63-76

²⁵¹ Lorne L. Dawson and Amarnath Amarasingam, “Talking to Foreign Fighters: Insights into the Motivations for Hijrah to Syria and Iraq,” Studies in Conflict & Terrorism 40, no. 3 (2016): pp. 191-210.

²⁵² John M. ”Matt” Venhaus, Why Youth Join al-Qaeda, United States Institute of Peace, 2010.

²⁵³ Barak Mendelsohn, “Foreign Fighters—Recent Trends,” Orbis 55, no. 2 (2011): pp. 189-202.

²⁵⁴ Alastair Reed, Johanna Pohl ve Marjolein Jegerings, The Four Dimensions of the Foreign Fighter Threat: Making Sense of an Evolving Phenomenon, ICCT Policy Brief, Haziran 2017.

olarak verilebilir. Söz konusu grup keskin nişancılık alanında uzmanlaşmış olup yeni keskin nişancıların eğitimi ve cephe hattında operasyonlar icra eden bir yapı konumundaydı. Kendisi de bir keskin nişancı olan ve grubun eğitmeni ve lideri olan Ebu Yusuf el-Türki mahlaslı Türk vatandaşı Ümit Yaşar Toprak'ın Suriye'ye gelmeden evvel Irak ve Afganistan'da savaştığı bilgisi cihadi yabancı savaşçıların serüvenlerinin tek cepheyle kısıtlı olmadığından örneklerinden sadece biridir.²⁵⁵ Örgüt kanallarınca yayınlanan bir röportajında keskin nişancıların kullandıkları silah ve araçlara dair detaylı bilgilerin yanında cihad bölgelerine keskin nişancı olarak katılacaklara önerilerde bulunan Ebu Yusuf çok sayıda farklı ülkeden savaşçıya keskin nişancı eğitimi verdiğini ifade etmiştir.²⁵⁶ Bir başka yakın tarihli örneği ise Charlie Hebdo saldırısının failleri teşkil etmiştir. Saldırıyı gerçekleştiren Kuaşi kardeşlerin 2011 yılında Yemen'e giderek Yemen el-Kaidesi olarak da bilinen Arap Yarımadası el-Kaidesi kamplarında silah eğitimi aldıklarına dair ciddi iddialar uluslararası basında kendisine yer bulmuştur.²⁵⁷

İkinci tehdit olan yabancı savaşçıların vatandaşı oldukları ülkeye geri dönmesi süreci de şimdiden kimi ülkelere doğrudan sorunlar yaşatmıştır. Kasım 2015'te Daeş unsurlarınca Paris'te gerçekleşen ve 130'dan fazla kişinin öldüğü saldırıların faillerine bakıldığında geri dönüş yapan yabancı savaşçıların varlığı dikkat çekmektedir. Ukashah el-İraki ve Ali el-İraki mahlaslı iki saldırgan haricindeki yedi saldırganın tamamı Fransa ve Belçika vatandaşı olup Suriye'deki savaşta bir dönem bulunmuşlardır. Saldırganlardan Chakib Akrouh ve Bilal Hadfi 2015'te Suriye'ye gitmek için ülkelerini terk ederken Abdelhamid Abaaoud, İbrahim Abdeslam, Sami Amimour, Omar Ismael Mostefai ve Foued Mohammed Aggad ise 2013 senesi içerisinde ülkelerinden ayrılıp Suriye'de savaş sahasına katılmışlardır.²⁵⁸ İsimleri ilerleyen dönemde Daeş resmi medya uzantısı olan el-Hayat Medya'nın "Onları Bulduğunuz Yerde Öldürün" propaganda videosunda

²⁵⁵ ABD operasyonunda ölen El Nusra'nın Türk komutanı Irak ve Afganistan'da da savaşmış, T24, Eylül 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁵⁶ Suriyede Ki Kanas Okulu Kurucusu Ebu Yusuf Kannas El Turki Ile Röportaj, <https://archive.org/details/SuriyedeKiKanasOkuluKurucusuEbuKannasElTurkiIleRportaj> , Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁵⁷ Kouachi brothers had weapons training in Yemen, Al Jazeera America, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁵⁸ R. Kim Cragin, The November 2015 Paris Attacks: The Impact of Foreign Fighter Returnees, Orbis Volume 61, Issue 2, 2017, s. 212-226

duyurulan ²⁵⁹ saldırganlar ile Mart 2016'da Brüksel'de yine Daeş tarafından gerçekleştirilen terör saldırısının faileri arasında bağlantılar bulunmuştur.²⁶⁰

Tablo 6: Paris'teki Terör Saldırısını Düzenleyen Ülkelerine Geri Dönmüş Yabancı Savaşçılar²⁶¹

İsim	Ülkeden savaş için ayrılma tarihi	Uyruk	Köken	Paris'teki Saldırı Mevkisi
Abdelhamid Abaaoud	Mart 2013 (Suriye)	Belçika	Fas	11.Bölgede bulunan restoranlar
Ibrahim Abdeslam	Ocak 2013 (Suriye)	Fransa	Fas	11.Bölgede bulunan restoranlar
Chakib Akrouh	Ocak 2015 (Suriye)	Belçika	Fas	11.Bölgede bulunan restoranlar
Bilal Hadfi	Ekim 2015 (Suriye)	Fransa	Fas	Stade de France
Sami Amimour	Eylül 2013 (Suriye)	Fransa	Cezayir	Bataclan Konser Salonu
Omar Ismael Mostefai	Eylül 2013 (Suriye)	Fransa	Cezayir	Bataclan Konser Salonu
Foued Mohammed Aggad	Aralık 2013 (Suriye)	Fransa	Fas	Bataclan Konser Salonu

Kaynak: Cragin, The November 2015 Paris Attacks: The Impact of Foreign Fighter Returnees, Orbis Volume 61, Issue 2, 2017, s. 218.

Üçüncü tehdit ise yalnız aktörler ve sempatizanlar. Öncelikle belirtmek gerekir ki bu tehdidin tez özelindeki ana kaynağı Daeş unsurlarıdır. Zira Nusra Cephesi'nin eylem tarzında literatüre “yalnız kurt” olarak geçen saldırı türü bir yer tutmamaktadır. Örgüt içi hiyerarşi ve disiplin olarak el-Kaide unsurları Daeş'ten farklılık gösterir. Daeş unsurları ise bilhassa örgütün yaşadığı yoğun toprak kayıpları sonrası “yalnız kurt” saldırılarına yine örgütün teşviği ile yönlendirilmişlerdir. Dönemin örgüt sözcüsü Adnani Mayıs 2016'da yayınlanan “Yaşayan da Açık Bir Delille Yaşasın” başlıklı ses kaydında örgüt kontrolü altında yaşamayan sempatizanlarına seslenmiştir:

²⁵⁹ New video message from the Islamic State: “Kill Them Wherever You Find Them”, Jihadology, Ocak 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁶⁰ Paris and Brussels bombers' links uncovered, BBC, Nisan 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁶¹ Cragin, The November 2015 Paris Attacks: The Impact of Foreign Fighter Returnees, Orbis Volume 61, Issue 2, 2017, s. 218.

“Ey Muvahhidler! Şayet tağutlar hicret kapısını suratınıza kapattıysalar siz de cihad kapısını onların suratına doğru açın. Amelinizi onların pişmanlıklarının kaynağı yapın. Gerçekten onların topraklarında gerçekleştireceğiniz en küçük eylem burada gerçekleştireceğiniz en büyük eylemden yeğdir. Bize daha çok katkı sağlar onlara ise daha fazla zarar verir...”

Bilin ki muharip Haçlıların topraklarında hayatın kutsiyeti ve “masumlar” yoktur. Bilin ki siviller olarak nitelendirilen hedeflere saldırmanız bizim için daha iyi ve faydalıdır. Onlar için ise daha acı verici, yaralayıcı ve caydırıcıdır. Her yerdeki muvahhidler haydi harekete geçin!”²⁶²

Yukarıda görüldüğü üzere Adnani örgüt sempatiyanlarına saldırılarını buldukları topraklarda yapmaları adına teşvik edici ifadeler kullanmıştır. Bu strateji uluslararası koalisyonun örgüte karşı müdahalesinin yoğunlaşması ve örgüte Irak ve Suriye’ye özellikle Avrupa’dan gelen katılımların sayıca azalmasıyla doğru orantılı olarak uygulanmaya geçmiştir. Adnani’nin çağrısı haricinde örgütün resmi medya kaynaklarından yapılan saldırı çağrıları gözlemlenmiştir. Örgütün yayın organı el-Hayat Medya tarafından yayınlanan Dabiq dergisinin “Adil Terör” (Adil Terror) başlıklı 12.sayısının kapağında Paris’te gerçekleşen terör saldırılarından biri fotoğraf karesi ve de “Adil Terör” ifadesi kullanılmıştır. Derginin önsözünde ise şu ifadeler kullanılmıştır:

“ Bir sene evvel 19 Eylül 2014’te Fransa mağrur bir şekilde Hilafet’e karşı hava saldırılarına başlamıştı. Aynı Rusya gibi Fransa da kibrinden kör olmuş ve Hilafet topraklarına olan coğrafi uzaklıklarının kendilerini mücahidlerin adaletinden koruyacaklarını sanmışlardır. Peygambere hakaretlerinin intikamının alınacağını da kavrayamamışlardı. Bu yüzden İslam Devleti cesur savaşçıları aşağılık Haçlıların ana yurdunda savaş başlatmaları, Paris ve sakinlerini şok ve dehşet içinde bırakmaları için sevk etti. İslama karşı yıllardır süren Fransız şımarıklığının ardından sekiz savaşçı Paris’i dizlerinin üzerine çöktürdü...”

Peki Haçlılar ne zaman İslam’a ve Müslümanlara karşı hasımlıklarını devam ettirecekler? Ne zaman Hilafet’in var olmaya devam edeceğini anlayacaklar? O

²⁶² Paul Kamolnick, Abu Muhammad al-Adnani’s May 21, 2016 Speech: More Evidence for Extreme Marginalization, Implosion, and the Islamic State Organization’s Certain Future as a Hunted Underground Ultra-Takfiri Terrorist Criminal Entity, Small Wars Journal, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

zamana kadar “adil terör” onları körleşmiş kalplerinin merkezinden vurmaya devam edecektir.”²⁶³

Dabiq dergisinin Nisan 2016’da yayınlanan 14.sayısında ise bu kez Brüksel saldırısı övülmüştür. “Belçika’daki Şehadet Şovalyeleri” başlığı altında saldırganlar İbrahim el-Bakravi (Ebu Süleyman el-Belciki), Halid el-Bakravi (Ebu Velid el-Belciki), Necm el-Eşravi (Ebu İdris el-Belciki) ve Muhammed Bilka’id (Ebu Abdülaziz el-Cezairi) hakkında övgü dolu ifadelerin yanında şahısların profillerine dair detaylar paylaşılmıştır. Buna göre Necm el-Eşravi 2013’te örgüte katılan Eşravi Nusra Cephesi’ne karşı el-Hayr bölgesinde savaşırken yaralanmış, aylar süren tedavisinin ardından Avrupa’da eylem gerçekleştirmek adına eğitim almış ve Fransa’ya gitmiştir. Dergiye göre Paris ve Brüksel saldırılarında kullanılan patlayıcı düzenekleri hazırlayan Eşravi’dir. Bahsi geçen bir diğer örgüt unsuru olan Muhammed Bilka’id de dergiye göre Irak ve Suriye’de örgüt adına savaşmıştır.²⁶⁴

Dördüncü tehdit olan sosyal kutuplaşma ise eylem yapılan bölgelerde şiddet-karşı şiddet sarmalı yaratma ve toplumsal fay hatları oluşturma potansiyeline sahiptir. Bu da Avrupa özelinde aşırı sağ ve İslamofobik eğilimlerin yükseliş trendine girmesiyle Avrupa’da yaşayan Müslümanlar içerisinde “dışlanma” ve “kötü muamele” sebepli yeni radikalleşme dalgaları anlamına gelmektedir.

Bu başlığın giriş kısmında YPG, Esed ve İran destekli milisler içerisinde yabancı savaşçıların varlığına karşın Daeş ve el-Kaide’nin Avrupa ve ABD’deki saldırı geçmişlerinden kaynaklı travmalar tüm odağın bu iki örgüt olmasına yol açmıştır. Daeş’e ve el-Kaide’ye katılan yabancı savaşçıların süreç içerisinde vatandaşı oldukları ülkeye dönerek terör eylemlerinde bulunma ve bölgedeki radikalleşmeyi hızlandırma ihtimalleri özellikle Avrupa hükümetlerinin son yıllarda başını ağrıtan temel güvenlik mevzularından biri olmuştur. Yabancı savaşçıların vatandaşı oldukları ülkeye tehdit oluşturmaları durumu ise Daeş ve el-Kaide militanlarının yabancı savaşçılık serüvenlerinin diğer örneklerden farklı bir rota izliyor olmasıyla alakalı.

Malet’e göre modern siyasi tarihteki diğer yabancı savaşçı oluşumları ile cihadilerin arasındaki fark mobilizasyon hızları ya da sahadaki etkinliklerinden değil

²⁶³ “Just Terror”, Dabiq sayı. 12, el-Hayat Medya, Kasım 2015, s.3-4.

²⁶⁴ “The Murtadd Brotherhood”, Dabiq sayı.14, el-Hayat Medya, Nisan 2016, s.6-7.

sürekliliklerinden kaynaklanmaktadır. Malet diğer yabancı savaşçıların katıldıkları savaşta kazansalar da kaybetseler de savaş sonrası silah bırakarak zaman zaman kamusal ve uluslararası desteklerle topluma yeniden eklemlendiklerini söylemektedir.²⁶⁵ Fakat Malet'in cihadiler olarak bahsettiği el-Kaide ve Daeş unsurlarına bakıldığında başka çatışma bölgelerindeki çatışmalara katılma ya da kendi ülkesinin topraklarında sınır ötesindeki başka çatışmalar için yeni savaşçıları devşirme tercihlerini görmekteyiz. Suriye özelinde odaklanıldığında Daeş'in bilhassa Batı ülkelerinde gizli hücreler ve yalnız kurt saldırıları üzerinden bir eylem planı izlediği görülürken el-Kaide'nin ise böyle bir yol izlemediği görülmektedir. Nusra Cephesi'nin Hizbullah'a karşı düzenlediği misilleme saldırıları haricinde Suriye dışında eylemde bulunmaması ve Suriye dışındaki topraklara dair eylem çağrısı yapmaması bu durumun sebeplerinden biridir.²⁶⁶

Tablo 7: Daeş'in 2013-2016 Arası Dönemde Alan Hakimiyetinin Dışındaki Ülkelerde Gerçekleştirdiği Eylemler

Ülke/Şehir	Tarih
Belçika/Brüksel	Mayıs 2014
Suudi Arabistan/ Arar	Ocak 2015
Danimarka/Kopenhag	Şubat 2015
Türkiye/Diyarbakır	Haziran 2015
Kuveyt/ Kuveyt	Haziran 2015
Tunus/ Sousse	Haziran 2015
Türkiye/ Şanlıurfa	Ağustos 2015
Türkiye/ Ankara	Ekim 2015
Mısır/ Sina	Ekim 2015
Lübnan/ Beyrut	Kasım 2015
Fransa/Paris	Kasım 2015
Tunus/ Tunus	Kasım 2015
ABD/ Kaliforniya	Aralık 2015
Türkiye/ İstanbul	Ocak 2016
Endonezya/ Cakarta	Ocak 2016
Türkiye/ İstanbul	Mart 2016
Belçika/ Brüksel	Mart 2016
Fransa/ Magnanville	Haziran 2016
Türkiye/ İstanbul	Haziran 2016
ABD/ Orlando	Haziran 2016
Fransa/ Nice	Temmuz 2016

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

²⁶⁵ David Malet, Foreign Fighter Mobilization and Persistence in a Global Context, Terrorism and Political Violence, vol:27 issue:3, 2015, 454-473.

²⁶⁶ Jabhat al-Nusra claims deadly Lebanon bombing, al Jazeera, Şubat 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

Nusra Cephesi ile Daeş'in yabancı savaşçılar hususundaki diğer ayrışmaları ise yabancı savaşçıların örgüte kabulü sürecinde ve kabul sonrasındaki görevlendirmelerde kendini göstermiştir. Öncelikle belirtmek gerekir ki her iki örgüt de yabancı savaşçıların ölümünü "şehadet" ve "muhacirlik" kavramları altında bir propaganda malzemesi olarak kullanmıştır. Lakin detaylara bakıldığında yabancı savaşçıların profilleri birbirlerinden farklılık göstermektedir. Birleşik Krallık'ın Portsmouth şehrinde Suriye'ye gelerek Daeş'e katılan Birleşik Krallık vatandaşı Ifthekar Jaman'ın Maher ile yaptığı mülakat iki örgüt arasındaki militan devşirme sürecine dair ipuçları içermektedir. Maher'e göre Jaman'ın yabancı savaşçılık hikayesinde ilk olarak etkilendiği ve katılmak istediği grup Nusra Cephesi olmuştur. Lakin örgütün üye kabul sürecindeki katı tezkiye uygulaması sonucunda Jaman reddedilmiştir. Zira Nusra Cephesi yeni savaşçı kabulünde daha önceden örgütün içerisinde bulunan bir kefil/referansı şartı koşmuştur.²⁶⁷ Neumann Daeş'in Nusra Cephesi'ne göre daha az "dışlayıcı" bir militan devşirme siyaseti olduğunu belirtmiştir. Neumann'a göre Daeş militan adaylarına "şayet Müslüman iseniz zaten Hilafet'in bir parçasısınız. Bu yüzden bir savaşçı olmak için fazla yaşlı ya da fazla şişman olsanız bile size uygun bir rol buluruz. Hicret etme hakkınız var" demektedir.²⁶⁸ İlerleyen bölümlerde de değinilecek olan yabancı savaşçıların seçimi ve örgüt içerisinde konumlandırılmaları bu iki örgütün birbirlerinden ayrıştıkları önemli bir mesele olmuştur. Son tahlilde hem Nusra Cephesi hem de Daeş'in farklı stratejiler doğrultusunda farklı bir yabancı savaşçı devşirme politikası izlediklerini söylemek mümkündür. Nusra Cephesi'nin referans ve niteliğe dayalı filtreleme politikasına karşın Daeş'in neredeyse filtresiz militan devşirme politikaları iki örgüte katılım sayılarında ciddi fark yaratmıştır. Katılım sayılarıyla orantısız şekilde ise savaş tecrübesi ve nitelik açısından Nusra Cephesi unsurları daha önde gözükmektedir. Öyle ki tezin ekler kısmındaki Türk yabancı savaşçı veritabanına bakıldığında daha önce savaş tecrübesi olan militanlara bakıldığında Nusra Cephesi unsurlarının net ağırlığı göze çarpmaktadır.²⁶⁹ Bununla birlikte iki örgütün yabancı savaşçılar rekabetinde uygulamada ayrışmalarının asli sebebi Cevlani'nin inşa ettiği Nusra Cephesi'nin siyaset rotası olmuştur. Daeş'in ilanının ardından ilk etapta yabancı unsurlarının büyük kısmını Daeş'e kaptırarak ciddi bir insan kaybı yaşayan Nusra

²⁶⁷ Shiraz Maher, From Portsmouth to Kobane: the British jihadist fighting for Isis, New Statesman, Kasım 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁶⁸ Mary Anne Weaver, Her Majesty's Jihadist's, NY Times, Nisan 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022..

²⁶⁹ Bknz: EK 1: Açık Kaynaklardan Elde Edilen Türk Yabancı Savaşçılar Veritabanı (2013-2015).

Cephesi kısa vadede ciddi bir hayatta kalma mücadelesinin içine düşse de bu hamle orta ve uzun vadede örgütün yerelleşme stratejisinin önüne taş koyacak unsurların en baştan tasfiye olmasını sağlamıştır. Her ne kadar el-Kaide gibi bir küresel cihad hareketinin parçası olsa da sınır ötesi genişleme ve eylemlere dair aleni bir ajandası ve söylemi olmayan Nusra Cephesi'nin uzun soluklu yerelleşme sürecinde kalifiye yabancı savaşçı unsurların işlevi örgütün zor şartlarda direncini arttırmak olmuştur.

Propaganda videolarında Avrupalı yabancı savaşçılardan kimi profillere tekil şekilde örnek vaka olarak kullanan Nusra Cephesi²⁷⁰ ayrıca “muhacir” olarak adlandırdığı bu savaşçıların gruplar halinde kendine biatlarını da bu propagandanın bir parçası yapmıştır.²⁷¹ Örgütün online dergisi al-Risalah'da da yabancı unsurların yayınlarda ciddi ağırlığı görülmüştür. Derginin ilk sayısında Ebu Cihad el-Muhacir, Abdullah el-Muhaysini, Ebu Sultan el-Cezrevi, Umm Asiye el-Muhacire, Ebu Faruk el-Muhacir, Ebu Huzeyfe el-Emriki²⁷², ikinci sayısında ise Hamza Avustrali, Ebu Hamza Sudani gibi yabancı unsurlar örgüt propagandasının vitrini olmuşlardır.²⁷³ Lakin bu içeriklere Daeş'te rastlanılan “muhacirliğin” ön plana çıkarılması ve “hicret çağrıları” göze pek çarpmayıp daha ziyade mevcut yabancı savaşçı varlığının onore edilmesi ve muhafazası amaçlanmıştır. Yerelleşme derdindeki bir hareketin yabancı dilde yayınlara Daeş kadar odaklanmaması doğal bir sonuçtur ki bilhassa dijital yazılı yayınlarda Daeş'in dergilerine karşın Nusra Cephesi'nin üretim miktarının oldukça sınırlı kalması da bu yerelleşme eğiliminin bir çıktısı konumundadır.

Öte yandan Daeş'e bakıldığında ise propagandasının birkaç merkez unsurundan biri olarak yabancı savaşçıları ve “hicret” kavramını kullandığı gözlemlenmiştir. Türk²⁷⁴,

²⁷⁰ “New Video Message from Jabhat al-Nusra: “The Glorious”, Jihadology, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁷¹ “New Video Message from Jabhat al-Nusra: Pledge of Allegiance From a Battalion of the Emigrant Mujahidin in Hamah”, Jihadology, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁷² Al Risalah, Al Risalah Media, issue.1, 2015.

²⁷³ “Victory Loves Preperation”, al-Risalah Media, issue 2., 2015.

²⁷⁴ “New Video Message from the Islamic State: ‘Turkey and the Fire of Nationalism,’” Jihadology, 2015, <https://jihadology.net/2015/11/21/new-video-message-from-the-islamic-state-turkey-and-the-fire-of-nationalism/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

Fransız²⁷⁵ , Kanadalı²⁷⁶ ve Alman²⁷⁷ unsurlar dahil olmak üzere pek çok farklı coğrafyadan yabancı savaşçıya tekil olarak odaklanan propaganda videoları yayınlayan Daeş aynı zamanda neredeyse tüm popüler yabancı dil içerikli videolarında da beyanat veren veyahut infaz elemanı olarak görev yapan yabancı unsurları vitrine koymuştur. Online dergilerinde “hicret” ve kurulduğu ilan edilen sözde hilafet arasında doğrudan bağlantı kuran²⁷⁸ hatta “hicret” temalı özel sayılar çıkararak²⁷⁹ yabancı unsurları sözde “Hilafet” topraklarına çağırarak Daeş Nusra Cephesi’nin aksine tamamen küresel bir insan kaynağına ulaşma yolu izlemiştir. Bu açıdan her iki örgütün ana planlarına göre hareket etmesi göz önünde bulundurularak yabancı savaşçı katılımları ve örgütlerin kazanımlarını değerlendirmek daha sağlıklı bir okuma sağlayacaktır.

2.3. Diğer Aktörlerle İlişkiler

Daeş ve Nusra Cephesi’nin kapasite ve kimlik bazındaki ayrışma ve benzeşmeleri ilerleyen bölümlerde çeşitli başlıklar ve analiz çerçeveleri üzerinden değerlendirilecektir. Örgütlerin savaş sahasındaki pozisyonları ve bahsi geçen ayrışmaların sahaya doğrudan yansımaları ortaya koymak için ise yabancı savaşçı bahsinin ardından bu alt başlıkta iki örgütün Suriye sahasındaki diğer aktörlerle ilişkileri ele alınacaktır. DDSA kavramı altında ele aldığımız iki örgütün diğer aktörlerle ilişkilerinde “diğer aktörler” Suriye sahasına doğrudan müdahaleyle askeri olarak dönüştürücü kapasite ortaya koymuş dört aktör ile sınırlandırılacaktır: ABD, Rusya, Türkiye ve İran. Bu bağlamda mazisi Irak’ın ABD tarafından işgaline kadar dayanan Daeş’in ABD ile 2013-2016 arasında Suriye’deki etkileşimine odaklanırken bu karşılıklı etkileşimin mazisine de değinilecektir. Nusra Cephesi ve Daeş arasında tezin şimdiye kadarki kısımlarında bahsi geçen “yerelleşme” vs “küreselleşme” ayrışmasının bu başlıktaki etkisi Daeş’in diğer aktörlerle ilişkilere dair çıktılarının Nusra Cephesi’ne nazaran daha yoğun olması olmuştur.

²⁷⁵ “Et Je Me Suis Haté Vers Toi Seigneur, Afin Que Tu Sois Satisfait”, Jihadology, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁷⁶ “al-Hayat Media Center presents a new video message from the Islamic State: Al-Ghuraba: The Chosen Few of Different Lands: Abu Muslim From Canada”, Jihadology, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁷⁷ “al-Tibiyyan Media presents a new video message from Abu Talhah al-Almani (Deso Dogg): “My Oath To the Islamic State”, Jihadology, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁷⁸ “The Return of Khilafah”, Dabiq, issue 1., 2014,

²⁷⁹ “A Call to Hijrah”, Dabiq, issue 3., 2014.

2.3.1. Amerika Birleşik Devletleri

ABD ile Daeş arasındaki çatışma örgütün kuruluş ve el-Kaide bünyesindeki gelişme süreçlerinden başlayarak yıllar boyunca Irak ve Suriye başta olmak üzere pek çok cephede süregelmiştir. ABD'nin Irak'ı işgaline müteakip Irak'ta ortaya çıkan güç boşluğu ABD ve yerel müttefikleri tarafından tamamen doldurulamamıştır. Bu müsait zemin ABD işgaline karşı muhtelif direniş hareketlerinin filizlenmesine imkan sağlarken kaotik ortam ve ABD işgalinin yıkıcı etkileri kısa süre içerisinde direniş hareketlerinin radikal unsurlarla domine edilmesine ve terörize olmasına katkı sağlamıştır.

İşgal sonrası hem Şiiiler hem de Sünniler arasından çok sayıda DDSA ortaya çıkarken bunların arasında Daeş büyüme hızı ve etki alanıyla en fazla öne çıkan örgüt olmuştur. Daeş'in efektif bir güç olarak sivrilmesi Sünni insan kaynağına hitap eden diğer örgütlerin yıllar içerisinde zayıflamasına yol açarken bu durumdan hem Daeş hem de Sünni kitleyle sorunlara sahip olan İran destekli Şii milisler faydalanmıştır. Sürecin kaybedeni ise siyasette zayıf temsile sahip olup Daeş sebepli olarak da ABD ve Şii milisler karşıtı direnişleri terörize edilen Sünni kitleler olmuştur. Irak'ın son 20 yılına bölgenin ise son 10 yılına damga vuran Daeş'in ortaya çıkış süreci örgütün kurucu lideri Ebu Musab ez-Zerkavi'nin 2000'li yılların başlarındaki Afganistan günlerine kadar dayanmaktadır. 1990'lı yıllarda Afganistan'da bulunan Zerkavi bu dönemde el-Kaide kontrolündeki kamplarda askeri eğitimlere katılmıştır. Bu dönemde el-Kaide lideri Bin Ladin ile şahsen tanışan ve iddialara göre bu görüşmede Bin Ladin tarafından hoş karşılanmayan, şüphe ile yaklaşılan Zerkavi yine de bölgedeki faaliyetlerine el-Kaide'nin koruması ve Bin Ladin'in desteği altında devam etmiştir. Bu desteklerle Herat'ta yönettiği askeri kampta Daeş'in ilk yıllarındaki formu olan Tevhid ve Cihat örgütünün temellerini atmıştır.²⁸⁰ ABD'nin Afganistan'ı işgali ise Zerkavi'nin Irak'a varacak olan hikayesinin başlangıcı olmuştur. Herat'tan ayrılan Zerkavi ve ekibi El-Kaide'nin önde gelen figürlerinden Seyf'ül Adl'in vasıtasıyla İran'a geçmiştir. Bir süre İran'da ikamet eden Zerkavi ve ekibi İran yönetiminden gelen baskılar sonucunda ise Irak'ın kuzeyine geçmiş ve burada Ensar'ül İslam unsurlarıyla ilişkiler geliştirmişlerdir.²⁸¹

²⁸⁰ Guido Steinberg, The Evolving Threat from Jihadist Terrorism in Turkey, Elcano Royal Institute, no:26, 2009, s.7.

²⁸¹ Ahmed S Hashim, "The Caliphate at War: Operational Realities and Innovations of the Islamic State", Oxford University Press; 1st edition, 2018, s.147-148.

ABD'nin Irak'ı işgali ve kısa bir süre içerisinde Baas rejimini devirmesi Irak'ta senelerce sürecek kaotik bir dönemi başlatırken ortaya çıkan otorite boşluğunu Zerkavi ve ekibi kanlı eylemlerle doldurmaya çalışmıştır. 2004 ilkbaharından sene sonuna kadar süren ve ABD'ye kayıplar yaşatan Felluce savaşlarında bölgede ABD güçlerine karşı direnen yerel unsurların önemli bir kısmının Zerkavi'ye biat etmeleri Zerkavi'nin şahsi tarihinde olduğu kadar örgütünün ve el-Kaide'nin de tarihine yön veren bir gelişme olmuştur. Felluce'deki ses getiren savaşın akabinde Ekim 2004'te Zerkavi ve örgütü el-Kaide lideri Bin Ladin'e biat etmiş ve el-Kaide çatısı altına giren örgüt İki Nehir Topraklarındaki el-Kaide (Irak el-Kaidesi) adını almıştır.²⁸²

Şii hedeflere düzenlenen kan eylemler haricinde Zerkavi'nin memleketi olan Ürdün'ün Bağdat'taki büyükelçilik binasının ve yine Bağdat'taki BM binasının hedef alındığı saldırılar Zerkavi ve örgütünün henüz emekleme dönemlerinde dahi uluslararası aktörleri hedef alan saldırıları gerçekleştirmekten sakınmadıklarını göstermiştir.²⁸³ ABD başta olmak üzere düşmanlarının hedef gösterici söylemleriyle popülaritesi günden güne artan Daeş 2005-2006 itibarıyla Irak'ta Sünni Arap kitle içerisindeki tartışmasız en büyük silahlı güç haline gelmiştir. 2005 Nisan ayında adı ABD güçlerince gerçekleştirilen sistematik işkence skandalına karışan Ebu Gureyb cezaevi Daeş saldırısına hedef olurken bu saldırıda 2 ABD askeri öldürülmüştür. Aynı yılın Eylül ayında ise örgütün lideri Zerkavi kendisine el-Kaide merkezinden gelen uyarılara kulak asmayarak Irak Şiiilerine karşı "topyekün savaş" ilan edildiğini duyurmuştur.²⁸⁴

Artan şiddet ve akan kan bölgedeki ABD kontrolünü zorlamaya başlamışken ABD Daeş'e karşı ilk büyük darbesini Haziran 2006'da vurmuştur. Diyala vilayetinin merkezi Bakuba'nın kuzeyinde bulunan örgüte ait bir evde toplantı halindeki Ebu Musab ez-Zerkavi ABD Hava Kuvvetleri'ne bağlı F-16'ların kullanıldığı hava saldırısında yanındaki 5 örgüt üyesi ile birlikte öldürülmüştür.²⁸⁵ Zerkavi'nin öldürülmesi sonucu örgütün o döneki yapılanması olan Mücahitler Şura Konseyi'nin başına örgütün önemli

²⁸² Ömer Behram Özdemir ve Recep Tayyip Gürler, (2018) "Path to Become a State: From Jama'at Al-Tawhid Wal-Jihad to the Islamic State" In: Yeşiltaş M., Kardaş T. (eds) Non-State Armed Actors in the Middle East. Palgrave Macmillan, Cham. s.124

²⁸³ Michael Griffin, "Islamic State: Rewriting History", Pluto Press, 2015, s.9.

²⁸⁴ Mohammad-Mahmoud Ould Mohamedou, "A Theory of ISIS Political Violence and the Transformation of the Global Order", Pluto Press, 2018, s.198.

²⁸⁵ "U.S. Air Raid Kills Terror Figure Zarqawi," NPR, 2006, <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5459889>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

isimlerinden Ebu Hamza el-Muhacir geçmiştir. Birkaç aylık geçiş sürecinin ardından ise örgüt Zerkavi'nin de daha önce dile getirdiği şekilde yeniden bir yapılanmaya girerek “devletleşme” yolunu seçmiştir. Ekim 2006'da Irak İslam Devleti örgütü kurulurken bu örgütün ilk lideri Ebu Ömer el-Bağdadi olmuştur. Bu ilanının hemen ardından ise Ebu Hamza el-Muhacir Mücahitler Şura Konseyi'nin lağvedildiğini ilan etmiş Sünni unsurların Daeş potasında eritilmesi siyasetinin dönüm noktalarından biri yaşanmıştır.

Örgütün kendisi dışındaki Sünni unsurları aynı ilerde Suriye örneğinde tekrar yaşanacağı gibi tasfiye etmeye çalışması Sünni aşiretlerde tepkiye yol açarken ABD bu tepkiden faydalanarak Sünni aşiret unsurlarından Sahve adı verilen tam teşekküllü milis unsurlar devşirmiştir. Bu milis unsurlar bilhassa 2008'de Daeş'in Irak'ta bugüne benzer şekilde ciddi yenilgiye uğrayıp yer altına çekilmesinde önemli rol oynamışlardır.²⁸⁶ 2000lerin son döneminde yaşanan kayıpların ardından ABD'nin Irak'taki varlığını geri çekmeye başlaması, boşluktan istifade eden Maliki yönetimi ve Şii milis unsurların politikalarının Sünni sosyolojiyi baskı altında hissettirmesi ve tüm coğrafyada patlak veren Arap Baharı ayaklanmaları Daeş'in yeniden ayağa kalkmasına imkan sağlamıştır. Bir yandan hapisane baskınları başta olmak üzere artan eylemleriyle Irak'ta yeniden yükselişe geçen örgüt bir yandan da Suriye'ye gönderdiği unsurlar üzerinden bir zemin hazırlamış ve 2013 itibarıyla resmen Suriye'de varlık göstermeye başlamıştır.

Daeş'in 2014 yılı içerisinde seri halde gerçekleştirdiği ve örgütün kanlı propagandasının uluslararası alanda duyulmasına yol açan infazları içerisinde ABD vatandaşlarının da yer alması Washington'u Daeş karşıtı hareketi Suriye'ye taşımak ve paydaşlarını genişleterek ABD öncülüğünde uluslararası mücadeleye dönüştürmeye yönlendirmiştir. Önce 2012'den bu yana Suriye'de esir olarak tutulan ABD vatandaşı gazeteci James Foley Ağustos 2014'te Daeş tarafından başı kesilmek suretiyle infaz edilmiş ve bu görüntüler dünya kamuoyuna yansımıştır.²⁸⁷ Ardından Ağustos 2013'te Halep kırsalında kaçırılan ABD vatandaşı bir başka gazeteci olan Steven Sotloff Eylül 2014'te Foley ile aynı şekilde infaz edilmiştir.²⁸⁸ Ekim 2014'te ise önceki yılın Ekim ayından bu yana esir tutulan ABD vatandaşı insani yardım çalışan Peter Kassig de benzer şekilde katledilmiştir.²⁸⁹

²⁸⁶ Ahmed S. Hashim, The Islamic State: From al-Qaeda Affiliate to Caliphate, Middle East Policy, 21(4), 2014, s.72.

²⁸⁷ James Foley: Islamic State militants 'behead reporter', BBC, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022..

²⁸⁸ Steven Sotloff: US journalist murdered by IS, BBC, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁸⁹ U.S. hostage Peter Kassig is killed by Islamic State, Reuters, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

Daeş'in artan alan hakimiyeti, radikal ağlar içerisindeki popülaritesi ve ABD vatandaşları başta olmak üzere çok sayıda farklı ülke vatandaşı asker veyahut sivil propaganda amaçlı infaz etmesi ABD'nin 2014'te kurulmasına öncülük edeceği uluslararası koalisyonla zemin hazırlamıştır. Eylül 2014'te ABD'nin öncülüğünde ilk etapta Türkiye, İngiltere, Almanya, Kanada, Fransa, Avustralya, İtalya, Danimarka ve Polonya dahil olmak üzere 10 NATO ülkesi Daeş karşıtı uluslararası koalisyon kurulması hususunda mutabık kalmıştır.²⁹⁰ Bu gelişmeye müteakip dönemin ABD Başkanı Obama'nın Suriye'de Daeş karşıtı operasyonu hayata geçirmek için ılımlı muhalif unsurların kapasitelerinin artırılmasına yönelik eğit-donat planlamasının da yer aldığı askeri stratejisi Kongre'de onaylanmıştır.²⁹¹ Doğal Kararlılık Harekatı (Operation Inherent Resolve) adı altında Daeş'e karşı ABD'nin öncülüğünde gerçekleştirilen süreç "ılımlı muhalefetin" bir istikrar aktörü olarak yeniden inşa edilmesi yerine PKK'nın Suriye kolu YPG'nin Suriye Demokratik Güçleri (SDG) adı altında ABD eliyle meşrulaştırılmasına yol açmıştır. Bu meşrulaştırma sürecinde Daeş'e karşı gerçekleştirilen yoğun hava saldırıları sonucu örgütün hakimiyetine geçmesi engellenen²⁹² Ayn el-Arab şehri ve şehirdeki YPG teröristlerinin Daeş karşıtı unsurlar olarak lanse edilmesi kurucu bir rol oynamıştır.

YPG'ye alan açan Daeş karşıtı eylemlerini Suriye'nin kuzey bölgelerine yayan ABD öncülük ettiği koalisyon unsurlarıyla birlikte bölgedeki Daeş unsurlarını yoğun şekilde havadan vurmuştur. ABD'nin Irak ve Suriye'de Daeş karşıtı başlattığı operasyonlarda Daeş'in Suriye'deki kalbi Rakka yoğun şekilde vurulurken²⁹³ bölgedeki Tel Hamis²⁹⁴, Tel Abyad²⁹⁵ ve Menbic²⁹⁶ gibi önemli yerleşim merkezleri ABD'nin desteği sonucu YPG/SDG güçlerinin kontrolüne geçmiştir. 2016 sonrası süreçte Rakka ve doğu Suriye'deki Daeş alan hakimiyetinin sona ermesine zemin hazırlayan ABD operasyonu Daeş'i oldukça zayıflatırken örgütün "Hilafet" iddiasını eylem bazında yeniden rafa kaldırmasına yol açmıştır. Bunda örgütün toprak ve militan kaybı kadar Ebu Ali el-

²⁹⁰ U.S. Forms Anti-ISIS Coalition at NATO Summit, Time, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁹¹ House approves Obama's Iraq-Syria military strategy amid skepticism, The Washington Post, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁹² Kobane: Air strikes help Syria town curb IS, BBC, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁹³ Monitor: More than 30 ISIS militants killed in coalition raids in Syria, Al Arabiya, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁹⁴ Kurdish forces 'capture strategic IS Syria bastion', Yahoo News, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁹⁵ ISIS defeat could give coalition blueprint for success, CNN, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁹⁶ SDF capture ISIS 'headquarters' in Manbij, Rudaw, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

Anbari²⁹⁷, Ebu Ömer el-Şişani²⁹⁸ ve Ebu Muhammed el-Adnani²⁹⁹ gibi üst düzey komutanlarının da söz konusu ABD müdahalesi sürecinde öldürülmeleri doğrudan etkili olmuştur. Daeş'in sahada ABD'nin müttefiki YPG/SDG unsurlarıyla giriştiği çatışmalar haricinde ABD içerisinde bu dönemde IŞİD unsurları tarafından Orlando³⁰⁰ ve California'da³⁰¹ terör saldırıları gerçekleştirilmiştir.

Nusra Cephesi ile ABD'nin etkileşimine bakıldığında ise Daeş'e kıyasla daha az angajmanın olduğu bir ilişki gözlemlenmiştir. Yine de örgüt lideri Cevlani'nin ABD ile etkileşiminin tarihi örgütün kuruluşundan çok daha öncelere dayanmaktadır. ABD'nin Irak'ı işgalinin hemen ardından Musul'a geçen ve bölgedeki işgal karşıtı milislere katılan³⁰² Cevlani 2004'te ABD güçlerince yakalanmış ve 2010'a kadar ABD kontrolündeki hapishanelerde tutuklu kalmıştır. Cevlani kendi beyanına göre sırasıyla Ebu Gureyb, Bucca, Cropper ve Taci hapishanelerinde ABD ve Iraklı güçlerin kontrolü altında tutulmuştur.³⁰³ Cevlani'nin kurucusu olduğu Nusra Cephesi ise Aralık 2012'de henüz kuruluşunun ilk yılı dolarken ABD tarafından terör örgütleri listesine alınmıştır.³⁰⁴

ABD'nin radikal olarak nitelediği Nusra Cephesi'ni terör listesine almak suretiyle Suriye muhalefetinden ayırmaya yönelik bu girişimi ise son tahlilde başarısız olmuştur. Gerek silahlı muhalefetten gerekse de sivil muhalif yapılardan o dönem ABD'nin bu müdahalesine tepki ve Nusra Cephesi'nin yanında olduklarına dair mesajlar gelmiştir.³⁰⁵ ABD'nin Nusra Cephesi'ni terör listesine alma sebebi olarak örgütün Daeş ile bağlantılı olduğunu öne sürmesi o dönem muhalif cemahtan gelen tepkileri dindirmeye etki etmemiş olup kısa bir süre sonra ABD'nin bu istihbaratının doğru olduğu Bağdadi ve Cevlani'den gelen açıklamalarla teyit edilmiştir.³⁰⁶

²⁹⁷ "Isis second in command killed in US raid, Pentagon says, The Guardian, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁹⁸ "Isis confirms death of hugely popular 'minister of war' Omar al-Shishani", The Independent, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

²⁹⁹ Islamic State: Abu Muhammad al-Adnani 'killed in Aleppo', BBC, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁰⁰ Orlando shooting: 49 killed, shooter pledged ISIS allegiance, CNN, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁰¹ San Bernardino shooters 'supporters' of ISIS, terror group says, CNN, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁰² Hamzah Almustafa ve Hossam Jazmati, Syria war: Inside the world of HTS leader Abu Mohammad al-Jolani, The Middle East Eye, 2021, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁰³ The Jihadist, PBS, 2021, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁰⁴ U.S. Places Militant Syrian Rebel Group on List of Terrorist Organizations, The New York Times, 2012, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁰⁵ Aaron Zelin, "Rally 'Round the Jihadist", The Washington Institute, 2012, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁰⁶ U.S.: Syrian rebel group tied to al Qaeda in Iraq, CBS, 2012, Erişim Tarihi 12/12/2022.

Nusra Cephesi'nin kamuya açık bir şekilde el-Kaide uzantısı olduğunu ilanının ardından ABD ile örgütün arasındaki ilişki aynı mesafede sürmüş olsa da analistlerin beklentilerinin aksine Nusra Cephesi klasik bir el-Kaide refleksi gösterip bölgede ABD ile çatışmaya girmek yerine üzerindeki baskıyı hafifletecek şekilde ABD'ye yönelik çok az ses çıkaran ve ABD hedefli tehdit savurmayan bir yol izlemiştir. Nusra Cephesi elinde fidye amaçlı olarak esir tutulan ABD vatandaşı Theo Curtis hadisesi de bu stratejiyi doğrulamıştır. İki yılı aşkın süre Nusra Cephesi elinde tutulan Curtis Daes'in ABD vatandaşı Foley'i sansasyonel şekilde infazının hemen ardından Nusra Cephesi tarafından salıverilmiştir. Katar'ın arabuluculuğuyla gerçekleşen Curtis'in salıverilmesi³⁰⁷ Nusra Cephesi'ni ABD nezdinde makul ya da meşru bir konuma sokmaya yetmemiştir. Curtis'in salıverilmesinden bir süre sonra ABD Halep kırsalında bir kısım Nusra Cephesi unsurunu hava saldırılarıyla hedef almıştır. ABD hedef alınan unsurlardan Nusra Cephesi yerine "el-Kaide ile bağlantılı Horasan grubu" olarak bahsederken³⁰⁸ Cevlani böyle bir grubun varlığını reddederek ABD'nin kendilerini vurmak için bahane ürettiğini ve ABD saldırmaya devam ederse meşru müdafaa haklarının saklı olduğunu vurgulamıştır.³⁰⁹

Nusra Cephesi lideri Cevlani daha sonraları Batı medyasına verdiği bir röportajda kendisine bu açıklama sorulduğunda ABD ve Batı'nın politikaları ve uygulamalarını eleştirdiğini lakin bir savaş çağrısı yapmadığını ifade edip Nusra Cephesi'nin ABD ve Avrupa ile bir çatışma istemediğini belirtmiştir.³¹⁰ Örgüt Cevlani'nin söylemine uygun olarak ABD unsurlarını Suriye'nin herhangi bir yerinde hedef almama stratejisini sürdürmüştür. Bununla birlikte Horasan grubu adı altında gerçekleştirilen saldırılara Nusra Cephesi'nden cevap olarak ABD'nin kuzey Suriye'de eğitim donattığı muhalif unsurların baskınlarla dağıtılması hamlesi gelmiştir.³¹¹ ABD'nin göstermelik desteği karşısında Nusra Cephesi karşısında güç durumlara düşen muhalif unsurlar ilerleyen dönemlerde Nusra Cephesi ile işbirliği yaparak ABD'den aldıkları silahları Nusra

³⁰⁷ U.S. hostage Peter Theo Curtis is freed after nearly two years in Syria, The Washington Post, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁰⁸ US Averts 'Active Plotting Against Homeland' By Hitting Al Qaeda Cell Khorasan in Syria, ABC News, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁰⁹ Nusra leader: Our mission is to defeat Syrian regime, Al Jazeera, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³¹⁰ The Jihadist, PBS, 2021, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³¹¹ U.S.-backed Syria rebels routed by fighters linked to al-Qaeda, The Washington Post, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

Cephesi'ne teslim etmiş³¹² bu gelişme de zaten verimsiz şekilde ilerleyen kuzey Suriye'de muhalif silahlı unsur eğitim sürecinin ABD tarafından sonlandırılmasına yol açmıştır.³¹³

İlerleyen dönemde ABD sahada rejim cephesi ile çatışmakta olan Nusra Cephesi'ni toprak kaybı yaşayacağı yoğun bir hava saldırısına hedef tutmamıştır. Lakin bazı nokta isimlere karşı gerçekleştirilen operasyonlar ABD'den Nusra Cephesi'ne göz dağı anlamı taşımıştır. Nusra Cephesi'nin önde gelen isimlerinden el-Kaide geçmişine sahip Ebu Firas el-Suri'nin öldürüldüğü ABD Siha saldırısı bu nokta operasyonların en önemlisi olarak kayıtlara geçmiştir.³¹⁴ Nusra Cephesi'nin feshi ve Şam Fetih Cephesi adı altında yeniden yapılanmasından çok kısa bir süre sonra yine bir ABD saldırısında öldürülen Mısırlı Ahmed Selame Mebruk da ABD tarafından hedef alınan bir diğer üst düzey Nusra Cephesi figürü olmuştur.³¹⁵ Nusra Cephesi lideri Cevlani'nin beyanlarına bakıldığında örgütün ABD'yi söylem bazında çeşitli seferlerde hedef aldığı görülmüştür. Cevlani Nusra Cephesi lideri olarak yaptığı son konuşmada ABD'yi el-Kaide bahanesiyle Suriye'yi vurarak çok sayıda Müslüman'ın yerlerinden edilmesine yol açmakla suçlarken³¹⁶ Suriye Sünnilerini de ABD'nin içi boş özgürlük vaatlerine karşı uyarmıştır.³¹⁷ Yine de Cevlani'nin itham ve eleştirileri doğrudan ABD askeri unsurlarına savaş açılması veyahut savaş çağrısı yapılma seviyesine hiçbir zaman çıkmamıştır.

2.3.2. Rusya

ABD'nin ardından Rusya'ya müdahil olan en büyük askeri ve ekonomik güç olan Rusya'nın müdahalesinin zemini Moskova tarafından “teröre karşı önleyici mücadele” olarak lanse edilmiştir.³¹⁸ Bu tanımlamada ön plana Daeş ve el-Kaide unsurlarını vursa da Esed rejimi karşıtı tüm grupları terör potası içine koyan Moskova'nın müdahalesinin

³¹² US-trained Division 30 rebels 'betray US and hand weapons over to al-Qaeda's affiliate in Syria', The Telegraph, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³¹³ US to abandon training new Syria rebel groups, BBC, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³¹⁴ U.S. behind strike that killed Nusra Front's Abu Firas: officials, Reuters, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022..

³¹⁵ Pentagon confirms Egyptian al Qaeda veteran was killed in airstrike, Long War Journal, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³¹⁶ Jabhat an-Nusra ~ Last Video Message of Abū Muhammad al-Jūlanī as leader of Jabhat an-Nusra, pietervanostaeyen.com, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³¹⁷ Abū Muhammad al-Jūlanī ~ The Conference of Riyadh and its implications, pietervanostaeyen.com, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³¹⁸ Russia joins war in Syria: Five key points, BBC, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

rejimin ayakta kalması haricindeki tetikleyici dinamiği ise Suriye’de rejimin karşısında savaşı Kafkasya kökenli silahlı unsurların Rusya topraklarına geri dönüş ihtimalleri olmuştur.³¹⁹ 2015’in ikinci yarısında Suriye’ye rejime destek amacıyla doğrudan müdahale eden Rusya İdlib’in düşüşü ile tekrar rejim aleyhine değişmeye başlayan dengeleri kalıcı olarak Şam lehine değiştirmiş ve muhaliflerin Halep ve Şam’daki varlıklarını sona erdirerek iç savaşı yeni bir safhaya taşımıştır. Bu süreç boyunca Moskova’nın söylem bazında bölgedeki en büyük düşmanı ise Daeş olmuştur. Söylem bazında ifadesinin kullanılması ise sahada Rusya’nın kendi ifadeleriyle çelişen stratejisi olmuştur.

Eylül 2015’ten itibaren teröre karşı mücadele adı altında ön plana Suriye’deki Daeş varlığını koyarak yoğun hava saldırılarıyla Suriye’yi vuran Moskova’nın henüz ilk günlerde Daeş’ten ziyade Daeş’e karşı savaşı Nusra Cephesi ve Ahrar’uş Şam gibi grupların mevzilerini vurduğu rapor edilmiştir.³²⁰ Bu iddialar dönemin ABD Savunma Bakanı Ashton Carter tarafından da teyit edilirken Carter Rusya’nın Suriye’de “Daeş’in bulunmadığı bölgeleri vurduğunu” belirtmiştir.³²¹ Aynı günlerde ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü John Kirby de Rus saldırılarının %90’lık kısmının Daeş veyahut el-Kaide unsurlarını hedef almadığını ve Moskova’nın asli hedefinin rejim karşıtı muhalif gruplar olduğunu vurgulamıştır.³²² Bu ithamlara karşı Dimitri Medvedev Rusya’nın Suriye’deki amacının Daeş’i yenilgiye uğratmak olduğu beyanını vermiş, Rus Savunma Bakanlığı da Medvedev’i teyit etmek adına Suriye’de vurulan Daeş hedeflerine dair tafsilatlı veriler yayınlamıştır.³²³

Rusya Suriye’deki Daeş unsurlarını Hazar Denizi’nden yapılan uzun menzilli saldırılarla hedef almak³²⁴, Daeş’in petrol tankerlerini hedef almak³²⁵ gibi vitrin operasyonlarla müdahalesinin ilk dönemini geçirirken Moskova’ya yönelik “muhalifleri vurduğu” eleştirileri kesilmemiştir. Lakin Moskova muhalifleri hedef alan saldırılara eş zamanlı

³¹⁹ Insight: Russia fears return of fighters waging jihad in Syria, Reuters, 2013, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³²⁰ Russia says it’s bombing ISIS in Syria. It’s actually bombing their enemies., VOX, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³²¹ Just Who Is Russia Targeting in Syria?, The Atlantic, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³²² 'More than 90%' of Russian airstrikes in Syria have not targeted Isis, US says, The Guardian, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³²³ Medvedev: Russia’s Military Operation Aimed at Defeating ISIS, VOA, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³²⁴ Russian missiles 'hit IS in Syria from Caspian Sea', BBC, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³²⁵ Russian airstrikes blast ISIS oil facilities in Syria, CBS, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

olarak Daeş üzerinden güç gösterisi yapmaya devam etmiş ve Hazar Denizi'nden yapılan saldırılarının ardından Akdeniz'deki deniz unsurlarıyla da Rakka'daki Daeş mevzilerini hedef almıştır.³²⁶ Rusya'nın bilhassa merkez Suriye'de yoğunlaşan Daeş karşıtı hava saldırıları ise son tahlilde Mart 2016'da Humus vilayetine bağlı Tedmür şehrinin Rus ve rejim ortaklığıyla Daeş'ten geri alınması çıktısını sağlamıştır.³²⁷ Rusya'nın Daeş karşıtı müdahalelerinin en etkili olduğu bölge olan Halep, Hama ve Humus kırsallarında Rus müdahalesi Daeş'in toprak kayıplarına yol açarken örgütün de bu süreçte karşı hamleleri olmuştur.

Daeş'in Rusya'yı hedef aldığı ilk büyük çaplı eylem Mısır'ın Şarm el-Şeyh şehrinde Rusya'nın St.Petersburg şehrine hareket etmekte olan bir yolcu uçağına yerleştirilen bombalı düzeneğin patlaması sonucu çoğu Rusya vatandaşı 224 kişinin ölmesi eylemi olmuştur. Moskova ilk etapta saldırıya dair ipuçlarında Daeş'i işaret etmese de hem örgüt hem de ABD istihbaratı bu saldırının bir Daeş eylemi olduğunu ifade etmişlerdir.³²⁸ Daeş'in Moskova'yı hedef alan saldırılarının asıl önemli kısmı ise yabancı savaşçılar üzerinden gerçekleşmiştir. Rusya'nın tehdit olarak gördüğü Daeş ve Nusra Cephesi merkezli yoğun Kafkas kökenli yabancı savaşçı varlığını Daeş kendisi için bir yayılma fırsatı olarak kullanmıştır. Haziran 2015'te yani Rusya'nın yoğun hava müdahalesinden birkaç ay önce Daeş sözcüsü Adnani örgütün "Kafkas Vilayetinin" kuruluşunu ilan etmiştir.³²⁹ Bölgedeki el-Kaide ile ilintili Kafkas İslam Emirliği unsurlarından kopan militanları hedefleyen bu ilan karşılık bulmuş ve Çeçenistan, Dağıstan, İnguşetya ve Kabardino-Balkarya bölgelerinden örgütün sözde Kafkas Vilayeti'ne bağlılık ve lideri Bağdadi'ye biat edildiğinde dair kayıtlar yayınlanmıştır.³³⁰

Daeş Kafkasya'daki unsurları üzerinden Dağıstan'da güvenlik güçleri³³¹ ve turistik bölgeleri³³² hedef alan saldırılar düzenlerken eş zamanlı olarak Rusça propaganda

³²⁶ Russia hits targets in Syria from Mediterranean submarine, BBC, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³²⁷ Assad hails Syrian regime's capture of Palmyra from Isis, The Guardian, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³²⁸ Russian plane crash: U.S. intel suggests ISIS bomb brought down jet, CNN, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³²⁹ ISIS DECLARES GOVERNORATE IN RUSSIA'S NORTH CAUCASUS REGION, Institute For The Study of War, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³³⁰ IS Releases Audio of Fighters in the Caucasus Pledging to Baghdadi, SITE Intel Group, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³³¹ Islamic State says behind Dagestan bomb blast that killed two policemen, Reuters, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³³² ISIS claims responsibility for attack on tourists at ancient fortress in Russia's Dagestan, RT, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

videolarıyla ülkedeki Müslümanlara kafir Ruslara imkan buldukları her yerde saldırmaları çağrısında bulunmuştur³³³. Her ne kadar Moskova'nın bir operasyon meşruiyet aracı olması amacıyla sayıları yukarı yönlü olarak manipüle etmiş olmasına yönelik ciddi şüpheler olsa da bu şüphelerden bağımsız olarak 2015'in son çeyreğinden itibaren katlanarak artan bir Rusya vatandaşı yabancı savaşçı akımı yaşanırken bu unsurların ekseriyetinin de Daeş'e katıldığı düşünülmektedir.³³⁴ Bu bağlamda Rusya kendisine tehdit olarak gördüğü radikal unsurları Suriye'de tasfiye etme imkanı bulurken Daeş ise bu unsurlar üzerinden Kafkasya'da yayılma ve böylece hem Rusya'ya karşı hem de Kafkasya'daki el-Kaide yapılanmasına karşı el yükseltme fırsatı yakalamıştır.

Rusya'nın Nusra Cephesi'ne yaklaşımına bakıldığında ise örgütün varlığının Moskova tarafından Esed karşıtı muhalefetin "radikaller" kümesi altında toplanması için bir bahane olarak kullanıldığı görülmektedir. Nusra Cephesi'nin ciddi varlığının olmadığı, diğer muhalif unsurların konuşlandığı kimi bölgeler dahi Moskova tarafından Daeş veyahut Nusra Cephesi varlığı bahanesiyle vurulmuştur.³³⁵ Rusya Savunma Bakanlığı Suriye hareketi esnasında yayınladığı haritalarda muhalefetin çeşitli unsurlarının hakimiyeti altındaki İdlib ve çevresindeki toprakları ise yekpare olarak Nusra Cephesi kontrolündeki bölgeler olarak lanse ederek el-Kaide'yi vurma bahanesiyle Suriye muhalefetinin diğer unsurlarını yoğun şekilde hedef almıştır.³³⁶

2014'te Daeş ile birlikte Rusya tarafından terör listesine alınan³³⁷ Nusra Cephesi İdlib'in rejimden ele geçirilmesi sürecinde Fetih Ordusu içerisindeki ön plandaki rolüyle Rusya'nın 2015'in son çeyreğindeki müdahalesine doğrudan etki etmiştir.³³⁸ Rus müdahalesi dengeleri muhalefet aleyhine bozarken Nusra Cephesi'nin ise muhalif bölgelerdeki sosyal politika uygulamalarını geri plana atması ve sahadaki en faal muhalif grup rolünü üstlenmesine yol açmıştır.³³⁹ Rus müdahalesi boyunca Nusra Cephesi

³³³ ISIS branch calls on Muslims to kill 'Russian apostates', vows to attack Putin, The Jerusalem Post, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³³⁴ Russian fighters are joining ISIS in record numbers, CNBC, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³³⁵ Christopher Anzalone, "The Multiple Faces of Jabhat al-Nusra/Jabhat Fath al-Sham in Syria's Civil War." Insight Turkey, vol. 18., no. 2., 2016, s.49.

³³⁶ Hugo Spaulding, RUSSIA'S FALSE ISIS NARRATIVE IN SYRIA, Institute For The Study of War, 2015, s.3.

³³⁷ Russian Supreme Court Declares IS, Jabhat Al-Nusra Terrorist Organizations, RFERL, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³³⁸ Khaled Yacoub Oweis, Syria after the Russian Intervention, German Institute for International and Security Affairs, 2016, s.2.

³³⁹ Charles Lister, "Profiling Jabhat al-Nusra", Brookings Institution, 2016, s.36.

Humus, İdlib, Hama, Lazkiye vilayetleri sınırları içerisinde Rusya tarafından havadan vurulurken bir yandan da Rus subaylar ve paralı askerlerin de parçası olduğu rejim cephesine karşı çatışmalara girmiştir. Bu çatışmalarda Nusra Cephesi alan hakimiyetiyle ters orantılı şekilde muhalif cenah içerisinde güçlenmiştir. Bir başka ifadeyle Moskova'nın müdahalesi muhalif topraklarının daralmasına yol açarken Nusra Cephesi'ni zayıflatmak bir yana güçlendiren bir etki yaratmıştır.

Rusya'nın yoğun hava saldırıları ve Nusra Cephesi'ni Daeş ile birlikte Suriye'ye müdahalesinin başlıca sebebi göstermesine karşılık Nusra Cephesi'nin de eylem ve söylem bazında karşılıkları olmuştur. Nusra Cephesi'nin önde gelen liderlerinden Ebu'l Hasan el-Kuveyti sosyal medya hesabından bir Rus askerini esir alan her savaşçı ve bağlı olduğu örgüte para ödülü vaat edildiğini duyurmuştur.³⁴⁰ Nusra Cephesi Rus hava saldırılarına misilleme olarak bölgede rejim yanlısı milislerin de yoğun şekilde konuşlandığı Nusayri yerleşimlerin vurulması yolunu seçmiştir.³⁴¹ Rusya'yı "Haçlılara" benzeten örgüt lideri Cevlani'ye göre Moskova'nın müdahalesindeki asıl sebep Daeş'i değil rejim karşıtı muhalefeti engellemektir. Cevlani Rusya'ya SSCB'nin Afganistan tecrübesinin benzerini Suriye'de yaşatacaklarını ve Kafkas Müslümanlarından da Rusya'nın gücünü Suriye'ye odaklayamaması için destek beklediğini ifade etmiştir.³⁴² Bu açıklamalarıyla ABD'ye karşı tutunduğu itidalli dilin aksine Rusya'ya karşı net bir pozisyon alan örgüt muhalif cenahta Rusya'ya karşı olan düşmancıl pozisyon ile benzer tutum takınmıştır. Ayrıca Kafkasya vurgusu ile el-Kaide ağını Nusra Cephesi adına Rusya'yı tehdit edebilecek bir aparat olarak lanse etmiştir.

Rusya'yı bölge Müslümanlarının topraklarını terk etmesinin başlıca müsebbiplerinden olarak gören Cevlani³⁴³ Moskova'nın ilk etaptaki rolünü de rejimin silahlandırılma sponsoru olarak tanımlamıştır.³⁴⁴ Cevlani Rusya'nın Suriye müdahalesinde asli amacının rejimi kurtarma bahanesiyle bölgedeki nüfuzunu arttırmak ve başta Ukrayna meselesi

³⁴⁰ Al-Qaeda Affiliate Issues Bounty for Capture of Russian Soldiers in Syria, Newsweek, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁴¹ Syria's Nusra Front leader urges wider attacks on Assad's Alawite areas to avenge Russian bombing, The Telegraph, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁴² Head of al Qaeda's Syrian branch threatens Russia in audio message, Long War Journal, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁴³ Jabhat an-Nusra ~ Last Video Message of Abū Muhammad al-Jūlanī as leader of Jabhat an-Nusra, pietervanostaeyen.com, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁴⁴ English Translation of the Interview with Jabhat an-Nusra leader Abu Muhammad al-Julani, pietervanostaeyen.com, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

olmak üzere Suriye'yi Avrupa'ya karşı bir baskı unsuru olarak kullanmak olduğunu iddia etmiştir.³⁴⁵ Haçlı ifadesiyle kendi kitlesinin hafızasına seslenen Cevlani Ukrayna ve Rus dış politikası vurgularıyla da Avrupa'ya seslenmiştir. Cevlani'nin ABD ve AB'ye yaklaşımıyla Rusya'ya karşı yaklaşımı arasındaki üslup ve pozisyon farklılığı Nusra Cephesi sonrası Şam Fetih Cephesi ve Heyet Tahrir Şam tecrübelerinde de sürmüştür. Bu açıdan bakıldığında Moskova ile Nusra Cephesi arasındaki husumetin Daeş ile Rusya arasındaki duruma göre çok daha köklü olduğunu söylemek mümkündür.

2.3.3. Türkiye

Daeş'in Türkiye yaklaşımına bakıldığında örgütün önce muhalif güçlere karşı eylemleriyle ardından Türkiye'yi hedef alan eylem ve söylemleriyle Ankara'yı doğrudan hedef aldığı görülmektedir. Türkiye'nin desteğiyle sahada rejim karşıtı mücadelede ön saflarda yer alan ÖSO unsurları ve İslami Cephe gruplarına karşı 2014'te yoğun bir saldırıya geçen ve muhalefet ile Halep'ten³⁴⁶ Deyrezzor'a³⁴⁷ kadar hat üzerinde savaşan Daeş Suriye muhalefetinin hem toprak hem de insan kaybı yaşayarak düşüş trendine girmesine yol açmıştır. Muhaliflerle Daeş arasındaki çatışmalarda Türk topraklarına havan mermilerinin düşüşü Türkiye'nin Daeş'e ilk doğrudan müdahalesine sebep vermiş ve Halep kırsalında Daeş'e ait bir konvoy Ocak 2014'te Türkiye tarafından vurulmuştur.³⁴⁸

Takip eden süreçte örgüt ve Türkiye arasındaki etkileşim Suriye muhalefeti üzerinden gerçekleşmiştir. Daeş Türkiye'ye gözdağı vermek için muhalifleri hedef alırken Türkiye de Daeş'e karşı savaşan muhalif unsurları daha fazla tahkim ederek karşı hamlelerde bulunmuştur. 2014 yaz aylarında ise Türkiye tarafından terör örgütü olarak da tanınan Daeş Ankara'ya karşı o döneme kadarki en ciddi hamlesini gerçekleştirmiş ve Türkiye'nin Musul Büyükelçilik binasını basarak onlarca elçilik çalışanını rehlin almıştır.³⁴⁹ Esirler Eylül ayında uzun uğraşlar sonucunda serbest bırakılsa da³⁵⁰ bu hadise Ankara ile Daeş arasında kısa süre içerisinde terör saldırıları ve askeri müdahalenin

³⁴⁵ Audio Message by Abu Muhammad al-Julani ~ The Russian Intervention ... The Last Arrow, pietervanostaeyen.com, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁴⁶ Syrian opposition turns on al-Qaida-affiliated Isis jihadists near Aleppo, The Guardian, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁴⁷ 'Islamic State' expels rivals from Syria city, Al Jazeera, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁴⁸ Turkish forces 'strike ISIL convoy in Syria', Al Jazeera, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022..

³⁴⁹ Türkiye'nin Musul Konsoloslugu'na baskın, Anadolu Ajansı, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁵⁰ Musul'daki 49 konsolosluk çalışanı serbest!, Haberturk, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

görülebileceği yoğun bir sürecin başlangıcı olmuştur. Türkiye ABD öncülüğünde Daeş'e karşı kurulan koalisyonun kurucu ülkeleri arasında yer alarak orta ve uzun vadede Daeş ile karşılaşmanın muhakkak olduğunu göstermiştir.³⁵¹

Suriye'nin kuzeyinde YPG ve Daeş arasındaki çatışmaların yoğunlaşması, Daeş'in ayrıca Türkiye'ye yönelik tehdit dozajını arttırması Ankara'yı Musul'da yaşanan benzeri bir Daeş operasyonuna maruz kalmamak adına harekete geçirmiştir. TSK tarafından düzenlenen Şah Fırat Harekatı ile her an Daeş'in saldırısına hedef olabilecek konumdaki Süleyman Şah Türbesi yine Suriye içerisinde lakin Türkiye sınırına yakın bir başka bölgeye taşınmıştır.³⁵² Bu hareketin ardından ise Daeş tarafından Türkiye'yi hedef alan terör eylemlerinin yoğunlaştığı bir süreç yaşanmıştır. Önce Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde Amara Kültür Merkezi'ni hedef alan bir bombalı saldırıda 30'dan fazla sivilin³⁵³ ölümüne yol açan örgüt takip eden süreçte Ankara Garı³⁵⁴, İstanbul'un turistik muhitleri³⁵⁵, İstanbul Atatürk Havalimanı³⁵⁶ ve Gaziantep'te³⁵⁷ yüzlerce sivil vatandaşın ölümüne sebep olan saldırılara imza atmıştır. Bu büyük çaplı terör saldırılarının haricinde Daeş ayrıca Suriye içerisindeki unsurlarıyla Türkiye topraklarına havan ve roket saldırılarıyla da tacizler gerçekleştirmiştir.³⁵⁸

Örgüt lideri Bağdadi TSK'nın Daeş karşıtı askeri müdahalesi üzerine militanlarına seslendiği konuşmasında ise Türkiye'yi "haçlı koalisyonunun" parçası "kafir" bir devlet olarak niteleyerek Türkiye'nin ve askerlerinin artık Daeş için öncelikli hedef konumunda olduğunu vurgulamıştır.³⁵⁹ Örgüt hem İngilizce dergisi Dabiq içerisinde hem de Türkçe dergisi olan Konstantiniyye'de Türkiye'nin Daeş karşıtı koalisyonun parçası olması ve Daeş ile savaşan muhaliflere destek çıkması sebebiyle Ankara'yı militanlarına hedef

³⁵¹ Turkey to play role in fight against Islamic State, Reuters, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022..

³⁵² TSK'dan Süleyman Şah karakoluna "Şah Fırat" operasyonu, NTV, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁵³ 'Isis suicide bomber' strikes Turkish border town as Syrian war spills over, The Guardian, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁵⁴ Turkish PM blames Ankara bombing on Islamic State, BBC, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁵⁵ Turkey: 'IS suicide bomber' kills 10 in Istanbul Sultanahmet district, BBC, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁵⁶ Istanbul Ataturk airport attack: 41 dead and more than 230 hurt, BBC, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁵⁷ Gaziantep saldırısında ölenlerin sayısı 56'ya yükseldi, CNN Turk, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁵⁸ 16 wounded as two rocket projectiles fired from Syria hit Turkey's Kilis, Hürriyet Daily News, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁵⁹ Audio Message by Abu Bakr al-Baghdadi ~ This is What Allah and His Messenger Had Promised Us, pietervanostaeyen.com, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

olarak göstermiştir.³⁶⁰ Örgüt medyası ayrıca Türkiye siyaseti ve tarihini konu alan Türkçe içerikli propaganda videoları³⁶¹ yayınlamıştır. Tezin zaman sınırlarının hemen ötesinde ise Aralık 2016'da esir tutulan Türk askerlerinin infaz videoları yine örgüt medyası tarafından paylaşılmıştır.³⁶²

Türkiye bu süreçte terör örgütü olarak tanıdığı Daeş'e karşıtı uluslararası koalisyonun bir parçası olup Suriyeli muhalif unsurları örgüte karşı desteklerken bir yandan da tekil olarak inisiyatif almıştır. Yukarıda bahsi geçtiği üzere 2014'te Suriye içerisindeki örgüt konvoylarının hedefe alınmasıyla başlayan süreçte Türkiye sınıra yakın bölgelerdeki Daeş unsurlarını doğrudan hedef alarak Türk topraklarına karşı yapılan tacizlere cevap vermiştir.³⁶³ Bilhassa Halep kırsalında yoğunlaşan³⁶⁴ Daeş'in hedef alındığı operasyonlar aynı zamanda TSK'nın Irak kuzeyindeki birliklerince de o bölgedeki Daeş unsurlarının hedef alınmasıyla dönem dönem Irak'a dahi sıçramıştır.³⁶⁵

Sınır içerisinde Daeş hücrelerine karşı polis ve istihbaratın yoğun çalışmasına ek olarak sınır ötesinde Şah Fırat Harekatı, uluslararası koalisyona paydaş olmak ve Daeş mevzilerini bombalamak şeklinde tezahür eden Türkiye'nin Daeş karşıtı müdahalesi nihayetinde Ağustos 2016'da Türkiye'nin kuzey Suriye'deki Daeş varlığına karşı başlattığı Fırat Kalkanı Harekatı ile taçlanmıştır. Sonucu itibariyle Cerablus³⁶⁶ ve el-Bab³⁶⁷ gibi Halep kırsalının önemli şehirlerinin yanında örgüt için sembolik anlamı büyük olan Dabık kasabasının da Daeş'in elinden alındığı³⁶⁸ bu hareket Türkiye'nin Suriye'deki ilk büyük kapsamlı sınır ötesi hareketi olmasının yanında Daeş sorununa karşı Ankara'nın bakış açısı ve çözüm iradesinin bir yansıması olmuştur.

³⁶⁰ Murat Yeşiltaş, Ömer Behram Özdemir, Rıfat Öncel, Sibel Düz ve Bilgehan Öztürk, "Sınırdaki Düşman: Türkiye'nin DAİŞ ile Mücadelesi", SETA, 2016, s.19-29.

³⁶¹ IŞİD'den Türkiye'ye videolu tehdit, Euronews, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁶² ISIL video shows 'Turkish soldiers burned alive', Al Jazeera, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁶³ Turkish artillery shells missile launchers, kills 11 ISIL militants, Hürriyet Daily News, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁶⁴ 13 ISIL militants killed in Turkish shelling in northern Syria, Hürriyet Daily News, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁶⁵ Turkish soldiers repel ISIS attack on Bashiq camp, killing 17 militants, Rudaw, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁶⁶ Turkish forces and US-backed Syrian rebels have captured a key ISIS border crossing, Insider, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁶⁷ Syria conflict: Turkey says capture of IS stronghold of al-Bab nearly complete, BBC, 2017, Erişim Tarihi 12/12/2022..

³⁶⁸ Turkey-backed forces capture Syrian village of Dabiq, TRT World, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

Türkiye ile Nusra Cephesi arasında bu dönem yaşananlara bakıldığında örgütün el-Kaide bağları sebebiyle Türkiye'nin dikkatli hareket ettiği lakin ne Ankara'nın ne de Nusra Cephesi'nin Türkiye-Daeş çatışma sürecinin benzeri bir sürece yanaşmadığı ve çatışmadan uzak durduğu görülmektedir. Burada asli etkenin Nusra Cephesi'nin Türkiye'yi söylem ve eylem bazında tehdit etmeyip, çatışmadan kaçınma tercihi olmuştur. Buna ek olarak Nusra Cephesi'nin Suriye muhalefeti içerisinde etkin bir yapı haline gelmesi de Ankara'nın kendisine doğrudan tehdit oluşturmayan bu yapıyla Suriye içerisinde karşı karşıya gelmesi seçeneğini irrasyonel hale getirmiştir. Yabancı savaşçılar bahsinde ve ekler içerisindeki Türk yabancı savaşçılar veri tabanında görüldüğü üzere Nusra Cephesi'ne bağlı Türk vatandaşı yabancı savaşçılar da 2013-2015 arası dönemde Türkiye'den Suriye savaşına giden yabancı savaşçılar arasında önemli yer tutmaktadır. Örgütün el-Kaide uzantısı olması ve yabancı savaşçıların kabulünde referans ve niteliği ön planda tutması Ankara için Nusra Cephesi üyesi vatandaşlarının yakından izlenmesi ve örgüte katılımın engellenmesine dair yasal düzenlemelere gidilmesi seçeneğini zaruri kılmıştır. Türkiye önce Nusra Cephesi'ni terör örgütü listesine almış³⁶⁹ ardından ise ülkenin çeşitli şehirlerinde Nusra Cephesi üyesi olduğundan şüphelenilen şahıs ve gruplara karşı emniyet destekli güvenlik hareketleri düzenlemiştir.³⁷⁰³⁷¹

Türkiye'nin rejime karşı anaakım muhalif unsurları desteklediği bu dönemde Nusra Cephesi Türkiye ile doğrudan temas etmemekle birlikte sahada ÖSO ve İslami Cephe gibi muhalefetin önemli unsurlarıyla rejime karşı iş birliği içerisinde hareket etmiştir. Bilhassa İdlib'in rejimin elinden alınması adına muhalif cephe tarafından kurulan, içinde İslami Cephe'yi bulunduran, ÖSO'nun ise dışarıdan destek verdiği Fetih Ordusu yapılanması bu iş birliğinin zirveye çıktığı dönem olmuştur. Ankara, Riyad ve Doha'nın İslami Cephe ve ÖSO üzerinden desteklediği³⁷² bu yapılanma içerisinde Nusra Cephesi de bulunurken bu durum Nusra Cephesi'nin muhalif cemahtaki yerini sağlamlaştırmıştır. Bu süreç son tahlilde örgütün rejim yanında saf tutmayan yabancı aktörlere karşı çatışma ve tehditten uzak bir dil seçmesinin de sonucudur.

³⁶⁹ Turkey Designates Al-Nusra Front as a Terrorist Organization, VOA, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁷⁰ Adana'da El Nusra Cephesi'ne operasyon: 11 gözaltı, NTV, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁷¹ Konya'da Nusra operasyonu, Al Jazeera Turk, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁷² Aymenn Jawad al-Tamimi, Al-Qa`ida Uncoupling: Jabhat al-Nusra's Rebranding as Jabhat Fateh al-Sham, CTC Sentinel, 2016, Vol. 9, Issue 8.

Yerelleşmek isteyen örgüt düşmanlarını rejim destekçisi aktörlerle sınırlandırarak muhalif cephede ittifak şansını arttırmış ve de dış müdahale ihtimalindeki olası aktör sayısını kısıtlı tutmuştur. Nusra Cephesi'nin HTŞ'ye evrildiği yıllarda örgütün önde gelen isimlerinden olan Ebu Abdullah eş-Şami başta Türkiye olmak üzere bölgedeki aktörlerle çeşitli mekanizmalar üzerinden temas kurulup diyalog sağlanarak örgüte dair içi boş endişelerin sona erdirilmesinin örgüt içerisinde ciddi şekilde tartışıldığını ifade etmiştir.³⁷³ Örgütün daha önce de Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyinde YPG ve Daeş'e karşı müdahale ön çalışmalarını "Türkiye'nin ulusal güvenlik meselesi" olarak nötr fakat Ankara'ya karşı eleştiriden uzak bir dille tanımlaması da Nusra Cephesi liderliğinin Türkiye ile düşmanlık ajandasına sahip olmadığı şeklinde yorumlanabilir.³⁷⁴

2.3.4. İran

Tahran Suriye'deki savaşa henüz ilk aylarından itibaren önce rejime milisleşme hususunda yol gösteren ardından ise önce kendisine bağlı milisleri sonra ise bunlara ek olarak Devrim Muhafızların unsurlarıyla sahada yer almış bir aktördür. Bu açıdan bakıldığında Suriye İç Savaşı'na dair herhangi bir tarihi okumanın İran'dan bağımsız veyahut İran'ın rolünü üstünkörü anlatarak geçiştirmesi sağlıklı olmayacaktır. Daeş'in tarihinde ise İran'ın rolü Irak savaş sahasına dayanmaktadır. Daeş kuruluşundan itibaren Irak'ta İran destekli Şii milislerle kanlı çatışmalara girmiş ve ülkenin mezhepçi ve aşırı aktörlerin etkisi altına girmesinde İran ile birlikte ciddi etki etmiştir. Örgütün Suriye sahasına geçişini ilan ettiği dönemde İran halihazırda milis unsurları ve Devrim Muhafızı güçleriyle rejimin yanında savaşın bir parçası konumundaydı. Daeş'in Irak'ta saha hakimiyetini arttırmasına paralel olarak Suriye'ye dahli ve bölgedeki topraklarını genişletmesi kısa vadede İran unsurlarını sahada daha geniş bir cephe hattında savaşmaya zorlasa da orta vadede bölgedeki varlığına uluslararası meşruiyet arayışı içinde olan Tahran için bulunmaz fırsat olmuştur. İran bölgeyi Daeş karşıtı müdahale adı altında - Rusya'ya benzer şekilde- doğrudan ve dolaylı askeri unsurlarıyla tahkim etmiştir.

Bilhassa Irak'ta İran destekli Şii milislerin varlığı Daeş'in büyük ilerlemelerinin ardından yasal bir zemine oturmuş ve İran sahada fiilen yarattığı durumu yasal olarak da Irak'ın

³⁷³ How Jabhat an-Nusra broke its ties with al-Qaeda ~ A witness report by Shaykh Abu 'Abd Allah as-Shami, pietervanostaeyen.com, 2017, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁷⁴ Statement by Jabhat an-Nusra ~ About Recents Events in Rural Northern Aleppo (The Turkish Intervention), pietervanostaeyen.com, Erişim Tarihi 12/12/2022.

bir gerçekliği haline getirmiştir.³⁷⁵ Irak'ta Daeş'in ilerlemesi Oktav'a göre Tahran'a "azınlıkların koruyucusu" imajı inşası için bir fırsat yaratmıştır.³⁷⁶ Suriye'de ise hem Esed rejiminin meşruiyetine dair uluslararası olumsuz algı hem de "azınlıkların koruyucusu" imajının ABD eliyle YPG/SDG'ye ihale edilmesi İran'ın Irak'takinin aksine sahadaki varlığını vitrine daha az koymasına sebep olmuştur. Yine de Suriye'de de yoğun şekilde sahada bulunan İran Daeş'e karşı üst düzey Devrim Muhafızları kayıpları yaşamıştır. İran-İrak savaşı gazisi olan, Devrim Muhafızları içerisindeki yüksek rütbesi sebebiyle uluslararası yaptırımlara hedef olan Genel Hüseyin Hamedani³⁷⁷ Devrim Muhafızları'nın Daeş'e karşı savaşta Suriye içerisindeki en rütbeli kaybı olmuştur. İran Devrim Muhafızları 2012'den itibaren sahada olup sadece 2016'nın ilk çeyreğine kadar geçen sürede 350'ye yakın kayıp vermiştir.³⁷⁸ Bu kayıplar sadece Daeş'e karşı çatışmalarda değil aynı zamanda muhalifler ve İsrail tarafından gerçekleştirilen saldırılar sonucunda da gerçekleşmiştir. İran'ın Daeş'e karşı Suriye'de yaşanan çatışmaları ülke geneline yayılmış olsa da Halep, Humus, Deyrezzor ve Hama vilayetleri sınırları içerisinde yoğunlaşmıştır.

Tahran'ın Daeş'e karşı savaşı meşrulaştırıcı bir söylem olarak kullanmasına paralel olarak Daeş de İran'ı örgüt propagandasında örgütün asli düşmanları arasında ilk sıralara koyduğu Şiiilerin koruyucusu olarak lanse etmiştir. İran bölgedeki Şii silahlı unsurları desteklerken ABD başta olmak üzere uluslararası koalisyonun bölge politikalarının da İran'ın faydasına geliştiğini iddia eden Daeş propagandasına göre İran Batı'ya Daeş'ten daha büyük tehdit oluşturmamaktadır zira Batı ve İran'ın düşmanları (Sünni Müslümanlar) ortaktır.³⁷⁹ Örgüt İran'a yönelik söyleminde "Rafizi", "Mecusi", "Safevi" ve "Pers" gibi tarihi ve dini sıfatları çokça kullanırken İran'ın Batılı güçlerle olan ilişkisine de odaklanılmıştır. Adnani örgüt militanlarına seslendiği konuşmalarında "Haçlılar ve Yahudilerin" Irak'ta kendilerine karşı kayıp yaşayacaklarını anlamaları

³⁷⁵ İraçi president signs Hashd al-Shaabi law, Rudaw, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁷⁶ Ozden Zeynep Oktav, Understanding Iran's Approach to Violent Non-state Actors: The ISIS and YPG Cases, in Violent Non-state Actors and the Syrian Civil War, Springer, 2018, s.202.

³⁷⁷ Senior Iranian Revolutionary Guards general killed in Syria - IRGC, Reuters, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁷⁸ Ali Alfoneh ve Michael Eisenstadt, Iranian Casualties in Syria and the Strategic Logic of Intervention, The Washington Institute, 2016.

³⁷⁹ "The Failed Crusade", Dabiq, issue 4, 2014, s.38-40.

üzerine Irak'ı İran'a sattıklarını³⁸⁰, "Haçlı-Safevi" ittifakının bir bölge gerçekliği olduğunu³⁸¹ vurgulamıştır. Adnani Daeş ile el-Kaide'nin kopuş sürecinde de el-Kaide merkez yönetiminin İran'ı doğrudan hedef almama politikasına sahip olduğunu ve Tahran'ın bu sebeple İran'a borçlu olduğunu öne sürerek el-Kaide'den kopuş tercihine İran üzerinden bir meşruiyet inşa etmeye çalışmıştır.³⁸² 2016 sonrası süreçte Tahran'da da eylem gerçekleştiren³⁸³ Daeş Suriyeli muhaliflerin ülkenin kuzey batısında sıkışmasının ardından Suriye'de İran ve desteklediği unsurlara karşı düzenli bir eylemsellik moduna geçerek³⁸⁴ İran'ın bölgedeki varlığı ve politikalarından rahatsız Sünni unsurlardan milis devşirme stratejisi izlemiştir.

Nusra Cephesi ile İran'ın arasındaki etkileşim ise örgütün savaş sahasına girdiği 2012'den itibaren sürekli bir çatışma haline sahne olmuştur. İran Devrim Muhafızlarına bağlı unsurlar Nusra Cephesi ve muhaliflerle savaşlarda ön saflarda yer almıştır. Devrim Muhafızları tarafından kurulan Fatımi Tugayı'nın lideri Ali Reza Tavassuli³⁸⁵ ve Devrim Muhafızı Albay Muhammed Eskandari³⁸⁶ Nusra Cephesi ile girişilen savaşlarda İran adına verilen en büyük kayıplar olarak kayıtlara geçmiştir. İran ve uzantılarının muhaliflere karşı savaşta verdiği yoğun kayıplar Anzalone tarafından Nusra Cephesi'nin taktiksel etkisi olarak yorumlanmıştır.³⁸⁷ Nusra Cephesi'nin adını ilk duyurduğu eylemlerden olan Suriye'de İranlı hacıların esir alınması³⁸⁸ ve devamında yüklü bir fidye karşılığında serbest bırakılmaları³⁸⁹ da örgütün henüz ilk kuruluş dönemlerinden itibaren İran ile angajmanına dair fikir vermektedir. Rejimin Rusya ve İran desteğiyle Halep'i kuşatmasının ardından Nusra Cephesi ile İran unsurlarının çatışmaları daha da

³⁸⁰ O Our People Respond to the Caller of Allah ~ Audio Statement by Shaykh Abu Muhammad al-‘Adnani as-Shami, pietervanostaeyen.com, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022..

³⁸¹ So They Kill and Are Killed ~ Audio Statement by Abu Muhammad al-‘Adnani as-Shami, pietervanostaeyen.com, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁸² New audio message by ISIS Shaykh Abu Muhammad al-‘Adnani as-Shami – Apologies Amir al-Qa’ida, pietervanostaeyen.com, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁸³ Iran attacks: 'IS' hits parliament and Khomeini mausoleum, BBC, 2017, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁸⁴ Ömer Behram Özdemir, Pandemi Döneminde Daeş'in Çöl Eylemleri ve Söyledikleri, TAP, 2021.

³⁸⁵ Christopher Kozak, "An Army in All Corners:" Assad's Campaign Strategy in Syria", Institute For The Study of War, 2015, s.19.

³⁸⁶ Top Iranian officer said beheaded in Syria, The Times of Israel, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁸⁷ Anzalone, "The Multiple Faces of Jabhat al-Nusra/Jabhat Fath al-Sham in Syria's Civil War.", s.47.

³⁸⁸ Iran TV claims 48 Iranian pilgrims kidnapped in Syria, The Times of Israel, 2012, Erişim Tarihi 12/12/2022..

³⁸⁹ Lister, "Profiling Jabhat al-Nusra", s.31.

yoğunlaşmış ve Halep kırsalında çok sayıda İranlı askeri unsurun Nusra Cephesi ve müttefiklerince öldürülmesi ve esir alınması gibi hadiseler yaşanmıştır.³⁹⁰

İran bölgedeki varlığını Daeş ve Nusra Cephesi'nin varlığı ve bu örgütlerin bölgede Şiiler için kutsal sayılan türbelere yönelik oluşturduğu tehdit üzerine inşa ederken Nusra Cephesi de İran'ı rejimin bir numaralı destekçisi olarak görmüştür. Cevlani'ye göre İran'ın bölgedeki nihai hedefi Hz.Ömer devrinde sona eren Pers imparatorluğunu yeniden ihya etmektir.³⁹¹ Cevlani bu ifadesinde kullandığı “Pers” ve “Hz.Ömer” ifadeleriyle aynı anda İran'ın bölgedeki varlığını hem milliyetçi hem de mezhebi amaçlara dayandırmıştır. Cevlani rejimin savaşın ilk yarısında ayakta kalabilmesini İran'ın kontrolü altındaki başta Hizbullah olmak üzere Şii milislerin bölgeye intikali olduğunu da dile getirirken İran'ın bölgeye müdahalesi sonrası Suriye'de Baas iktidarı altındaki Sünnilerin geleceğinin Hama katliamı sonrası dönemden daha da kötü olacağını ve müsebbibin Tahran olduğunu da vurgulamıştır.³⁹² Son tahlilde Tahran bölgedeki askeri varlığını ve Suriye'yi adeta bir milis havuzuna çevirmesini Daeş ile birlikte Nusra Cephesi'nin varlığına dayandırmış ve örgütün selefi çizgisi ve el-Kaide uzantısı olmasını da destekleyici argümanlar olarak kamuoyuna sunmuştur. Nusra Cephesi ise İran'ın rejim yanındaki pozisyonu ve İran destekli milislerin sahada Suriye muhalefetine karşı ön saflarda yer almasını kendisinin muhalefet içerisindeki pozisyonunu güçlendirecek bir etken olarak kullanmak istemiştir. İran destekli milisler ve İran Devrim Muhafızlarına karşı gerçekleştirilen ses getiren eylemler ve söylem bazında İran'ı sürekli hedefe koyan örgüt propagandası da bu stratejinin çıktıları olmuştur.

³⁹⁰ Syrian rebels capture several Iranian soldiers -Tehran lawmaker, Reuters, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022..

³⁹¹ Jabhat an-Nusra – Abu Muhammad al-Julani ~ For the People of Integrity, Sacrifice is Easy, pietervanostaeyen.com, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁹² Abū Muhammad al-Jūlanī ~ The Conference of Riyadh and its implications, pietervanostaeyen.com, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

BÖLÜM 3: TERÖRİST KİMLİKLERİN KIYASI: SEMBOLLER, ROLLER VE DURUM TANIMLAMA

Daeş ve el-Kaide üzerine kaleme alınan kimi metinler ve konu üzerine gerçekleştirilen kimi konuşma ve sunumlarda iki örgüt tarihi arka plandaki ortak noktalar, söylem bazında kimi kavramların kullanımındaki benzerlikler ve de kimlik etiketi olarak en üst kümede “İslamcı” kümesinin altında konumlandırılmaları sebebiyle birbirinin benzeri, türevi yapılar olarak ele alınmaktadırlar. Lakin bir önceki bölümde anlatıldığı üzere Suriye’de Daeş ile Suriye el-Kaidesi arasında Nusra Cephesi’nin ilanından örgütün feshine kadarki süreçte daima bir rekabet yaşanmıştır. Bu rekabetin sahaya yansımaları metodolojik farklılıklar üzerinden gözlemlenirken örgütlerin ittifak ve düşmanlık ilişkilerinin pratiğe dökülmesinde “terörist kimlik” belirleyici olmuştur. Nasıl ki devletlerin politika inşası süreçlerinde karar alıcıların önceliği devletlerin menfaatleriyse aynı durum DDSA’lar için de geçerlidir. Bununla birlikte ulaşılmak istenen hedefe yönelik politikanın uygulanış süreci de aynı devletlerde olduğu gibi örgütlerin kimliklerinden etkilenmektedir.

11 Eylül terör saldırılarının hemen ardından ABD’nin Cumhuriyetçi Başkanı Bush’un teröre karşı verilen savaşı “Haçlı Seferi” olarak tanımlamasına³⁹³ karşın Bush sonrası dönemde göreve gelen Demokrat ABD Başkanı Obama’nın Daeş’in vahşi eylemlerini tasvir etmek için “Haçlı Seferlerini” örnek vermesi³⁹⁴ kimliğin karar alıcıların söylemlerine ve usullerine etkisine dair örneklerden biridir. Son tahlilde her iki ABD başkanı da ABD güçlerinin Irak’ta “teröre karşı savaşında” rol almış karar alıcılar olurken kullanılan söylem ve politikanın uygulanışı kimlik farklılıklarının bir yansıması olmuştur. Aynı mevkide görev alan iki aktör arasında tercihlere etki eden bu farklılıklar iki farklı örgütsel yapı söz konusu olduğunda daha belirgin hale gelmektedir. Bu bölümde Daeş ve Suriye el-Kaidesi’ni “terörist kimlikleri” çerçevesinde ele alarak iki örgütün ayrıştığı ve benzeştiği noktalar tespit edilmeye çalışılacaktır. Teze konu olan Nusra Cephesi ile Daeş’in kimliklerini kıyaslamak için Arena ve Arrigo’nun “The Terrorist Identity” adlı eserinde ortaya koyduğu kavramsal çerçeveden faydalanılacaktır. Arena ve Arrigo terörist kimlik üzerine kaleme aldıkları eserde terör örgütlerinin sahip oldukları terörist

³⁹³ 'Crusade' Reference Reinforces Fears War on Terrorism Is Against Muslims”, The Wall Street Journal, 2001. Erişim Tarihi 12/12/2022.

³⁹⁴ Aaron Blake, "Why Obama invoked the Crusades — and what it says about how he views terrorism", The Washington Post, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

kimliği ortaya koymak için Yapısal Sembolik Etkileşimcilik ve Kimlik Teorisinde bireylerin kimlik inşasının anlaşılması için kullanılan beş ana etkeni terör örgütlerinin kimliklerini değerlendirmek için kullanmışlardır. Arena ve Arrigo'nun Hamas, Tamil Kaplanları, PIRA, Aydınlık Yol ve ırkçı dazlak grupların kimliklerini değerlendirmek için kullandıkları beş kavram ise “semboller”, “durum tanımlama”, “roller”, “sosyalleşme” ve “benlik”tir.³⁹⁵ “Sosyalleşme” ve “benlik” başlıkları altında terörist bireylerin kimlik kazanımlarına yoğunlaşılması sebebiyle Daeş ve Nusra Cephesi örneklerin örgütsel kimlik bağlamında ele alınmaları için sadece “semboller”, durum tanımlama” ve “roller” başlıkları üzerinden bir okuma yapılacaktır.

Daeş ve Nusra Cephesi'nin terörist kimliklerini bu süzgeçten geçirmek için her iki örgütün resmi propaganda kanallarından yayınlanan yazılı ve görsel materyaller, örgüt liderlerinin beyanları, söz konusu örgütlere odaklanan makale, rapor ve analizler başlıca kaynaklar olarak kullanılmıştır. Örgütlerin propaganda metin ve videoları hususunda gayri resmi kanalların manipülasyonuna uğramamak için mümkün oldukça Daeş'in resmi propaganda kanalları Amaq Haber Ajansı, el-Hayat Medya, el-İltisam Medya ve el-Furkan Medya ile Nusra Cephesi'nin Beyaz Minare ajansına ait materyallere başvurulmuştur. Ayrıca örgütlere ait dijital dergiler Dabiq ve al-Risalah'a ait içeriklerden de faydalanılmıştır.

3.1. Semboller

3.1.1. Daeş

“Ateş burada, Irak'ta alev almaktadır ve – Allah'ın izniyle- sıcaklığı daha da şiddetlenecektir. Ta ki Dabık'taki Haçlı ordularını yakana kadar”³⁹⁶

Ebu Mus'ab ez-Zerkavi

Aynı toprak ve sivil kitle üzerinde hakimiyet kurmak isteyen devlet dışı silahlı aktörlerin aralarındaki rekabet sadece savaş sahasında değil aynı zamanda sembollerin tercihi ve kullanımında da gözlemlenir. Sembolleşen kavramlar, mekanlar ve hadiseler örgütlerin terörist kimliklerine tesir etmekte ve şekillendirici rol oynamaktadır. Bu başlık altında

³⁹⁵ Michael P. Arena ve Bruce A. Arrigo, *The Terrorist Identity: Explaining the Terrorist Threat*, NYU Press, 2006, p.5.

³⁹⁶ “The Return of Khilafah”, *Dabiq*, sayı:1, Temmuz 2014, s.2.

Daeş'e odaklanıldığında ilk olarak örgüt propagandasında her daim ön planda tutulan örgüt bayrağını etkili bir sembol olarak görmekteyiz. Siyah arka plan üzerine beyaz fontlarla Kelime-i Tevhid'in kullanıldığı bayrağın kullanımı örgüt propagandasında hep vitrinde olmuştur. 2007'de yani örgütün Irak İslam Devleti adını alarak "devlet olma" iddiasını ilk kez dile getirdiği dönemlerde tasarlanan bayrağın orta kısmında bulunan çember benzeri kısmın tasarımında Topkapı Sarayı'nda bulunan Hz. Muhammed'e ait mühründen esinlenilmiştir.³⁹⁷ Bayrağın siyah renkte olması ise yine İslam tarihine atıflar içermektedir. Hz.Muhammed'e atfedilen bir hadis rivayetinde "uzun saçlı, uzun sakallı, adları künye soyadları memleketlerinden gelen askerlerden oluşan ve Horasan'dan (Doğu'dan) gelen bir ordunun **siyah sancakları** taşıyacağından" bahsedilmektedir. Yine Hz.Muhammed'e ve Hz.Ali'ye atfedilen benzer rivayetler vardır.³⁹⁸ Tartışmalı bu bu rivayetlerin dışında yine Hz.Muhammed'in siyah renkte bir bayrağı olduğuna dair resmi makamlarca kabul edilen hadisler bulunmaktadır.³⁹⁹

Hz.Muhammed'in mührünün tasarımını ve hadis rivayetlerinde geçen siyah sancaklara atıfla siyah rengi kullanan Daeş hem Müslümanları ve İslam'ı teslim etme iddiasına olan hem de İslam'daki ahir zaman rivayetleriyle örtüşen işlevsel bir bayrak tasarlamıştır. Tasarladıkları bayrağın "Tüm müslümanların bayrağı haline gelmesi" ve "Mehdi'nin yanında savaşacakların bayrağı olacağına" dair dua ve beklentiler doğrudan Daeş kaynakları tarafından dile getirilmiştir.⁴⁰⁰ Örgüt tarafından "Kartal Sancağı" olarak da adlandırılan⁴⁰¹ Daeş bayrağı örgütün hakimiyet kurduğu bölgelerde idari binalar başta olmak üzere hemen hemen her yerde devlet iddiasına uygun şekilde beraberinde herhangi bir başka bayrak olmaksızın kullanılmıştır. Daeş bayrağı örgütün "Müslümanların kurtarıcısı tek devlet" söylemini destekleyen bir sembol konumundadır.

Bayrağın bir ucu peygamberin hadisine öteki ucu Müslümanların yegane temsilciliğine dayanan sembolizmi örgütün çokça vurguladığı "ahir zaman" söylemini beslerken örgüt kimliğinin bu apokaliptik yüzünü besleyen diğer sembolleri medya kollarının

³⁹⁷ William McCants, The ISIS Apocalypse: The History, Strategy, and Doomsday Vision of the Islamic State, St.Martin's Press, 2015, p.20.

³⁹⁸ Ag.e., p.26.

³⁹⁹ <http://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/?p=kitap&h=siyah+sancak&i=7.1.359&t=0> , Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁰⁰ William McCants, How ISIS Got Its Flag, The Atlantic, Eylül 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁰¹ Aymenn Jawad Al-Tamimi, Hallili Samar al-Hirab: New Nasheed from the Islamic State, Aymennjawad.org, Kasım 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

isimlendirmesinde görmekteyiz. Örgütün teze konu dönemdeki en önemli medya araçlarından Dabiq dergisi ve güncel operasyonel gelişmelerin yayınlandığı Amaq haber ajansı içerikleriyle örgüt propagandasına katkı yapmalarının yanında apokaliptik söylemde isimleriyle de yer tutmaktadırlar. Daeş'in ses getiren terör eylemlerini örgütün resmi kaynaklarından önce duyuran ve hatta Daeş'in Tahran'da gerçekleştirdiği parlamento saldırısının saldırganlar tarafından çekilen görüntülerini ilk yayınlayan kanal olan Amaq⁴⁰² popüler bir medya aracı olarak uluslararası kamuoyunda da tanınır hale gelmiş ve özellikle Batı medyasının kendisini bir kaynak olarak kullanmasıyla⁴⁰³ cihadi ağlar içerisinde de popülerliği artmıştır. Örgüte dair güncel askeri gelişmeler için yegane kaynak haline gelen Amaq'ın adının sembolik değeri ise örgütün kıyamet tahayyülünde Müslümanlar – Daeş'in temsil edeceği düşünülen güçler- ile Kafirler arasında gerçekleşecek büyük kıyamet savaşı olan Melhame-i Kübra'ya sahne olacak iki olası mekandan biri olan Amik ovasının adını taşımasıdır. Sahih-i Müslim'de yer alan ve peygambere ait olduğu rivayet edilen söz konusu hadiste kıyamet vaktinin gelişyle Rumların⁴⁰⁴ ordularıyla Amik veyahut Dabık'a ulaşmaları arasında bir bağ kurulmaktadır.⁴⁰⁵ Örgütün dijital medya araçları içerisinde İngilizce yazılı örgüt içerikleriyle büyük bir etkiye sahip olan ve 2014-2016 yılları arasında toplamda 15 sayı yayınlanan Dabiq dergisi de adını yukarıda bahsi geçen Dabık bölgesinden almaktadır.

Örgütün kurucu babası Zerkavi'nin "Semboller" başlığı altında atıfta bulunulan sözleri Dabiq dergisinin tüm sayılarının giriş kısımlarında kendine yer bulmuştur. Buna göre Zerkavi Dabık'ta gerçekleşecek kıyamet savaşı rivayetini dile getirirken bu savaşta Müslümanları Daeş'in temsil edeceğine inanarak Dabık'ta "Haçlıları" yakacak ateşin "Irak'ta" alev alıp harlandığından bahsetmiş ve Irak'ta kök salıp büyüyen örgütü ile Dabık'ta gerçekleşeceği rivayet edilen savaş arasında doğrudan bağ kurmuştur. Keza Adnani de yayınlanan muhtelif ses kayıtlarında ABD ve Batı'ya – Batılı güçler için Haçlılar ifadesi kullanılmaktadır- "Allah'ın vaadi üzere Dabık'a gelecekleri ve burada

⁴⁰² Chris Zambelis, Terror in Tehran: The Islamic State Goes to War with the Islamic Republic, CTC Sentinel, Temmuz 2017.

⁴⁰³ Leon Bystrykh, Running A'maq: The Practice of Western Media Citing Islamic State Propaganda, ICCT, Ekim 2017.

⁴⁰⁴ Rum ifadesinin Romalılar üzerinden Hristiyan güçleri işaret ettiğine dair hadis yorumlarında genel bir kanı mevcuttur.

⁴⁰⁵ Bakınız: The Book of Tribulations and Portents of the Last Hour, <https://sunnah.com/muslim/54/44> , Erişim Tarihi 12/12/2022.

yenilecekleri” şeklinde seslenmiştir.⁴⁰⁶⁴⁰⁷ Örgütün lider kadrosunun kitlelere ulaşan mesajlarında kendine çokça yer bulan Dabık ifadesi Dabıq dergisinde de en çok bahsi geçen yer adı olarak dikkat çekmektedir. Fuhriman, Medina ve Brewer’in Daeş ideolojisinde örgütün coğrafya tahayyülünü analiz ettikleri çalışmada Dabıq dergisinin ilk 10 sayısında metin içinde adı en fazla geçen yer adının Dabık olduğu (430 kez) ortaya konmuştur.⁴⁰⁸ Propaganda içeriği olarak ekseriyetle örgütün güncel faaliyetlerini ele alan bir yayında stratejik önemi yok denecek kadar az olan Dabık kasabasının adının bu denli fazla geçmesi kıyamet savaşı ve onunla ilintili sembollerin örgüt üzerindeki etkisini de göstermektedir.

Daeş’in kimliği üzerinde etkisi olan bir diğer sembol ise ABD tarafından kontrol edilen Ebu Gureyb ve Guatanamo gibi hapisane ve kamplarda ABD uygulamaları ve bunun uluslararası yansımaları olmuştur. Radikalleşme üzerine son 20 yılda kaleme alınan çok sayıda çalışma 11 Eylül sonrası süreçte ABD politikalarının radikalleşmeye yakıt olan uygulamalarını ele alırken bir radikal üretme merkezi olarak hapisane ve kampların varlığı göze çarpmaktadır. 2022 itibarıyla bakıldığında ABD destekli YPG’nin kontrolündeki el-Hol kampı önümüzdeki yılların yeni radikal figürlerini yetiştiren bir kamp olmaya aday gözükmektedir. 2019’dan bu yana sosyal medyaya yayılan Daeş içeriklerinde el-Hol kampında tutulan örgüt üyesi veyahut sempatanı kadınların biat videoları ve küçük çocukların örgüt lehine sloganlar attıkları videolar bulunmaktadır. Bu videolar kamplardaki Daeş kitlesine maddi yardım toplanması ve hatta kamplardakilerin silah yoluyla özgür bırakılması çağrılarına da zemin hazırlamaktadır.⁴⁰⁹ Daeş militanlarının aile üyeleri olan el-Hol kampı ve diğer benzer kamplardaki çocukların bölgedeki otorite olan ABD destekli SDG tarafından işkence başta olmak üzere kötü muamelelere maruz bırakılmış olmaları⁴¹⁰ orta vadede yeni bir radikalleşme dalgası için atılan tohumlar manasına gelirken örgütün geçmişinde de radikal figür ve kitleler benzer

⁴⁰⁶ Audio Message by IS spokesman Abu Muhammad al-‘Adnani ~ Say to those who disbelieve “You will be overcome”, pietervanostaeyen.com, Ekim 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁰⁷ Audio Statement by IS Spokesman Abu Muhammad al-‘Adnani as-Shami ~ Say, “Die in your Rage”, , pietervanostaeyen.com, Ocak 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁰⁸ Christopher Fuhriman, Richard M. Medina & Simon Brewer, Introducing a Dataset of Multi-Scale Geographies of ISIS Ideology from ISIS Sources, Terrorism and Political Violence, 2020, s.8.

⁴⁰⁹ Ouafae Sandi, Affiliated with ISIS: Challenges for the return and reintegration of women and children, UNDP Iraq, 2022, s.38-39.

⁴¹⁰ Asaad Alsaleh, Deradicalizing Syria’s Children of ISIS: A Humanitarian Imperative, The Center for Global Policy, 2019, s.5.

tecrübelerle kimliklenmiştir. Bu tecrübeler ekseriyetle Irak'taki hapisaneler ve Guantanamo'da yaşananlar etrafında şekillenmiştir.

Daeş'in teze konu olan dönemki lideri ve sözde ilk halifesi olan Bağdadi Şubat 2004'te Felluce'de yakalanmasının ardından güneyde Kuveyt sınırındaki Umm Kasr'da ABD tarafından inşa edilip yönetilen Bucca Kampı'na gönderilmiştir.⁴¹¹ Burada üç yıl kalan ve daha sonra salıverilen Bağdadi'nin ileride örgüt kadrolarında yer vereceği pek çok potansiyel silah arkadaşıyla burada tanışıp bir ağ kurduğu düşünülmektedir. Guardian tarafından bir dönem Bağdadi ile aynı hapishanede koğuş arkadaşlığı yapan kişilerle yapılan mülakatlarda hapishane tecrübesinin örgütün insan kaynağının genişlemesi ve militanların ideolojik endoktrinasyonunda büyük bir pay sahibi olduğu ve adeta bir militan fabrikası işlevi gördüğü dile getirilmiştir.⁴¹² Örgütün sözcüsü Ebu Muhammed el-Adnani de 2005'te ABD güçlerince yakalandıktan sonra beş yılı aşkın süren hapishane tecrübesinde teşkilatlanma ve militan devşirme süreçlerinde önemli rol oynamıştır. Öyle ki ABD kontrolündeki hapisanelerdeki yıllarında bir kısmı örgüt eğitim süreçlerinde el kitabı olarak kullanılmış olan askeri ve fikri çok sayıda kitap kaleme almış ve buna ek olarak geniş sohbet halkalarıyla kendi ağının dışındaki bireylere de fikriyatını ulaştırmıştır.⁴¹³ Örgütün sert mizacı ile bilinen kurucu lideri Zerkavi'nin de Ürdün'deki hapishane yıllarında teşkilatlanma, liderlik ve davasına adam devşirme gibi konularda oldukça aktif olduğu ve hapisanenin Zerkavi'nin radikalliğini şekillendirdiği o dönem birlikte hapis yattığı kişilerce dile getirilmiştir.⁴¹⁴

Hapishanelerin bu radikalleştirici etkisi örgüte binlerce yeni militan ve çok sayıda üst düzey radikal liderin üretilmesine katkı vermiştir. Daeş'in 2012-2013 yıllarında Irak'ta aralarında Tikrit ve Taci hapisanelerinin de bulunduğu çok sayıda tesise onlarca kez saldırdığı ve nihayetinde ünlü Ebu Gureyb hapisanesindeki tutuklular başta olmak üzere yüzlerce mahkumun serbest kaldığı harekatı "Duvarları Yıkma Harekatı" adını almıştır.⁴¹⁵ Örgüt bu operasyon ile hem insan kaynağında nitelik ve nicelik açısından önemli bir kazanım sağlamıştır hem de Irak güvenlik güçlerinin savunma kapasitesine

⁴¹¹ William McCants, "The Believer: How an Introvert with a Passion for Religion and Soccer Became Abu Bakr al-Baghdadi, Leader of the Islamic State", The Brookings Essay, 2015, s.12-13.

⁴¹² McCants, a.g.e.

⁴¹³ Feras Hanoush, ISIS Spokesman Abu Mohammad al-Adnani, Atlantic Council, 2016.

⁴¹⁴ Mary Anne Weaver, "The Short, Violent Life of Abu Musab a-Zarqawi", The Atlantic, 2006.

⁴¹⁵ Bennett Clifford ve Caleb Weiss, "Breaking the Walls" Goes Global: The Evolving Threat of Jihadi Prison Assaults and Riots, CTC Sentinel, Vol.13, Issue 2, Şubat 2020, s.31.

dair güvene zarar vermiştir. Bu süreç ve devamında Irak'ta Daeş'in artan alan hakimiyeti İran destekli milislerin Haşdi Şabi adı altında toplanması ve devamında Irak hükümetinin yasal bir güvenlik unsuru haline gelmesine yol açmıştır.

“Duvarları Yıkma” hareketinde Irak işgalinin ilk yıllarında ABD güçlerince gerçekleştirilen insanlık dışı işkence pratikleriyle ünlenen Ebu Gureyb'in savunmasının delinmesi sembolik olarak önemiyle örgüte Irak içerisinde yeni sempatanlara yol açmış olabilir. Ki Ebu Gureyb başta olmak üzere hapishane tecrübelerinin hedef kitlenin ortak hafızası üzerindeki etkisi Daeş tarafından da bilinmekte olup örgüt bir “intikam” aracı olarak hapishanelere dair sembolleri sıkça kullanmıştır.

Örgütün terör eylemlerinin medyada görünürlüğünün yükselişe geçtiği 2014-2015 yıllarında Daeş'in kaçırdığı yabancı gazeteciler ve insani yardım görevlilerini vahşi şekilde infaz ederek bu görüntüleri yayınlaması infiale yol açmıştır. James Foley, Steven Sotloff, Kenji Goto, David Haines, Alan Henning ve Peter Abdurrahman Kassig bu infazlar arasında en çok gündem olan vakalar olmuşlardır. Adı geçen kurbanlara ek olarak örgütün bir propaganda filmi şeklinde yayınladığı sayısız infaz görüntüsünde ABD güçlerince Irak'taki hapishaneler ve Guantanamo'da mahkumlara giydirilen turuncu tulumların varlığı göze çarpmaktadır. Khosravini ve Amer cihadi militan geleneği ve insan havuzu için Guantanamo'daki mahkumların turuncu tulumlar içerisindeki fotoğraflarını aşağılama ve yenilgisi sembolize eden ikonik kareler olarak nitelemişlerdir.⁴¹⁶

Turuncu mahkum tulumları giydirilmiş esirlerin infaz edilmesi Daeş geleneğinde örgütün ilk yıllarına dayanmakta olup 2004 yılında CIA'nin iddiasına göre bizzat Zerkavi tarafından infaz edilen Nick Berg de turuncu tulum giydirilerek öldürülmüştü.⁴¹⁷ Örgütün 2012 sonrası yeniden yükseliş trendine girmesi, propaganda alanında önceki yıllarda benzerine rastlanmamış şekilde üretimde bulunması ve 2000li yıllara göre sayıları ve etkileri katlanarak artan sosyal medya platformlarının kitlelere ulaşım hızı turuncu tulumlu infazların ilk uygulamaya geçildiği dönemden takriben 10 yıl sonra uluslararası görünürlükte zirveye çıkmasına yol açmıştır. Thompson ve Hart örgütün infaz

⁴¹⁶ Majid KhosraviNik ve Mohammedwesam Amer, "Social media and terrorism discourse: the Islamic State's (IS) social media discursive content and practices", *Critical Discourse Studies*, Vol.19, 2022, s.13.

⁴¹⁷ Dan Lamothe, Once again, militants use Guantanamo-inspired orange suit in an execution, *The Washington Post*, 2014.

videolarında sahnelediği yüksek dozda şiddet mizanseninin Batı medyasının ilgi seviyesinin artması yol açtığını aynı zamanda maruz kalan kitlede örgüt sempatisini ya da karşıtı olması fark etmeksizin duygusal bir tepki yaratarak örgüt popülaritesine etki ettiğini vurgulamışlardır.⁴¹⁸

Sivil ya da asker fark etmeksizin Daeş tarafından “düşman unsuru” olarak tanımlanan pek savaş esiri bu infaz videolarına konu olurken örgüt bu vesileyle kendisini yukarıda bahsi geçen yenilmişlik ve aşağılanmışlık hislerinin “muntakimi”⁴¹⁹ olarak konumlandırmak istemiştir. Daeş’e karşı ABD öncülüğünde operasyona girişen uluslararası koalisyon çatısı altında bölgede hava operasyonlarına katılan ve uçağının düşmesi sonucu Daeş’e esir düşen Ürdünlü pilot Muaz Kesesbe’nin infazı turuncu tulum sembolizmi ile inşa edilmeye çalışılan kimliğe dair detaylar içermiştir. Kesesbe’nin infazından önce örgütün yayın organı Dabiq dergisinde Kesesbe ile yapılan röportajın⁴²⁰ başlığı “Bir Haçlı Pilotunun Yakalanışı”⁴²¹ olarak duyurulurken infaz videosu ise “Müminlerin Sinelerine Şifa”⁴²² başlığıyla servis edilmiştir. 18 dakika süren ve bir propaganda belgeseli formatında olan videoda Daeş kontrolündeki bölgelere gerçekleştirilen hava saldırılarında hayatını kaybettikleri iddia edilen çocukların yanmış ve enkaz altında kalmış ceset görüntüleri Ingram’a göre videonun ana amacı olan infazı fikri, ahlaki ve siyasi olarak meşrulaştırma amacına zemin hazırlamıştır.⁴²³ Videonun sonunda yakılarak infaz edilen pilotun üzerine videonun başında görüntüleri sömürülen çocuklara atıfta bulunularak moloz yığını bırakılarak ortaya çıkarılan “enkaz mizansen” de örgütün intikam alan kimliğini besleyen bir söylem olmuştur.

Daeş’in terör eylemlerine zemin olan ve söylemlerinde en fazla dikkat çeken vurgular Ortadoğu siyasi tarihi ve mevcut sınırları ile bağlantılı olan “Haçlı” ve “Sykes-Picot” kavramları olmaktadır. Müslümanların tek temsilcisi iddiasını güçlendiren şekilde Müslümanların tarihi düşmanlarından “Haçlıları” kendisinin doğrudan muhatabı olarak konumlandıran Daeş söylem bazında Batı için çeşitli farklı kavramlar kullansa da

⁴¹⁸ Nathan Thompson ve Amber Hart, "From Spandau to Guantanamo", Perspectives on Terrorism , August 2021, Vol. 15, No. 4, s.146.

⁴¹⁹ “İntikam alan”

⁴²⁰ Büyük ihtimalle baskı altında zorla söylenen ifadeler.

⁴²¹ Orijinal başlık: “The Capture of a Crusader Pilot”.

⁴²² Orijinal başlık: "Healing the Believer's Chests".

⁴²³ Haroro J. Ingram, "The strategic logic of Islamic State information operations", Australian Journal of International Affairs, 2015, s.17.

“Haçlılar” kavramı diğer tüm kavramlardan daha yoğun ve etkin şekilde kullanılmıştır. Zerkavi’nin Dabık’ta Haçlı ordularıyla karşı karşıya gelineceğine dair sözünün Dabiq dergisine slogan olması, infaz edilen Ürdünlü pilotun infazını meşrulaştırırken pilotun “Haçlı bombardımanında” görev yaptığının vurgulanması, Charlie Hebdo ve San Bernardino saldırılarının “Haçlıları kendi topraklarında hedef alma” eylemleri olarak nitelendirilmeleri ⁴²⁴ gibi örnekler Daeş’in “Haçlı” kavramını kullanım şekli göstermektedir. Smith, Burke, de Leiuen ve Jackson’a göre Daeş tarafından yayınlanan ve Musul müzesindeki heykellerin parçalandığı propaganda videosunda tarihi eserler ile bağlantıları olmadığı halde “Haçlılara” atıfta bulunulması örgütün eylemlerine meşruiyet sağlamak için geçmişin dini temelli savaşlarına yaslanması ve günümüzdeki düşmanlarını tarihi işgal güçleriyle benzeştirmesi sebepli bir tercihtir. ⁴²⁵ Hem yazılı hem görsel propaganda çıktılarında Haçlı ifadesi örgüt tarafından geçmişten geleceğe kurulan köprü vazifesi görürken bu sembolün etkisi Daeş’in “yüzyıllardır Müslümanlar de düşmanları arasında devam eden savaşta Müslümanların bugünkü temsilcisi” olma iddiasını tarihsel bağlarla inşa etmek olmuştur.

Sykes-Picot ise Daeş için günümüzde kendini konumlandığı pozisyonu şekillendiren önemli bir tarihi vaka konumundadır. Haziran 2014’te örgütün resmi medya oluşumu el-Hayat Medya tarafından yayınlanan “Sykes-Picot’un Sonu”⁴²⁶ başlıklı 15 dakikalık video Ebu Safiye kod adlı Şilili bir yabancı savaşçının seyirciyi İngilizce bir girizgah ile selamladıktan sonra Irak-Suriye sınır bölgesine Daeş bayrağı çekmesiyle başlamaktadır. Şilili Daeş militanı sınır bölgesini göstererek “sözde Sykes-Picot” sınırları ifadesini kullanmış ve bu sınırları “kabul etmedik ve asla etmeyeceğiz” sözleriyle de videonun başından örgütün görüşünü izleyiciye iletmiştir. ⁴²⁷ Ele geçirilen sınır karakolu, içerisinde kullanılmaz hale getirilen düşman güçlere ait araç ve silahlar, esir alınan ve pek çoğunun Şii olduğu vurgulanan Irak askerleri gibi detayların gösterilmesinin ardından bölgedeki

⁴²⁴ Joana Westphal, Violence in the name of god? A framing processes approach to the Islamic State in Iraq and Syria, Social Movement Studies, 2017, s.10.

⁴²⁵ Claire Smith, Heather Burke, Cherrie de Leiuen ve Gary Jackson, “The Islamic State’s symbolic war: Da’esh’s socially mediated terrorism as a threat to cultural heritage”, Journal of Social Archaeology, 2015, s.15.

⁴²⁶ Orijinal başlık: The End of Sykes Picot

⁴²⁷ “Al-Ḥayāt Media Center Presents a New Video Message from the Islamic State of Iraq and Al-Shām: ‘the End of Sykes-Picot,’” Jihadology, 2014, <https://jihadology.net/2014/06/29/al-%E1%B8%A5ayat-media-center-presents-a-new-video-message-from-the-islamic-state-of-iraq-and-al-sham-the-end-of-sykes-picot/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

Irak devlet otoritesini temsil eden sınır karakolunun patlayıcılarla havaya uçurulmasıyla video son bulmaktadır. Yine aynı ay içerisinde örgütün Arapça videoları yayınladığı uzantısı olan el-İltisam Medya tarafından yayınlanan “Sınırın Yıkılması” videosunda ise Irak-Suriye sınır bölgesinde dozerler vasıtasıyla bir yıkım yapıldığı gösterilirken videoda örgütün sözcüsü Ebu Muhammed el-Adnani olay bölgesinde yanında militanları olmak suretiyle bir propaganda konuşması yaparak “vatan putunun” sırtını dayandığı sınırları yıkmaya devam edeceklerini duyurmaktadır.⁴²⁸ Videoda Adnani gibi üst düzey bir örgüt lideri ve yine sahada dönemin en yetkili komutanlarından olan Ebu Ömer el-Şişani’nin sınır bölgesinde bulunmaları hem yaşanan hadiseye örgüt tarafından verilen önemi göstermektedir.

Kamel’e göre Daeş lideri Ebubekir el-Bağdadi’nin örgüt tarafından kameraya alınan sözde hilafet ilanına merkez olan Musul’daki el-Nuri Ulu Camii’nin bir mekan olarak seçimi tesadüf olmayıp sembollerle şekillendirilmiş tarihsel bir anlam taşımaktadır. Camiye adını veren Nureddin Zengi’nin Haçlılara karşı savaşmış ve bugünkü Irak ve Suriye’nin büyük kısmı üzerinde geniş topraklara hükmetmiş tarihi bir Müslüman figürü olması ve Bağdadi’nin hutbede “Sykes-Picot komplosunun tabutuna çivi çakmaktan” bahsetmesi örgütün mesajının daha ciddi bir etki yapması için özenle seçilmiştir.⁴²⁹ Statükonun gayrimeşruluğu ve statükonun yıkılıp yerine ideal İslami bir küresel nizamın kuruluşu amacıyla silah kullanan ve küresel çapta sempatanlarına göç ve silahlanma çağrısında bulunan Daeş için Sykes-Picot sınırları ironik şekilde örgüt propagandasının sınırlarını belirleyen bir sembol olarak okunabilir.

3.1.2. Nusra Cephesi

“Aramızda birtakım farklılıklar olsa dahi Fetih Ordusu’ndaki herkes Müslümandır. Hataları olan bazı gruplar olsa da savaşın (rejime karşı) devasa şiddeti sebebiyle bu hataları görmezden geliyoruz”⁴³⁰

Ebu Muhammed el-Cevlani

⁴²⁸ “Al-Itisam Media presents a new video message from the Islamic State of Iraq and al-Sham: “Breaking of the Border”, Jihadology, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴²⁹ Lorenzo Kamel, Artificial nations? The Sykes-Picot and the Islamic State’s narratives in a historical perspective, Diacronie, vol.8. 2016, s.9.

⁴³⁰ Al Risalah, Al Risalah Media, vol.1, 2015, s.5.

Nusra Cephesi'nin de bayrağında siyah rengi tercih ettiği görülmektedir. Arka plan rengi olarak siyahın tercih edilmesi küresel ve bölgesel cihadi hareketler arasında çok tercih edilen bir gelenek konumundadır. Daeş, Nusra Cephesi, Kafkasya İslam Emirliği, Arap Yarımadası el-Kaidesi, eş-Şebab, Cemaat Nusret el İslam vel Müslimin, Hurras ed-Din, İslami Mağrip el-Kaidesi, Hint Altkıtası el-Kaidesi, Ensar'ül İslam, Ensar'uş Şeria, Cund'ül Aksa ve Ensar Beyt'ül Makdis pek çok silahlı cihadi örgüt bayraklarında siyah renk arka plan kullanmış veya kullanmaktadırlar. Bu renk seçiminin sembolik anlamı İslam tarihinden çeşitli uygulamalar ve rivayetlere dayanmaktadır.

İslam tarihinde devletin, idarenin bayrak tercihi olarak siyah bayrak ilk kez Abbasi hilafeti devrinde kullanılmıştır. Athamina'ya göre Abbasiler Emeviler'e isyan eden diğer gruplar gibi isyan devrinde siyah bayrağı tercih ederken iktidarı ele geçirdikten sonra da siyah rengi bayrak ve üniformalar başta olmak üzere Abbasi rejiminin alameti farikası haline getirmişlerdir. Abbasiler böylece hem beyaz renkli bayrakla özdeşleşen Emevi devriyle arasındaki sınırı net olarak çizmiş hem de kafirlere karşı savaş sahasında siyah bayraklar kullanıldığı rivayet edilen Hz.Muhammed'in uygulamasını devam imasında bulunarak Emevi rejimini dolaylı olarak Hz.Muhammed'in savaştığı gruplarla aynı safa koymuştur.⁴³¹ Abbasilerin iktidar inşasında siyah rengi nebevi bir geleneğe dayandırarak anlamlı bir tercih haline dönüştürmesi günümüz pek çok cihadi silahlı örgüte de yol göstermiştir.

Lakin siyah bayrağın Hz.Muhammed üzerinden yeni rol ve anlamlara büründürülmesinin bir de apokaliptik rivayet yönü bulunmaktadır. Hz.Muhammed'e isnat edilen bir hadiste "siyah bayraklıların" Doğu'dan Horasan'dan gelecekleri ve geldiklerinde onlara biat edilmesi gerektiği zira içlerinde Mehdi'nin olacağı ifadeleri geçmektedir.⁴³² Nebevi uygulamalara dair rivayetler ve Mehdi rivayetleri Abbasiler ve sonrası dönemdeki çeşitli aktörler için siyah rengin ve özel olarak siyah bayrağın hem şanlı geçmiş (Hz. Muhammed'in uygulamaları) hem de arzulanacak gelecek (Mehdinin gelişi ve onun liderliğinde İslam'ın yeryüzünde hakim kılınması) ile bağ kuran bir sembol haline

⁴³¹ Khalil Athamina, "The Black Banners and the Socio-Political Significance of Flags and Slogans in Medieval Islam", Arabica, 36 (3), 1989, s.310-317.

⁴³² William McCants, The ISIS Apocalypse: The History, Strategy, and Doomsday Vision of the Islamic State, St Martins Press, 2015, s.26.

gelmesine zemin hazırlamıştır. Nusra Cephesi de siyah arka planlı bayrağıyla bu geleneğin çizgisi içerisinde konumlanmıştır.

Nusra Cephesi'nin kullanmayı tercih ettiği bayrağa bakıldığında üst kısmında beyaz font ile Kelime-i Şehadet metninin yazılı olduğu görülmektedir. Bayrağın alt kısmında ise Nusra Cephesi ifadesi bulunmaktadır. Örgütün el-Kaide'ye olan biatını kamuya ilanından sonra bayrağa “Biladüşşam el-Kaidesi” ifadesi de eklenmiştir.⁴³³ Bayrağa sonradan eklenen “el-Kaide” ifadesi ile de sadece el-Kaide'ye değil Nusra Cephesi'nin lağvedilip Daeş bünyesine katıldığı açıklamasında bulunan Daeş lideri Bağdadi'ye de bu tek taraflı ilhakın kabul edilmediğine dair bir mesaj gönderilmiştir. Mealen Nusra Cephesi kendi adıyla ve el-Kaide lideri Zevahiri'ye biatıyla Suriye'de var olmak amacındadır. Örgütün el-Kaide'ye biatını hem söylem bazında hem de semboller bazında en başta da bayrağıyla dile getirdiği gözlemlenmiştir. Lakin kendilerini tanımlarken Suriye el-Kaidesi yerine Nusra Cephesi kullanımının tercih edilmesi örgütün el-Kaide'ye biatının el-Kaide adı altında bir erimeye yol açmadığını daha ziyade bir marka ortaklığı manasına geldiğini göstermektedir. Ki 2016 sonrası Cevlani'nin örgütünü isim ve politika değişiklikleriyle el-Kaide'den uzaklaştırarak Nusra Cephesi'nin el-Kaide ile ilişkisinde var olan otonom yapısını tamamen bağımsız bir hale getirmesi de bunu desteklemektedir.

Siyah bayrak kullanımındaki apokaliptik sembolizm örgütün medya kolunun ismi tercihinde de kendini göstermektedir. Nusra Cephesi'nin medya kolu Beyaz Minare de adını İslam literatüründe geçen kıyamet ile alakalı bir başka rivayetten almıştır. Bu rivayete göre de Deccal ve ona karşı savaşıp onu öldürmesi için dünyaya gönderilecek olan Hz. İsa Şam'da karşı karşıya geleceklerdir. Rivayete göre Hz. İsa Şam'daki “Beyaz Minare”ye inecektir. Beyaz Minare olarak adlandırılan yer Şam'da bulunan Emevi Camii'nin doğuda bulunan minaresidir ve aynı zamanda “İsa Minaresi” olarak da bilinir.⁴³⁴ el-Kaide'ye bağlı medya kolu es-Sahab tarafından İngilizce yayınlanan Resurgence dergisinde “Peygamberler Beldesi Sizi Bekliyor” başlıklı yazıda Deccal ile alakalı rivayet anlatılıp Beyaz Minare'ye vurgu yapılırken Cevlani'nin el-Cezire'de yayınlanan bir röportajı da yazıya iliştilmiştir.⁴³⁵ Nusra Cephesi'nin Daeş'e kıyasla daha az üretken olan medya kollarında Mehdi ve Kıyamet senaryolarının örgüt propaganda

⁴³³ Jennifer Caffarella, Jabhat al-Nusra in Syria: An Islamic Emirate for al-Qaeda, ISW, Aralık 2014, p.26.

⁴³⁴ Aaron Zelin, Jabhat al-Nusrah and Jihad in Syria, thewasat.wordpress.com, Ocak 2012, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴³⁵ Resurgence, as-Sahab Media, 2014, Erişim Tarihi: 11 Temmuz 2018, s.39-40.

söyleminde kendine pek yer bulamamış olması Nusra Cephesi'nin kimliğinde apokaliptik öğelerin dozunun daha düşük olduğunu göstermektedir.

Nusra Cephesi'nin kimliği üzerinde etkisi olan bir diğer önemli sembol ise Suriye Baas rejiminin varlığı olmuştur. Byman ve Williams el-Kaide ile Daeş arasındaki anlaşmazlıkların sebebinin cihadi hareketler arasında başı çekme rekabetinin ötesinde olduğunu ve iki örgütün düşman tanımları, stratejileri ve sosyal meselelere yaklaşımlar bağlamında birbirlerine temelden zıt olduklarını öne sürmüşlerdir.⁴³⁶ El-Kaide “uzak düşmanı” yani Ortadoğu'daki zorba yönetimlerin destekleyicisi ve sebebi olarak gördükleri ABD'yi birincil düşman olarak ele alırken Daeş ise “yakın düşmanı” yani bölge rejimlerini birincil düşman olarak görmektedir.⁴³⁷ Burada Daeş'in “yakın düşman” tanımının sadece Ortadoğu coğrafyasındaki düşman rejimleri kapsamadığı, bu rejimlere karşı mücadele eden lakin Daeş'e biat ederek örgüt çatısı altında erimeyi kabul etmeyen aktörlerin de -Özgür Suriye Ordusu, Nusra Cephesi, Ahrar'uş Şam, Ceyş'ül İslam-düşman olarak öncelendiği görülmektedir. Nusra Cephesi ise kuruluşun ilk dönemlerinden itibaren söylem bazında el-Kaide'nin Suriye dışarısında gerçekleştirdiği eylemlere ve Bin Ladin gibi Zevahiri gibi küresel el-Kaide liderlerine herhangi bir mesafe koymamakla birlikte nihai amacının Suriye'deki Esed rejimini devirmek olduğunu ifade etmiştir.⁴³⁸ Hedefini rejimi devirmek ve bu yolda rejim ve müttelikleriyle savaşmak olarak belirleyen Nusra Cephesi bu açıdan hem uzak düşmanları hedef alan bir strateji izlemediği için el-Kaide merkez stratejilerinden ayrılmış hem de savaşını Suriye ve rejim ile kısıtlandırarak düşmanı son tahlilde bire indirerek Daeş ile ayrılmıştır.

Adraoui'ye göre Batı'yı ve rejim karşıtı diğer silahlı grupları hedef almayan, tüm askeri kapasitesini Baas rejimine ait hedeflere yönelten, yerel gruplarla askeri ve idari alanda iş birliği kurarak Suriye muhalefetinin parçası olmak ve yerel desteği arttırmak Nusra Cephesi'nin en baştan bu yana izlediği “millileşme” stratejisinin parçasıdır.⁴³⁹ Bu stratejiye zemin hazırlayan ve örgütün rotasını belirleyen sembol ise Baas rejimidir. Nusra Cephesi tarafından yayınlanan ve tez için taranan 127 videonun temalarına

⁴³⁶ Daniel L. Byman ve Jennifer R. Williams, "ISIS vs. Al Qaeda: Jihadism's global civil war", Brookings, 2015.

⁴³⁷ A.g.e.

⁴³⁸ Mohamed-Ali Adraoui, "The case of Jabhat Al-Nusra in the Syrian conflict 2011–2016: Towards a strategy of nationalization?", Mediterranean Politics, 2017, s.3-4.

⁴³⁹ A.g.e.

bakıldığında tam 94 tanesinin doğrudan rejim güçlerinin hedef alındığı içeriklere sahip olunduğu görülmektedir.⁴⁴⁰ Esed rejimine karşı Şam, Halep ve İdlib’de muhalif cephe ile birlikte kanlı çatışmalara giren ve propagandasını Esed rejiminin devrilmesine odaklayan örgütün İdlib’in rejimden alınması amacıyla çok sayıda muhalif grubun içlerinde Nusra Cephesi de olmak üzere kurduğu Fetih Ordusu yapılanmasını ön plana çıkarma ve tanımlama şekli rejimin varlığının örgütün kimliği üzerindeki şekillendirici etkisine bir başka örnek konumundadır.

3.2. Durumu Tanımlama

3.2.1. Daeş

Arena ve Arrigo beş farklı örgütü ele aldıkları çalışmalarında durumu tanımlama başlığı altında örgütlerin kendilerini tam karşısına konumlandıkları sorunları ele alarak terörist kimliğin odağına dair fikir yürütmektedir. Daeş’e bakıldığında örgütün karşı koyduğu sorunlu durum tanımının Suriye ile sınırlı olmadığı görülmektedir. Dabiq dergisinin ilk sayısında Bağdadi’nin mevcut konjonktüre dair aşağıdaki açıklamaları örgütün “durum tanımlamasına” dair fikirler vermektedir.

“Ey İslam Ümmeti, bugün Dünya iki kampa, iki mevziye bölünmüş durumdadır ve üçüncü bir kamp yoktur. İslam ve imanın kampına karşı küfür ve riyanın kampı vardır. Müslümanların ve yeryüzünün her yerindeki mücahidlerin kampına karşı Yahudilerin, Haçlılar ve müttefiklerinin ve ABD, Rusya ve Yahudilerin öncülüğündeki diğer küfür millet ve dinlerinin kampı vardır. “

“İslam Devleti her Müslüman’ın devletidir. Suriye sadece Suriyelilerin değildir. Irak da sadece Iraklıların değil. İslam topraklarına hicret farzdır. O yüzden imkanı olan dünyanın her yerindeki Müslümanlar hicret etmelidir”⁴⁴¹

Hedef kitlesini dünyanın tüm Müslümanları olarak belirleyen Daeş sorun bölgesini de Suriye-Irak veyahut İslam coğrafyasıyla kısıtlı bırakmayarak küresel bir perspektiften belirlemiştir. Örgüte göre Müslümanların siyasi güç eksikliği onları küfür milletleri olarak nitelendirilen dünyanın geri kalanına karşı korumasız bırakmaktadır. Burada siyasi güç “İslam Devleti” ve “Hilafet” kavramları üzerinden tarihsel bir perspektif ile somutlaştırılmaktadır. Bu sebeptendir ki Irak’ta Irak el-Kaidesi yapılanmasının el-

⁴⁴⁰ Bknz: EK 3: Tez İçin Taranan Nusra Cephesi Örgütüne Ait Resmi Propaganda İçerikleri.

⁴⁴¹ Return of the Khilafah, Dabiq, 2014, s.10.

Kaide'ye danışılmaksızın Irak İslam Devleti haline getirilmesi ve sürecin sonunda Hilafet iddiasında bulunan bir "İslam Devleti" örgütünün ortaya çıkması Daeş'in "durumu tanımlamasına" uygun bir süreçtir.

ABD ve Rusya gibi büyük güçlerin desteklediği yerel rejimler ve onların milli sınırları da Daeş'in sorunun kendisi olarak gördüğü statükonun önemli parçalarıdır. Örgüt sempatanlarına sorunun daha kökten olduğu, içinde yaşadıkları ülkelerin rejimlerinin de sınırlarının da ve haliyle o ülkelerle şahısların arasındaki vatandaşlık bağının da sorgulanması gerektiğini empoze ederek değiştirilmesi gereken statükonun sınırlarını kaçılamayacak kadar geniş tutmuştur. Örgüte göre Müslümanların siyaseten temsilinin olmadığı ve bu sebeple işgal ve baskılarla yüzleştikleri dünya düzeni ancak "devlet kurulması", "devlete hicret" ve "hilafet makamının ihyası" ile üstesinden gelinebilecek bir durumdur.

3.2.2. Nusra Cephesi

"Batı her daim dengeleri bozmaya çalışır. Onlar Şam beldesinin çoğunluk tarafından değil kontrol edebilecekleri bir azınlık tarafından yönetilmesini istiyorlar. Bu yüzden Beşar Esed'in iktidarda kalmasını istiyorlar".⁴⁴²

Ebu Muhammed el-Cevlani

Nusra Cephesi için ise karşı konulan büyük sorun Şam beldesinde (Suriye) hakim olan "zalim" Esed rejiminin Suriye halkına karşı işlediği suçlar ve rejimin ayakta kalmasına yol açan küresel ve bölgesel destekler olarak gözükmektedir. Nusra Cephesi'nin tasavvurunda Suriye Sünni nüfusu bir nevi Suriye halkı anlamına gelmektedir. Esed rejimi için ise Esed ailesi ve rejimin çekirdek kadrolarının mensubu olduğu Nusayri kimliği bir sıfat olarak "Nusayri rejimi" şeklinde kullanılmaktadır. Rejimin tek destekçisinin Nusayriler olmadığı, aksine Sünnilerin içerisinde de rejim destekçileri olduğu lakin rejimin gücünün köklerinin Nusayri kitleye dayandığı ve Nusayrilerin Sünnilere karşı 1980'li yıllarda gerçekleştirilen Hama katliamından bu yana büyük

⁴⁴² Al-Jazeera: Full Translation of the first part of the interview with Abū Muhammad al-Jūlanī, pietervanostaeyen.com, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

cürümler işlediği Nusra Cephesi lideri Cevlani tarafından altı çizilen durum tanımlamalarıdır.⁴⁴³

Dini azınlıkların rejim destekçisi ve dolayısıyla potansiyel Batı aparatı olarak görüldüğü bu durum tanımında sorunun merkezinde Sünni kitlenin hafızasındaki çeşitli travmalarda imzası olan Esed rejimi bulunmaktadır. Öyle ki Cevlani azınlık unsurlarla ilgili ifadelerinde onlarla araya mesafe konulması ve savaşılmamasının asli sebebi olarak bu kitle mensubu silahlı unsurların Esed rejimi ile omuz omuza savaşmasını örnek göstermiştir. 2015'te el-Cezire'ye verdiği röportajında Hıristiyanlar ile aralarında doğrudan bir savaş olmadığını sadece Esed'i doğrudan destekleyen Hıristiyanlar ile çatışmalar yaşandığının altını çizerken Sünnilere karşı Esed'e verilen desteği kesip rejime sırtını dönen Nusayri ve Hıristiyanlarla barışılacağını ve onlara Sünnilerden farklı davranılmayacağını söyleyerek sorunun kalbinde rejim olduğunu azınlıklar üzerinden anlatmıştır.⁴⁴⁴ Bu açıdan bakıldığında el-Kaide uzantısı olmasına karşın Nusra Cephesi'nin durum tanımlamasındaki sorunun ana aktörü (Esed rejimi) ve mekanı (Suriye) örgütün lokal perspektifine işaret etmektedir. Örgütün 2012'de kuruluşunu ilan ettiği videonun başlığının "Suriye Cihad Sahasındaki Mücahidlerden Şam Ehline" şeklinde⁴⁴⁵ seçilmesi de Nusra Cephesi'nin kurucu kadrosunun odaklarının Suriye sahası ve Suriye toplumu olmak üzere yerel bazda sınırlı olduğuna bir başka işarettir.

3.3. Roller

Daeş ve Nusra Cephesi'nin propaganda çıktıları ve yöneticilerinin ifadelerine başvurulduğunda üstlendikleri tespit edilen roller hem örgüt üyelerinin kimliklerinin önemli bir parçası haline gelmekte hem de örgütler ile hedef kitlesi arasındaki iletişimi şekillendirmektedir. İki örgüte bakıldığında göze çarpan altı farklı rol tespit edilmiş ve bu roller demografik, askeri ve sosyal olarak üçe ayrılmıştır:

⁴⁴³ Al-Jazeera: Full Translation of the first part of the interview with Abū Muhammad al-Jūlanī, pietervanostaeyen.com, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁴⁴ Al-Jazeera: interview with Jabhat an-Nusra Amīr Abū Muhammad al-Jūlanī, pietervanostaeyen.com, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁴⁵ "Al-Manarah al-Bayda Foundation for Media Production presents: Declaration of the Jabhat al-Nusrah: Fort the People of Syria from the Mujahidin of Syria in the Fields of Jihad", Jihadology, 2012.

Tablo 8: Daeş ve Nusra Cephesi'nin Üstlendikleri Roller

Örgütler/ Roller	Demografik Roller	Askeri Roller	Sosyal Roller
Daeş	Muhacir	İslam Devleti/Hilafet Askeri	İdareci
Nusra Cephesi	Sünni	Mücahid	Yardımcı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.3.1. Daeş

*“Ey İslam Devleti'nin askerleri Allah'ın yardımıyla başardığınız ne büyük iştir! Mükafatınız ondadır. O Nusayriilerin ve Rafizilerin ölümünü sizin elinizden getirerek müminlerin sinelerine şifa verdi!”*⁴⁴⁶

Ebu Muhammed el-Adnani

Daeş tarafından üstlenilen rollere bakıldığında örgütün devlet ve hilafet olma iddiasıyla örtüşen roller göze çarpmaktadır. Örgütün tarihinde yaşanan isim değişimleri ve örgüt unsurlarının kendilerine uygun gördüğü “hilafet” veya “devle” gibi sıfatlar bu iddiaları desteklemektedir. 2006-2013 arasında Irak İslam Devleti adıyla faal olan örgüt önce adını Irak Şam İslam Devleti olarak güncellemiş en son olarak da coğrafya belirten isimlerden de vazgeçerek “İslam Devleti” kullanımında karar kılmıştır. Aynı dönemde hilafet ilanında da bulunan Daeş kendisini coğrafi sıfatlardan münezzehten tutarak seçtiği ismiyle “yegane” İslam devleti olma iddiasını tekrarlamıştır. Örgütsel dökümanlarda görüldüğü üzere de örgüt elemanları da Daeş'ten “devle” (devlet) olarak bahsetmektedirler.⁴⁴⁷ Örgüt mensuplarının kendilerini diğer örgütlerden ayırtıran bu sıfat kullanımını örgütün yönetim kademesinin kullandıkları söylemden bağımsız okumak mümkün değildir. Örgüt sözcüsü Adnani'nin konuşmalarında örgüt militanlarına “İslam Devleti askerleri” veya “Hilafet askerleri” şeklinde hitap ettiği övgü içeren⁴⁴⁸, yeni hedefler gösteren⁴⁴⁹ ve nasihat eden⁴⁵⁰ kayıtlar mevcuttur. Dergi içeriklerindeyse yine bu rollerin ciddi şekilde

⁴⁴⁶ Abū Muhammad al-‘Adnānī ash-Shāmī – Indeed Your Lord Is Ever Watchful, pietervanostaeyen.com, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁴⁷ Islamic State and Kurds: Full Documents and Translation, Aymenn Jawad al-Tamimi, Aymennjawad.org, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁴⁸ Abū Muhammad al-‘Adnānī ash-Shāmī – Indeed Your Lord Is Ever Watchful, pietervanostaeyen.com, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁴⁹ O Our People Respond to the Caller of Allah ~ Audio Statement by Shaykh Abu Muhammad al-‘Adnani as-Shami, pietervanostaeyen.com, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁵⁰ Audio Message by IS spokesman Abu Muhammad al-‘Adnani ~ Say to those who disbelieve “You will be overcome”, pietervanostaeyen.com, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

ön plana çıkarıldığı gözlemlenmiştir. Dabiq'in tüm sayıları üzerine bir içerik analizi çalışması yapan Pokalova'ya göre Dabiq'in 15 sayısında birden fazla kelimeyi içeren tamlamalar ve cümleler içerisinde en sık kullanılan ikinci kavram 109 kez ile "Hilafet Askerleri" olmuştur.⁴⁵¹ "İslam Devleti Askerleri" ise sıralamada 49 kez kullanılma ile beşinci sırada yer almıştır. İlk beş içerisindeki diğer üç kavramın "aleyhi ve sellem", "Allah ve peygamberi" ve "Buhari ve Müslim" kavramları olduğunu göz önüne alırsak dini temalı içerikler hariç güncel dair içeriklerde en çok kullanılan tamlamaların örgüt militanlarına "meşruiyet" ve "otorite" kazandırmayı amaçlayan bu askeri roller olduğu görülmektedir.

Örgütün Nusra Cephesi ile rekabetinde öne çıkan alanlardan olan yabancı savaşçılar konusu örgüt üyelerinin üstlendiği roller üzerinde de etki sahibi olmuştur. Uluslarüstü ve sınırları aşan yeni bir devlet ve rejim inşa etmeyi amaçladığını ve mevcut devlet yönetimleri ve sınırlarını gayrimeşru gördüğünü propagandasında dillendiren örgüt bu amacına ulaşabilmek ve aynı zamanda silahlı unsurlarını zenginleştirmek amacıyla "hicret" kavramını çokça kullanmış ve "muhacirlik" rolünü örgütün asli rollerinden biri olarak sahiplenmiştir.

Örgüt Dabiq'in ilk sayısında toplamda 16 yerde "hicret" ifadesi geçerken Bağdadi'nin ağzından tüm Müslümanlara ama bilhassa doktorlar, mühendisler, uzmanlar ve ilim adamlarına "hilafet topraklarına hicret etmeleri" çağrısında bulunmuştur.⁴⁵² Derginin aynı ay içerisinde yayınlanan ikinci sayısında ise hicretin bir zorunluluk olduğu lakin imkanların el vermediği şartlarda örgüte uzaktan biat edilmesi gerektiğine uyarılar ve bunun teknik olarak nasıl gerçekleştirilmesi gerektiği anlatılırken örgüt propagandasında önemli yeri olan yabancı savaşçılar "muhacir" olarak okuyucuya yansıtılmış ve çatışmalarda hayatını kaybeden Kanadalı Daeş üyesi Andre Poulin'in (Ebu Müslim el-Kanadi) görüntülerine bir tam sayfa ayrılmıştır.⁴⁵³ Derginin bir sonraki sayısı ise "hicret çağrısını" kapağa ve manşete taşıyarak çıkmıştır.⁴⁵⁴ Bu sayıda "hicret" ifadesi 45 kez "muhacir" ifadesi ise 12 kez kullanılmıştır. Örgüt dijital medyasında "hicret" ve

⁴⁵¹ Elena Pokalova, "Online Terrorist Propaganda: Strategic Messaging Employed by Al Qaeda and ISIS," in *Online Terrorist Propaganda, Recruitment, and Radicalization*, ed. John R. Vacca (S.I.: CRC PRESS, 2021), s.279.

⁴⁵² "The Return of Khilafah", Dabiq, issue 1., 2014, s.11.

⁴⁵³ "The Flood", Dabiq, issue 2., 2014, s.19.

⁴⁵⁴ "A Call to Hijrah", Dabiq, issue 3., 2014.

“muhacir” hikayeleri hem tarihi kıssalara atıfla hem de günümüzden yabancı örgüt üyelerinin hikayelerinden faydalanarak bir rol inşa etmiştir. Dabiq’in sekizinci sayısında röportaj yapılan⁴⁵⁵ Ebu Mukatil el-Tunusi⁴⁵⁶ ve on beşinci sayısında röportajı yayınlanan Trinidad Tobagolu militan Ebu Sa’d el-Trinidadî’ye⁴⁵⁷ dair içerikler farklı geçmiş ve profillere sahip “muhacir” militanların örgüt sempatanlarına rol model olarak sunulmasına verilebilecek örnekler arasında başı çekmektedirler.

Daeş’in sahiplendiği ve Nusra Cephesi ile arasında fark yaratan diğer rol ise “idareci” rolüdür. Belirlenen ilk iki rol örgütün adeta “asker” ve “memur”⁴⁵⁸ sınıfını tanımlarken üçüncü rol ise örgüt yönetim kadrosu ile hakimiyet kurduğu topraklardaki kitleler ve hicret çağrısı yaptığı sınır ötesindeki kitleler arasındaki hiyerarşiyi belirlemiştir. Ulusal sınırları tanımayan, Hilafet makamını yeniden hayata geçirdiğini iddia eden örgütün “Halife” ve “Müminlerin Emiri” olarak konumlandırılan lideri ile ilişki kurulma için “biat” mekanizması kullanılmak istenmiştir. Adnani klasikleşen propaganda konuşmalarında “Hilafet Iraklı, Yemenli, Mısırlı veya Şafi, Maliki, Hanbeli fark etmeksizin herkesi kapsıyor” temalı mesajları⁴⁵⁹ örgütün sözde Halifesi Bağdadi’ye biat çağrısına zemin olarak çokça dile getirmiştir. Adnani el-Kaide lideri Eymen ez-Zevahiri’yi hedef alan ses kaydında ise örgüt ile el-Kaide arasındaki ilişkinin Daeş perspektifinden nasıl görüldüğünü “idareci” rolü üzerinden bir hiyerarşi kurarak anlatmıştır. Adnani Zevahiri’ye yönelik eleştirilerinde el-Kaide’nin Daeş’ten “biat” beklemesini kabul etmeyerek “İslam Devletinin” el-Kaide’nin astı veyahut bir kolu olmadığını ve daha önce de böyle bir ilişkinin var olmadığını öne sürmüştür. el-Kaide’nin Taliban lideri Molla Ömer’e biatını örnek göstererek bu ilişkinin aksine “devletlerin” örgütlere biat etmesinin söz konusu olmadığını vurgulayan Adnani böylece “idareci” rolü ile sadece kitleler ile değil başta el-Kaide olmak üzere örgütler ile de arasında bir ast-üst dengesi gördüklerini dile getirmiştir.⁴⁶⁰

⁴⁵⁵ “Shari’ah Alone Will Rule Africa”, Dabiq, issue 8., 2015, s.59-62.

⁴⁵⁶ Söz konusu terörist Temmuz 2013’te suikast sonucu öldürülen solcu muhalif Halk Hareketi Partisi lideri Mohamed Brahmi’nin katil zanlısıdır.

⁴⁵⁷ “Break the Cross”, Dabiq, issue 15., 2016, s.64-69.

⁴⁵⁸ Hakim olunan bölgelerde örgüt adına çeşitli örgüt kurumlarında görevlendirilen silahsız terörist unsurlar. Bknz: Örgüt üyesi doktor, mühendis, kadı ve belediye memurları.

⁴⁵⁹ O Our People Respond to the Caller of Allah ~ Audio Statement by Shaykh Abu Muhammad al-‘Adnani as-Shami, pietervanostaeyen.com, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁶⁰ New audio message by ISIS Shaykh Abu Muhammad al-‘Adnani as-Shami – Apologies Amir al-Qa’ida, pietercanostaeyen.com, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

3.3.2. Nusra Cephesi

"Ey Nusra Cephesi'nin erkekleri... Haçlı ittifakı sizinle savaşıp Şam ehli ve sizlerin Nusayrilere karşı savaşınızda uğruna bedeller ödediğiniz dininizden döndürmek istemektedir. Gençlerimiz arasındaki en iyileri kaybettik ve Sünnileri ve ehlimizi korumaktan başka suçumuz yoktu".⁴⁶¹

Ebu Muhammed el-Cevlani

Daeş'in aksine yeni bir devlet ve yeni bir millet inşa etme iddiasında bulunmayan Nusra Cephesi Suriye muhalefeti içerisinde konumlanmıştır. Örgüt unsurlarının üstlendikleri roller de bu sebeple Daeş'e kıyasla daha az iddialı ama daha öz ve kapsayıcı roller olmuştur. Nusra Cephesi vakasında ön plana çıkan roller "Sünni", "Mücahid" ve "Yardımcı" rolleri olmuştur. "Muhacir" kavramı ve yabancı savaşçıların övgü dolu hikayeleri Nusra Cephesi propagandasında da gözlemlenmiştir. Bununla birlikte Daeş'ten ayrılan nokta "muhacir" rolünün Nusra Cephesi unsurları için ayrıştırıcı ve ön plana çıkarılan bir rol olmamasıdır. Örgütün dijital dergisi al-Risalah'da yayınlanan ve Ümmü Asiye Muhacire kod adlı örgüt üyesinin "hicret" öyküsünü ele alan içeriğin giriş kısmında şahsın hicret kararının ciddiye alınması gereken bir mesele olduğuna dair şerhi bulunurken içerikte de Dabiq'taki hikayelerin aksine "Hilafet" ve "Hicret çağrısı" gibi örgütü merkeze alan bir hikaye örgüsü yerine örgüt üyesinin şahsi hikayesi yer almaktadır.⁴⁶² Hicret ve muhacirlerden oluşan bir göç dalgası Nusra Cephesi'nin çağrılarında yer bulmazken örgütün yerleşme eğilimi göz önüne alındığında Suriyelilerin merkezinde olduğu bir söylem elbette Nusra Cephesi mensuplarının rollerini de şekillendirmiştir. Örgüt lideri Cevlani'nin konuşmalarında Esed rejimi için çok defa Nusayri rejimi ifadesini kullandığı gözlemlenmiştir. Cevlani ve örgütün muhtelif yöneticilerinin kullandığı "Nusayri rejim vs Sünniler" söylemi bu rolün örgüt kitlelerine benimsetilmesine pay sahibi olmuştur.

Cevlani Suriye halkının yanında onlar için savaştıklarını ifade ederken Suriye'deki savaşın temelde Sünniler ile Beşar Esed'in rejimi arasında bir savaş olduğunu

⁴⁶¹ Jabhat an-Nusra – Abu Muhammad al-Julani ~ For the People of Integrity, Sacrifice is Easy, pietervanostaeyen.com, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁶² "Al Risalah", al-Risalah Media, issue 1., 2015, s.6-8.

vurgulamıştır.⁴⁶³ Esed'in kurbanlarının Sünniler olduğu, Sünnilerin kendilerini müdafaa etmesine Nusra Cephesi'nin de katkı bulunduğunu dile getiren Cevlani Esed rejiminin yanında Sünnilere karşı savaşan Hizbullah'a karşı Lübnan Sünnilerini de harekete geçmeye çağırmıştır.⁴⁶⁴ Zevahiri'nin yardımcısı Ahmed Hassan Ebu el-Hayr tarafından yapılan ve Nusra Cephesi resmi yayın organlarıncaya yayınlanan bir ses kaydında ise el-Hayr Şam cihadını gözlemlediklerini ifade ederken düşmanın hedefinin mücahidler ile onların destekçisi Sünni kitlenin arasındaki bağı koparmak olduğunu söylemiş ve Nusra Cephesi'nin gücünü aldığı "Sünni" rolünü el-Kaide merkezinden bir kez daha teyit etmiştir.⁴⁶⁵

"Mücahid" rolü ise örgüt mensuplarının ensar⁴⁶⁶ ya da muhacir olsun fark etmeksizin üstlendikleri geniş kapsamlı bir roldür. Nusra Cephesi Daeş örneğindeki gibi bir "devlet" ya da "hilafet" vurgusunun olmadığı ve asker ifadesi yerine tamamen mücahid ifadesinin kullanıldığı bir dil benimsemiştir. Örgütün iki sayı olarak yayınlanan al-Risalah dergisinin kapak ve jenerik sayfalarında "mücahid" rolüne uygun silahlı örgüt mensuplarına ait görseller kullanılmıştır. Buna ek olarak al-Risalah başlıklı⁴⁶⁷ ilk sayıda 43 sayfada 70 kez, "Victory Loves Preperation" başlıklı⁴⁶⁸ ikinci sayıda ise 49 sayfada tam 101 kez "mücahid" veya "mücahidler" ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca Nusra Cephesi görsel propaganda içeriklerinin analizinde taranan 120'den fazla videonun da 16 tanesinin başlıklarıyla "mücahidler" vurgusunda bulunduğu gözlemlenmiştir.⁴⁶⁹

Yardımcı rolü ise Nusra Cephesi'nin Daeş ile ayrışmasındaki en belirleyici fark olarak gözlemlenmiştir. Örgüt Bir yandan Esed rejimine karşı savaşırken öte yandan da sivil kitlenin temel gıda ihtiyaçlarını gidermeye yönelik hamleler ile imajını Suriyeli yerel kitle nezdinde parlatmaya yönelik bir yol izlemiştir.⁴⁷⁰ Savaşın ilk yıllarında cephe hattında sivillerin ekmeğe ulaşımını sağlayarak ön plana çıkarılan "yardımcı" rolü süreç içerisinde

⁴⁶³ English Translation of the Interview with Jabhat an-Nusra leader Abu Muhammad al-Julani, pietervanostaeyen.com, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁶⁴ Jabhat an-Nusra – Abu Muhammad al-Julani ~ For the People of Integrity, Sacrifice is Easy, pietervanostaeyen.com, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁶⁵ Jabhat an-Nusra ~ Audio Message by Shaykh Ahmad Hassan Abu al-Khayr, pietervanostaeyen.com, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁶⁶ Suriyeli, yerli.

⁴⁶⁷ "Al Risalah", al-Risalah Media, issue 1., 2015.

⁴⁶⁸ "Victory Loves Preperation", al-Risalah Media, issue 2., 2015.

⁴⁶⁹ Bknz: EK 3: Tez İçin Taranan Nusra Cephesi Örgütüne Ait Resmi Propaganda İçerikleri.

⁴⁷⁰ Syria's Al Qaeda-linked militants win hearts by providing food, The National, Şubat 2013, Erişim Tarihi 12/12/2022.

sosyal hayatın pek çok noktasına temas edecek şekilde genişlemiştir. Ebu Zuhur'da çatışmadan kaçan sivillerin bölgenin rejimden alınması sonrası evlerinin ve arazilerinin geri verilmesi⁴⁷¹, Lazkiye'de eğitim hizmetinin devamı için öğretmenlik kurslarının işletilmesi⁴⁷², Darkuş'ta sivil halkın ulaşabilmesi adına belediye hizmetlerinin sağlanması⁴⁷³ ve Hama kırsalında çatışmalarda yerlerinden edilmiş sivillere insani yardımın ulaştırılması⁴⁷⁴ gibi faaliyetler örgütün yerli sivil kitleyle entegrasyonuna katkı sağlarken örgüt üyelerinin “yardımcı” rolünü sağlamlaştıran uygulamalar olmuştur. Cephe hattının ötesindeki faaliyetlerini sadece sosyal yardımlar ile sınırlandırmayan Nusra Cephesi hakim olduğu bölgelerde kurduğu mahkemeler ile ceza davalarından eğitime kadar uzanan geniş bir ölçekte otorite boşluğunu doldurmaya yönelik hamlelerde bulunmuştur.⁴⁷⁵ Böylece etkin oldukları bölgelerde Daeş kadar hızlı ve keskin bir strateji izlemeden otorite inşa süreci yürütmüş aynı vakitte “yardım alan” Suriyeliler ve “yardımcı” Nusra Cephesi denklemini sosyal hayatın her köşesine taşımaya çalışmışlardır.

Yardımcı rolü örgütün isim tercihini de şekillendirmiştir. Örgütün “Cebhetu'l-Nusra li ehli-ş-Şam min Mucahidi-ş-Şam fi Saha'til-Cihad” şeklinde olan tam adı Türkçe'de “Cihad sahalarındaki Şam Mücahidlerinden Şam Ehline Yardım Cephesi” manasına gelmektedir.⁴⁷⁶ Kısaca “Nusra Cephesi” yani “Yardım Cephesi” olarak bilinen örgüt seçtiği ismiyle bir otorite, muktedir iddiasının yerine yardıma muhtaçlara yardım eden bir hareket iddiasını yansıtmaktaydı. “Yardımcı” rolüne uygun olarak örgüt isminde “Nusra” sıfatının tercih edilmesinin Kuran'ı Kerim'in Enfal Suresi'nin 72. ayetindeki “...*İman edip hicret etmeyenlere gelince, hicret edinceye kadar, onların velayetleri size ait değildir. Eğer din konusunda sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında sözleşme*

⁴⁷¹ New Video Message from Jabhat al-Nusrah: “Return of life to the town of Abu Zuhur and Restitution of rights to the residents”, Jihadology,2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁷² New video message from Jabhat al-Nuṣrah: "First Graduation Class For a Teachers Training Course in Rural al-Lādhaqīyyah (Latakia)", Jihadology, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁷³ New video message from Jabhat al-Nuṣrah: “Summary of the Services That Are Provided By the Municipality of Darkush of the General Services Administration”, Jihadology, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁷⁴ New video message from Jabhat al-Nuṣrah: "Distribution of Relief Aid to the Displaced Individuals and Emigrants in Rural Ḥamāh", Jihadology,2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁷⁵ Archive of Jabhat al-Nusra Dar al-Qaḍa Documents, Aymenn Jawad al-Tamimi, Aymennjawad.org, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁷⁶ El-Kaide'den HTŞ'ye Nusra Cephesi, Can Acun, Bünyamin Keskin, Bilal Salaymeh, SETA, 2017, s.23.

bulunan bir kavme karşı olmadıkça, yardım etmek üzerinize borçtur...” ifadesine bir atıf olabileceği de örgüt üzerine kimi analizlerde iddia edilmiştir.⁴⁷⁷

⁴⁷⁷ What’s in the names of terrorist groups (1): Jabhah al-Nusrah li-Ahl al-Shâm min Mujâhidî al-Shâm fî Sahât al Jihâd, Mr. Orange's War Tracker, Mayıs 2013, Erişim Tarihi: Kasım 2020.

BÖLÜM 4: ÖZERKLİK-TEMSİLİYET-ETKİ ÇERÇEVESİ BAĞLAMINDA DAEŞ VS NUSRA CEPHESİ

4.1. Özerklik

Aydınlı bu tezin birinci bölümü altında bahsedilen ve Daeş ile Nusra Cephesi'nin analizinde kullanılacak olan Özerklik-Temsiliyet-Etki çerçevesinin ilk kriteri olan Özerklik'in DDA'lar ve DDSA'ların mahiyetine yani devletlerden farklarına ve aralarındaki mesafeye odaklandığını ifade etmiştir.⁴⁷⁸ “Devlet dışı” sıfatının temel yapı taşı olan özerklik birinci bölümde odaklanılan çeşitli DDSA tiplerinin belirlenmesinde etkili olmuştur. “paralı askerler”, “savaş ağaları” ve “özel güvenlik şirketlerinin” bu kapsamda daha az özerk yapılar olarak konumlanması kimi tasniflerde bu yapıların kendine yer bulmamasına yol açmıştır. Aydınlı DDSA'ların devletlerle ilişkide kimisinin zayıf kimisinin de güçlü bağlara sahip olduğunu ifade ederken burada bağların DDSA'nın “hayatta kalma kapasitesi” açısından etkisi ile özerkliği arasında doğrudan bir ilişki olduğunu öne sürer. Bu sebeple iş vereni devletler olan özel güvenlik şirketlerinin düşük bir özerkliğe sahip olduğunu söyleyen Aydınlı yine de bir DDSA'nın mevcut desteğini kaybettiği senaryoda ikame yeni bir destekçi bulabilme kapasitesinin yüksekliğinin de yüksek seviye özerklik anlamına geleceğini vurgulamıştır.⁴⁷⁹ Rus özel güvenlik şirketi Wagner'i şirketin Rusya devletine finans ve insan kaynağı konularında göbekten bağlılığından ötürü Aydınlı'nın düşük seviyede özerk DDSA'sına örnek olarak gösterebiliriz. Suriye'deki en eski rejim yanlısı milis yapılar arasında olan ve rejim Hava İstihbarat Birimi'nin desteğiyle ön plana çıktıktan sonra önce İran ile ardından savaşın son beş senesinde Rusya ile iş birliği ilişkisi kuran Liva Kudüs de mevcut desteğin ikamesini bulabilme kapasitesi⁴⁸⁰ ile yüksek özerkliğe sahip DDSA örneğine uygun gözükmektedir.

Aydınlı devlete mesafe kavramını sadece devlet desteği ile hayatta kalabilmeye dayandırmamış ayrıca devlet baskılarına karşı hayatta kalabilme kapasitesini de devlete mesafe üzerinden özerklik inşasının bir başka yönü olarak ifade etmiştir.⁴⁸¹ Aydınlı devlet

⁴⁷⁸ Ersel Aydınlı, *Violent Non-State Actors: From Anarchists to Jihadists*, Routledge, 2016, s.8.

⁴⁷⁹ A.g.e., s.9.

⁴⁸⁰ Suhail al-Ghazi, *Serving Power: The Role of Loyalist Militias in Securing the Assad Regime*, ISPI, 2022.

⁴⁸¹ Aydınlı, *Violent Non-State Actors: From Anarchists to Jihadists*, s.9.

desteği olmaksızın hayatta kalabilen DDSA'ların özerkliğini "pasif özerklik" olarak tanımlarken DDSA'nın varlığına karşı uygulanan devlet politikalarına karşı hayatta kalabilme kapasitesine de sahip olan DDSA'ları ise "aktif özerk" olarak tanımlamıştır.⁴⁸² Aydınli hem devlet desteği olmayan senaryoda hem de devletlerin DDSA'yı yok etmeye yönelik müdahalesinde hayatta kalabilen DDSA'nın yüksek derecede özerkliğe ve küresel aktörlük potansiyeline sahip olduğunu ifade etmiştir.⁴⁸³ El-Kaide ve Daeş küresel bazda pek çok uzantıya sahip olan, çok uluslu müdahaleler sonucunda güç kaybetseler de halen yok olmamış yapılar olduğu göz önüne alındığında her iki örgütün de Aydınli'nın bu tanımına uyduğu söylenebilir.

Özerklik alt başlığı altında DDSA'ların devlete mesafelerinin yanında "devlet merkezli sisteme" mesafeleri bir diğer alt başlık konumundadır. Aydınli DDSA'ların özerklik mertebelerinin bir diğer belirleyicisinin DDSA'nın devlet merkezli sisteme mesafesi üzerinden okunabileceğini öne sürmektedir. Buna göre devlet temelli kurumlar, örgütler, kurallar ve teamüllerden müteşekkil olan uluslararası sistem küresel idareyi temsil etmektedir.⁴⁸⁴ Aydınli'ya göre DDSA devlet merkezli sistemin kurum ve araçlarının yerine hayatta kalabilmek için alternatif araçlar ve çözümler üretebildiği, devlet merkezli sistemin zayıflıklarından faydalanabildiği derecede özerktir.⁴⁸⁵ Mehmetcik ve Kurşun'a göre bir DDSA devlet merkezli sistemden ayrıştığı senaryoda finansman akışı için sistem dışı alternatifler, petrol ticareti için alternatif araçlar yaratarak daha bağımsız bir idari işleyişe ulaşır.⁴⁸⁶

4.1.1. Daeş

Daeş'in tezde odaklanılan 2013-2016 arası Suriye eylemselliğine bakıldığında devlete mesafe bağlamında Esed rejiminin veyahut bölgedeki herhangi bir rejimin doğrudan⁴⁸⁷ desteği gözlemlenmemiştir. Daha açık bir ifadeyle YPG ile ABD arasındaki veyahut Türkiye ile ÖSO arasındaki benzer bir ilişki durumu Daeş özelinde yoktur. Bununla birlikte örgütün 2013-2016 arası süreçte dolaylı olarak rejim politikalarından fayda

⁴⁸² A.g.e.

⁴⁸³ A.g.e.

⁴⁸⁴ A.g.e., s.10.

⁴⁸⁵ A.g.e., s.9-10.

⁴⁸⁶ Hakan Mehmetcik ve Ali Murat Kurşun, "Making Sense of the Territorial Aspirations of ISIS: Autonomy, Representation, and Influence", Özden Zeynep Oktav, Emel Parlar Dal ve Ali Murat Kurşun (ed.), *Violent Non-state Actors and the Syrian Civil War The ISIS and YPG Cases*, Springer, 2019, s.56.

⁴⁸⁷ Açık kaynaklara yansıyan ve uzmanlarca üzerinde mutabakata varılmış bir dış destek.

sağlayarak kapasitesini arttırdığı bilinmektedir. Levitt'e göre Esed rejimi bu dönem boyunca pek çok cephede muhalif güçleri öncelikli olarak hedefe koymuştu ve Daeş yerine ılımlı muhaliflerle savaşmak rejimin anahtar taktikleri arasındaydı.⁴⁸⁸ Zelin ve Alrifai ise Esed rejiminin halk ayaklanmasından ve olası dış müdahaleden sağ çıkabilmek adına ilk günden itibaren göstericileri radikal teröristler olarak etiketlediğini ve Daeş'in Suriye'deki yükselişine zemin olan ortamın rejimin "ya ben ya da teröristler" söylemini güçlendirmesi için bizzat rejim tarafından hazırlandığını iddia etmişlerdir.⁴⁸⁹ Daily Sabah'a konuşan Milli İstihbarat Teşkilatı'na yakın kaynaklar ise Esed rejimi ve Daeş'in kuzey Suriye'deki ÖSO varlığını sona erdirmek, muhalif komutan Zahran Alluş'a suikast, iki aktör arasındaki petrol ticaretinin devamı ve Suhne ile Tedmür'ün askeri tesislerdeki silahlarla birlikte rejim tarafından Daeş'e teslimi konularında işbirliği içinde olduklarını iddia etmiştir.⁴⁹⁰ İlimli muhalefetin zayıflatılmasına paralel olarak boyun eğmeyen sivil kitleyi kanlı müdahalelerle radikalleşme yoluna sürükleyen Esed rejimi böylece Daeş'e kök salabileceği bir sosyal zemin sağlamıştır.

Lakin Daeş'in yönetici kadroları ve insan kaynağının sınırlarına bakıldığında yine de Esed rejiminden bağımsız şekilde var olup işleyişini sürdüren bir yapı gözükmemektedir. Mehmetcik ve Kurşun çalışmalarında Daeş'in özerkliğinin sırtını dayadığı dört dayanaktan bahsetmektedirler. Bu dört dayanak Sünnilerin yaşadıkları mağduriyet ve dışlanma, yerel aşiretlerin desteği, mali kaynak bulabilme kapasitesi ve yabancı savaşçılardır.⁴⁹¹ Bu dört dayanak örgütün Irak sahasındaki faaliyetleri için de öne sürülebilecek olup Sünnilerin mağduriyetleri üzerinden fayda sağlamak haricindekiler Daeş'in "devletten" özerk olduğu alanlardır. Sünnilerin yaşadığı mağduriyetler de örgüte kitlelere ulaşma, içlerinde teşkilatlanma ve dolayısıyla özerklik yolunda fayda sağlamaktadır. Yine de devletin -tez özelinde burada özde Esed rejimidir- eylemleriyle bilerek veyahut bilmeyerek bu hususta pay sahibi olduğu söylenmelidir. Yine de son tahlilde Daeş 2013-2016 arası dönemde Suriye'deki mali kaynaklar ve insan kaynağında rejimden veyahut herhangi bir ülkeden doğrudan destek almamıştır.

⁴⁸⁸ Matthew Levitt, The Role of the Islamic State in the Assad Regime's Strategy for Survival, The Washington Institute, 2021.

⁴⁸⁹ Aaron Zelin ve Oula Alrifai, Assad Plays America the Fool...Again, The Washington Institute, 2015.

⁴⁹⁰ Yusuf Selman İnanç, ISIS and Assad cooperate locally on mutual interests to destroy FSA, Daily Sabah, 2015.

⁴⁹¹ Mehmetcik ve Kurşun, "Making Sense of the Territorial Aspirations of ISIS: Autonomy, Representation, and Influence", s.57.

ICSR tarafından örgütün finans kaynakları üzerine hazırlanan raporlar 2014-2016 arasında örgütün toplamda en az 2,5 milyar dolar gelir elde ettiğini öne sürmektedir. Hüküm sürülen bölgelerde vergi ve haraç, petrol kaçakçılığı, fidye, yağma, mala el koyma ve bağışlar bu gelirler arasında başı çeken gelir kalemleri olurken örgütün eline çokça geçen ve akıbetleri bilinmeyen tarihi eserlerden elde edilen gelire dair de bir tahmin bulunulmamıştır.⁴⁹² Daeş'in tarihi eser kaçakçılığına dair var olan kimi iddialar ise sadece Şam'da bir dönem 36 milyon dolarlık bir vurgunun tarihi eserler üzerinden gerçekleştiğini söylemektedir.⁴⁹³ Cronin saha hakimiyetine paralel olarak Daeş'in pek çok terörist grubun tahayyül sınırlarının ötesinde kendine yeten kaynaklar yaratabildiğini örgütün Esed rejimi başta olmak üzere pek çok bölgesel aktöre dolaylı ve doğrudan petrol satması üzerinden vurgulamıştır.⁴⁹⁴ Devletten mesafe bağlamında özerklik kapasitesine katkı sağlayan gelir kaynaklarının örgütün devlet merkezli sistemin denetim mekanizmaları karşısında da avantajlı konuma getirmiştir. Shostak Daeş'in kaynak yaratma kapasitesi ve geleneksel yöntemlerin yanında kripto para gibi modern finans araçlarına da uyum sağlamanın örgütün finansman kapasitesine karşı uluslararası alanda kullanılan araçların etkisini azalttığını ifade etmiştir.⁴⁹⁵

İnsan kaynağı hususunda ise yakın tarihin gördüğü en yoğun yabancı savaşçı akımının odağı olan Daeş'in bu sürecin zirveyi gördüğü 2015'te Batı Avrupa'dan 5000, Rusya ve eski Sovyet coğrafyası ülkelerinden 4700, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'dan 16000, Güneydoğu Asya'dan 1000 ve Balkanlardan 1000 olmak üzere en az 30000 yabancı savaşçıyı saflarına çekmiş olduğu raporlanmıştır.⁴⁹⁶ Bu durum Daeş'in aynı mali kaynaklarda olduğu gibi insan kaynaklarında da özerkliğini gözler önüne sererken örgütün küresel bazda terör eylemleri ve saha hakimiyeti için de 2015'teki kapasitesine dair ipucu anlamına gelmektedir.

Devlet baskılarına karşı hayatta kalabilme hususunda ise Daeş pratikte pek çok kazanımını kaybetmiş ve strateji değişimine gitmişse de yok olmayıp, aktif bir DDSA

⁴⁹² Stefan Heißner, Peter R. Neumann, John Holland-McCowan ve Rajan Basra, "Caliphate in Decline: An Estimate of Islamic State's Financial Fortunes", ICSR, 2017, s.9.

⁴⁹³ Dimitrios Stergiou, "ISIS political economy: financing a terror state", Journal of Money Laundering Control, Vol. 19 Issue 2, 2016, s.8.

⁴⁹⁴ Audrey Kurth Cronin, "ISIS Is Not a Terrorist Group", Foreign Affairs, 2015.

⁴⁹⁵ Alessio Shostak, "Striking at their Core: De-funding the Islamic State of Iraq and Syria", Journal of Terrorism Research, 8(1), 2017, s.50.

⁴⁹⁶ Foreign Fighters, An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq, The Soufan Group, 2015, s.12-20.

olarak varlığını sürdürebilmiştir. 2022 itibariyle Suriye’de halen Dera⁴⁹⁷, Deyrezzor⁴⁹⁸ ve kuzey Suriye’de⁴⁹⁹ eylem gerçekleştirebilme kapasitesine sahip örgüt 2013-2016 arası döneme bakıldığında devlet müdahalelerine karşın varlığını koruyabilen özerk bir DDSA konumundadır. 2014 sonbaharında ABD’nin öncülük ettiği çok uluslu koalisyon tarafından hedef alınmaya başlayan Daeş sahada Irak-Suriye hattında ciddi toprak kayıpları yaşamasına karşın Avustralya, ABD, Suudi Arabistan, Danimarka, Tunus, Türkiye, Kuveyt, Fransa, Mısır, Lübnan, Belçika, Endonezya, Afganistan, Suriye, Irak, Yemen, Pakistan ve Almanya’yı kapsayan geniş bir coğrafyada terör eylemleriyle karşılık vererek devlet müdahalesine karşı direnç kapasitesini göstermiştir. Son tahlilde ABD öncülüğündeki koalisyon müdahalesi, Rus müdahalesi ve Türkiye’nin Cerablus-Bab hattındaki müdahaleleriyle saha hakimiyetini kaybeden, bu müdahaleler esnasında içlerinde Adnani de dahil olmak üzere⁵⁰⁰ lider kadrosunda önemli isimler kaybeden örgütün devlet müdahalesinden zarar görmediğini söylemek mümkün değildir. Devlet müdahalesinin örgüt üzerinde dönüştürücü bir etkisi olmuştur. Toprak hakimiyeti sağlayarak yönetilen bir topluma ve bu toplum üzerinde otorite kuracak kurumlara sahip olan Daeş kendisini hedefleyen çok uluslu müdahaleler sonucunda toprak hakimiyeti neredeyse sıfırlanmış bir yapıya dönüşmüş bu da örgütün “devlet” iddiasını pratikte yaşatamamasına yol açmıştır. Bununla birlikte örgütün yeniden çöle ve yer altına çekilme stratejisine dönmesi ve toprak hakimiyeti olmaksızın da aktif şekilde var olmaya devam edebilmesi özerkliğine ispat niteliğindedir.

Daeş’in devlet merkezli sisteme mesafesinde ise örgütün kendi dışındaki dünya tanımı ve diğer aktörlerle ilişkiler başlığı altında işlenen politikaları belirleyici olmuştur. Örgüt ulus devletlerin tüzel varlıkları ve sınırlarını, uluslararası örgütleri, uluslararası anlaşmaları gayrimeşru gören son tahlilde uluslararası düzeni tüm uzantılarıyla reddetmektedir. Örgütün merkezi konumundaki Suriye ve Irak arasındaki sınırların ele geçirilmesi ve yıkımı Daeş için sembolik açıdan önemli bir zaferdi zira Sykes-Picot sınırları örgüt için Batı tarafından empoze edilen gayri islami bölünmeler anlamına

⁴⁹⁷ Leader of ISIS in Southern Syria Blows Himself Up, The Syrian Observer, Ağustos 2022, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁹⁸ ISIS Attacks Iran’s Militias In Syria’s Deir-ez-Zor, The Syrian Observer, Ağustos 2022, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁴⁹⁹ Dozens killed as fighting rages after IS prison attack in eastern Syria, France 24, Ocak 2022, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵⁰⁰ Islamic State: Abu Muhammad al-Adnani 'killed in Aleppo', BBC News, Ağustos 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

gelmekteydi.⁵⁰¹ Jones'a göre Sykes-Picot ile belirlenen sınırlar ve kurulan ülkeleri "tağut", "cahiliye" gibi sıfatlarla tanımlayan örgüt bu bölgede tarihi eserlerin bir kısmına sadece "put" olarak tanımladıkları için değil aynı zamanda meşru kabul edilmeyen devletlerin tarihi sembolleri olarak gördükleri için zarar vermiştir.⁵⁰²

İslam dünyasındaki pek çok siyasal hareket tarafından da Sykes-Picot sınırları eleştirilmekte ve "suni" olarak nitelendirilmektedir. Daeş'in burada ayrıştığı ve devlet merkezli sisteme mesafe koyduğu nokta ise Kadercan'ın ifadesiyle örgütün sadece Sykes-Picot sınır uygulamasına değil başlı başına modern "sınır" kavramına karşı çıkmış olmasıdır.⁵⁰³ Bu açıdan bakıldığında Daeş'in zihin dünyasındaki "devlet" ile uluslararası sistemin temel yapıtaşı olan "devletin" farklı işlevlere ve haklara sahip yapılar olduğu söylenebilir. Devlet merkezli sisteme çekirdekten karşı pozisyonda konumlanan örgütün bu açıdan özerk olduğunu ifade etmek mümkündür.

4.1.2. Nusra Cephesi

Özerklik başlığı altında Nusra Cephesi'ne bakıldığında Daeş'in aksine Suriye rejimi haricinde devletleri eylemleriyle hedef almayan⁵⁰⁴ bir DDSA gözlemlenmiştir. Nusra Cephesi'nin Daeş'e kıyasla kısıtlı çeşit ve miktarda da olsa bir DDSA'nın özerk şekilde hayatta kalabileceği gelirlere sahip olduğu raporlanmıştır. Yine de Daeş'e kıyasla sınırlı olan bütçe örgütün yine Daeş'e kıyasla daha sınırlı bir kapasite ve eylemselliğe sahip olmasına yol açmıştır.⁵⁰⁵ Fidyeye, sınır ötesindeki el-Kaide iltisaklı geleneksel fon ağları⁵⁰⁶, kontrol edilen bölgelerdeki vergi benzeri gelirler Nusra Cephesi'nin gelirleri olarak bilinmektedir. Daeş'in Suriye'ye doğrudan dahli ve Nusra Cephesi ile Daeş arasındaki kopuş yaşanana kadar Suriye'nin doğusundaki petrol sahalarından ciddi bir gelir elde eden Nusra Cephesi bu kopuş sürecinin ardından lideri Cevlani'nin ifadesiyle 5 milyon

⁵⁰¹ Isaac Kfir, Social Identity Group and Human (In)Security: The Case of Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL), *Studies in Conflict & Terrorism*, 38:4, 2015, s.241.

⁵⁰² Christopher W. Jones, "Understanding ISIS's Destruction of Antiquities as a Rejection of Nationalism", *Journal of Eastern Mediterranean Archaeology and Heritage Studies*, Volume 6, Numbers 1-2, 2018, s.45.

⁵⁰³ Burak Kadercan, "Territorial logic of the Islamic State: an interdisciplinary approach", *Territory, Politics, Governance*, 9(1), 2019, s.3.

⁵⁰⁴ Nusra Cephesi'nin Hizbullah'a misilleme amaçlı Lübnan içerisinde gerçekleştirdiği saldırılar mevcuttur. Lakin bu saldırılarda hedef Lübnan devleti değil Hizbullah'tır.

⁵⁰⁵ Charles Lister, "Profiling Jabhat al-Nusra", *Brookings Institution*, 2016, s.31.

⁵⁰⁶ A.g.e.

dolarlık bir kayıp yaşamıştır.⁵⁰⁷ Petrol gelirleri başta olmak üzere Daeş ile kopuşun ardından Irak merkezli gelirlerin kaybı Nusra Cephesi'ni ciddi bir ekonomik krize sokmuş olsa da bu durum örgütün gelir kalemlerini Daeş'ten ayırıştırıp, kopuş sürecinde hayatta kalması hususunda tetikleyici rol oynamıştır.

Bu yeni durum Nusra Cephesi'ni el-Kaide ile iltisaklı ve ekseriyetle Körfez coğrafyası merkezli bağışlar ve fonlara mecbur bırakmıştır. Lister bu finansal kaynakların bulunduğu ülkeler arasında Kuveyt ve Katar'ın adını anarken Shatz Nusra Cephesi'nin bu sınır ötesi gelir ağının İtalya'ya kadar uzandığını ifade etmiştir.⁵⁰⁸ Lister Nusra Cephesi'nin fidye gelirlerinde Katar'ın üstlendiği arabuluculuk rolünün etkisi olduğunu öne sürmüştür.⁵⁰⁹ Nusra Cephesi'nin gelir kalemlerinde önemli rol oynayan fidye meselesinde Katar'ın Malula'da Nusra Cephesi tarafından kaçırılan rahibeler için devreye girmesi, müzakereler ardından rahibelerin salıverilmesi için 16 milyon dolar fidye ödediği ciddi iddialar arasında bulunmaktadır.⁵¹⁰ Doha ayrıca Nusra Cephesi ile Lübnan ve Hizbullah arasında gerçekleşen ve Nusra Cephesi elindeki Lübnan askerlerine karşı Lübnan'da hapisanelerde tutulan bir kısım tutuklu ve ailelerinin takas edilmesi anlaşmasında da başrolü oynamıştır.⁵¹¹ Örgütün fidyeler ve sınır ötesi fonlar haricindeki diğer gelirleri başta o dönem Ahrar'uş Şam tarafından kontrol edilen Bab'ül Hava sınır kapısının çevre yolları olmak üzere kontrol noktaları ve sivillerden alınan vergiler olup bu gelirlerin toplam gelir içerisinde cüzi bir miktara tekabül ettiği düşünülmektedir.⁵¹² Örgütün özellikle sınır ötesi bağışlara bel bağlamış olması teze söz konusu dönemde uluslararası yaptırımlar sebebiyle örgüt gelirlerini risk altına almış olsa da devlete mesafe açısından örgüt özerkliğine katkı sağlamıştır.

Nusra Cephesi'nin devlet ile mesafe inşa ettiği diğer alan ise yönetici kadro ve yerel kitle desteği olmuştur. Yönetici kadronun Cevlani de dahil olmak üzere eski el-Kaide

⁵⁰⁷ Charles Lister, *The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency*, Oxford University Press; 1st edition, 2016, s.202.

⁵⁰⁸ Howard J. Shatz, "ISIS and Nusra Funding and the Ending of the Syrian War", Discussion paper for the workshop on: "The emerging security dynamics and the political settlement in Syria", Syracuse, Italy, 18-19 October 2018, s.6.

⁵⁰⁹ Lister, "Profiling Jabhat al-Nusra", s.31-32.

⁵¹⁰ Sultan Barakat, *Qatari Mediation: Between Ambition and Achievement*, Brookings Institution, 2014, s.35.

⁵¹¹ Bilal Y. Saab, "Lebanon's Deal with the Devil: The Prisoner Swap with Jabhat Al Nusra", *Foreign Affairs*, 2015.

⁵¹² Lister, "Profiling Jabhat al-Nusra", s.32.

komutanları olduğu örgütte süreç içerisinde Ebu Hayr el-Masri⁵¹³, Ebu Humam eş-Şami⁵¹⁴, Ebu Firas el-Suri⁵¹⁵, Ebu Süleyman el-Muhacir⁵¹⁶ gibi isimler el-Kaide merkez komutanlığıyla koordineli şekilde Nusra Cephesi'ne katılmışlardır. Örgütün yönetici kadrosunun el-Kaide ilintili ve ekseriyetle çatışma tecrübesi olan isimlerden müteşekkil olması sahada örgüte diğer yerli muhalif gruplara kıyasla avantaj sağlamıştır. El-Kaide menşeli yöneticilere ek olarak Nusra Cephesi'nin en az iki el-Kaide içi referans⁵¹⁷ ve niteliğe dayalı yabancı savaşçı devşirme düzeneği de Nusra Cephesi'nin Daeş'e kıyasla yabancı savaşçılara sırtını az dayadığı lakin daha nitelikli bir güce sahip olmasına yol açmıştır.⁵¹⁸ Nusra Cephesi'nin sırtını yerli militanlara dayaması Cevlani'nin en baştan bu yana ulaşmak istediği yerli DSSA hedefi ile uyumlu bir çıktı olmuştur. Askeri anlamda pek çok muhalif gruba göre daha etkin bir yapı olan Nusra Cephesi yeni milis adayları için önemli bir cazibe merkezi olmuştur. Aynı zamanda Cevlani'nin inşa etmeye çalıştığı "Suriye halkının güvenlik başta olmak üzere ihtiyaçlarını gideren" örgüt imajı da⁵¹⁹ yerel kitlenin Nusra Cephesi'ne karşı ABD'nin pozisyon aldığı meselelerde örgüte destek çıkmasına etki etmiştir.⁵²⁰

Devlet baskılarına karşı hayatta kalabilme kapasitesi 2013-2016 arasındaki Nusra Cephesi tecrübesinde gözlemlenmiştir. Örgütün ilerleyen süreçte önce Şam Fetih Cephesi ardından Heyet Tahrir Şam adları ve yeni siyasi angajmanlarıyla hayatta kalmaya devam edip Ahrar'uş Şam, Ceyş'ül İslam ve muhtelif ÖSO gruplarının güç kaybettiği bir denklemde en dominant muhalif DDSA haline gelebilmesi Nusra Cephesi tecrübesinde inşa edilen özerklik kapasitesiyle doğrudan alakalı gözükmektedir. 2015 senesinde İdlib'i rejim güçlerinden ele geçiren Fetih Ordusu koalisyonunun Ahrar'uş Şam ile birlikte en

⁵¹³ "US Drone Strike in Syria Kills Top Al-Qaeda Leader," Middle East Eye, 2017, <https://www.middleeasteye.net/fr/news/us-drone-kills-top-al-qaeda-leader-syria-67939169>, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵¹⁴ Faruq al-Suri a.k.a. Samir Hijazi, Counter Extremism Project, <https://www.counterextremism.com/extremists/faruq-al-suri-aka-samir-hijazi>, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵¹⁵ Tore Refslund Hamming, The Al Qaeda–Islamic State Rivalry: Competition Yes, but No Competitive Escalation, Terrorism and Political Violence, 2017, s.6.

⁵¹⁶ Pete Nealen, A Look Behind the Al Qaeda Curtain – An Interview with Abu Sulayman Al Muhajir, SOFREP, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022..

⁵¹⁷ Maja Touzari Greenwood, "Islamic State and al-Qaeda's Foreign Fighters", Connections , Vol. 16, No. 1, 2017, s.89.

⁵¹⁸ Lister, "Profiling Jabhat al-Nusra", s.35.

⁵¹⁹ A.g.e., s.25.

⁵²⁰ Jennifer Cafarella, "The Threat of New al-Qaeda Leadership: The Case of Syria's Abu Mohammed al-Joulani," Institute for the Study of War, 2015, s.4.

güçlü iki örgütünden biri olan⁵²¹ Nusra Cephesi 2014-2016 arası dönemde rejim ile savaşına ek olarak diğer muhalif güçlerle birlikte İran (İran Devrim Muhafızları unsurları) ve Rusya (Rus Hava Kuvvetleri) güçlerine karşı da savaşmış ve sürecin sonunda muhalif cephenin yaşadığı Halep şehir merkezi başta olmak üzere toprak kayıplarının ortaklarından biri olmuştur. Yine de bir dönem muhalif cephenin önemli unsurları olup süreç içerisinde kapasitelerinin erimesiyle çaptan düşen Ahrar'uş Şam, Ceyş'uş İslam ve Liva Tevhid gibi grupların aksine Nusra Cephesi küçülmenin aksine daha da güçlenmiştir. Bu zaviyeden bakıldığında örgüt devlet baskıları karşısında hayatta kalabilen ve dönüşebilecek kapasiteye sahip olacak kadar özerkliğe sahip olmuştur.

Devlet merkezli sisteme olan mesafeye bakıldığında Nusra Cephesi'nin de uluslararası sisteme olumsuz yaklaşan bir DDSA olduğu görülmektedir. Lakin Daeş söyleminden farklı olarak Nusra Cephesi'nin uluslararası düzen ve onun aktörlerine (ekseriyetle Batılı hükümetlere) karşı olduğu noktanın bu düzen ve aktörlerinin bizatihi varlıkları değil izledikleri bölge politikaları olduğu fark edilmektedir. Suriyeye müdahil olan uluslararası koalisyonu Esed rejiminin varlığına ihtiyaç duyan, esasen Suriye mücahidlerine karşı olan bir ittifak olarak gören⁵²², Birleşmiş Millet için Haçlı ifadesi kullanan⁵²³ Cevlani ve Batı'yı Esed'in "uluslararası olarak yasaklanmış silahlar kullanmasına" göz yummakla suçlayan⁵²⁴ Ebu Abdullah el-Şami'nin açıklamaları Nusra Cephesi'nin söylem bazında devlet merkezli sistemin varlığına değil lakin işleyişine karşı bir pozisyon aldığını göstermektedir. Bu da devlet merkezli sistem ile Nusra Cephesi arasında temasın sıfır olduğu bir mesafe anlamına gelmektedir ki yerelleşmek ve uluslararası alanda muhatap alınmak isteyen Cevlani'nin el-Kaide ile bağlarını koparıp örgütü yeni bir isim ve vizyonla dönüştürmesi de orta vadede bu mesafeyi temas seviyesine çıkarmak arzusu sebeplidir.

Örgüt ayrıca yukarıda bahsi geçtiği üzere 2013-2016 arası dönemde sınır ötesinden gelen finansmana bel bağlamış olup hem Ortadoğu coğrafyasından hem de İtalya ve İspanya

⁵²¹ Aymenn Jawad Al-Tamimi, Idlib and Its Environs, The Washington Institute, 2020, s.2.

⁵²² English Translation of the Interview with Jabhat an-Nusra leader Abu Muhammad al-Julani, pietervanostaeyen.com, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵²³ Jabhat an-Nusra – Abu Muhammad al-Julani ~ For the People of Integrity, Sacrifice is Easy, pietervanostaeyen.com, 2014, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵²⁴ The establishment of Jabhat Al-Nusra and the events of Al Sham from the beginning of the disagreement to the announcement of Dawlah, pietervanostaeyen.com, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

gibi batı ülkelerinden kara para transferinde kullanılan “hawala” sistemi ⁵²⁵üzerinden senelerce gelir sağlamış olup devlet merkezli sistemin denetimlerinden kaçınmış ve finansal olarak ayakta kalmıştır.

Tablo 9: Daeş ve Nusra Cephesi’nin “Özerklik” Kapasiteleri

Örgüt	Devlet desteği veya dahlinden uzak olmak (Devlete mesafe)	Devlet baskısına karşı hayatta kalabilme (Devlete mesafe)	Devlet merkezli sisteme mesafe
Daeş	<ul style="list-style-type: none"> - Doğrudan herhangi bir devletin desteğine sahip olmamış lakin Esed rejiminin muhalefeti önceleyen savaş stratejisinden kapasite arttırımı hususunda fayda görmüştür. - Suriyeli savaşçı ihtiyacını işbirliği yapılan aşiretler üzerinden giderip haricinde yakın tarihin gördüğü en büyük yabancı savaşçı akımına cazibe merkezi olarak insan kaynağı üzerinden özerklik kapasitesini arttırmıştır. - Vergi, haraç, petrol kaçakçılığı, fidye, yağma, mala el koyma, tarihi eser kaçakçılığı ve bağışlar yoluyla gelir elde ederek operasyonel özerklik sağlamıştır. 	<ul style="list-style-type: none"> - ABD öncülüğündeki uluslararası koalisyonun müdahalesi, Türkiye’nin sınır ötesi müdahalesi ve Rus müdahalesi sonucu hakimiyetindeki toprakların büyük kısmını ve dolayısıyla devlet iddiasının pratiğe döküldüğü sahneyi kaybetmiştir. Bununla birlikte stratejik dönüşüm yaşayarak bölgesel ve küresel aktörleri hedef almaya devam etmiştir. Devlet baskıları örgüte kayıplar yaşatsa da eylem kapasitesini yok edememiştir. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ulus devletlerin, uluslararası kurumların, uluslararası hukukun, ulusal sınırların tamamının tam olarak karşısında pozisyon almaktadır. Böylece söylem bazında kendisini devlet merkezli sistemin tam karşısına koymuştur. - Devlet merkezli sistemin denetleyici uygulamalarından kaçınacak gelir kaynakları ve finans araçlarına sahiptirler.
Nusra Cephesi	<ul style="list-style-type: none"> - El-Kaide kökenli savaş tecrübeli önemli kısmı yabancı yöneticiler, referans ile bünyeye katılan ve Daeş içindeki muadillerine kıyasla daha nitelikli olan yabancı savaşçılar ile eylemsel bir özerklik seviyesine ulaşmışlardır. - Kuruluşundan itibaren Suriye halkı adına ve yararına savaşma fikrini vitrine koyarak, sosyal yardımlarda rol alarak yerli 	<ul style="list-style-type: none"> - Rusya’nın savaşa doğrudan müdahalesi öncesi Esed rejimi ve İran destekli milislerin karşı hamlelerine karşı İdlib’i rejim güçlerinin elinden alan muhalif koalisyonunun en önemli parçalarından biri olmuştur. - Rusya’nın savaşa müdahalesinin 	<ul style="list-style-type: none"> - Daeş’in aksine devlet merkezli sistemin “varlığı” yerine mekanizmaların “işleyişine” ve aktörlerin Suriye meselesine yaklaşımlarına eleştirel bir yaklaşım görülmektedir. - Körfez ülkeleri başta olmak üzere pek çok ülkeden

⁵²⁵ Spanish call centers and butcher's shops fund jihad, Ansamed,2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

	<p>kitleyle angaje olmuş ve yerelleşme amacına uygun olarak devletlerin lehinde dahil olmadan insan kaynağını geliştirmiştir. Bu süreçte Nusra Cephesi'nin bahsi geçen stratejisi kadar Esed rejiminin Sünni yerel kitlede mağduriyet yaratan baskı politikaları da etkili olmuştur.</p> <p>- Fidyeye ve sınır ötesinden gelen bağış gelirleriyle herhangi bir devlet dahlinden mesafeli şekilde özerklik kapasitesi inşa etmişlerdir.</p>	<p>ardından diğer muhalif güçlerle birlikte toprak ve insan kaybı yaşamışlardır. Lakin bu süreç sonunda eylem kapasiteleri yok olmamış ve muhalif gruplar arasında en az güç kaybı yaşayan örgüt oldukları için en dominant muhalif aktör konumuna gelmişlerdir.</p>	<p>bağışlarla fonlanmış olup "hawala" başta olmak üzere çeşitli finans araçlarıyla devlet merkezli sistemin denetim mekanizmalarının zafiyetlerinden fayda sağlamışlardır.</p>
--	--	--	--

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.2. Temsiliyet

Aydınlı göre "temsiliyetin" çeşitli DDA çerçeveleri altında DDA'ların ortak amaç, kimlik ve değerlere sahip olan yekpare bir yapı haline gelmesi ve bağımsız bir aktör olarak hareket edebilmesi olarak tanımlandığını ifade ederken bu kriterin DDSA söz konusu olduğunda bir aktör olarak hayatta kalabilmesi için DDSA'nın rejenerasyon potansiyelini de kapsadığını ifade etmiştir.⁵²⁶ Yenileme anlamına gelen rejenerasyon kavramı DDSA bahsinde DDSA'nın mevcut mensuplarını muhafaza ederken yenilerini kazanması anlamına gelmektedir. Aydınlı devletler ile DDA ve DDSA'lar arasında rejenerasyon bahsinde bir ayrım olduğunu vurgularken devletlerin doğal olarak ve ekstra efor sarfetmeden yürüttüğü rejenerasyon sürecinin DDA veya DDSA'lar açısından ek olarak üstesinden gelinerek üyelerini elde tutma ve yeni üyelerin elde edilmesi gereken bir süreç olduğunu belirtmiştir.⁵²⁷

Temsiliyet kriterinde DDSA'nın kapasitesinin belirlenmesi Aydınlı'ya göre "rejenerasyon" ile "aşırı genişleme yönetimi" kapasiteleri üzerinden okunabilmektedir. Rejenerasyon DDSA'nın varlığını sürdürebilmesi için gereken insan kaynağını, dinamizmi oluştururken "aşırı genişleme yönetimi" ise rejenerasyon sürecinin yoğun şekilde gerçekleştiği durumlarda DDSA'nın kendi içerisindeki aşırı genişlemeye karşı

⁵²⁶ Aydınlı, *Violent Non-State Actors: From Anarchists to Jihadists*, s.10.

⁵²⁷ A.g.e., s.10-11.

dengeyi bulma çabasıdır. Aydınllı DDSA'nın rejenerasyonda fazla başarılı bir süreç yaşamasının örgütün yönetilemeyecek kadar büyümesine veyahut ortak kimliğin özünün kaybedilmesine yol açabileceğini ifade ederken temsiliyette "aşırı genişleme yönetiminin" DDSA'nın yekpare ve işlevsel kalabilmesi için taşıdığı önemi vurgulamıştır.⁵²⁸

4.2.1. Daeş

Daeş'in rejenerasyon kapasitesine dair Mehmetcik ve Kurşun çalışmalarında Daeş'in üç farklı ülkedeki yapılanması üzerinden (Suriye, Irak ve Libya) örgütün rejenerasyon sürecinde insan kaynağı ihtiyacını "eski rejim unsurları", "Sünni aşiretler" ve "yabancı savaşçılar" olarak işaret ederken bu kaynakların yeni militanlar olarak devşirilme sürecinde devlet tarafından baskı ve şiddete hedef olmuş Sünni kitlenin en önemli kaynak olduğunu vurgulamışlardır.⁵²⁹ Üç vakalı olan bu tasnifi tezin odak noktası olan Suriye'ye indirgediğimizde ise 2013-2016 arası dönemde "yabancı savaşçıların" birincil kaynak konumunda olduğu görülmektedir. Burada yabancı savaşçıların birincil kaynak sayılmasının sebebi sayısal olarak en büyük kaynak olmaları değildir. Lakin 2013-2016 arası dönemin ilk yarısında örgütün hem sahadaki genişlemesinde hem de yeni militan devşirme sürecindeki propagandada ön planda yer almalarıyla adeta lokomotif işlevi görmüşlerdir.

Örgütün o dönem merkezi konumundaki Irak üzerinden bir kıyas yapıldığında Pentagon'un iddiaları Irak'ta %10 oranında bir yabancı savaşçı varlığını teyit ederken Suriye'de bu oranın %30 olduğu görülmektedir.⁵³⁰ Greenwood'a göre ise Daeş içerisinde yabancı savaşçıların zirve yaptığı bu dönemde militanlar içerisindeki yabancı savaşçı oranı %50 civarındaydı.⁵³¹ Bu oranlar gösteriyor ki Daeş'in Suriye savaş sahasındaki varlığını ilanı bir başka değişle Nusra Cephesi'ni feshederek yutma girişimi nihai amacına ulaşmamış olsa da yabancı savaşçılar hususunda Daeş'i daha ilk günden merkez örgüt haline getirmiştir. Bağdadi'den gelen Nusra Cephesi'nin feshi ve militanlarının Daeş bünyesine dahline dair çağrıya Nusra Cephesi'nin yerel unsurları ve komuta

⁵²⁸ A.g.e., s.14.

⁵²⁹ Mehmetcik ve Kurşun, "Making Sense of the Territorial Aspirations of ISIS: Autonomy, Representation, and Influence, s.63.

⁵³⁰ Robin Wright, vd., "The jihadi threat: ISIS, al-Qaeda, and beyond". United States Institute of Peace, 2016, s.11.

⁵³¹ Greenwood, "Islamic State and al-Qaeda's Foreign Fighters", s.89.

kademesi direnç gösterip örgütü ayakta tutarken yabancı savaşçıların önemli bir kısmının Daeş saflarına geçtiği rapor edilmiştir. Öyle ki bir Ahrar'uş Şam milisiyle yapılan mülakatta ilk etapta sahadaki yabancı savaşçıların %40 civarının Daeş saflarına geçtiklerini bunun Nusra Cephesi'ndeki yabancı savaşçıların en az %60'ının Daeş safına kayması anlamına geldiği iddia edilmiştir.⁵³²

Çok sayıda yabancı savaşçının komutan ve emir⁵³³ ile Suriye'yi bir yabancı savaşçı laboratuvarı gibi kullanan Daeş ayrıca ülkenin doğusundaki Arap aşiretleri ve çeşitli muhalif gruplardan militanları da kaynak olarak kullanmıştır. Daeş Irak'ta Şii milislerin ve ABD'nin hedefi olan Sünni aşiretleri mağduriyetleri üzerinden devşirmiştir. Suriye'de ise hayatta kalmanın zorlaştığı ekonomik şartlar altındaki aşiretleri akıtılan milyonlarca dolar⁵³⁴ ve Daeş ile ters düşen aşiretlerin yüzleşmek zorunda kaldığı kanlı cezalarla inşa edilen örgütün korku politikaları ile saflarına çekebilmiştir.⁵³⁵ Dukhan ve Hawat Daeş'in Suriye doğusundaki Arap aşiretler ile arasındaki ilişkisi rasyonel faktörler (ekonomik kazanç ve korunma), korku faktörü ve mağduriyet faktörü üzerinden üçlü bir zemine oturtmaktadır.⁵³⁶ Dukhan ve Hawat'ın doğu aşiretleri için kullandıkları bu zemin örgütün Suriyeli diğer unsurları için de uygun bir örgüt-kitle ilişkisi zemini oluşturmuştur. Hayatlarını idame ettirmek isteyen pek çok başka örgüt milisi daha dolgun maaşlar için Daeş'e katılarak örgütün yerel kitlesini genişletmiştir.⁵³⁷ Suriye'de ÖSO ve İslamcı gruplar içerisinde dolgun maaş vaadiyle militan devşiren örgüt Irak'ta da Maliki hükümetinin ABD sonrası sahipsiz bıraktığı Sahva milislerini bu şekilde devşirmiştir.⁵³⁸

Yine örgütün hem Irak hem Suriye tecrübesinde hasımlarına karşı giriştiği acımasız tasfiye politikası korku faktörünü karşılamaktadır. ÖSO ve İslamcı muhalif gruplar ve onları besleyen yerel kitlenin Esed rejiminin kanlı baskı politikası karşısında yaşadığı mağduriyet de üçüncü faktör olarak karşımıza çıkarken Irak'tan farklı olarak Suriye'de Daeş'e "Suriyeli katılımlarda" bu faktörün etkisinin daha az etkili olması olasıdır. Bunun sebebi ise Daeş'in 2013-2016 arası dönemde ilk etapta en kanlı saldırı ve infazlarda

⁵³² "Foreign Fighters in Syria", The Soufan Group, 2014, s.19.

⁵³³ Örgütün hakim olduğu şehir ve kasabalarda örgütün idareci olarak atadığı militan.

⁵³⁴ Charles Lister, Profiling the Islamic State, Brookings Doha Center, 2014, s.24.

⁵³⁵ A.g.e.,

⁵³⁶ Haian Dukhan ve Sinan Hawat, "The Islamic State and the Arab Tribes in Eastern Syria", E-International Relations, 2014.

⁵³⁷ Lister, Profiling the Islamic State, s.24.

⁵³⁸ A.g.e., s.10.

muhalif güçleri hedef alması ve ancak muhalif unsurların ciddi şekilde kan kaybı yaşamasının ardından Esed rejimini hedef alması gösterilebilir. Yukarıda bahsi geçen üç faktöre ek olarak yabancı savaşçılar kaynağının rejenerasyonunda “ideolojik faktör” de etkilidir. “Hilafet”, “hicret” ve “cihad” gibi kavramlar örgüt propagandası yoluyla yabancı savaşçıların motivasyonları üzerinde “mağduriyet faktörü” ile birlikte yoğun şekilde kullanılmışlardır. Yeni üyeleri dört faktör üzerinden devşiren örgüt mevcut mensuplarını muhafaza hususunda ise yerli ve yabancı unsurlar arasında farklılık göstermiştir. Suriyeli olan ve yaşamını orada idame ettirmeyi amaçlayan yerel kitle üzerinde rasyonel ve korku faktörlerinin daha etkin olduğu düşünülürken yabancı savaşçılarda onları Suriye’ye getiren ideolojik faktörlerin daha etkin olması olasıdır. Son tahlilde ABD destekli koalisyonun müdahalesinin ardından Daeş’in yoğun toprak kayıplarıyla eş zamanlı olarak yabancı savaşçıların Suriye’ye girişinin oldukça kısıtlanmış olduğu ve bu engele karşı hamle olarak Daeş unsurlarının örgütün hakim olduğu bölgelerin ötesinde “yalnız kurt eylemleri” gerçekleştirdiği görülmüştür. Bu da sahaya gelemeyen yabancı savaşçıların üzerinde yine de “ideolojik faktörün” etkili olduğunu göstermektedir.

Daeş’in “aşırı genişleme yönetimine” bakıldığında ise kapasitesinin en fazla zorlandığı dönemin 2013-2016 arası dönemin hemen başı olduğu görülmektedir. Nusra Cephesi Bağdadi’nin tasfiye ve ilhak çabasına direnerek bizatihi hem örgütsel olarak hem ideolojik olarak Daeş’in başarısız bir “aşırı genişleme” tecrübesi olarak tarihe geçmiştir. Irak’tan Suriye’ye yayılarak bir anda yıllardır faal olduğu Irak’ın aksine çok daha az saha tecrübesine sahip olduğu geniş topraklara geçişte kendisinin bir uzantısı olarak bölgeye giden Nusra Cephesi’nin kopuşunu örgüt içi mekanizmalarla engellemeyen Daeş bu kopuşta el-Kaide merkez yönetimi ile de yaşanan fikri ayrımlar göz önüne alındığında aynı zamanda ideolojik olarak da Nusra Cephesi’ni tutmayı başaramamıştır. Bu tecrübe örgütün takip eden dönemde biat aldığı her yapıyı hızlı bir şekilde bünyesi içinde eriterek herhangi bir alt grup bırakmamak suretiyle “aşırı genişleme” kaynaklı sorunlara ön almasına sebep olmuştur.

4.2.2. Nusra Cephesi

Nusra Cephesi’nin insan kaynağında da Daeş gibi yabancı savaşçılar önem taşımaktadır. Daeş’e kıyasla daha az oranda yabancı unsur içeren Nusra Cephesi lideri Cevlani’ye göre

örgüt mensupları içinde yabancı oranının en yüksek olduğu dönemde toplam militanlar içerisindeki yabancı oranı %30 olmuştur.⁵³⁹ Örgüt mensuplarının kendi ifadeleriyle katılımlarda nicelik yerine nitelik gözetilen⁵⁴⁰ Nusra Cephesi'nin yabancı savaşçıları içerisinde Daeş'e kıyasen ayrıştırıcı unsur yukarıda da bahsi geçtiği üzere örgütsel referans şartı bir başka ifadeyle el-Kaide ağırları ile bir şekilde teması sahip olma ön şartıdır. Yabancı ve el-Kaide ile ilintili unsurların haricinde ise Nusra Cephesi'nin en geniş insan kaynağı Suriye muhalefetine anaakım diğer silahlı gruplarının mensupları olmuştur. Şam Fetih Cephesi'nin kurulması ve örgütün el-Kaide'den ayrışma sürecine girerek yerleşme stratejisinde yeni bir safhaya geçişinin hemen öncesinde Şubat-Haziran 2016 arasında Suriye muhalefetine muhtelif gruplarından en az 3000 silahlı unsurun Nusra Cephesi'ne katılması⁵⁴¹ örgütün yerel silahlı unsurlar açısından ne denli bir cazibe merkezi haline geldiğinin göstergesidir.

Nusra Cephesi'nin yeni üye devşirme sürecini de rasyonel faktörler, mağduriyet faktörü ve ideolojik faktörler üzerinden açıklamak mümkündür. Nusra Cephesi örneğinde rasyonel faktör olarak Daeş'te görülen "ekonomik kazanç" ve "korunma" faktörlerinin yerine "disiplin" ve "saha etkinliği" yer almaktadır. Şam'da rejim tarafından gerçekleştirilen kimyasal saldırıya uluslararası toplumun kayıtsızlığına müteakip Nusra Cephesi'nin rejimi hedef alan, ses getiren operasyonlar gerçekleştirmesi örgütün Suriye muhalefetine entegrasyonu sürecinde oldukça etkili olmuştur. Disiplinli ve etkin bir silahlı grup olarak⁵⁴² Suriye muhalif kitlesi üzerinde nüfuzunu artırma fırsatını kaçırmayan örgüt rasyonel faktörler ile mağduriyet faktörünü birleştirerek yerel bazda kök salmıştır. Sivillere karşı işlediği savaş suçlarıyla toplumun bir kesimi ile karşı taraflarda yer alan Esed rejimine karşı Nusra Cephesi'nin "disiplinli" ve "organize" bir savaş gücü olarak kazanımlar elde etmesi pek çok muhalif aktiviste göre örgüte yönelen Suriyeli yerli desteğin başlıca sebebi olmuştur.⁵⁴³ İdeolojik faktör ise bahsi geçtiği üzere örgütün el-Kaide kaynaklı yabancı savaşçı havuzuna zemin hazırlamıştır.

⁵³⁹ Greenwood, "Islamic State and al-Qaeda's Foreign Fighters", s.92.

⁵⁴⁰ Rania Abouzeid, Interview with Official of Jabhat al-Nusra, Syria's Islamist Militia Group, Time, 2012, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵⁴¹ Lister, "Profiling Jabhat al-Nusra", s.7.

⁵⁴² Jennifer Cafarella, Jabhat al-Nusra in Syria an Islamic Emirate for al-Qaeda, Institute For The Study of War, 2014, s.27.

⁵⁴³ Jabhat al-Nusra's rising stock in Syria, al Jazeera, 2013, Erişim Tarihi 12/12/2022.

Aşırı genişleme yönetimine bakıldığında ise ideolojik olarak Nusra Cephesi'nin yerelleşme stratejisiyle paralel olarak kimi yabancı savaşçılarla problem yaşadığı görülmüştür. Yabancı savaşçıların bir kısmının farklı din ve mezheplere bağlı yerel halka karşı sert yaklaşımı ve Suriyelilik yerine el-Kaide vurgusuna sarılmaları örgüt idaresi ile bu unsurların arasını açarken Nusra Cephesi tecrübesinin ardından örgütten kimi kopmalara yol açmış ve HTŞ'nin Nusra Cephesi'ne kıyasla daha da yerli hakim bir örgüt haline gelmesine sebep olmuştur. 2015'de İdlib'in Dürzi yoğun bölgelerinden olan Cebel Summak'taki bir Dürzi köyünde Tunuslu bir Nusra Cephesi komutanı olan Abdüsselam eş-Şerif komutasındaki yabancı savaşçılar 20 köy sakinini kurşunu infaz etmişlerdir.⁵⁴⁴ Safina el-Tunusi kod adlı teröristin bölgede komutasındaki birliklerle Dürzi ve Sünni yerel halka karşı saldırgan tutumuyla bilindiği ve bilhassa Dürzilerin mülklerine el koyma stratejisi yürüttüğü öne sürülürken⁵⁴⁵ hadisenin gerçekleşmesinin hemen ardından Nusra Cephesi resmi bir açıklama yayınlarak yaşanan hadisenin “affedilemez bir hata” olduğunu⁵⁴⁶ ve konunun örgütün şer'i mahkemesine taşındığını duyurmuştur. Örgüt yargılaması sonucu El-Tunusi görevden el çektilmiş ve bir süre hapis cezasına mahkum edilmiştir.⁵⁴⁷ Hapis cezasını tamamlamasının ardından 2016'da Nusra Cephesi Şam Fetih Cephesi'ne dönüştürülürken örgütten ayrılan el-Tunusi örgütten ideolojik sebeplerle ayrılan pek çok yabancı unsurun gittiği yolu izleyerek Hurras ed-Din örgütüne katılmıştır. Tunusi 2021'de HTŞ tarafından gerçekleştirilen bir güvenlik operasyonunda öldürülmüş, ertesi yıl Cebel Summak bölgesindeki Dürzileri ziyaret eden HTŞ lideri Cevlani de bu hadiseye atıfta bulunarak “bu suçu işleyen mücrimin sonunun ne olduğunu gördünüz” ifadelerini kullanmıştır.⁵⁴⁸

Şam Fetih Cephesi ve ardından HTŞ'nin kurulması ve Nusra Cephesi oluşumunun Cevlani tarafından günden güne yerel ve anaakım bir muhalif gruba dönüştürülmesi örgüt içerisinde “şahin kanat” olarak da nitelendirilen ekseriyeti yabancı unsurlar ile örgüt

⁵⁴⁴ Dominique Soguel, Syrian Druze massacre: Can jihadists salvage their image?, The Christian Science Monitor, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵⁴⁵ Syria Daily, June 11: Jabhat al-Nusra Unit Kills 23 Druze in Idlib Province, EA Worldview, 2015, Erişim Tarihi 12/12/2022..

⁵⁴⁶ "Idlib's Druze Complain of Persecution", Syrians For Truth and Justice, 2022, s.4-6.

⁵⁴⁷ Will HTS Give Back Seized Druze Properties in Jabal Al-Summaq?, The Syria Report, 2022, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵⁴⁸ A.g.e.

yönetiminin arasında kırılmaya ve kopuşa yol açmıştır.⁵⁴⁹ Bu sürecin nihai sonucu Nusra Cephesi'nin devamı niteliğindeki HTŞ'nin eski Nusra Cephesi yabancı savaşçılardan müteşekkil Hurras ed-Din'i hedef alan bir baskı stratejisi ile Hurras ed-Din bünyesindeki yabancı savaşçıları İdlib ve çevresinden tasfiye etmeyi amaçlamak olmuştur.⁵⁵⁰

Örgütsel olarak aşırı genişleme yönetimi hususunda ise Daeş'e benzer şekilde Nusra Cephesi'nin yaşadığı en büyük zorluk Bağdadi tarafından yapılan Daeş'in ilanı ve Nusra Cephesi'nin Daeş bünyesine katılmasına yönelik açıklama sonrası yaşananlar olmuştur. Nusra Cephesi bu süreçte varlığını koruyarak Daeş'in aşırı genişleme yönetimi karnesine bir başarısızlık eklerken aynı zamanda yabancı savaşçıların büyük kısmını elde tutamayıp Daeş'e kaybederek ciddi bir insan kaynağı kaybı yaşamış ve kendi de aşırı genişleme yönetiminde bu hadise özelinde sınıfta kalmıştır.

Tablo 10: Daeş ve Nusra Cephesinin Temsiliyet Kapasiteleri

Örgüt	Rejenerasyon	Aşırı Genişleme Yönetimi
Daeş	<ul style="list-style-type: none"> - Ekseriyetle “yabancı savaşçılar” ve Suriye'nin doğusunda etkin Sünni Arap aşiretler insan kaynağı olarak hedeflenmiştir. - Bu insan kaynağının kullanımı hususunda rejenerasyon kapasitesini dört ana faktör etkilemiştir. - Rasyonel faktörler: Daeş mensubiyetinin getireceği diğer gruplara kıyasla daha yüksek maddi kazanç ve korunma. - Korku faktörü: Daeş'in hasımlarına karşı uyguladığı diyalogu reddeden, tasfiyeye yönelik kanlı siyaseti - Mağduriyet faktörü: Esed rejimi ve uluslararası güçlerin yerli Sünni halkı hedef alan saldırılarının kitlede yarattığı mağduriyeti rejenerasyon kapasitesine tahvil etmek. Daeş rejim askerlerinin toplu infazı ve Ürdünlü pilotun infazı gibi uygulamalarla bu mağduriyetin intikamını alan bir role bürünerek bu kapasiteyi arttırmaya çalışmıştır. Yine de yabancıların varlığının ağırlıklı olması, o dönem Irak merkezli bir yönetime sahip olmaları ve uzun bir süre Esed 	<ul style="list-style-type: none"> - Suriye'de teşkilatlanıp kök salan Nusra Cephesi'ne emir komuta yoluyla boyun eğdirememiş ve “kendi zaviyesinden “ bakıldığında Suriye'ye girer girmez yapı içinden kayıp yaşamıştır. - Bu kayıp Irak'ın Suriye'deki yapı üzerinde hakimiyet kuramaması açısından örgütsel aşırı genişleme kaynaklıdır. Bununla birlikte takip eden süreçte söylem ve eylemde Nusra Cephesi ile yaşanan ayrışmalar bunun aynı zamanda ideolojik bir kayıp olduğunu da göstermiştir. - Nusra Cephesi kaybının tekrar etmemesi adına herhangi bir grubun Daeş içerisinde ismi ve komuta kademesiyle özerk kalmasına izin verilmemiş, alınan her biat sonrası söz konusu gruplar mevcut yapının içerisinde eritilmişlerdir.

⁵⁴⁹ Elizabeth Tsurkov, HAYAT TAHRIR AL-SHAM (SYRIA), Eruoepan Council On Foreign Relations, Erişim Tarihi: Kasım 2022.

⁵⁵⁰ Syrian jihadi group escalates campaign against foreign fighters in Idlib, al-Monitor,2022.

	<p>rejiminden önce muhalefete hedef almaları Daeş'in bu faktörü rejenerasyon kapasitesinde Nusra Cephesi gibi etkin kullanamamasına yol açmıştır.</p> <ul style="list-style-type: none"> - İdeolojik faktör: “Hilafet, “cihad”, İslam Devleti” ve “hicret” gibi kavramlar üstüne bina edilmiş bu faktör örgütün yabancı savaşçı kaynağının rejenerasyon zeminidir. Uluslararası koalisyonun müdahalesi sonrası yabancı savaşçıların Daeş kontrolündeki topraklara gelmesi engellenince örgüt bu faktörü “yalnız kurt eylemcileri” için kullanmıştır. 	
Nusra Cephesi	<ul style="list-style-type: none"> - El-Kaide ağıyla ilintili yabancı savaşçılar ve Suriyeli muhalifler örgütün asli insan kaynağı olurken rejenerasyon sürecinde rasyonel faktörler, mağduriyet faktörü ve ideolojik faktörler etkili olmuştur. - Rasyonel faktörler: Örgüt içi disiplin ve sahada askeri olarak yaratılan pozitif fark yeni milisleri devşirme ve mevcutların muhafazası hususunda etkili olmuştur. - Mağduriyet faktörü: Örgüt sahadaki önceliğini Esed rejiminin devrilmesi olarak belirlemiş ve sahada Esed rejimini tek ve diğer muhaliflerle iş birliği içerisinde hedef almıştır. Bu durum rejim tarafından mağdur edilen Suriyeli Sünni kitleden sempatizan kazanmak açısından fark yaratmıştır. - İdeolojik faktör: Örgüt yabancı savaşçı seçiminde askeri ve teknik nitelik haricinde referans da talep etmektedir. Bu durum gelen yabancı savaşçıların ideolojik olarak örgüt ile ortak noktalara sahip unsurlar olması anlamına gelmektedir. 	<ul style="list-style-type: none"> - Aşırı genişleme yönetimi hususunda örgütün yaşadığı “Suriyelileşme” dönüşümü uzun vadede yabancı el-Kaide kökenli unsurlar arasından itirazlara yol açmıştır. Bunun sonucunda örgütten ayrılan unsurlar ilerleyen dönemde Hurras ed-Din başta olmak üzere İdlib’deki muhtelif radikal örgütlere katılarak Nusra Cephesi’nin ardılı HTŞ’ye karşı savaşmışlardır. - Örgütsel ve ideolojik olarak bir diğer kayıp ise Bağdadi’nin Daeş’in ilanına yönelik açıklaması sonrası Nusra Cephesi’ndeki yabancı savaşçıların ekseriyetinin Daeş saflarına katılması olmuştur. - Nusra Cephesi aşırı genişlemeyi daha az zararlarla atlatabilmek için ilk etapta yabancı savaşçı alımında referans temelli sıkı bir süreç izleyerek bünye içine aldığı unsurlarda seçici olmuştur. Takip eden süreçte ise örgütün insan kaynağını günden güne yerlileştirerek örgütün gücü artarken yaşanacak yeni büyük kopuşların önüne geçmeye çalışmıştır.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.3. Etki

DDSA’ların uluslararası sistemde etki yaratabilme kapasitesini DDSA analiz çerçevesinin temelindeki üç kriterden biri olarak belirleyen Aydınli Tüm DDA ve

DDSA'ların "etki sahibi" olma iddiaları olduğunu lakin bunun ölçülmesinin de zorlu olduğu belirtmiştir.⁵⁵¹ Aydınli DDSA'ların uluslararası etkilerinin ancak devlet ve devlet merkezli sistemi zorlayarak dönüştürücü işlev gördükleri durumlar üzerinden dolaylı olarak değerlendirilebileceğini ifade etmiştir.⁵⁵² Aydınli DDSA'nın etki kapasitesini "zorlayıcı olması" ve "dönüştürücü kapasiteye sahip" olması üzerinden okurken etkinin ancak "sürdürülebilir" olduğu zaman gerçek bir tesir yarattığının altını çizmiştir.⁵⁵³ Aydınli sürdürülebilirlik için ise DDSA'nın devletin sert müdahalelerine rağmen mensuplarını motive edebilecek motivasyona sahip olması ve devletin sert müdahalesi karşısında hayatta kalabilecek esneklik ve uyuma sahip olmasının gerektiğini vurgulamıştır.⁵⁵⁴

4.3.1. Daeş

Daeş'in sahip olduğu uluslararası etki kapasitesine bakıldığında 2013-2016 Suriye tecrübesinin "dönüştürücü kapasite" bağlamında Daeş lehine gelişmelere sahne olduğu görülmüştür. Örgütün tezde pek çok yerde bahsi geçen kalabalık yabancı savaşçı havuzunu kullanarak hem Suriye başta olmak üzere örgütün askeri varlığının bulunduğu ülkeler içerisinde hem de Daeş askeri varlığının bulunmadığı coğrafyalarda sayısız saldırıda bulunması uluslararası toplumu harekete geçirmiştir. Eylül 2014'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin aldığı 2178 sayılı kararla yabancı savaşçılar "yabancı terörist savaşçılar" adıyla BMGK kararı altında anılmış, tanımı yapılmış ve bu sorunun çözümüne dair yeni politikalar ve yasal çerçevenin ihdas edildiği belirtilmiştir.⁵⁵⁵ Bu karara müteakip BM Terörle Mücadele Komitesi de 2015'te yayınladığı raporla üye ülkelere yeni politikayı uygulamak adına terörizm finansmanı, siber mücadele, yasal düzenlemeler, sınır denetimleri ve yaptırımlarla alakalı yol haritası sunmuştur.⁵⁵⁶ Daeş'in kanlı terör eylemlerinin Batılı karar alıcılar üzerindeki bir diğer etkisi ise Daeş'e katıldıkları tespit edilen vatandaşların vatandaşlıktan çıkarılması uygulaması olmuştur. İngiltere Daeş üyesi Shamima Begum'ün ülkeye geri dönüşünü engellemek için Begum'ü

⁵⁵¹ Aydınli, Violent Non-State Actors: From Anarchists to Jihadists, s.15-16.

⁵⁵² A.g.e.

⁵⁵³ A.g.e.

⁵⁵⁴ A.g.e., s.16-17.

⁵⁵⁵ Fact Sheet: UN Security Council Resolution 2178 on Foreign Terrorist Fighters, <https://www.justice.gov/file/344501/download>, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵⁵⁶ Haldun Yalçınkaya, "Yabancı Terörist Savaşçılar ve Türkiye: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2178 Sayılı Kararı Almasının İlk Yılına Dair Değerlendirme", ORSAM, 2015, s.4-5.

vatandaşlıktan çıkarmıştır.⁵⁵⁷ Avustralya hükümeti benzer bir uygulamayı vatandaşı Suhayra Aden'i vatandaşlıktan çıkararak gerçekleştirmiştir.⁵⁵⁸ Yine Belçika tek seferde 14 Daeş üyesi olduğu düşünülen kişiyi vatandaşlıktan çıkarmıştır.⁵⁵⁹ Kanada, Fransa ve Danimarka'da da benzer uygulamalar için yasal zemin hazırlanmak istenmiş fakat bu çabalar yoğun tartışmalar sonrası yasallaşamamıştır.⁵⁶⁰

Örgütün zorlayıcı kapasitesi hususunda ise sınır ötesine taşan eylemlerine karşılık vermek için kurulan Daeş karşıtı küresel koalisyon ve Daeş'e karşı uluslararası aktörlerce gerçekleştirilen diğer operasyonlar fikir vermektedir. 2014'te 80'den fazla ülkenin katılımıyla kurulan ABD öncülüğündeki Daeş karşıtı uluslararası koalisyon Suriye ve Irak'ta Daeş unsurlarının hedef alındığı operasyonlara imza atmıştır.⁵⁶¹ Türkiye ve Rusya ayrıca tekil olarak Suriye içerisinde Daeş karşıtı operasyonlar düzenlemişlerdir. Bu operasyonlarda Türkiye Fırat Kalkanı hareketiyle Daeş unsurlarını kuzey Suriye'de hedef alırken⁵⁶² Rusya ise Tedmür'ün Daeş'ten alınmasında rol oynamıştır.⁵⁶³

Daeş'in sürdürülebilirlik kapasitesi ise örgütün uluslararası koalisyon tarafından yoğun şekilde hedef alınmaya başlamasına müteakip sahada yaşadığı yenilgilere verdiği reaksiyon üzerinden okunabilir. Adnani ölmeden kısa bir süre önce yaptığı ve ABD'ye - aynı zamanda kendi militanlarına da- seslendiği konuşmasında Zerkavi ve Bin Ladin gibi figürlerin isimlerini anarak ABD'nin onları öldürmesinin ABD'ye nihai zafer sağlamadığını, şayet Musul, Sirte, Rakka ve hatta tüm şehirleri kaybetseler bile bunun Daeş için yenilgi olmayacağını öne sürerken Daeş'in ancak savaşa devam etmeye yönelik "istek" ve "iradeden" yoksun olduğunda gerçekten kaybedeceğini vurgulamıştır.⁵⁶⁴ İrade ve isteğin temelinde ise sahada kaybedilse dahi zihinlerde devam eden "hilafet" ve "devletlik" iddiaları bulunmaktadır. Örgütün Suriye ve Irak hattında saha hakimiyetini

⁵⁵⁷ As U.K. strips citizenship from ISIS members, other children of immigrants decry 'two tier' citizenship, NBC News, 2021, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵⁵⁸ How Australia stripped alleged Isis fighter of citizenship without evaluating her case, The Guardian, 2021, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵⁵⁹ Another 14 IS members stripped of their Belgian citizenship, Vrt, 2020, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵⁶⁰ Meghan Benton ve Natalia Banulescu-Bogdan, "Foreign Fighters: Will Revoking Citizenship Mitigate the Threat?", Migration Policy Institute, 2019.

⁵⁶¹ About Us – The Global Coalition To Defeat ISIS, <https://www.state.gov/about-us-the-global-coalition-to-defeat-isis/>, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵⁶² IS conflict: Turkey-backed Syrian rebels take Jarablus, BBC News, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵⁶³ Russian bombardment 'forces Islamic State out of Palmyra', The Guardian, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

⁵⁶⁴ Abu Muhammad al-'Adnani as-Shami ~ "And Those Who Lived [In Faith] Would Live Upon Evidence", pietervanostaeyen.com, 2016, Erişim Tarihi 12/12/2022.

hızlı şekilde kaybettiği 2015 ve 2016'da sınır ötesi terör saldırılarının artarak devam etmesi ve bugün halen bölge dışından örgüte biatlar yoluyla katılımların gerçekleşmesi askeri anlamda yenilgi olsa bile hayatta kalabilen motivasyona ve her şartta eylemsellik gerçekleştirebilecek esneklik ve uyum kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir.

4.3.2. Nusra Cephesi

Nusra Cephesi'ne etki kriteri perspektifinden baktığımızda Daeş'e kıyasla “dönüştürücü kapasitesinin” kısıtlı olduğu görülmektedir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin “yabancı savaşçılar” meselesi ile alakalı aldığı 2178 sayılı kararın metninde Nusra Cephesi'nin de “yabancı terörist savaşçıların katıldığı gruplar” arasında Daeş ile birlikte sayılması⁵⁶⁵ bu meselenin uluslararası politik bir mesele olmasında Nusra Cephesi'nin de etkisi olduğunu göstermekte olup yine de yabancı savaşçı sayısı ve Daeş unsurlarının yarattığı uluslararası tehditler göz önüne alındığında bu etkinin Daeş etkisinin gölgesinde kaldığı söylenebilir. Örgütün Daeş'in aksine Suriye dışında eylemselliği bulunmaması, Batı'ya ve bölge ülkelerine tehditler yerine sadece Esed rejimini hedef alması ve sahada Suriye muhalefetinin etkinliğinde ciddi etki sahibi olması gibi faktörler İdlib'in rejimden alınması sürecinde Ahrar'uş Şam ve ÖSO unsurlarının Nusra Cephesi ile ittifak sebebi olarak aldıkları dış tepkinin dozunun azalmasına yol açmıştır. Bu çok keskin bir dönüşüm olmamakla birlikte el-Kaide'nin Suriye koluyla ortak operasyon odası kuran muhalif güçlerin uluslararası tepkiyi üzerlerine çekmemelerinde Esed rejiminin mücrim imajı kadar Nusra Cephesi'nin dönüştürücü kapasitesinin de etkili olduğunu söylemek mümkündür. Nusra Cephesi'nin zorlayıcı kapasitesi ise İdlib'in rejimden ele geçirilmesinde Fetih Ordusu yapılanması içerisinde oynadığı başat rol üzerinden okunabilir. Nusra Cephesi'nin en başat aktörlerden biri olduğu Fetih Ordusu koalisyonunun İdlib'i ele geçirmesi sahada rejim ile birlikte yenilgiyi yaşamış olan İran'ı bölgedeki milis gücünü tahkim etmesine zorlarken Rusya'yı ise rejimin bu kaybının domino etkisi yaratmasını engellemek adına Suriye'ye doğrudan müdahale etmeye zorlamıştır.

Sürdürülebilirlik meselesine bakıldığında ise Nusra Cephesi'nin temel motivasyon olarak belirlediği Esed rejimi karşıtı pozisyonun 2013-2016 arası süreçte örgütün destekçilerini

⁵⁶⁵ Fact Sheet: UN Security Council Resolution 2178 on Foreign Terrorist Fighters, <https://www.justice.gov/file/344501/download> , Erişim Tarihi 12/12/2022.

bir arada tutacak yegane motivasyon olduğu gözükmetedir. Öyle ki 2016 sonrası süreçte İslami yönetim amacının daha az dile getirildiği ve yerelleşme süreciyle birlikte örgüt içi çeşitli ayrışma ve kopuşların yaşanmasına karşın örgüt ardıl yapılanmalarıyla Esed rejimine karşı savaş motivasyonu üzerine halen varlığını sürdürmektedir. Örgütün muhalif cenahla birlikte Şam ve Halep'te yaşadığı yenilgiler ve toprak kayıplarına karşın eylem kapasitesinin -2016 itibariyle- muhalif gruplar arasında zirvede olması ve Rus-İran müdahalesine karşın başka örgütlerin aksine sahadan silinmemeleri örgütün esneklik ve şartlara uyum kapasitesinin bir çıktısı konumundadır.

Tablo 11: Daeş ve Nusra Cephesinin Etki Kapasiteleri

Örgüt	Etki	Sürdürülebilirlik
Daeş	<ul style="list-style-type: none">- Yabancı savaşçıların faili olduğu ses getiren terör eylemleriyle uluslararası hukuk üzerinde dönüştürücü etkiye sahip olmuştur. BMGK'dan yabancı terörist savaşçılarla alakalı karar çıkması ve yeni politikalar ve yasal çerçevelerin inşası dönüştürücü kapasitesinin yansımasıdır.- Terörle bağ sebebiyle “vatandaşlıktan çıkarma” uygulamasının kaynağı da Daeş üyeleri olup bu uygulama da dönüştürücü kapasite çıktısı olarak sayılabilir.- Daeş'in terör eylemleri sebebiyle ABD destekli uluslararası koalisyonun kurulmuş olup 80'den fazla ülke ABD öncülüğünde Daeş karşıtı askeri müdahaleye katılmıştır. Buna ek olarak Rusya ve Türkiye de Daeş karşıtı askeri müdahalelerde bulunmuştur. Daeş'in varlığının uluslararası askeri koalisyonların kurulmasına ve bölge ülkelerinin Suriye'ye müdahalesine yol açması “zorlayıcılık” üzerinden okunabilir.	<ul style="list-style-type: none">- Irak ve Suriye'de alan hakimiyeti ve sözde “devlet” ve “hilafet” toprakları elden çıkmış olsa da örgüt yeni militanları devşirmeye devam edip artan bir ivmeyle terör eylemlerine devam edebilmiştir.- Alan hakimiyeti döneminde düzenli ordu gibi hareket eden örgüt kontrolündeki şehir ve kasabaların kaybının ardından yeniden yer altına çekilerek baskınlar, suikastler gibi terör eylemlerinin merkezde olduğu stratejiye uyum sağlamıştır.
Nusra Cephesi	<ul style="list-style-type: none">- BMGK'dan yabancı terörist savaşçılarla alakalı çıkan kararda adı geçen örgüt Daeş'e kıyasla geri planda kalsa da bu meselede dönüştürücü kapasite örneği göstermiştir.- İdlib'in rejimden alınması sürecinde Nusra Cephesi ile iş birliği yapan muhalif güçler Nusra Cephesi'nin el-Kaide uzantısı olmasına karşın uluslararası kamuoyundan engel veyahut büyük tepki görmemiştir. Bunun sebebi de örgütün Esed rejimi karşıtı ve Suriye haricinde eylemleri tercih etmeyen pozisyonudur.	<ul style="list-style-type: none">- Esed rejimine karşı savaşı merkeze alan motivasyonu 2013-2016 arası dönemde muhalif cenah güç kaybı yaşamasına karşın Nusra Cephesi'nin fikren devamlılık sağlamasına ve uzun vadede farklı isimler altında örgütsel devamlılık da sağlamasına zemin hazırlamıştır.- Şam ve Halep'teki yenilgiler ve İran ile Rusya'nın müdahalelerine rağmen askeri kapasitesini ayakta tutabilmiş ve rejime karşı eylemlerini sürdürebilmiştir. Bu da örgütün toprak kayıplarının yaşandığı ve dengenin muhalifler aleyhine bozulduğu dönem şartlarına uyum sağlayabildiğini göstermektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

SONUÇ

Dört bölümden oluşan bu tezde Suriye iç savaşının önde gelen devlet dışı aktörlerinden olan, aynı zamanda küresel bazda da bir rekabet içerisinde olan iki yapı Daeş ve el-Kaide örgütsel yapıları, kimlikleri ve kapasiteleri üzerinden karşılaştırılmıştır. Söz konusu örgütlere dair komplo teorilerine dayanan sığ analizler veyahut iki örgütü de birbirinin muadili olarak gören ve çatışmalarda “figüran” unsur olarak ele alan analizlerin aksine literatür taraması ve tezin yazım sürecinde bu DDSA’ların birbirlerinden “farklı” ve savaş sahasında kendilerine has rollere sahip olan “aktörler” oldukları gözlemlenmiştir. Birinci bölümde bahsedilen ve tablolar halinde işlenen DDSA tipolojilerine bakıldığında Daeş ve Nusra Cephesi arasında kimi tipolojilerde aynı tanımlamalar mümkün gözükürken kimi tipolojilerde ise iki örgütün siyasi perspektif farklılıklarının yansıması ayrışmalar gözükmektedir. “Asiler”, “teröristler”, “militan dini hareketler”, “selefi cihadi örgütler” gibi tasnifler her iki örgütü de kapsarken Daeş’in “Ulusaşırı grup”, “De facto devlet” ve “Ulusaşırı suç örgütü” gibi yerellik sınırlarını aşan tasnifler altında bulunduğu tipolojilerde Nusra Cephesi’nden ayrıştığı söylenebilir. Özetle tipolojiler spesifikleşip örgütlerin usul, amaç ve kimliklerine temas ettikçe Daeş ve Nusra Cephesi’nin yer aldığı tasniflerde ayrışma görülmektedir.

Daeş ve Nusra Cephesi’nin sahadaki muhtelif aktörlere karşı giriştiği onlarca orta ve büyük ölçekli çatışma her iki aktörün de bir dönem neredeyse tüm ülke sahasında savaştıklarını göstermiştir. Çatışma ve operasyonlar haricinde iki örgüt bombalı saldırılar başta olmak üzere çeşitli yöntemlerle can kaybıyla sonuçlanan eylemlere imza atmıştır. Bu saldırılarda hem askeri hedefler hem de siviller hedef alınırken saldırılara detaylı bakıldığında Nusra Cephesi’nin 135⁵⁶⁶ eylemine karşın Daeş’in 285 eylem gerçekleştirdiği görülmektedir⁵⁶⁷. Aynı zaman aralığında can kayıplı eylem sayılarındaki büyük fark ve Nusra Cephesi’nin çatışma ve operasyonlarının aksine Daeş’in neredeyse tüm çatışma ve operasyonlarında ittifaktan münezzeh şekilde tek başına hareket etmesi eylemler bazında Nusra Cephesi’nin diğer aktörlerle de iş birliği içerisinde hareket eden ve Daeş’in yarısından az eylem gerçekleştirebilen bir kapasiteye sahip olduğu söylenebilir. Buna karşın Daeş ise hem tüm çatışma ve operasyonlarda tek güç olarak

⁵⁶⁶ Bakınız: EK 4: Nusra Cephesi’nin şüphelisi olduğu can kaybına yol açan saldırılar (2013 nisan- 2016 Temmuz).

⁵⁶⁷ Bakınız: EK 5: Daeş’in şüphelisi olduğu can kaybına yol açan saldırılar (2013 nisan- 2016 Temmuz).

hareket ederken hem de Nusra Cephesi'nin iki katından fazla can kayıplı eyleme imza atabilmiştir. Bu açıdan bakıldığında eylem kapasitesi bağlamında Daeş'in 2013-2016 arası dönemde Suriye'de Nusra Cephesi'nin çok üzerinde bir askeri kapasiteye haiz olduğu sonucuna varılabilir.

Daeş ve Nusra Cephesi diğer aktörlerle etkileşimlerine bakıldıklarında da yine son tahlilde siyasi ajandalarından kaynaklı farklılıklar göstermiştir. Daeş'in ABD, Rusya, Türkiye ve İran'a yönelik örgüt tepe kadrosunun beyanları ve propaganda içeriklerinden doğrudan tehditler gözlemlenmiş olup bu bahsi geçen dört ülkenin asker ve sivillerine karşı da örgütün saldırgan bir tutum izlediği gözlemlenmiştir. "Modern ulus devletlerin" var olduğu düzene prensipte kökten karşı olan ve "sınırlar", "vatandaşlık" gibi kavramları da propagandasında hedef alan Daeş bu aktörlerle savaşıyor uluslararası bir örgüt olduğunu fiilen kanıtlarken kontrolü altındaki kitlesini de dış aktörlerin müdahalesine maruz bırakmış ve bu vesileyle yeni nesil radikallerin üretimi için de zemin hazırlamıştır. Bir başka ifadeyle örgütün siyaseten irrasyonel olarak okunan ve son tahlilde uluslararası müdahale ile toprak hakimiyetini sonlandırmasına yol açan küresel çaptaki terör eylemleri örgütün yeni radikal milis devşirmesi sürecine de etki etmiştir. Bu açıdan siyaseten irrasyonel olan bu sınır tanımadan gerçekleştirilen eylemler sosyolojik olarak örgüt zaviyesinden bir zemine oturtulabilir.

Öte yandan Nusra Cephesi ise hedefine nihai olarak Suriye rejimini koyarken bu sebeple Rusya ve İran ile sahada askeri olarak çatışmayı sürdürmüştür. ABD'nin Nusra Cephesi'ni hedef alan yaptırım ve kimi saldırılarına karşı ise ABD'ye provoke etmemek adına sessiz kalan örgütün ABD ile etkileşimi bu açıdan Daeş ile ciddi bir ayrışma konusu olmuştur. Nusra Cephesi söylem ve eylem bazında Türkiye'yi de karşısına almak istememiştir. Bu stratejisini örgütün Suriye muhalefeti içerisinde kendisine konum arayışına bağlamak mümkündür. Bunların haricinde Daeş'in sınırları aşan terör eylemlerinin aksine Nusra Cephesi lider seviyesinde sürekli vurguladığı "Suriye dışında hedefimiz yok" ifadesine uygun olarak ne Rusya ne de İran içinde herhangi bir eylem de gerçekleştirilmemiştir. Tüm bunlar göz önüne alındığında Nusra Cephesi'nin daha yerel bir ajandayla diğer aktörler ile ilişkilerini belirlediğini Daeş'in ise fundamental pozisyonu ve küresel siyasi ajandası sebebiyle çok daha geniş bir eylemsellik ve düşman tanımına sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Yabancı savaşçılar meselesine bakıldığında ise Daeş'in Nusra Cephesi'ne kıyasla yabancı savaşçıların daha fazla katıldığı ve daha ön planda oldukları söylenebilir. Bunda Daeş'in siber propaganda hususunda Nusra Cephesi'nin oldukça önünde olması gösterilebilir. İngilizce başta olmak üzere Arapça dışındaki dünya dillerinin pek çoğuyula hem resmi hem de gayri resmi Daeş propagandasının dünyadaki radikal unsurlara ulaştığı bir ortamda Nusra Cephesi kısıtlı propaganda gücüyle geride kalmıştır. Öte yandan hem Nusra Cephesi'nin yabancı savaşçı alımında referans ve nitelik sahibi olmaya yönelik ön koşulları hem de örgütün süreç içerisinde el-Kaide etiketinden kurtularak yerel bir örgüte dönüşüm arzusu Nusra Cephesi'nin Daeş'e kıyasla yabancı savaşçıları daha az talep etmesine ve onlara daha az ihtiyaç duyması anlamına gelmektedir. İki örgüt arasındaki bu ayrım Daeş'in gizli hücreler ve yalnız kurt saldırılarıyla küresel çapta bir tehdit oluşturmasına lakin Nusra Cephesi'nin bu tehdit algısından uzak kalmasına yol açmıştır.

Terörist kimlik olarak Daeş ve Nusra Cephesi'nin ele alındığı üçüncü bölümde ise Daeş'in kullandığı “siyah bayraklar”, “Amaq”, “Dabiq”, “Sykes-Picot”, “Haçlılar” ve “Turuncu tulum” gibi kavramlar örgütün hem tarihe hem de günümüze atıfta bulunarak kendisini İslam ve Müslümanların ahir zamandaki temsilcisi olarak konumlandırma arzusunun tezahürüdür. Dünyayı iki cepheye bölünmüş şekilde tanımlayan ve bu cephelerden birini kendi sözde İslam devletleri olarak konumlandıran Daeş “İslam Devleti/Hilafet askeri” rolünün yanında “İdareci” rolünü de benimsemiş ve bu rollere yardımcı olarak “Muhacir” rolünü de üstlenerek İslam'ın ilk yıllarındaki ensar-muhacir birlikteliğine atıfla yeni bir düzen kurma iddiasında bulunmuştur. Öte yandan Nusra Cephesi ise “siyah bayrak” ve “Beyaz Minare” gibi sembollerle İslam literatüründeki kıyamet senaryolarına dair rivayetlere atıfta bulunmuş olsa da kimliğinin öteki unsurlarıyla daha yerel ve çağın gerçekleriyle daha uyumlu bir çizgi tutturmuştur. “Haçlılar” ve tüm dünyanın hak ve batıl olarak iki net cephe olması iddiasının aksine Nusra Cephesi ötekisini belirlediği yegane sembol olarak Suriye rejimini hedefe koymuştur. Bu sebeple girişilen her çatışma ve gerçekleştirilen her eylem de bir şekilde rejimin varlığı üzerinden tevil edilmiştir. İçinde bulunulan savaş durumunu “Nusayri rejimin Suriye Sünnilerine karşı savaşı” olarak tanımlayan örgüt böylece durumu tanımlama hususunda kısıtlı kalırken ana amacı olan uzun vadede yerelleşmeye yönelik de temel atmıştır. Bu yerelleşme eğilimine uygun olarak da Daeş'in aksine “Muhacir” vurgusunu bir rol olarak ön planda tutmayan Nusra Cephesi yerelliğe uygun olarak

Sünnilik kimliğini ana bir rol olarak üstlenmiştir. Buna ek olarak “mücahid” ve “yardımcı” rolleri de Nusra Cephesi söyleminde göze çarpan diğer roller olup örgütün Daeş ile ayrışmasında göze çarpmaktadır.

İki örgütün kapasite bazında kıyasına bakıldığında ise Daeş’in daha geniş bir insan ve finans kaynağına sahip olduğu, her iki örgütün de özerklik kapasitelerinin devlet yardımı olmadan eylemsellik sürdürebilecek seviyede olduğu lakin Daeş’in devlet müdahalesine karşı hayatta kalabilmiş olsa da Nusra Cephesi’ne kıyasla büyük bir kapasite kaybı yaşadığı görülmüştür. Bir başka ifadeyle Nusra Cephesi’ne kıyasla daha yüksek bir özerklik kapasitesi olan Daeş diğer aktörlerle etkileşiminde izlediği politika doğrultusunda daha fazla dış müdahaleye maruz kalmış ve daha yoğun bir özerklik kapasitesi kaybı yaşamıştır. Temsiliyet kapasitesi bağlamında ise insan kaynağını sürekli yenileme kapasitesi açısından Daeş Nusra Cephesi’ne kıyasla oldukça yüksek bir tavana sahip olmuştur. Bununla birlikte Suriye özelinde aşiretler haricinde yerel kitleyle özdeşleme hususunda sorunlar yaşayan örgütün bölgeye yabancı savaşçı akımının uluslararası müdahale sonrası ciddi olarak kesilmesiyle sorun yaşadığı gözlemlenmiştir. Hedefini Suriye ile sınırlı tutan ve asli milis kitlesi olarak da Suriye Sünni nüfusunu hedefleyen Nusra Cephesi ise propaganda ve mali avantajlar hususunda Daeş’in gerisinde kalmakla birlikte rejim karşıtı mücadelede aldığı pozisyon, yerelleşmeye yönelik adımlar ve muhalif gruplar içerisinde disiplinli yapısıyla ayrılarak Suriye sünni nüfusu içerisinde temsiliyet kapasitesini arttırmış ve Daeş’e kıyasla Suriyeli kitle içerisinde temsiliyet kapasitesi daha yüksek bir DDSA haline gelmiştir.

Etki kapasitesi bağlamında ise Daeş eylemleri ve sahadaki etkileriyle yabancı savaşçılar meselesinin uluslararası gündem olması ve sadece Daeş’e karşı savaşmak amacıyla uluslararası bir koalisyon kurulmasına yol açarak uluslararası sistemi zorlayıcı bir kapasite inşa etmiştir. Örgütün hücrelere dayalı teşkilat yapılanması ise alan hakimiyetinin sona ermesinin ardından Daeş’in terör eylemleriyle halen sahaya etki edebileceğini göstermiştir. Nusra Cephesi ise Suriye ile sınırlı kalan eylem ve söylemleri sebebiyle Daeş’e kıyasla uluslararası kamuoyunun gündeminde daha az yer almış ve sistemi daha az zorlamıştır. Bununla birlikte rejime karşı mücadelede ön saflarda yer alması ve disiplinli örgüt yapısıyla rejimin muhalefete karşı toprak kazandığı süreçte dahi ayakta kalmayı başarmıştır. Böylece toprak kayıplarına karşın sahadaki etkisini muhafaza eden örgüt bir yandan da Suriye muhalefetine kendini kabul ettirmiş, bir başka ifadeyle

Suriye muhalefetindeki dengeleri değiştiren zorlayıcı bir etki kapasitesi ortaya koymuştur.

Son tahlilde Daeş ve Nusra Cephesi tarihi arka planda ortak noktalara sahip olsalar da terörist kimlik, DDSA kapasiteleri ve nihai hedefler bağlamında birbirlerinden ciddi farklılıklar gösteren, örgütsel olarak en başta birbirlerinden ayrışan iki farklı örgüttür. “Biz” ve “öteki” tanımları, durum tanımlama, kullanılan propaganda dili ve diğer aktörlere yaklaşımlar bu iki örgütün arasındaki ayrışmayı ortaya koyarken bu aktörlere yönelik çalışmaların ve politikaların da toptancı bir refleks yerine muhatapların örgütsel kodlarının ayrı ayrı analizleriyle uyumlu olması gerektiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- “What’s in the Names of Terrorist Groups (1): Jabhah Al-Nusrah Li-Ahl Al-Shâm Min Mujâhidî Al-Shâm Fi Sahât Al Jihâd.” Mr. Orange’s War Tracker, 2013. <http://theoranetracker.blogspot.com/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “13 Iranians Killed in Battle for Strategic Town South of Aleppo.” Financial Times, 2016. <https://www.ft.com/content/22380a4e-144c-11e6-9d98-00386a18e39d>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “13 ISIL Militants Killed in Turkish Shelling in Northern Syria .” Hürriyet Daily News, 2016. <https://www.hurriyetdailynews.com/13-isil-militants-killed-in-turkish-shelling-in-northern-syria-98393>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “16 Wounded as Two Rocket Projectiles Fired from Syria Hit Turkey's Kilis .” Hürriyet Daily News, 2016. <https://www.hurriyetdailynews.com/16-wounded-as-two-rocket-projectiles-fired-from-syria-hit-turkeys-kilis-98241>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “A New Toll in Mexico's Drug War: More than 61,000 Vanished.” The New York Times, 2020. <https://www.nytimes.com/2020/01/06/world/americas/mexico-drug-war-death-toll.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Abd Operasyonunda Ölen El Nusra'nın Türk Komutanı Irak Ve Afganistan'Da Da Savaşmış.” T24, 2014. <https://t24.com.tr/haber/abd-operasyonunda-olen-el-nusranin-turk-komutani-irak-ve-afganistanda-da-savasmis,271781>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “About US – the Global Coalition to Defeat ISIS - United States Department of State.” U.S. Department of State, 2020. <https://www.state.gov/about-us-the-global-coalition-to-defeat-isis>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Abū Muhammad Al-‘Adnānī Ash-Shāmī – Indeed Your Lord Is Ever Watchful.” pietervanostaeyen.com, 2014. <https://pietervanostaeyen.com/2014/09/25/abu-muhammad-al-adnani-ash-shami-indeed-your-lord-is-ever-watchful/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Abu Muhammad Al-‘Adnani as-Shami ~ ‘And Those Who Lived [In Faith] Would Live Upon Evidence.’” pietervanostaeyen.com, 2016. <https://pietervanostaeyen.com/2016/05/22/abu-muhammad-al-adnani-as-shami-and-those-who-lived-in-faith-would-live-upon-evidence/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Abū Muhammad Al-Jūlānī ~ The Conference of Riyadh and Its Implications.” pietervanostaeyen.com, 2015. <https://pietervanostaeyen.com/2015/12/16/abu-muhammad-al-julani-the-conference-of-riyadh-and-its-implications/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

- “Adana'da El Nusra Cephesi'ne Operasyon: 11 Gözaltı.” NTV, 2016. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/el-nusra-operasyon-11-gozalti,3VADNJlmVkO00dtDp9syIg>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Al-Furāt Media Foundation Presents a New Video Message from the Islamic State: ‘and I Hastened to You, My Lord, That You Be Pleased.’” Jihadology, 2015. <https://jihadology.net/2015/09/30/al-furat-media-foundation-presents-a-new-video-message-from-the-islamic-state-and-i-hastened-to-you-my-lord-that-you-be-pleased/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Al-Ḥayāt Media Center Presents a New Video Message from the Islamic State: ‘Al-Ghurabā': The Chosen Few of Different Lands: Abū Muslim from Canada.’” Jihadology, 2014. <https://jihadology.net/2014/07/12/al-%E1%B8%A5ayat-media-center-presents-a-new-video-message-from-the-islamic-state-al-ghuraba-the-chosen-few-of-different-lands-abu-muslim-from-canada/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Al-Ḥayāt Media Center Presents a New Video Message from the Islamic State of Iraq and Al-Shām: ‘the End of Sykes-Picot.’” Jihadology, 2014. <https://jihadology.net/2014/06/29/al-%E1%B8%A5ayat-media-center-presents-a-new-video-message-from-the-islamic-state-of-iraq-and-al-sham-the-end-of-sykes-picot/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Al-İlTişām Media Presents a New Video Message from the Islamic State of Iraq and Al-Shām: ‘Breaking of the Border.’” Jihadology, 2014. <https://jihadology.net/2014/06/29/al-iti%E1%B9%A3am-media-presents-a-new-video-message-from-the-islamic-state-of-iraq-and-al-sham-breaking-of-the-border/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Al-Jazeera: Full Translation of the First Part of the Interview with Abū Muhammad Al-Jūlanī.” pietervanostaeyen.com, 2015. <https://pietervanostaeyen.com/2015/06/01/al-jazeera-full-translation-of-the-first-part-of-the-interview-with-abu-muhammad-al-julani/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Al-Jazeera: Interview with Jabhat an-Nusra Amīr Abū Muhammad Al-Jūlanī .” pietervanostaeyen.com, 2015. <https://pietervanostaeyen.com/2015/05/27/al-jazeera-interview-with-jabhat-an-nusra-amir-abu-muhammad-al-julani/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Al-Manārah Al-Bayḍā' Foundation for Media Production Presents: ‘Declaration of the Support Front (Jabhat Al-Nuṣrah): For the People of Syria from the Mujāhidīn of Syria in the Fields of Jihād,’” 2012. <https://jihadology.net/2012/01/24/al-manarah-al-bay%E1%B8%8Da-foundation-for-media-production-presents-for-the-people-of-syria-from-the-mujahidin-of-syria-in-the-fields-of-jihad-jabhah-al-nu%E1%B9%A3rah-the-front-of-victory/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Al-Qaeda Affiliate Issues Bounty for Capture of Russian.” Newsweek, 2015. <https://www.newsweek.com/al-qaeda-affiliate-issues-bounty-capture-russian-soldiers-syria-334013>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

- “Al-Qaeda in Iraq Claims Merger with Syria's Jabhat Al-Nusra.” The Telegraph, 2013. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9982477/Al-Qaeda-in-Iraq-claims-merger-with-Syrias-Jabhat-al-Nusra.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Al-Tibīyyān Media Presents a New Video Message from Abū Talḥah Al-'Almānī (Deso Dogg): ‘My Oath to the Islamic State.’” Jihadology, 2014. <https://jihadology.net/2014/04/11/al-tibiyyan-media-presents-a-new-video-message-from-abu-tal%E1%B8%A5ah-al-almani-deso-dogg-my-oath-to-the-islamic-state/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Another 14 Is Members Stripped of Their Belgian Citizenship.” VRT, 2020. <https://www.vrt.be/vrtnws/en/2020/12/18/another-14-is-members-stripped-of-their-belgian-citizenship/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “As U.K. Strips Citizenship from ISIS Members, Other Children of Immigrants Decry ‘Two Tier’ Citizenship.” NBC News, 2021. <https://www.nbcnews.com/news/world/u-k-strips-citizenship-isis-members-other-children-immigrants-decry-n1260396>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Assad Hails Syrian Regime's Capture of Palmyra from Isis.” The Guardian, 2016. <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/27/syrian-regime-forces-retake-all-of-palmyra-from-isis>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Audio Message by Abu Bakr Al-Baghdadi ~ This Is What Allah and His Messenger Had Promised Us.” pietervanostaeyen.com, 2016. <https://pietervanostaeyen.com/2016/11/03/audio-message-by-abu-bakr-al-baghdadi-this-is-what-allah-and-his-messenger-had-promised-us/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Audio Message by Abu Muhammad Al-Julani ~ The Russian Intervention ... The Last Arrow.” pietervanostaeyen.com, 2015. <https://pietervanostaeyen.com/2015/10/13/audio-message-by-abu-muhammad-al-julani-the-russian-intervention-the-last-arrow/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Audio Message by IS Spokesman Abu Muhammad Al-‘Adnani ~ Say to Those Who Disbelieve ‘You Will Be Overcome.’” pietervanostaeyen.com, 2015. <https://pietervanostaeyen.com/2015/11/01/audio-message-by-is-spokesman-abu-muhammad-al-adnani-say-to-those-who-disbelieve-you-will-be-overcome/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Audio Statement by IS Spokesman Abu Muhammad Al-‘Adnani as-Shami ~ Say, ‘Die in Your Rage.’” pietervanostaeyen.com, 2015. <https://pietervanostaeyen.com/2015/01/26/audio-statement-by-is-spokesman-abu-muhammad-al-adnani-as-shami-say-die-in-your-rage/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

- “Country Profile Libya.” IDMC (Internal Displacement Monitoring Centre). Erişim Tarihi: Kasım 2022. <https://www.internal-displacement.org/countries/libya>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “‘Crusade’ Reference Reinforces Fears War on Terrorism Is Against Muslims’, .” The Wall Street Journal, 2001. <https://www.wsj.com/articles/SB1001020294332922160>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Dozens Killed as Fighting Rages after Is Prison Attack in Eastern Syria.” France 24, 2022. <https://www.france24.com/en/middle-east/20220122-dozens-killed-as-fighting-rages-on-after-is-prison-attack-in-eastern-syria>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “English Translation of the Interview with Jabhat an-Nusra Leader Abu Muhammad Al-Julani.” pietervanostaeyen.com, 2014. <https://pietervanostaeyen.com/2014/11/11/english-translation-of-the-interview-with-jabhat-an-nusra-leader-abu-muhammad-al-julani/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Fact Sheet: UN Security Council Resolution 2178 on Foreign Terrorist ...” <https://www.justice.gov/file/344501/download>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Faruq Al-Suri A.k.a. Samir Hijazi.” Counter Extremism Project. <https://www.counterextremism.com/extremists/faruq-al-suri-aka-samir-hijazi>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Gaziantep Saldırısında Ölenlerin Sayısı 56'ya Yükseldi.” CNN TÜRK, 2016. <https://www.cnnturk.com/turkiye/gaziantep-saldirisinda-olenlerin-sayisi-56ya-yukseldi>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Guide to the Analysis of Insurgency - CIA.” <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP87T01127R000300220005-6.pdf>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Head of Al Qaeda's Syrian Branch Threatens Russia in Audio Message.” FDD's Long War Journal, 2015. <https://www.longwarjournal.org/archives/2015/10/head-of-al-qaedas-syrian-branch-threatens-russia-in-audio-message.php>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “House Approves Obama's Iraq-Syria Military Strategy amid Skepticism.” The Washington Post, 2014. https://www.washingtonpost.com/politics/congress-poised-to-approve-obamas-iraq-syria-military-strategy-amid-skepticism/2014/09/17/c2494df2-3e85-11e4-b0ea-8141703bbf6f_story.html. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “How Assad Helped Create Isis to Win in Syria and Got Away with the Crime of the Century.” Haaretz, 2018. <https://www.haaretz.com/middle-east-news/syria/2018->

10-07/ty-article-magazine/iran-russia-and-isis-how-assad-won-in-syria/0000017f-e2ed-d75c-a7ff-feedad480000. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“How Australia Stripped Alleged ISIS Fighter of Citizenship without Evaluating Her Case .” The Guardian, 2021. <https://www.theguardian.com/australia-news/2021/mar/11/how-australia-stripped-alleged-isis-fighter-of-citizenship-without-evaluating-her-case>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“How Jabhat an-Nusra Broke Its Ties with Al-Qaeda ~ A Witness Report by Shaykh Abu ‘Abd Allah as-Shami.” pietervanostaeyen.com, 2017. <https://pietervanostaeyen.com/2017/12/01/how-jabhat-an-nusra-broke-its-ties-with-al-qaeda-a-witness-report-by-shaykh-abu-abd-allah-as-shami/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“How Michel Kilo Negotiated a Tenuous Truce in Ras Al Ayn.” News Deeply, 2016. <https://deeply.thenewhumanitarian.org/syria/articles/2013/03/05/how-michel-kilo-negotiated-a-tenuous-truce-in-ras-al-ayn>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“How Russia, Iran Keep Fuel Flowing to Syria.” Reuters, 2012. <https://www.reuters.com/article/us-syria-russia-iran-idUSBRE83P0GE20120426>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Idlib's Druze Complain of Persecution.” Syrians for Truth and Justice, 2022. <https://stj-sy.org/en/idlibs-druze-complain-of-persecution/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“In Pictures: Former Saidnaya Prisoners Turned Rebels.” The National, 2021. <https://www.thenationalnews.com/world/in-pictures-former-saidnaya-prisoners-turned-rebels-1.603423>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Insight - Russia Fears Return of Fighters Waging Jihad in Syria.” Reuters, 2013. <https://www.reuters.com/article/uk-russia-caucasus-syria-insight-idUKBRE9AD06820131114>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Iran Attacks: 'Is' Hits Parliament and Khomeini Mausoleum.” BBC, 2017. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-40184641>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Iran Condemns Syria Chemical Charges as 'Conspiracy'.” Gulf Times, 2018. <https://www.gulf-times.com/story/588182/iran-condemns-syria-chemical-charges-as-conspiracy>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Iran TV Claims 48 Iranian Pilgrims Kidnapped in Syria.” The Times of Israel, 2012. <https://www.timesofisrael.com/iran-tv-claims-48-iranian-pilgrims-kidnapped-in-syria/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Iraqi President Signs Hashd Al-Shaabi Law.” Rudaw, 2016. <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/191220161>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

- “Iraq's Al-Maliki Demands Syria Explain Aid to Militants.” RadioFreeEurope/RadioLiberty, 2009. https://www.rferl.org/a/Iraqs_AlMaliki_Demands_Syria_Explain_Aid_To_Militants/1814248.html. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Is Conflict: Turkey-Backed Syrian Rebels Take Jarablus.” BBC , 2016. <https://www.bbc.com/news/world-europe-37171995>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Is Releases Audio of Fighters in the Caucasus Pledging to Baghdadi.” SITE Intel, 2015. <https://ent.siteintelgroup.com/Jihadist-News/is-releases-audio-of-fighters-in-the-caucasus-pledging-to-baghdadi.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “ISIL Video Shows 'Turkish Soldiers Burned Alive'.” Al Jazeera, 2016. <https://www.aljazeera.com/news/2016/12/23/isil-video-shows-turkish-soldiers-burned-alive>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “ISIS Has Confirmed the Death of Hugely Popular 'Minister of War' Omar Al-Shishani.” The Independent, 2016. <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-confirms-death-of-hugely-popular-minister-of-war-omar-alshishani-a7135446.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Isis Attacks Iran's Militias in Syria's Deir-Ez-Zor.” The Syrian Observer, 2022. <https://syrianobserver.com/news/77879/isis-attacks-irans-militias-in-syrias-deir-ez-zor.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Isis Branch Calls on Muslims to Kill 'Russian Apostates', Vows to Attack Putin.” The Jerusalem Post, 2016. <https://www.jpost.com/Middle-East/ISIS-Threat/ISIS-branch-calls-on-Muslims-to-kill-Russian-apostates-vows-to-attack-Putin-447009>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Isis Claims Responsibility for Attack on Tourists at Ancient Fortress in Russia's Dagestan.” RT International, 2015. <https://www.rt.com/news/327583-responsibility-dagestan-fortress-attack/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Isis Declares Governorate in Russia's North Caucasus Region.” Institute for the Study of War, 2015. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/isis-declares-governorate-russia%E2%80%99s-north-caucasus-region>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Isis Defeat Could Give Coalition Blueprint for Success.” CNN, 2015. <https://edition.cnn.com/2015/06/22/world/arwa-damon-tal-abyad-blueprint-for-success/index.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Isis Second in Command Killed in US Raid, Pentagon Says.” The Guardian, 2016. <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/25/islamic-state-second-in-command-killed-us-raid-syria>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “'Isis Suicide Bomber' Strikes Turkish Border Town as Syrian War Spills Over.” The Guardian, 2015. <https://www.theguardian.com/world/2015/jul/20/explosion-hits-turkish-town-near-syrian-border>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

- “Islamic State' Expels Rivals from Syria City.” Al Jazeera, 2014. <https://www.aljazeera.com/news/2014/7/15/islamic-state-expels-rivals-from-syria-city>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Islamic State Files Show Structure of Islamist Terror Group.” DER SPIEGEL, 2015. <https://www.spiegel.de/international/world/islamic-state-files-show-structure-of-islamist-terror-group-a-1029274.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Islamic State Says behind Dagestan Bomb Blast That Killed Two Policemen.” Reuters, 2016. <https://www.reuters.com/article/us-russia-blast-idUSKCN0VO0V6>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Islamic State: Abu Muhammad Al-Adnani 'Killed in Aleppo'.” BBC , 2016. <https://www.bbc.com/news/uk-37224570>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Istanbul Atatürk Airport Attack: 41 Dead and More than 230 Hurt.” BBC, 2016. <https://www.bbc.com/news/world-europe-36658187>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “İşid'den Türkiye'ye Videolu Tehdit.” Euronews, 2015. <https://tr.euronews.com/2015/08/18/isid-den-turkiye-ye-videolu-tehdit>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Jabhat Al-Nusra's Rising Stock in Syria.” Al Jazeera, 2013. <https://www.aljazeera.com/features/2013/5/19/jabhat-al-nusras-rising-stock-in-syria>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Jabhat an-Nusra – Abu Muhammad Al-Julani ~ For the People of Integrity, Sacrifice Is Easy.” pietervanostaeyen.com, 2014. <https://pietervanostaeyen.com/2014/10/03/jabhat-an-nusra-abu-muhammad-al-julani-for-the-people-of-integrity-sacrifice-is-easy/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Jabhat an-Nusra ~ Audio Message by Shaykh Ahmad Hassan Abu Al-Khayr.” pietervanostaeyen.com, 2016. <https://pietervanostaeyen.com/2016/07/28/jabhat-an-nusra-audio-message-by-shaykh-ahmad-hassan-abu-al-khayr/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Jabhat an-Nusra ~ Last Video Message of Abū Muhammad Al-Jūlanī as Leader of Jabhat an-Nusra.” pietervanostaeyen.com, 2016. <https://pietervanostaeyen.com/2016/07/28/jabhat-an-nusra-last-video-message-of-abu-muhammad-al-julani-as-leader-of-an-al-qaeda-affiliate/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “James Foley: Islamic State Militants 'Behead Reporter'.” BBC , 2014. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-28862268>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Jihadi Fighters Win Hearts and Minds by Easing Syria's Bread Crisis.” NPR, 2013. <https://www.npr.org/sections/thesalt/2013/01/18/169516308/as-syrian-rebels-reopen-bakeries-bread-crisis-starts-to-ease>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

- “Jihadists Are Creeping into Syria's Rebel Factions.” The Daily Beast, 2017. <https://www.thedailybeast.com/jihadists-are-creeping-into-syrias-rebel-factions>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Just Who Is Russia Targeting in Syria?” The Atlantic, 2015. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/10/russia-syria-putin-isis/408406/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Kobane: Air Strikes Help Syria Town Curb Is.” BBC , 2014. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-29526783>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Konya'da Nusra Operasyonu.” Al Jazeera Turk, 2015. <https://www.aljazeera.com.tr/haber/konyada-nusra-operasyonu>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Kouachi Brothers Had Weapons Training in Yemen.” Al Jazeera America, 2015. <http://america.aljazeera.com/articles/2015/1/11/kouachi-france.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Kurdish Forces 'Capture Strategic Is Syria Bastion'.” Yahoo News, 2015. <https://news.yahoo.com/kurdish-forces-capture-strategic-syria-bastion-200522368.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Leader of Isis in Southern Syria Blows Himself Up.” The Syrian Observer, 2022. <https://syrianobserver.com/news/78033/leader-of-isis-in-southern-syria-blows-himself-up.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Maliki Blames Syria for Attacks, Assad Denies Claim.” France 24, 2009. <https://www.france24.com/en/20090901-maliki-blames-syria-attacks-assad-denies-claim->. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Medvedev: Russia's Military Operation Aimed at Defeating Isis.” VOA, 2015. <https://www.voanews.com/a/medvedev-russia-military-operation-aimed-at-defeating-is-in-syria/3011760.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Military Defectors Unite under Free Syrian Army.” CNN, March 2012. <https://edition.cnn.com/2012/03/24/world/meast/syria-unrest/index.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Monitor: More than 30 ISIS Militants Killed in Coalition Raids in Syria.” Al Arabiya , 2015. <https://english.alarabiya.net/News/middle-east/2015/02/06/Monitor-More-than-30-ISIS-militants-killed-in-coalition-raids-in-Syria>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “‘More than 90%' of Russian Airstrikes in Syria Have Not Targeted Isis, US Says.” The Guardian, 2015. [https://www.theguardian.com/world/2015/oct/07/russia-airstrikes-syria-not-targeting-isis#:~:text=%27More%20than%2090%25%27%20of,not%20targeted%20Isis%](https://www.theguardian.com/world/2015/oct/07/russia-airstrikes-syria-not-targeting-isis#:~:text=%27More%20than%2090%25%27%20of,not%20targeted%20Isis%20)

2C%20US%20says&text=A%20large%20majority%20of%20Russia%27s, State%20Department%20said%20on%20Wednesday. Erişim Tarihi 12/12/2022.

- “Musul'daki 49 Konsolosluk alışanı Serbest!” Haberturk, 2014. <https://www.haberturk.com/gundem/haber/992001-musuldaki-49-konsolosluk-calisani-serbest>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “New Audio Message by ISIS Shaykh Abu Muhammad Al-‘Adnani as-Shami – Apologies Amir Al-Qa’ida.” pietervanostaeyen.com, 2014. <https://pietervanostaeyen.com/2014/05/12/new-audio-message-by-isis-shaykh-abu-muhammad-al-adnani-as-shami-apologies-amir-al-qaida/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “New Video Message from Jabhat Al-Nuşrah: ‘Distribution of Relief Aid to the Displaced Individuals and Emigrants in Rural amāh.’” Jihadology, 2015. <https://jihadology.net/2015/09/29/new-video-message-from-jabhat-al-nu%E1%B9%A3rah-distribution-of-relief-aid-to-the-displaced-individuals-and-emigrants-in-rural-%E1%B8%A5amah/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “New Video Message from Jabhat Al-Nuşrah: ‘First Graduation Class for a Teachers Training Course in Rural Al-Lādhaqīyyah (Latakia).’” Jihadology, 2015. [https://jihadology.net/2015/09/28/new-video-message-from-jabhat-al-nu%E1%B9%A3rah-first-graduation-class-for-a-teachers-training-course-in-rural-al-ladhaqīyyah-latakia/](https://jihadology.net/2015/09/28/new-video-message-from-jabhat-al-nu%E1%B9%A3rah-first-graduation-class-for-a-teachers-training-course-in-rural-al-ladhaqiyyah-latakia/). Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “New Video Message from Jabhat Al-Nuşrah: ‘Pledge of Allegiance from a Battalion of the Emigrant Mujāhidīn in amāh.’” Jihadology, 2015. <https://jihadology.net/2015/10/25/new-video-message-from-jabhat-al-nu%E1%B9%A3rah-pledge-of-allegiance-from-a-battalion-of-the-emigrant-mujahidin-in-%E1%B8%A5amah/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “New Video Message from Jabhat Al-Nuřrah: ‘Return of Life to the Town of Abū Zuhūr and Restitution of Rights to the Residents.’” Jihadology, 2015. <https://jihadology.net/2015/12/04/new-video-message-from-jabhat-al-nu%E1%B9%A3rah-return-of-life-to-the-town-of-abu-%E1%BA%93uhur-and-restitution-of-rights-to-the-residents/>. Eriřim Tarihi 12/12/2022.
- “New Video Message from Jabhat Al-Nuřrah: ‘Summary of the Services That Are Provided by the Municipality of Darkūsh of the General Services Administration.’” Jihadology, 2015. <https://jihadology.net/2015/12/08/new-video-message-from-jabhat-al-nu%E1%B9%A3rah-summary-of-the-services-that-are-provided-by-the-municipality-of-darkush-of-the-general-services-administration/>. Eriřim Tarihi 12/12/2022.
- “New Video Message from Jabhat Al-Nuşrah: ‘The Glorious.’” Jihadology, January 2015. <https://jihadology.net/2015/11/14/new-video-message-from-jabhat-al-nu%E1%B9%A3rah-the-glorious/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

- “New Video Message from the Islamic State: ‘Kill Them Wherever You Find Them.’” Jihadology, 2016. <https://jihadology.net/2016/01/24/new-video-message-from-the-islamic-state-kill-them-wherever-you-find-them/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “New Video Message from the Islamic State: ‘Turkey and the Fire of Nationalism.’” Jihadology, 2015. <https://jihadology.net/2015/11/21/new-video-message-from-the-islamic-state-turkey-and-the-fire-of-nationalism/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Nusra Leader: Our Mission Is to Defeat Syrian Regime.” Al Jazeera, 2015. <https://www.aljazeera.com/news/2015/5/28/nusra-leader-our-mission-is-to-defeat-syrian-regime>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “O Our People Respond to the Caller of Allah ~ Audio Statement by Shaykh Abu Muhammad Al-‘Adnani as-Shami .” pietervanostaeyen.com, 2015. <https://pietervanostaeyen.com/2015/06/23/o-our-people-respond-to-the-caller-of-allah-audio-statement-by-shaykh-abu-muhammad-al-adnani-as-shami/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Orlando Shooting: 49 Killed, Shooter Pledged Isis Allegiance.” CNN. Cable News Network, 2016. <https://edition.cnn.com/2016/06/12/us/orlando-nightclub-shooting/index.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Paris and Brussels Bombers' Links Uncovered.” BBC , 2016. <https://www.bbc.com/news/world-europe-35879401>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Pentagon Confirms Egyptian Al Qaeda Veteran Was Killed in Airstrike.” FDD's Long War Journal, 2016. <https://www.longwarjournal.org/archives/2016/10/pentagon-confirms-egyptian-al-qaeda-veteran-was-killed-in-airstrike.php>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “President Obama Chairs the U.N. Security Council Meeting on Foreign Terrorist Fighters.” National Archives and Records Administration, 2014. <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2014/09/24/president-obama-chairs-un-security-council-meeting-foreign-terrorist-fighters>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Residents of Aleppo Fear ‘Shabiha’ Militia Are Targeting Their Homes and Properties.” Enab Baladi, January 2020. <https://english.enabbaladi.net/archives/2020/01/residents-of-aleppo-fear-shabihamilitia-are-targeting-their-homes-and-properties/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Russia Hits Targets in Syria from Mediterranean Submarine.” BBC , 2015. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35041656>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Russia Joins War in Syria: Five Key Points.” BBC , 2015. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-34416519>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

- “Russia Says It's Bombing ISIS in Syria. It's Actually Bombing Their Enemies.” Vox, 2015. <https://www.vox.com/2015/9/30/9423229/russia-bombing-isis-syria>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Russia Says Syrian 'Chemical Attack' Was Staged.” BBC , 2018. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-43747922>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Russian Airstrikes Blast ISIS Oil Facilities in Syria.” CBS News, 2015. <https://www.cbsnews.com/news/russian-airstrikes-blast-isis-oil-facilities-in-syria/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Russian Bombardment 'Forces Islamic State out of Palmyra'.” The Guardian, 2016. <https://www.theguardian.com/world/2016/dec/11/russian-bombardment-forces-islamic-state-out-of-palmyra>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Russian Fighters Are Joining ISIS in Record Numbers.” CNBC, 2015. <https://www.cnbc.com/2015/12/09/russian-fighters-are-joining-isis-in-record-numbers.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Russian Missiles 'Hit Is in Syria from Caspian Sea'.” BBC , 2015. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-34465425>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Russian Plane Crash: U.S. Intel Suggests Isis Bomb Brought down Jet.” CNN, 2015. <https://www.cnn.com/2015/11/04/africa/russian-plane-crash-egypt-sinai/index.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Russian Supreme Court Declares Is, Jabhat Al-Nusra Terrorist Organizations.” RadioFreeEurope/RadioLiberty, 2014. <https://www.rferl.org/a/russia-declares-islamic-state-nusra-illegal/26767879.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “San Bernardino Shooters 'Supporters' of Isis, Terror Group Says.” CNN, 2015. <https://edition.cnn.com/2015/12/05/us/san-bernardino-shooting/index.html>.
- “SDF Capture ISIS 'Headquarters' in Manbij.” Rudaw, 2016. <https://www.rudaw.net/english/middleeast/syria/19072016>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Senior Iranian Revolutionary Guards General Killed in Syria - IRGC.” Reuters, 2015. <https://www.reuters.com/article/uk-mideast-crisis-syria-general-idUKKCN0S30MD20151009>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “So They Kill and Are Killed ~ Audio Statement by Abu Muhammad Al-‘Adnani as-Shami.” pietervanostaeyen.com, 2015. <https://pietervanostaeyen.com/2015/03/13/so-they-kill-and-are-killed-audio-statement-by-abu-muhammad-al-adnani-as-shami/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Spanish Call Centers and Butcher's Shops Fund Jihad - General News.” ANSAMed, 2015.

https://www.ansamed.info/ansamed/en/news/sections/generalnews/2015/02/02/spanish-call-centers-and-butchers-shops-fund-jihad_1df00c4e-9948-4fd4-8678-be54f2cbac31.html. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Statement by Jabhat an-Nusra ~ About Recents Events in Rural Northern Aleppo (The Turkish Intervention).” pietervanostaeyen.com, 2015. <https://pietervanostaeyen.com/2015/08/10/statement-by-jabhat-an-nusra-about-recents-events-in-rural-northern-aleppo-the-turkish-intervention/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Steven Sotloff: US Journalist Murdered by Is.” BBC , 2014. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-28871702>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Suriyede Ki Kanas Okulu Kurucusu Ebu Yusuf Kannas El Turki Ile Röportaj.” Archive.org. <https://archive.org/details/SuriyedeKiKanasOkuluKurucusuEbuKannasElTurkiIleRportaj>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Syria Conflict: President Assad Finally Turns on Isis as Government.” The Independent, 2014. <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/syria-conflict-president-assad-finally-turns-on-isis-as-government-steps-up-campaign-against-militant-strongholds-9679480.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Syria Conflict: Turkey Says Capture of Is Stronghold of Al-Bab Nearly Complete.” BBC , 2017. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-39067778>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Syria Daily, June 11: Jabhat Al-Nusra Unit Kills 23 Druze in Idlib Province.” EA WorldView, 2015. <https://eaworldview.com/2015/06/syria-daily-jabhat-al-nusra-unit-kills-23-druze-in-idlib-province/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Syria Daily: Rebels and Nusra Press Offensive on South Aleppo Front.” EA WorldView, 2016. <https://eaworldview.com/2016/04/syria-daily-rebels-and-nusra-press-offensive-on-south-aleppo-front/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Syria Using Rape as Weapon against Opposition Women and Men.” The Telegraph, 2012. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9296135/Syria-using-rape-as-weapon-against-opposition-women-and-men.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

“Syria, ISIS Have Been 'Ignoring' Each Other on Battlefield, Data Suggests.” NBC News, 2014. <https://www.nbcnews.com/storyline/isis-uncovered/syria-isis-have-been-ignoring-each-other-battlefield-data-suggests-n264551>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

- “Syrian Jihadi Group Escalates Campaign against Foreign Fighters in Idlib.” Al-Monitor, 2022. <https://www.al-monitor.com/originals/2022/02/syrian-jihadi-group-escalates-campaign-against-foreign-fighters-idlib>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Syrian Opposition Turns on Al-Qaida-Affiliated Isis Jihadists near Aleppo.” The Guardian, 2014. <https://www.theguardian.com/world/2014/jan/03/syrian-opposition-attack-alqaida-affiliate-isis>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Syrian Rebels Capture Governor of Raqqa.” The Telegraph, 2013. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9910994/Syrian-rebels-capture-governor-of-Raqqa.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Syrian Rebels Capture Several Iranian Soldiers -Tehran Lawmaker.” Reuters, 2016. <https://www.reuters.com/article/mideast-crisis-syria-iran-idUSL5N1863MH>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Syrians March in Support of Jabhat Al-Nusra Militants.” France 24, 2012. <https://www.france24.com/en/20121216-syria-march-support-jabhat-nusra-militants-us-terrorist>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Syrians Tear down Statue of Bashar Al-Assad's Father after Rebel Advance.” The Guardian, 2013. <https://www.theguardian.com/world/2013/mar/04/syrian-rebels-statue-assad-father>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Syria's Al Qaeda-Linked Militants Win Hearts by Providing Food.” The National, 2013. <https://www.thenationalnews.com/world/syria-s-al-qaeda-linked-militants-win-hearts-by-providing-food-1.288627>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Syria's Assad Moves to Allay Fury after Security Forces Fire on Protesters.” The Washington Post, 2011. https://www.washingtonpost.com/world/syrias-assad-moves-to-allay-fury-after-security-forces-fire-on-protesters/2011/03/26/AFFoZDdB_story.html. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Syria's Nusra Front Leader Urges Wider Attacks on Assad's Alawite Areas to Avenge Russian Bombing.” The Telegraph, 2015. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/islamic-state/11927760/Syrias-Nusra-Front-leader-urges-wider-attacks-on-Assads-Alawite-areas-to-avenge-Russian-bombing.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Terrorist Designations of the Al-Nusrah Front as an Alias for Al-Qa'ida in Iraq, Executive Order 13224 - United States Department of State.” U.S. Department of State, 2012. <https://www.state.gov/executive-order-13224/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “The Book of Tribulations and Portents of the Last Hour.” Sahih Muslim 2897 . Accessed December 24, 2022. <https://sunnah.com/muslim/54/44>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “The Establishment of Jabhat Al-Nusra and the Events of Al Sham from the Beginning of the Disagreement to the Announcement of Dawlah.” pietervanostaeyen.com, 2016. <https://pietervanostaeyen.com/2016/11/27/the-establishment-of-jabhat-al->

- nusra-and-the-events-of-al-sham-from-the-beginning-of-the-disagreement-to-the-announcement-of-dawlah/. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “The Jihadist.” PBS, 2021. <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/documentary/the-jihadist/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Top Iranian Officer Said Beheaded in Syria.” The Times of Israel, 2014. <https://www.timesofisrael.com/top-iranian-officer-said-beheaded-in-syria/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Tsk'dan Süleyman Şah Karakoluna ‘Şah Fırat’ Operasyonu.” NTV, 2015. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/suleymah-saha-operasyon-1-asker-sehit,LmYkF4lOM0SIRTLJzsiEeg>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Turkey Designates Al-Nusra Front as a Terrorist Organization.” VOA, 2014. <https://www.voanews.com/a/turkey-designates-al-nusra-front-as-a-terrorist-organization/1929675.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Turkey to Play Role in Fight against Islamic State.” Reuters, 2014. <https://www.reuters.com/article/us-iraq-crisis-usa-turkey-idUKKBN0H312B20140908>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Turkey: 'Is Suicide Bomber' Kills 10 in Istanbul Sultanahmet District.” BBC, 2016. <https://www.bbc.com/news/world-europe-35290760>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Turkey-Backed Forces Capture Syrian Village of Dabiq.” TRT World, 2017. <https://www.trtworld.com/mea/turkey-backed-rebels-capture-syrian-village-of-dabiq-207988>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Turkish and US-Backed Syrian Rebels Have Captured a Key Isis Border Crossing.” Business Insider, 2016. <https://www.businessinsider.in/Turkish-and-US-backed-Syrian-rebels-have-captured-a-key-ISIS-border-crossing/articleshow/53847543.cms>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Turkish Artillery Shells Missile Launchers, Kills 11 ISIL Militants.” Hürriyet Daily News, 2016. <https://www.hurriyetdailynews.com/turkish-artillery-shells-missile-launchers-kills-11-isil-militants-98371>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Turkish Forces 'Strike ISIL convoy in Syria'.” Al Jazeera, 2014. <https://www.aljazeera.com/news/2014/1/29/turkish-forces-strike-isil-convoy-in-syria>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Turkish Military, FSA Take Entire Control of Afrin City Center: Erdoğan .” Hürriyet Daily News, 2018. <https://www.hurriyetdailynews.com/turkey-free-syrian-army-take-complete-control-of-afrin-erdogan-128903>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Turkish PM Blames Ankara Bombing on Islamic State.” BBC, 2015. <https://www.bbc.com/news/world-europe-34505030>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

- “Turkish Soldiers Repel ISIS Attack on Bashiq Camp, Killing 17 Militants.” Rudaw.net, 2016. <http://www.rudaw.net/english/middleeast/turkey/080120161>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Türkiye'nin Musul Konsolosluğu'na Baskın.” Anadolu Ajansı, 2014. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyenin-musul-konsolosluguna-baskin/151918>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “U.S. Air Raid Kills Terror Figure Zarqawi.” NPR, 2006. <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5459889>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “U.S. behind Strike That Killed Nusra Front's Abu Firas: Officials.” Reuters, 2016. <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-usa-idUSKCN0X11R3>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “U.S. Hostage Peter Kassig Is Killed by Islamic State.” Reuters, 2014. <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-beheading-idUKKCN0J008W20141116>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “U.S. Hostage Peter Theo Curtis Is Freed after Nearly Two Years in Syria.” The Washington Post, 2014. https://www.washingtonpost.com/world/us-hostage-peter-theo-curtis-freed-in-syria/2014/08/24/aaa0d07d-37ac-407a-8753-23574383b4cf_story.html. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “U.S. Places Militant Syrian Rebel Group on List of Terrorist Organizations.” The New York Times, 2012. <https://www.nytimes.com/2012/12/11/world/middleeast/us-designates-syrian-al-nusra-front-as-terrorist-group.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “U.S. Places Militant Syrian Rebel Group on List of Terrorist Organizations.” The New York Times, 2012. <https://www.nytimes.com/2012/12/11/world/middleeast/us-designates-syrian-al-nusra-front-as-terrorist-group.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “U.S.: Syrian Rebel Group Tied to Al Qaeda in Iraq.” CBS News, 2012. <https://www.cbsnews.com/news/us-syrian-rebel-group-tied-to-al-qaeda-in-iraq/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “U.S.-Backed Syria Rebels Routed by Fighters Linked to Al-Qaeda.” The Washington Post, 2014. https://www.washingtonpost.com/world/us-backed-syria-rebels-routed-by-fighters-linked-to-al-qaeda/2014/11/02/7a8b1351-8fb7-4f7e-a477-66ec0a0aaf34_story.html. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “UNHCR - Syria Emergency.” UNHCR, 2022. <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “US Averts 'Active Plotting Against Homeland' By Hitting Al Qaeda Cell Khorasan in Syria.” ABC News, 2014. <https://abcnews.go.com/International/us-averts-active->

- plotting-homeland-destroying-al-qaeda/story?id=25692990. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “US Drone Strike in Syria Kills Top Al-Qaeda Leader.” Middle East Eye, 2017. <https://www.middleeasteye.net/fr/news/us-drone-kills-top-al-qaeda-leader-syria-67939169>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “US Presses for Anti-ISIS Coalition at NATO Summit.” Time, 2014. <https://time.com/3273185/isis-us-nato/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “US to Abandon Training New Syria Rebel Groups.” BBC , 2015. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-34486572>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “US-Trained Division 30 Rebels 'Betray US and Hand Weapons over to Al-Qaeda's Affiliate in Syria'.” The Telegraph, 2015. <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/11882195/US-trained-Division-30-rebels-betrayed-US-and-hand-weapons-over-to-al-Qaedas-affiliate-in-Syria.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Video Shows Islamic State Executes Scores of Syrian Soldiers.” Reuters, 2014. <https://www.reuters.com/article/syria-crisis-bodies-idINKBN0GS1X920140828>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Why Assad Won't Fight Isis.” Time, 2015. <https://time.com/3719129/assad-isis-asset/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Will HTS Give Back Seized Druze Properties in Jabal Al-Summaq?” Syria Report, 2022. <https://hlp.syria-report.com/hlp/will-hts-give-back-seized-druze-properties-in-jabal-al-summaq/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- “Yemen: Millions of Displaced Persons and Migrants Desperate for Aid amid Funding Shortfalls.” International Organization for Migration, 2021. <https://www.iom.int/news/yemen-millions-displaced-persons-and-migrants-desperate-aid-amid-funding-shortfalls>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Abouzeid, Rania. “Interview with Official of Jabhat Al-Nusra, Syria's Islamist Militia Group.” Time, 2012. <https://world.time.com/2012/12/25/interview-with-a-newly-designated-syrias-jabhat-al-nusra/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Abouzeid, Rania. “The Jihad next Door.” POLITICO , 2014. <https://www.politico.com/magazine/story/2014/06/al-qaeda-iraq-syria-108214/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Acun, Can, Keskin Bünyamin, and Bilal Salaymeh. El-Kaide'Den htş'ye Nusra Cephesi. Çankaya, Ankara: SETA, 2017.
- Adraoui, Mohamed-Ali. “The Case of Jabhat Al-Nusra in the Syrian Conflict 2011–2016: Towards a Strategy of Nationalization?” Mediterranean Politics 24, no. 2 (2017): 260–67.

- Al Jazeera. "Lebanon Rocked by Blast." Al Jazeera, 2014. <https://www.aljazeera.com/news/2014/2/2/jabhat-al-nusra-claims-deadly-lebanon-bombing>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Alfoneh, Ali, and Michael Eisenstadt. "Iranian Casualties in Syria and the Strategic Logic of Intervention." The Washington Institute, 2016.
- al-Ghazi, Suhail. "Serving Power: The Role of Loyalist Militias in Securing the Assad Regime." ISPI, 2022. <https://www.ispionline.it/en/pubblicazione/serving-power-role-loyalist-militias-securing-assad-regime-36157>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Ali, Hassanein. "Post-Arab Spring: The Arab World between the Dilemma of the Nation-State and the Rise of Violent Non-State Actors (Vnsas)." Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies 14, no. 1 (2020): 68–83.
- Al-Manārah al-Bayḍā' foundation for media production presents: "declaration of the support front (Jabhat al-Nuṣrah): For the people of Syria from the Mujāhidīn of Syria in the fields of Jihād", 2012. <https://jihadology.net/2012/01/24/al-manarah-al-bay%E1%B8%8Da-foundation-for-media-production-presents-for-the-people-of-syria-from-the-mujahidin-of-syria-in-the-fields-of-jihad-jabhah-al-nu%E1%B9%A3rah-the-front-of-victory/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Almustafa, Hamzah, and Hossam Jazmati. "Syria War: Inside the World of HTS Leader Abu Mohammad Al-Jolani." Middle East Eye, 2021. <https://www.middleeasteye.net/big-story/syria-war-hts-leader-jolani-inside-world>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Alsaleh, Asaad. Rep. Deradicalizing Syria's Children of ISIS: A Humanitarian Imperative. Center For Global Policy, 2019.
- Al-Tamimi, Aymenn Jawad. "Al-Qa`ida Uncoupling: Jabhat Al-Nusra's Rebranding as Jabhat Fateh Al-Sham." Combating Terrorism Center at West Point. CTC Sentinel, Volume 9, Issue 8, 2016. <https://ctc.usma.edu/al-qaida-uncoupling-jabhat-al-nusras-rebranding-as-jabhat-fateh-al-sham/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Al-Tamimi, Aymenn Jawad. "Archive of Jabhat Al-Nusra Billboards and Murals." aymennjawad.org, 2015. <https://www.aymennjawad.org/2015/03/archive-of-jabhat-al-nusra-billboards-and-murals>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Al-Tamimi, Aymenn Jawad. "Archive of Jabhat Al-Nusra Dar Al-Qaḍa Documents." aymennjawad.org, 2015. <https://www.aymennjawad.org/2015/03/archive-of-jabhat-al-nusra-dar-al-qaa-documents>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Al-Tamimi, Aymenn Jawad. "Hallili Samar Al-Hirab: New Nasheed from the Islamic State." aymennjawad.org, 2015. <https://aymennjawad.org/2015/11/hallili-samar-al-hirab-new-nasheed-from>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Al-Tamimi, Aymenn Jawad. "Idlib and Its Environs: Narrowing Prospects for a Rebel Holdout." The Washington Institute, 2020.

- <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/idlib-and-its-environs-narrowing-prospects-rebel-holdout>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Al-Tamimi, Aymenn Jawad. "Islamic State and Kurds: Full Documents and Translation." aymennjawad.org, 2017. <https://aymennjawad.org/2017/09/islamic-state-and-kurds-full-documents>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Al-Tamimi, Aymenn Jawad. "Sheikh Aymenn Al-Zawahiri Annuls Islamic State of Iraq and Ash-Sham." aymennjawad.org, 2013. <https://aymennjawad.org/2013/06/sheikh-aymenn-al-zawahiri-annuls-islamic-state>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Al-Tamimi, Aymenn Jawad. "The Latakia Front." Brown-Moses, 2014. <http://brown-moses.blogspot.com/2014/04/aymenn-jawad-al-tamimi-latakia-front.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Al-Tamimi, Aymenn Jawad. "Where Does Jabhat Al-Nusra End, and the Islamic State of Iraq & Ash-Sham Begin?" Syria Comment, 2013. <https://www.joshualandis.com/blog/where-does-jabhat-al-nusra-end-and-the-islamic-state-of-iraq-ash-sham-begin/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Anzalone, Christopher. "The Multiple Faces of Jabhat al-Nusra/Jabhat Fath al-Sham in Syria's Civil War." *Insight Turkey*, vol. 18. no. 2. (Spring 2016) .
- Arena, Michael P., and Bruce A. Arrigo. *The Terrorist Identity Explaining the Terrorist Threat*. New York: New York University Press, 2006.
- ATHAMINA, Khalil. "The Black Banners and the Socio-Political Significance of Flags and Slogans in Medieval Islam", *Arabica* 36, 3 (1989): 307-326.
- Aydınlı, Ersel. "Assessing violent nonstate actorness in global politics: a framework for analysis." *Cambridge Review of International Affairs* 28 (2015): 424 - 444.
- Aydınlı, Ersel. *Violent Non-State Actors from Anarchists to Jihadists*. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018.
- Bakke, Kristin M. , Copying and learning from outsiders? Assessing diffusion from transnational insurgents in the Chechen wars. In *Transnational Dynamics of Civil War* edited by J. Y. Checkel, Cambridge University Press, 2013.
- Balanche, Fabrice. "The Druze and Assad: Strategic Bedfellows." The Washington Institute, 2016. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/druze-and-assad-strategic-bedfellows>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Barabandi, Bassam, and Tyler Jess Thompson. "Inside Assad's Playbook: Time and Terror." [Atlantic Council](http://atlanticcouncil.org), 2014. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/inside-assad-s-playbook-time-and-terror/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

- Barakat, Sultan. *Rep. Qatari Mediation: Between Ambition and Achievement*. Washington: Brookings, 2014.
- Bartolomei, Jason, William Casebeer, and Troy Thomas. *Publication. Modeling Violent Non-State Actors: A Summary of Concepts and Methods*. Colorado: Institute for Information Technology Applications, 2004.
- Benton, Meghan, and Natalia Banulescu-Bogdan. "Foreign Fighters: Will Revoking Citizenship Mitigate the Threat?" *Migration Policy Institute*, 2019. <https://www.migrationpolicy.org/article/foreign-fighters-will-revoking-citizenship-mitigate-threat>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Blake, Aaron. "Why Obama Invoked the Crusades - and What It Says about How He Views Terrorism." *The Washington Post*, 2021. <https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2015/02/06/why-obama-invoked-the-crusades-in-re-islam-and-terrorism/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Borum, Randy. *Psychology of Terrorism*. Lexington, Ky: University of South Florida, 2004.
- Bryan, Ian. "Sovereignty and the Foreign Fighter Problem." *Orbis* 54, no. 1 (2010): 115–29.
- Byman, Daniel L. "Comparing Al Qaeda and Isis: Different Goals, Different Targets." *Brookings*, 2015. <https://www.brookings.edu/testimonies/comparing-al-qaeda-and-isis-different-goals-different-targets/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Byman, Daniel L., and Jennifer R. Williams. "Isis vs. Al Qaeda: Jihadism's Global Civil War." *Brookings*, 2015. <https://www.brookings.edu/articles/isis-vs-al-qaeda-jihadisms-global-civil-war/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Byman, Daniel. *Al Qaeda, the Islamic State, and the Global Jihadist Movement: What Everyone Needs to Know*. Oxford, 2015.
- Bystrykh, Leon. "Running A'maq: The Practice of Western Media Citing Islamic State Propaganda." *ICCT*, 2017. <https://icct.nl/publication/running-amaq-the-practice-of-western-media-citing-islamic-state-propaganda/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Cafarella, Jennifer. "Jabhat Al-Nusra in Syria." *Institute for the Study of War*, 2014. <https://www.understandingwar.org/report/jabhat-al-nusra-syria>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Cafarella, Jennifer. "The Threat of New Al-Qaeda Leadership: The Case of Syria's Abu Mohammed Al-Joulani." *Institute for the Study of War*, 2015. <https://www.understandingwar.org/backgrounders/threat-new-al-qaeda-leadership-case-syrias-abu-mohammed-al-joulani>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Clarke, Colin, and Phillip Smyth. "The Implications of Iran's Expanding Shi'a Foreign Fighter Network." *Combating Terrorism Center at West Point. CTC Sentinel*,

Volume 10, Issue 10, 2017. <https://ctc.westpoint.edu/the-implications-of-irans-expanding-shia-foreign-fighter-network/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

Clausen, Maria-Louise. "Islamic State in Yemen – a Rival to Al-Qaeda?" *Connections: The Quarterly Journal* 16, no. 1 (2017): 51–63.

Clifford, Bennett, and Caleb Weiss. "‘Breaking the Walls’ Goes Global: The Evolving Threat of Jihadi Prison Assaults and Riots." *Combating Terrorism Center at West Point. CTC Sentinel*, Volume 13, Issue 2, 2020. <https://ctc.westpoint.edu/breaking-walls-goes-global-evolving-threat-jihadi-prison-assaults-riots/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

Cragin, R. Kim. "The November 2015 Paris Attacks: The Impact of Foreign Fighter Returnees." *Orbis* 61, no. 2 (2017): 212–26.

Cronin, Audrey Kurth. "ISIS Is Not a Terrorist Group." *Foreign Affairs*, 2015. <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2015-02-18/isis-not-terrorist-group>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

Dawson, Lorne L., and Amarnath Amarasingam. "Talking to Foreign Fighters: Insights into the Motivations for Hijrah to Syria and Iraq." *Studies in Conflict & Terrorism* 40, no. 3 (2016): 191–210.

Dekmejian, R. Hrair. *Spectrum of Terror*. Washington, D.C.: CQ Press, 2007.

Dreyfus, Emmanuel. "Russian Military Companies. Wagner, How Many Divisions?" *Orient XXI*, April 23, 2020. <https://orientxxi.info/magazine/russian-military-companies-wagner-how-many-divisions,3828>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

Durbin, Kirk J.. "International Narco-Terrorism and Non-State Actors: The Drug Cartel Global Threat." (2013).

Ezrow, Natasha M. *Global Politics and Violent Non-State Actors*. Thousand Oaks, CA: Sage Pub, 2017.

Findley, Michael G., and Joseph K. Young. "Fighting Fire with Fire? How (Not) to Neutralize an Insurgency." *Civil Wars* 9, no. 4 (2007): 378–401.

Flemming, Peter A., Michael Stohl and Alex P. Schmid. "'The Theoretical Utility of Typologies of Terrorism: Lessons and Opportunities", In *The Politics of Terrorism*, edited by Michael Stohl, New York : CRC Press, 1988.

Frenett, Ross and Tanya Silverman. "Foreign Fighters: Motivations for Travel to Foreign Conflicts,". in *Foreign Fighters Under International Law and Beyond* edited by Andrea de Guttry, Francesca Capone, and Christophe Paulussen. (The Hague: ASSER/Springer Verlag, 2016 March).

Fuhriman, Christopher, Richard M. Medina, and Simon Brewer. "Introducing a Dataset of Multi-Scale Geographies of Isis Ideology from ISIS Sources." *Terrorism and Political Violence* 34, no. 4 (2020): 817–34.

- Ganor, Boaz. "Terrorist Organization Typologies and the Probability of a Boomerang Effect." *Studies in Conflict & Terrorism* 31, no. 4 (2008): 269–83.
- Glenn, Russell W., *Counterinsurgency in a Test Tube: Analyzing the Success of the Regional Assistance Mission to Solomon Islands (RAMSI)*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2007. (Erişim Tarihi: Aralık 2022) <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG551.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Greenwood, Maja Touzari. "Islamic State and Al-Qaeda's Foreign Fighters." *Connections: The Quarterly Journal* 16, no. 1 (2017): 89–99.
- Griffin, Michael. *Islamic State Rewriting History*. London: PlutoPress, 2015.
- Gürler, Recep Tayyip, and Ömer Behram Özdemir. "Perspektif: 'Tevhid Ve Cihad Örgütü'nden 'İslam Devleti'ne." SETA, 2014. <https://www.setav.org/tevhid-ve-cihad-orgutunden-islam-devletine/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Hafez, Farid. "The Refugee Crisis and Islamophobia." *Insight Turkey* 17, no. 4 (2015).
- Haian, Dukhan and Sinan Hawat, "The Islamic State and the Arab Tribes in Eastern Syria," in *Caliphates and Global Islamic Politics*, ed. by Timothy Poirson and Robert Oprisko (Fife: University of Saint Andrews, 2014), 60-69.
- Hamming, Tore Refslund. "The Al Qaeda–Islamic State Rivalry: Competition Yes, but No Competitive Escalation." *Terrorism and Political Violence* 32, no. 1 (2017): 20–37.
- Hammond, Michael F. 2008 *Sense and respond: logistics on the insurgent Battlefield*. The Free Library , [https://www.thefreelibrary.com/Sense and respond: logistics on the insurgent Battlefield.-a0188738871](https://www.thefreelibrary.com/Sense+and+respond:+logistics+on+the+insurgent+Battlefield.-a0188738871). Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Hanoush, Feras. "ISIS Spokesman Abu Mohammad Al-Adnani." Atlantic Council, 2016. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/syriasource/isis-spokesman-abu-mohammad-al-adnani/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Hashim, Ahmed S. "The Islamic State: From Al-Qaeda Affiliate to Caliphate." *Middle East Policy* 21, no. 4 (2014): 69–83.
- Hashim, Ahmed S. *The Caliphate at War: Operational Realities and Innovations of the Islamic State*. New York: Oxford University Press, 2018.
- Hassan, Hassan. "Assad Has Never Fought ISIS Before." *The New York Times*, 2015. <https://www.nytimes.com/roomfordebate/2014/08/22/should-the-us-work-with-assad-to-fight-isis/assad-has-never-fought-isis-before>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Hatahet, Sinan, Mehmet Emin Cengiz, and Bedir Mulla Rashid. "The Phenomenon of YPG Transnational Fighters in Syria." *Al Sharq Strategic Research*, 2019. <https://research.sharqforum.org/2019/04/09/the-phenomenon-of-ypg-transnational-fighters-in-syria/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

- Hegghammer, Thomas. "The Rise of Muslim Foreign Fighters: Islam and the Globalization of Jihad." *Quarterly Journal: International Security*, vol. 35. no. 3. (Winter 2010/11): 53-94.
- Heißner, Stefan, Peter R. Neumann, John Holland-McCowan, and Rajan Basra. *Rep. Caliphate in Decline: An Estimate of Islamic State's Financial Fortunes*. London: ICSR, 2017.
- <https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/?p=kitap&h=siyah+sancak&i=7.1.359&t=0> ,
Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Hussein, Akil. "Division Defines Syria's Tribes and Clans." Chatham House, 2018. <https://kalam.chathamhouse.org/articles/division-defines-syrias-tribes-and-clans>.
Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Ingram, Haroro J. "The Strategic Logic of Islamic State Information Operations." *Australian Journal of International Affairs* 69, no. 6 (2015): 729–52.
- Jessica D. Lewis *AL-QAEDA IN IRAQ RESURGENT: THE BREAKING THE WALLS CAMPAIGN, PART I*. : Institute for the Study of War. 2013.
- Jones, Christopher W.. "Understanding ISIS's Destruction of Antiquities as a Rejection of Nationalism." *Journal of Eastern Mediterranean Archaeology and Heritage Studies* 6 (2018): 31 - 58.
- Kadercan, Burak. "Territorial Logic of the Islamic State: An Interdisciplinary Approach." *Territory, Politics, Governance* 9, no. 1 (2019): 94–110.
- Kamel, Lorenzo. "Artificial Nations? The Sykes-Picot and the Islamic State's Narratives in a Historical Perspective." *Diacronie*, no. N° 25, 1 (2016).
- Kamolnick, Paul. 2016. Abu Muhammad Al-Adnani's May 21, 2016 Speech: More Evidence for Extreme Marginalization, Implosion, and the Islamic State Organization's Certain Future as a Hunted Underground Ultra-Takfiri Terrorist Criminal Entity. *Small Wars Journal*.
- Kfir, Isaac. "Social Identity Group and Human (in)Security: The Case of Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)." *Studies in Conflict & Terrorism* 38, no. 4 (2015): 233–52.
- Khatab, Asser. "Apologists Call Assad Secular. Assad Tells Syrians Otherwise." *New Lines Magazine*, 2021. <https://newlinesmag.com/reportage/apologists-call-assad-secular-assad-tells-syrians-otherwise/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- KhosraviNik, Majid, and Mohammedwesam Amer. "Social Media and Terrorism Discourse: The Islamic State's (IS) Social Media Discursive Content and Practices." *Critical Discourse Studies* 19, no. 2 (2020): 124–43.
- Khoury, Elias. "Who Is Conspiring against Syria?" *Jadaliyya*, 2011. <https://www.jadaliyya.com/Details/24716>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

- Koch, Ariel. "The Non-Jihadi Foreign Fighters: Western Right-Wing and Left-Wing Extremists in Syria." *Terrorism and Political Violence* 33, no. 4 (2019): 669–96.
- Kozak, Christopher. "“An Army in All Corners:” Assad's Campaign Strategy in Syria." *Institute for the Study of War*, 2015. <https://www.understandingwar.org/report/army-all-corners-assads-campaign-strategy-syria>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Krause, Keith, and Jennifer Milliken. "Introduction: The Challenge of Non-State Armed Groups." *Contemporary Security Policy* 30, no. 2 (2009): 202–20.
- Kurşun, Ali Murat, and Hakan Mehmetcik. "“Making Sense of the Territorial Aspirations of ISIS: Autonomy, Representation, and Influence.”" Essay. In *Violent Non-State Actors and the Syrian Civil War: The Isis and YPG Cases*, edited by Oktav Özden Zeynep, Parlar Emel Dal, and Kurşun Ali Murat, 53–72. Cham: Springer International Publishing, 2018.
- Lamothe, Dan. "Once Again, Militants Use Guantanamo-Inspired Orange Suit in an Execution." *The Washington Post*, 2014. <https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2014/08/28/once-again-militants-use-guantanamos-orange-jumpsuit-in-an-execution/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Leenders, Reinoud, and Antonio Giustozzi. "Outsourcing State Violence: The National Defence Force, ‘Stateness’ and Regime Resilience in the Syrian War." *Mediterranean Politics* 24, no. 2 (2017): 157–80. <https://doi.org/10.1080/13629395.2017.1385169>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Levitt, Matthew. "The Role of the Islamic State in the Assad Regime's Strategy for Survival." *The Washington Institute*, 2021.
- Lewis, Jessica D. "ISIS Battle Plan For Baghdad." *Institute For The Study Of War*, 2014. <https://www.understandingwar.org/isis-battle-plan-baghdad> . Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Lister, Charles. *Profiling Jabhat Al-Nusra*. Washington: The Brookings , 2016.
- Lister, Charles. *Rep. Jihadi Rivalry: The Islamic State Challenges Al-Qaida* 6. Vol. 6. Doha: Brookings Doha Center, 2016.
- Lister, Charles. *The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency*. New York: Oxford University Press, 2016.
- Maher, Shiraz. "From Portsmouth to Kobane: The British Jihadis Fighting for Isis." *New Statesman*, 2014. <https://www.newstatesman.com/long-reads/2014/11/portsmouth-kobane>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Malet, David. "Foreign Fighter Mobilization and Persistence in a Global Context." *Terrorism and Political Violence* 27, no. 3 (2015): 454–73.

- Malet, David. *Foreign Fighters: Transnational Identity in Civil Conflicts*. New York, NY: Oxford University Press, 2017.
- McCants, William. "How ISIS Got Its Flag." *The Atlantic*, 2015. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/isis-flag-apocalypse/406498/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- McCants, William. *The Believer: How an Introvert with a Passion for Religion and Soccer Became Abu Bakr Al-Baghdadi, Leader of the Islamic State*. Brookings Institution Press, 2015.
- McCants, William. *The Isis Apocalypse the History, Strategy, and Doomsday Vision of the Islamic State*. New York: St. Martin's Press, 2015.
- McQuinn, Brian. "DDR and the Internal Organization of Non-State Armed Groups." *Stability: International Journal of Security & Development* 5, no. 1 (2016).
- Mendelsohn, Barak. "Foreign Fighters—Recent Trends." *Orbis* 55, no. 2 (2011): 189–202.
- Merari, Ariel. "Terrorism as a Strategy of Insurgency." *Terrorism and Political Violence* 5, no. 4 (1993): 213–51.
- Mohamedou, Mohammad-Mahmoud. *A Theory of Isis: Political Violence, and the Transformation of the Global Order*. London: Pluto Press, 2018.
- Moore, Cerwyn, and Paul Tumelty. "Foreign Fighters and the Case of Chechnya: A Critical Assessment." *Studies in Conflict & Terrorism* 31, no. 5 (2008): 412–33.
- Mulaj, Kledja. "Introduction to Violent Non-State Actors in World Politics", In *Violent Non-State Actors in World Politics*, edited by Kledja Mulaj, 1-25, New York : Columbia University Press, 2010.
- Nealen, Pete. "A Look behind the Al Qaeda Curtain - an Interview with Abu Sulayman Al Muhajir." *SOFREP*, 2016. <https://sofrep.com/news/al-qaeda-abu-sulayman-al-muhajir/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Oktav, Özden Zeynep. "Understanding Iran's Approach to Violent Non-State Actors: The ISIS and YPG Cases." Essay. In *Violent Non-State Actors and the Syrian Civil War: The Isis and YPG Cases*, edited by Oktav Özden Zeynep, Parlar Emel Dal, and Kurşun Ali Murat, 193–210. Cham, Switzerland: Springer, 2018.
- Orton, Kyle W. "The Structure of the Islamic State." *Kyle Orton's Blog*, 2016. <https://kyleorton.co.uk/2016/08/08/the-structure-of-the-islamic-state/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Oweis, Khaled Yacoub. "Syria after the Russian Intervention." *Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) German Institute for International and Security Affairs*, 2016.

<https://www.swp-berlin.org/en/publication/syria-after-the-russian-intervention>.
Erişim Tarihi 12/12/2022.

Özdemir, Ömer Behram, and Recep Tayyip Gürler. "Path to Become a State: From Jama'at Al-Tawhid Wal-Jihad to the Islamic State." Essay. In *Non-State Armed Actors in the Middle East: Geopolitics, Ideology, and Strategy*, edited by Yeşiltaş Murat and Tuncay Kardas, 121–46. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2018.

Özdemir, Ömer Behram. "Esed Rejimine Bağlı Askeri Unsurlar." *Suriye Gündemi*. Erişim Tarih: Kasım 2022. <https://www.suriyegundemi.com/esed-rejimine-bagli-askeri-unsurlar>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

Özdemir, Ömer Behram. "Pandemi Döneminde Daes'in Çöl Eylemleri Ve Söyledikleri." *Terörizm Analiz Platformu (TAP)*, 2021. <https://tap-data.com/article/pandemi-doneminde-daes-in-col-eylemleri-ve-soyledikleri>. Erişim Tarihi 12/12/2022.

Özdemir, Ömer Behram. *Rep. Suriye'De İran Destekli Milisler: Profiller Ve İşlevleri* 304. Vol. 304. Ankara: ORSAM, 2022.

Parlar Dal, EMEL, Özden Zeynep Oktav, And ALİ MURAT KURŞUN. "Reframing and Reassessing the VNSAs in Syrian Conflict: An Introduction." In *Violent Non-state Actors and the Syrian Civil War*, 1-31. London: Springer, London/Berlin, 2018

Phillips, Christopher, and Morten Valbjørn. "What Is in a Name?: The Role of (Different) Identities in the Multiple Proxy Wars in Syria." *Small Wars and Insurgencies* 29, no. 3 (2018): 414–33.

Pokalova, Elena. "Driving Factors behind Foreign Fighters in Syria and Iraq." *Studies in Conflict and Terrorism* 42, no. 9 (2018): 798–818.

Pokalova, Elena. "Online Terrorist Propaganda: Strategic Messaging Employed by Al Qaeda and ISIS." Essay. In *Online Terrorist Propaganda, Recruitment, and Radicalization*, edited by John R. Vacca. S.I.: CRC PRESS, 2021.

Rajakumar, Vikram. "AQIS-IS Rivalry: Battle for Supremacy in India." *Counter Terrorist Trends and Analyses* 8, no. 7 (2016): 9–14.

Rapoport, David. "The Four Waves of Modern Terrorism", In *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy*, edited by Audrey Kurth Cronin and James M. Ludes, Washington DC: Georgetown Uni. Press, 46-73, 2004.

Reed, A., Pohl, J. and M. Jegerings. "The Four Dimensions of the Foreign Fighter Threat: Making Sense of an Evolving Phenomenon". *The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague* 8, no. 1 (2017).

Rep. Foreign Fighters, *An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq*. New York: The Soufan Group, 2015.

- Rothenberger, Liane, Kathrin Müller, and Ahmed Elmezeny. "The Discursive Construction of Terrorist Group Identity." *Terrorism and Political Violence* 30, no. 3 (2016): 428–53.
- Saab, Bilal Y. "Lebanon's Deal with the Devil The Prisoner Swap with Jabhat Al Nusra." *Foreign Affairs*, 2015. <https://www.foreignaffairs.com/articles/lebanon/2015-12-06/lebanons-deal-devil>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Sabbour, Omar. "How the Assad Regime Has Exploited 'Evacuation Deals' to Redirect Isis against the Rebels." *New Statesman*, 2019. <https://www.newstatesman.com/world/2019/01/how-the-assad-regime-has-exploited-evacuation-deals-to-redirect-isis-against-the-rebels>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Sakib, Nazmus, and Syed Muhammad Ishraque Osman. "Syrian Refugee Influx and the Rise of Far-Right Rhetoric: A Quasi-Experimental Investigation." *European Politics and Society* 21, no. 4 (2019): 371–83.
- Sandi, Ouafae. *Rep. Affiliated with ISIS: Challenges for the Return and Reintegration of Women and Children*. UNDP, 2022.
- Schenker, David, and Oula A. Alrifai. "Hezbollah's Victory in Qalamoun: Winning the Battle, Losing the War." *The Washington Institute*, 2015.
- Schmid, Alex Peter. *The Routledge Handbook of Terrorism Research: Research, Theories and Concepts*. London: Routledge, 2011.
- Schneckener, Ulrich. "Fragile Statehood, Armed Non-State Actors and Security Governance." Essay. In *Private Actors and Security Governance*, edited by Alan Bryden and Marina Caparini, 23–40. Wien: Lit, 2006.
- Schneckener, Ulrich. "Spoilers or Governance Actors? Engaging Armed Non-State Groups in Areas of Limited Statehood," October 20, 2009. https://www.sfb-governance.de/en/publikationen/sfb-700-working_papers/wp21/index.html. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Shatz, Howard J. *Rep. ISIS and Nusra Funding and the Ending of the Syrian War. Discussion Paper for the Workshop on: "The Emerging Security Dynamics and the Political Settlement in Syria"*, Syracuse, Italy, 18-19 October 2018. Omran Centre, 2019.
- Shishani, Murad Batal al-. "Jihad in Syria: A Profile of Jabhat Al-Nusra." *Jamestown . Terrorism Monitor* Volume: 10 Issue: 22, 2016. <https://jamestown.org/program/jihad-in-syria-a-profile-of-jabhat-al-nusra/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Shostak, Alessio. "Striking at Their Core: De-Funding the Islamic State of Iraq and Syria." *Journal of Terrorism Research* 8, no. 1 (2017).

- Smith, Claire, Heather Burke, Cherrie de Leiuen, and Gary Jackson. "The Islamic State's Symbolic War: Da'esh's Socially Mediated Terrorism as a Threat to Cultural Heritage." *Journal of Social Archaeology* 16, no. 2 (2015): 164–88.
- Soguel, Dominique. "Syrian Druze Massacre: Can Jihadists Salvage Their Image?" *The Christian Science Monitor*, 2015. <https://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2015/0615/Syrian-Druze-massacre-Can-jihadists-salvage-their-image>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Spaulding, Hugo. "Russia's False Narrative in Syria." *Institute for the Study of War*, 2015. <https://www.understandingwar.org/backgrounders/russias-false-narrative-syria-december-1-2015>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Steinberg, Guido. "The Evolving Threat from Jihadist Terrorism in Turkey (ARI)." *Elcano Royal Institute*, 2009. <https://www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/the-evolving-threat-from-jihadist-terrorism-in-turkey-ari/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Stepanova, Ekaterina. *Terrorism in Asymmetric Conflict: Ideological and Structural Aspects*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- Stergiou, Dimitrios. "Isis Political Economy: Financing a Terror State." *Journal of Money Laundering Control* 19, no. 2 (2016): 189–207.
- Stern, Jessica, and J. M. Berger. *ISIS: The State of Terror*. London: Harper Collins Publishers, 2015.
- Taverner, Angus. "Syria—The Use of Violent Non State Actors as a Tool of Regional Policy." Essay. In *The Syrian Crisis: Effects on the Regional and International Relations*, edited by Dania Koleilat Khatib, 179–94. Singapore: Springer, 2021.
- The Government of Syria and Associated Armed Groups." *European Union Agency for Asylum*. Accessed December 21, 2022. <https://easo.europa.eu/country-guidance-syria/11-government-syria-and-associated-armed-groups>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Thomas, Troy S., and William D. Casebeer. *Rep. Violent Systems: Defeating Terrorists, Insurgents, and Other Non-State Adversaries*, 2004. <https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA435091> . Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Thompson, Nathan, and Amber Hart. "From Spandau to Guantanamo: Prisons as Propaganda Instruments for Extremists and Terrorists." *Perspectives on Terrorism* 15, no. 4 (2021): 141–54.
- Tierney, Dominic. "What's Bashar Al-Assad's Endgame in Syria?" *The Atlantic*, 2015. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/assad-syria-devil-endgame-putin-obama/407635/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Tsurkov, Elizabeth. "Hayat Tahrir Al-Sham (Syria) – Guns and Governance: How Europe Should Talk with Non-State Armed Groups in the Middle East." *ECFR*, 2020.

- <https://ecfr.eu/special/mena-armed-groups/hayat-tahrir-al-sham-syria/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Venhaus, John M. "Matt." "Why Youth Join Al-Qaeda." United States Institute of Peace, 2010. <https://www.usip.org/publications/2010/05/why-youth-join-al-qaeda>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Warner, Jason, and Caleb Weiss. "A Legitimate Challenger? Assessing the Rivalry between Al-Shabaab and the Islamic State in Somalia." Combating Terrorism Center at West Point. CTC Sentinel, Volume 10, Issue 10, 2017. <https://ctc.westpoint.edu/a-legitimate-challenger-assessing-the-rivalry-between-al-shabaab-and-the-islamic-state-in-somalia/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Waters, Gregory. "From Tiger Forces to the 16th Brigade: Russia's Evolving Syrian Proxies." Middle East Institute, 2022. <https://www.mei.edu/publications/tiger-forces-16th-brigade-russias-evolving-syrian-proxies>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Waters, Gregory. "The Tiger Forces: Pro-Assad Fighters Backed by Russia." Middle East Institute, Ekim, 2018. <https://www.mei.edu/publications/tiger-forces-pro-assad-fighters-backed-russia>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Watts, Clintt. "Deciphering Competition between Al-Qa'ida and the Islamic State." Combating Terrorism Center at West Point. CTC Sentinel, Volume 9, Issue 7, 2016. <https://www.ctc.usma.edu/deciphering-competition-between-al-qaida-and-the-islamic-state/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Weaver, Mary Anne. "Her Majesty's Jihadists." The New York Times, 2015. <https://www.nytimes.com/2015/04/19/magazine/her-majestys-jihadists.html>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Weaver, Mary Anne. "The Short, Violent Life of Abu Musab Al-Zarqawi." The Atlantic, 2015. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2006/07/the-short-violent-life-of-abu-musab-al-zarqawi/304983/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Weiss, Michael, and Hassan Hassan. Isis: Inside the Army of Terror. New York: Regan Arts, 2016.
- Westphal, Joana. "Violence in the Name of God? A Framing Processes Approach to the Islamic State in Iraq and Syria." Social Movement Studies 17, no. 1 (2017): 19–34.
- Williams, Phil. "Violent Non-State Actors and National and International Security." The International Relations and Security Network (ISN), Swiss Federal Institute of Technology, Zurich, 2008.
- Wright, Robin. United States Institute of Peace and Woodrow Wilson International Center for Scholars. 2016. The Jihadi Threat : Isis Al-Qaeda and Beyond. Washington D.C: United States Institute of Peace.

- Yalçınkaya, Haldun. “Yabancı Terörist Savaşçılar Ve Türkiye: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’Nin 2178 Sayılı Kararı Almasının İlk Yılına Dair Değerlendirme.” ORSAM, 2015. <https://orsam.org.tr/yabanci-terorist-savascilar-ve-turkiye-birlesmis-milletler-guvenlik-konseyi-nin-2178-sayili-karari-almasin-in-ilk-yilina-dair-degerlendirme/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Yeşiltaş Murat, Ömer Behram Özdemir, Sibel Düz, Rıfat Öncel, and Bilgehan Öztürk. Sınırdaki Düşman: Türkiye'nin DAİŞ İle Mücadelesi. Ankara: SETA/Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2016.
- Zambelis, Chris. “Institutionalized 'Warlordism': Syria's National Defense Force.” Jamestown, March 27, 2017. <https://jamestown.org/program/institutionalized-warlordism-syrias-national-defense-force/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Zambelis, Chris. “Terror in Tehran: The Islamic State Goes to War with the Islamic Republic.” Combating Terrorism Center at West Point. CTC Sentinel, Volume 10, Issue 6, 2017. <https://ctc.westpoint.edu/terror-in-tehran-the-islamic-state-goes-to-war-with-the-islamic-republic/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Zelin, Aaron Y. “Jabhat Al-Nusrah and Jihad in Syria.” Wasat, 2012. <https://thewasat.wordpress.com/2012/01/30/jabhah-al-nusrah-and-jihad-in-syria/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Zelin, Aaron Y. “Rally 'Round the Jihadist.” The Washington Institute, 2012.
- Zelin, Aaron Y. “Revisiting the Islamic State's 2011-2014 Reemergence: Lessons for the Future.” The Washington Institute, 2017.
- Zelin, Aaron Y., and Oula A. Alrifai. “Assad Plays America the Fool...again.” The Washington Institute, 2015.
- Zisser, Eyal. “Bashar Al-Assad’s Struggle for Survival: Has the Miracle Occurred?” Inss . Strategic Assessment, Volume 18, No.3, October 2015, 2015. <https://www.inss.org.il/publication/bashar-al-assads-struggle-for-survival-has-the-miracle-occurred/>. Erişim Tarihi 12/12/2022.
- Zohar, Eran. “A New Typology of Contemporary Armed Non-State-Actors: Interpreting the Diversity.” Studies in Conflict & Terrorism 39, no. 5 (2015): 423–50.

EK

Ek 1: Açık Kaynaklardan Elde Edilen Türk Yabancı Savaşçılar Veritabanı (2013-2015)

Örgüt	Katılım Sayısı
Nusra Cephesi	50
Daeş	18
Ahrar'uş Şam	2
Kürt İslam Cephesi	2
İmam Buhari Ketibesi	1
ÖSO	1
Türkmen gruplar	3
Diğer İslamcı gruplar	15

Örgüt	Savaş Tecrübesine Sahip Yabancı Savaşçı
Nusra Cephesi	8
Daeş	1

Ek 2: Tez İçin Taranan Daeş Örgütüne Ait Resmi Propaganda İçerikleri⁵⁶⁸

Video Başlığı	Tarih
Ebu Sabah ez-Zubai Gazvesi	
Savaşın Seyri: Rafizi Milislerinin Acil Sahası Yakınlarındaki Karargahlarına Operasyon	
Eğer Ceza Verecekseniz Size Yapılanın Misliye Ceza Verin	
Yaşayan da Açık Bir Delille Yaşasın	
İslam Devleti'nde Güven ve Güvenlik	
Öldürür ve Öldürülürler	
Ebu Mustafa el-Ensari Gazvesi	
Kılıçların Sesi	
Başların Koparılması	
Zaferin Süvarileri7	
Destansı Sebat 2	
Haçlıların Uşaklarına Korkunç Ölüm	
Onları Öldürün Çünkü Onlar Müşriktirler	
Aslanların Saldırıları 2	
İki Hicret Arasında	
İslam Devleti'nden Türkiye Halkına Mesaj	
Flames of War	2014
Honor is in Jihad	
The Battle of Abu Hassan al-Khath'ami: The Liberation of the City of al-Qaryatayn	
No Respite	
Türkiye ve Irkçılık Ateşi	2015
Kılıçların Sesi 4	
Raids of the Crushers	
Your Silence Kills You-	2016
Then It Will Be For Them a Regret; Then They Will Overcome	2016
Story of the Call to Action	2016
And to Glorify God for That Which He Has Guided You	2016
The Structure of the Caliphate	2016
The Clear Victory	2016
Ramadan in the Shade of the Caliphate-	2016
Frontline of the Mujahid in the Fortified Strongholds of the Muslims	2016
Slaughter Stor	2016
Two Years Since the Caliphate	
Exposing the Disguised Ones	2016
Demise of the Body and the Extension of the Hisbah	2016
And the Outcome is Fort he Righteous	2016
Foothold of the Conquerers	2016
The Religion of Unbelief is One	2016
Abu Muhammed al-Adnani al-Shami: And Those Who Lived In Faith Would Live Upon Evidence	2016
The Generation of Epic Battles	2016
Sur Les Traces de Mon Père	2016
Raid of the Villages to Spread the Guidance	2016

⁵⁶⁸ Bu tablo içeriklerine ulaşmak ve Arapça videoların İngilizce başlık ve içerik tercüme için jihadology.net sitesi ve archive.org siteleri kaynak olarak kullanılmıştır.

Kill Them, Verily, They're Polytheists	2016
God Will Enrich You From His Bounty	2016
And Cast Terror Into Their Hearts	2016
They Are Suffering As You Are Suffering	2016
Victory From God and An Imminent Conquest	2016
Protectors of the Respected	2016
Their Assembly Will Be Defeated, And They Will Turn Their Backs In Retreat	2016
And The Best Outcome is For the Righteous	2016
To The Light	2016
Message to the People of Aleppo	2016
Under the Shade of the Swords	2016
Arrows of the Night	2016
Him We Will Give a Good Life	2016
Kill Them Wherever You Find Them	2016
Respond to God and to the Messenger	2016
Oh My People, To You I Send a Message	2016
Then There Is To Be No Aggression Except Against the Oppressors	2016
Land of the Conquests	2016
Victory From God and An Imminent Conquests #3	2016
The Fighting Arrow	2016
And If They Fight You, They Will Show You Their Backs	2016
They Are The Enemy, So Beware of Them	2016
Terrify the Enemy of God and Your Enemy	2016
Progress of the Battle East of Hadithah City	2015
So Wait, Indeed We, Along With You, Are Waiting	2015
The Malicious Seeds in the Imprisoned Bilad al-Haramayn	2015
And Verily Tomorrow a Close Sight	2015
To the Runway of Revelation	2015
So Indeed They Are Watching	2015
I Wish My People Could Know	2015
Land of the Prisoner Peninsula	2015
Progress of the Battle With the Nusayri Army	2015
Protectors of Religion #2	2015
To the Sons of the Jews	2015
You Shall Be Disappointed and Humiliated Oh Russians	2015
The Raid of Mihin	2015
The Lone Wolf	2015
In Their Own Homes	2015
Here The Revenge Has Come to You	2015
The French Bombings Failed	2015
Paris Has Collapsed	2015
Assembly Will Be Defeated And They Will Turn Their Backs	2015
Et Que Nos Soldats Aurent Le Dessus	2015
Suivant de Pire en Pire	2015
About the Blessed Raid of Paris Upon the Crusader French	2015
Swords of the Friend	2015
Progress of the Battle in Wilayat Hamah	2015
Hisbah	2015
Healing of the Souls With the Killing of the Russians	2015
Progress of the Battle Upon on the Outskirts of the al-Khayr Airport	2015
Hüküm Yalnızca Allah'ındır	2015

And If You Punish, Punish With An Equivalent of That With Which You Were Harmed	2015
Breaking of the Borders and Slaughtering the Jews	2015
Oh Jews, We Are Coming	2015
Renewal of Bayah From The Clans of the Northern District	2015
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: Say to Those Who Disbelieve	2015
Abu Ubaydah Bin al-Jarah Military Training Camp	2015
Until They Give the Jizya Willingly While They Are Humbled	2015
A Group of Committed Muslims and Their Imam	2015
Join the Ranks	2015
Client of the Enemy #2	2015
Et Je Me Suis Haté Vers Toi Seigneur, Afin Que Tu Sois Satisfait	2015
Message From the Land of the Front Lines for Those Sitting on Jihad	2015
And Sit In Wait For Them At Every Place of Ambush	2015
To Those Who Are Displaced	2015
And He Will Replace You With Another People	2015
Advice to the Refugees Going to the Countries of Disbelief	2015
Upon the Lines of the Front Lines	2015
Progress of the Battle of Jazal	2015
Help of the Military Camps #2	2015
Authority of the Caliphate in Wilayat al-Jazirah	2015
The Demolition of the Pagan Temple in the City of al-Qaraytayn	2015
Protectors of Religion (Wilayat al-Furat)	2015
Selling Themselves to God	2015
But Who is Better Than God in Judgement #2: Establishing the Limit Upon a Sorcerer	2015
A Year Upon the Bombings	2015
The Raid of Abū Ḥasān al-Khathā'mī: The Liberation of al-Qaraytayn	2015
Testimonies of the Survivors of the Sarin Massacre	2015
They are the Enemy so Beware of Them #2	2015
Removing the Moses Tree	2015
But Who is Better Than God in Judgement : Establishing the Limit Upon the People of Lut	2015
Implementation of the Rule of God Upon the Corrupters in the Land	2015
Collective Bayah Fort he Clans of Umm Qura	2015
Progress of the Battle in Rural Southern Ayn al-Islam	2015
Receiving Muslims Displaced From the Areas of the Regime	2015
Oh Land of Revelation, Patience	2015
The Men of War	2015
The Inghimasis: The Pride of the Nation	2015
Establishing the Limit Upon the Corrupters of the Land	2015
Crusader Bombing of the Albu Kamal City Bridge	2015
Message to the Turkistanis	2015
Repentants and Returning to God	2015
Invitation to the Way of Your Lord	2015
I Swear By God For Our Revenge #2	2015
Message to the Sunni People in Bilad al-Haramayn	2015
Until Religion is All For God #2	2015
The Crusader Alliance Bombing of the Bridges in Wilayat al-Raqqah	2015
The Raid to Liberate Two Checkpoints Upon the Road of the T4 Airport	2015
Progress of the Battle Upon the Walls of Hadithah	2015

Aspects of the Battle in Rural Southern Ayn al-Islam	2015
The Raid of Then Evil is the Morning of Those Who Were Warned	2015
Healing the Chests of the Believing People	2015
Reaping of the Clients	2015
And That He Will Surely Substitute For Them After Their Fear, Security	2015
Message to Our People in the House of the Holy Jerusalem	2015
Harvest of the Spies #2	2015
Martyrdom Operation Upon Kurdish Parties	2015
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: Oh Our People, Respond to the Messenger of God	2015
Repelling a Failed Storming By the Awakening of Apostasy Close to Umm Hush	2015
Progress of the Battle Against the Army of the Nusayris #3	2015
Until Religion is All For God	2015
But Whoever Pardons and Makes Reconciliation – His Reward is From God	2015
Whispers Before the Month of Conquests	2015
Cubs of the Caliphate	2015
Progress of the Battle in Rural North of Wilayat Halab	2015
Men of the Hisbah #3	2015
Joy of the Mujahidin with the Substantive Conquests	2015
Battle of Liberation of al-Sukhnah	2015
Graduation Class From al-Zarqawi Military Camp	2015
Lion of the Battlefield #3	2015
Messages From the Land of al-Sham to Yemen the Faithful	2015
Health Services in the Islamic State	2015
Until There Came to Them Clear Evidence	2015
From the Darkness to the Light	2015
Harvest of the Awakening	2015
Break of Mujahid	2015
A Message to the People of Kurdistan	2015
Targeting Points of the Nusayri Regime	2015
Targeting the Hummer of the PKK Apostates With a Concourse Missile	2015
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: So They Kill and Are Killed	2015
Crimes of the Planes of the Nusayri Crusader Alliance Against Ordinary Muslims	2015
Message to the Knights of the Media	2015
Lion of the Battlefield – Wilayat al-Barakah	2015
The Aishah Hospital Massacre Committed by the Nusayri-Crusader Alliance	2015
Recit de le la Terre de la Vif- Abu Sohayb al-Faranci	2015
Words Narrated in Blood #3	2015
Martyrdom Operation Upon the PKK Apostates in the Village of al-Naim	2015
Conquering the Jabal Dukuah on the Outskirts of Eastern al-Ghutah	2015
Snipers of Wilayat al-Khayr	2015
Raid of Access to the Newborn Border: Chasing Guards of Sykes-Picot	2015
Views of the Muslims on the Burning of the Jordanian Pilot	2015
Messages From the Land of the Front Lines	2015
From Inside Halab	2015
Responding to the Aggression of the Soldiers of Tyranny	2015
Reopening Schools With the New Curriculum	2015
The Joy of the Muslims With the Burning	2015
Healing of the Believers' Chest	2015
The Racers to Paradise #2	2015
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: Say, Die in Your Rage	2015

Living in the Shade of Caliphate	2015
Progress of the Battle in Ayn al-Islam #3	2015
Repentance From Tens of Members of Jabhat al-Nusrah and Ahrar al-Sham	2015
Progress of the Battle in Ayn al-Islam #2	2015
A Considerable Warning to Anyone	2014
Progress of the Battle in Ayn al-Islam	2014
Areas That Islamic State Controls	2014
Virtual Tour Inside Division 93 After Its Liberation	2014
Eid Greetings From the Land of Khilafah	2014
Upon the Prophetic Methodology	2014
Join the Ranks	2014
Those Who Were Truthful With God	2014
Al-Ghuraba: The Chosen Few of Different Lands: Abu Muslim From Canada	2014
Abu Bakr al-Husayni al-Qurayshi al-Baghdadi: Khutbah and Jumah Prayer in the Grand Mosque of Mosul	2014
Abu Bakr al-Husayni al-Qurayshi al-Baghdadi: A Message to the Mujahidin and the Muslim Ummah in the Month of Ramadan	2014
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: This is the Promise of God	2014
The End of Sykes-Picot	2014
Breaking of the Border	2014
There is No Life Without Jihad	2014
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: The Good Has Happened to You is From God	2014
Why the Islamic State	2014
Clanging of the Swords Part 4	2014
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: Sorry, Amir of al-Qaidah	2014
The Path of Glory	2014
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: This is Not Our Manhaj , Nor Will It Ever Be	2014
He Named You Muslims	2014
Abu Talha al-Almani: My Oath To The Islamic State	2014
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: He Will Surely Establish For Them Their Religion Which He Has Preferred For Them	2014
Messages From the Land of Epic Battles #22	2014
Messages From the Land of Epic Battles #21	2014
Messages From the Land of Epic Battles #20	2014
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: Then We Pray For God's Curse to Be On the Liars	2014
A Window Upon the Land of Epic Battles #47	2014
Messages From the Land of Epic Battles #19	2014
A Window Upon the Land of Epic Battles #46	2014
Messages From the Land of Epic Battles #18	2014
Abu Bakr al-Husayni al-Baghdadi: God Knows and You Do Not Know	2014
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: The Scout Doesn't Lie to His People	2014
Important Appeal	2014
A Window Upon the Land of Epic Battles #40	2013
Messages From the Land of Epic Battles #16	2013
Messages From the Land of Epic Battles #15	2013
A Window Upon the Land of Epic Battles #35	2013
Messages From the Land of Epic Battles #14	2013
Messages From the Land of Epic Battles #13	2013

Messages From the Land of Epic Battles #12	2013
A Window Upon the Land of Epic Battles #30	2013
A Window Upon the Land of Epic Battles #29	2013
A Window Upon the Land of Epic Battles #28	2013
A Window Upon the Land of Epic Battles #26	2013
A Window Upon the Land of Epic Battles #22	2013
Messages From the Land of Epic Battles #12	2013
A Window Upon the Land of Epic Battles #17	2013
A Window Upon the Land of Epic Battles #16	2013
Messages From the Land of Epic Battles #12	2013
Messages From the Land of Epic Battles #9	2013
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: May God Be With You, Oh the Opressed State	2013
Messages From the Land of Epic Battles #8	2013
Messages From the Land of Epic Battles #7	2013
A Window Upon the Land of Epic Battles #10	2013
A Window Upon the Land of Epic Battles #9	2013
And Kill Them Wherever You Find Them	2013
Messages From the Land of Epic Battles #5	2013
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: Peaceful is Whose Religion?	2013
Messages From the Land of Epic Battles #4	2013
Messages From the Land of Epic Battles #3	2013
Messages From the Land of Epic Battles #2	2013
Messages From the Land of Epic Battles	2013
A Window Upon the Land of Epic Battles #2	2013
A Window Upon the Land of Epic Battles	2013
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: They Will Not Harm You Except For Annoyance	2013
Those Who Believed and Migrated #2	2013
Those Who Believed and Migrated	2013
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: Ignore Them and Their False Allegations	2013
Abu Muhammad al-Adnani al-Shami: So Fight Them, Verily They Are Polytheists	2013
Abu Bakr al-Husayni al-Baghdadi: Remaining in Iraq and al-Sham	2013
Abu Bakr al-Husayni al-Qurayshi al-Baghdadi: Announcement of the Islamic State of Iraq and al-Sham	2013

Ek 3: Tez İçin Taranan Nusra Cephesi Örgütüne Ait Resmi Propaganda İçerikleri⁵⁶⁹

Video Başlığı	Tarih
The Syrian War Even With The Trees	
Message From A Prisoner of Hizb al-Lat to His People in Hurayrah and Wadi Barda	
The Mujahidin Targeting the Rejectionists in the Towns of Kefraya and al-Fu'ah With Missiles and Rockets in Response to the Massacres in Idlib	
Alternative Energy in Liberated Areas	
Coverage of the Fortification Campaign Upon the Fronts of the Southern Sector of Eastern al-Ghutah	
İzzetin Varisleri	
The Glorious: Abu Muhammad al-Hollandi	
Battle of Khanadek	
Rusya'nın Suriye'deki Kayıpları	
İzzetin Varisleri 2	
The Life of Abu Baseer al-Hind	
The Path of Salvation	
İradenin Kırılması	
One Day in Southern Aleppo Countryside	
Implementation of the Death Sentence Against a Group of Prisoners of the Nuşayrî Regime Because of Their Attack on the Village of Hurayrah in Wādī Bardā	
Scenes From the Battle of al-Malah in Rural Northern Aleppo and the Escape of the Rejectionist Militias From It	
Abu Malik al-Shami: On the Occasion of the Attack of Mujahidin Upon the Biggest Nusayri Regime Checkpoint in Western al-Qalamun (al-Sifa Checkpoint)	
Will of Relieved Martyr Abu Dujanah al-Shami Upon a Group of Rejectionist in al-Malah	
Cultivating Life: About Martry Mahmud Qarah Ali (Abu Ali al-Suri)	2016
Frontlines of the Mujahidin Upon the Fortified Strongholds of the Muslims During a Blessed 'Id al-Fitr	2016
The Story of the Victory of the Battle of Khalsah	2016
"Equipping the Houses of the Merciful for Receiving the Worshippers on the Festive Day"	2016
"Congratulations to the Muslims on the Arrival of a Blessed 'Īd al-Fiṭr and Remind Them of the Front Line Mujaḥidīn"	2016
"Clashes of the Mujaḥidīn With the Nuşayrīs in the Area of al-Layramūn Plant"	2016
Report on the Town Kinsaba and Its Strategic Importance	2016
"The Course of the Battle to Liberate Kinsabā"	2016
"Cannon Strikes Upon a Gathering of Nuşayrīs in al-Mallāḥ"	2016
Between the Sword and the Pen	2016
"The First Moments of the Battle to Liberate Points From the Nuşayrī Army in the Kurdish Mountains	2016
Striking Sites of the Nuşayrī Army the Kurdish Mountains Before the Progress of the Mujaḥidīn	2016
The Events of a Single Day in Rural Southern Aleppo	2016

⁵⁶⁹ Bu tablo içeriklerine ulaşmak ve Arapça videoların İngilizce başlık ve içerik tercüme için jihadology.net sitesi ve archive.org siteleri kaynak olarak kullanılmıştır.

Fighters From the Iraqi Ḥarakat 'al-Nujabā' Were Captured in the Town of al-Qarāṣī	2016
Phases That Have Passed From the Battle of Liberation of Khalāṣah	2016
Poll of the Views of the Muslims in the Besieged Neighborhood of al-Wa'ir About the Russian Deadline For the Fighting Factions	2016
Scenes From Storming and Liberating the Town of al-Qarāṣī in Rural Southern Aleppo	2016
Repelling Attempted Progress of the Rejectionists Upon the Town of al-Ḥumīrah in Rural Southern Aleppo	2016
Opinion Poll in Eastern al-Ghutah About Russia Seeking to Isolate Jabhat al-Nusrah From the Rest of the Factions	2016
Opinion Poll in Northern Hims About Russia Seeking to Isolate Jabhat al-Nusrah From the Rest of the Factions	2016
Opinion Poll in Aleppo City About Russia Seeking to Isolate Jabhat al-Nusrah From the Rest of the Factions	2016
Shaykh Abu Abdallah al-Shami: We Are Involved in Your Victory	2016
Breaking The Wills	2016
Such Are The Days	2016
A Directed Word After the Recent Victories	2016
Words of the Faction	2016
A Year Since the Liberation of Idlib	2016
Five Years Since the Start of the Revolution	2016
Heirs of Glory #2	2016
Stand Still Brother, You Are On An Edge Of a Cliff	2016
Abu Muhammad al-Jawlani: This is What God and His Messenger Had Promised Us	2016
Pledge of Allegiance By All From the Battalions Ansar al-Shariah and al-Muntasr Bi-Allah to Jabhat al-Nusrah in the Capital Damascus	2016
Uncovering Elements of a Security For the 'al-Baghdādī Organization' Aiming to Destabilize the Security of the Refugees in Wādī Ḥamīd	2016
Liberating Three Sunni Prisoners From the Prisons of the Nusayri Army in an Exchange Operation	2016
Infographic Presenting Some Data on Enemy Losses Since the Beginning of the Russian Intervention	2016
Press Conference With the Conquerer Shaykh Abū Muḥammad al-Jawlānī	2015
Storming the Village of Bānṣ and the Fleeing of Iranian Forces In Front of the Muḥāhidīn	2015
What Is Your Impression of the Fierce Attacks Led By Russia and Iran Against the People of Syria?	2015
Battle of the Trench: The Conquest of the Abu al-Zuhur Military Airport	2015
Sufyān al-Muhājir: "So the Way of the Criminals Will Become Clear #3	2015
The Glorious	2015
Al-Sham: Graveyard of the Invaders	2015
Pledge of Allegiance From a Battalion of the Emigrant Muḥāhidīn in Ḥamāh	2015
The Increasing Number of Recruits for the Convoy of Jihad After the Russian Intervention	2015
Abu Muhammad al-Jawlani: The Russian Intervention... The Last Arrow	2015
Years of Deception: Who Is Splitting the Ranks?	2015
"The PKK Forces Targeted the Muslims and the Muḥāhidīn Upon the Road of the Only Supply Route For the City of Aleppo"	2015

Scenes From the Battle 'If God Should Aid You, No One Can Overcome You' in the City of Ḥarastā: Beginning of Storming the Fortifications of the Nuṣayrī Regime	2015
In the South: Patience and Constancy on the Front Lines	2015
Shaykh Abu Mujahid al-Masri: So the Way of the Criminals Will Become Clear #2	2015
Shaykh Abū ‘Abd Allah al-Shāmī: "The Subtleties in the Concept and Provisions of the Sects #5	2015
Front Lines of the Mujāhidīn Upon the PKK in al-Shaykh Maqsūd Neighborhood Inside Aleppo	2015
Syrian Refugee Camps in Jarūd 'Arsāl Between the Bombings and Injustices of the Lebanese Army and the Iranian Ḥizb al-Lāt	2015
The Mujahidin: Between the Dagger of the Shabihah and the Kharijites	2015
Report on a Kharijite Who Tried To Blow Himself Up Outside a Headquarters of the Mujāhidīn	2015
Shaykh Abu Malik al-Shami: Verily, Victory is With the Patient	2015
Sufyān al-Muhājir: "Reminder #3: That They Might Reflect Upon Its Verses	2015
Interview With Ibrahim Tiljah the Pilot That Defected From the Nusayri Regime	2015
Targeting a Group of the Militia Hizb al-Lat With a Concourse Missile Killing More Than 12 12 From Them	2015
The Raid of Liberation of the Shaykh Miskin City- Dara	2015
Message From the Shiah Prisoners to the Children of Their People in Lebanon	2015
The Beginning of the Entrance of the Mujahidin Into Jisr al-Shaghur City and Reaction From the Residents to It	2015
[Their] Assembly Will Be Defeated, and They Will Turn Their Backs [In Retreat] #6	2015
Abu Muhammad al-Jawlani: Victor From God and Conquest is Close	2015
Scenes From the Street Battles Waged By the Mujāhidīn in the Streets of the City of Idlib	2015
"The Way of Surviving in the Face of Conspiracies"	2015
Abu Muhammad al-Jawlani: The First Audio Interview: The Meeting Deals With the Latest Developments From the Reality of al-Sham	2014
Abu Muhammad al-Jawlani: For the People of Integrity, Sacrifice is Easy	2014
Cleansing of the Village of al-Rahjan -Hamah	2014
Abu Firas al-Suri: In Reality	2014
Abu Mariyyah al-Qahtani: Message to Our People in the East	2014
The Story of an American Muhājir in al-Shām: A Special Meeting With the Mujāhid Shahīd Abū Hurayrah al-Amrīkī	2014
The Raid Of Jabal al-Arbaʿīn	2014
And Sit In Wait For Them at Every Place of Ambush #6	2014
Abu Malik al-Shami: This is a Notification For the People	2014
But This is Their Manhaj #2	2014
And Sit In Wait For Them at Every Place of Ambush #5	2014
The Raid 'And Satisfy the Breasts of a Believing People' – Besieged Ḥoms	2014
Clashes in the City of Morek- Rural Hamah	2014
The Battle of the Liberation of Western al-Tal al-Āḥmar – Rural al-Qunayṭrah	2014
But This is Their Manhaj	2014
Conquest of Jīb Abū Maʿrūf and al-Samān Checkpoints – Northwest Tayyībah al-Imām in Rural Northern Ḥamāh	2014
An Interview with Shaykh Abu Sulayman al-Muhajir	2014

The Raid 'Striking the Fortifications' Storming and Liberating the Customs Office – Dar'ā	2014
Blowing Up al-Hilal Building	2014
Conquest of the Area Adra – Eastern Ghutah - Damascus	2014
Abu Abdallah al-Shami: But If They Had Done What They Were Instructed, It Would Have Been Better For Them	2014
Military Camp of Abu al-Ghadiyyah	2014
A Martyrdom Operation and An Attack on the Sites of the PKK in the Town of al-Manajir-Hasakah	2014
Abu Muhammad al-Jawlani: I Wish You Were Eulogizing Me	2014
Blessed Martyrdom Operation Upon al-Jalamah Checkpoint – Rural Ḥamāh	2014
Striking the Strongholds of the Shabīḥah in the Village of al-Rahijān in Two Martyrdom Operations – Ḥamāh	2014
Toward the Path of Empowerment: Cubs of Jabhat al-Nuṣrah in Ghūtah Eastern Damascus	2014
Liberating the National Hospital Area of Jasim-Dara	2014
And Sit In Wait For Them at Every Place of Ambush #4	2014
Abu Muhammad al-Jawlani: Fear God in the Field of al-Sham	2014
Cleansing of al-Kindi Hospital in Aleppo	2013
Liberation of al-Kindī Hospital – Aleppo	2013
The Conquest of Tameco and an Interview With the Martyr Shamil al-Ansari in Eastern Ghutah	2013
Epic Cleansing in the Neighborhood of al-Rashidiyyah	2013
And Sit In Wait For Them at Every Place of Ambush #3	2013
Our Manhaj and Our Aqidah: A Meeting With Dr. Sami al-Aridi	2013
The Determination of Men	2013
Abu Muhammad al-Jawlani: An Eye For an Eye	2013
And Sit In Wait For Them at Every Place of Ambush #2	2013
The Military Camp of Jabhat al-Nusrah	2013
Abu Muhammad al-Jawlani: The Coming Days Will Be Better than Past Ones	2013
And Sit In Wait For Them at Every Place of Ambush #1	2013
Abu Muhammad al-Jawlani: About the Fields of al-Sham	2013

Ek 4: Nusra Cephesi'nin şüphelisi olduğu can kaybına yol açan saldırılar (2013 nisan-2016 Temmuz)⁵⁷⁰

Eylem Tarihi (ay/yıl)	Eylemin Gerçekleştiği Yer
Nisan 2013	Kafr Deal (Halep)
Mayıs 2013	Neyreb (Halep)
Mayıs 2013	Kisva (Rif Şam)
Haziran 2013	Şam
Haziran 2013	Halep
Haziran 2013	Hatla (Deyrezzor)
Haziran 2013	Halep
Haziran 2013	Şam
Haziran 2013	Şam
Temmuz 2013	Deyr Atiye (Rif Şam)
Temmuz 2013	Han Asal (Halep)
Ağustos 2013	Şam
Ağustos 2013	Katana (Rif Şam)
Ağustos 2013	Hama
Eylül 2013	Malula (Rif Şam)
Eylül 2013	Malula (Rif Şam)
Eylül 2013	Maksar el-Hisan (Humus)
Ekim 2013	Deyrezzor
Ekim 2013	Meliha (Rif Şam)
Ekim 2013	Hama
Ekim 2013	Suk Vadi Barada (Rif Şam)
Kasım 2013	Nabak (Rif Şam)
Kasım 2013	Nabak (Rif Şam)
Kasım 2013	Deyr Atiye (Rif Şam)
Aralık 2013	Şam
Ocak 2014	Ruhcan (Hama)
Şubat 2014	Halep
Şubat 2014	Ma'an (Hama)
Şubat 2014	Halep
Nisan 2014	Humus
Nisan 2014	Humus
Nisan 2014	Humus
Nisan 2014	Humus
Nisan 2014	Kafr Zita (Hama)
Nisan 2014	Halep
Nisan 2014	Humus
Nisan 2014	Humus
Mayıs 2014	Bureyc er-Rih (Halep)
Mayıs 2014	Meliha (Rif Şam)
Mayıs 2014	Humus
Mayıs 2014	Humus
Mayıs 2014	Cebel el-Erbain (Hama)
Temmuz 2014	Ruhcan (Hama)

⁵⁷⁰ Bu tablonun oluşturulmasında kaynak olarak GTD (Global Terrorism Database) veritabanı kullanılmıştır.

Temmuz 2014	Halep
Temmuz 2014	Humus
Ağustos 2014	Cibbe (Rif Şam)
Ağustos 2014	Bilinmiyor
Ağustos 2014	Kuneytra
Eylül 2014	Şam
Ekim 2014	Humus
Ekim 2014	Humus
Ekim 2014	İdlib
Kasım 2014	Kafr Havar (Rif Şam)
Kasım 2014	Beyt Cin (Rif Şam)
Kasım 2014	Beyt Tema (Rif Şam)
Kasım 2014	Şam
Kasım 2014	İrbın (Rif Şam)
Aralık 2014	Maarat Numan (İdlib)
Aralık 2014	Hamidiye Askeri Üssü (İdlib)
Aralık 2014	Furklus (Humus)
Ocak 2015	Falita (Rif Şam)
Ocak 2015	Nubl (Halep)
Ocak 2015	Zahra (Halep)
Ocak 2015	Ebu Zuhur (İdlib)
Ocak 2015	Şeyh Miskın (Dera)
Şubat 2015	Şam
Şubat 2015	Nubl (Halep)
Şubat 2015	Ebu Zuhur (İdlib)
Şubat 2015	Halep
Şubat 2015	Seyyide Zeyneb (Rif Şam)
Mart 2015	Halep
Mart 2015	Durin (Rif Şam)
Mart 2015	Deyr Sünbül (İdlib)
Mart 2015	Bakka (Suveyde)
Mart 2015	İdlib
Mart 2015	İdlib
Mart 2015	Şam
Nisan 2015	Cisr eş-Şugur (İdlib)
Nisan 2015	Cisr eş-Şugur (İdlib)
Nisan 2015	Cisr eş-Şugur (İdlib)
Nisan 2015	İştebrak (İdlib)
Nisan 2015	Musaybin (İdlib)
Mayıs 2015	Şam
Mayıs 2015	Assal el-Vard (Rif Şam)
Mayıs 2015	Cibbe (Rif Şam)
Mayıs 2015	Falita (Rif Şam)
Mayıs 2015	Cisr eş-Şugur (İdlib)
Haziran 2015	Bilinmiyor
Haziran 2015	Basankul (İdlib)
Haziran 2015	Nahle (İdlib)
Haziran 2015	Sankara (İdlib)
Haziran 2015	Aynata (İdlib)
Haziran 2015	Kafr Şalaya (İdlib)
Haziran 2015	Bilinmiyor

Haziran 2015	Kalb Luvze (İdlib)
Temmuz 2015	Halep
Temmuz 2015	Bilinmiyor
Ağustos 2015	Kefraya (İdlib)
Ağustos 2015	Fua (İdlib)
Ağustos 2015	Fua (İdlib)
Ağustos 2015	Ebu Zuhur (İdlib)
Eylül 2015	Suveyde
Eylül 2015	Ebu Zuhur (İdlib)
Eylül 2015	Fua (İdlib)
Eylül 2015	Kefraya (İdlib)
Kasım 2015	Lazkiye
Kasım 2015	Lazkiye
Kasım 2015	Halep
Kasım 2015	Tanab (Halep)
Aralık 2015	Başköy (Halep)
Aralık 2015	Humus
Mart 2016	Kinsibbe (Lazkiye)
Mart 2016	Halep
Mart 2016	Mugayr (Hama)
Mart 2016	Hamamiye (Hama)
Mart 2016	Bureydic (Hama)
Mart 2016	Ma'an (Hama)
Nisan 2016	El-Eis (Halep)
Nisan 2016	Halep
Nisan 2016	Halep
Nisan 2016	Halep
Nisan 2016	Tel Rıfat (Halep)
Mayıs 2016	Halep
Mayıs 2016	Halep
Mayıs 2016	Halep
Mayıs 2016	Halep
Mayıs 2016	Halep
Mayıs 2016	Han Tuman (Halep)
Mayıs 2016	Zara (Hama)
Haziran 2016	Zeytan (Halep)
Haziran 2016	Halsa (Halep)
Haziran 2016	Halep
Temmuz 2016	Ceyrud (Rif Şam)
Temmuz 2016	Halep
Temmuz 2016	Halep

Ek 5: Daeş'in şüphelisi olduğu can kaybına yol açan saldırılar (2013 nisan- 2016 Temmuz)⁵⁷¹

Eylem Tarihi (ay/yıl)	Eylemin Gerçekleştiği Yer
2013 Temmuz	Sabbura (Rif Şam)
2013 Temmuz	Şam
2013 Temmuz	Kamişlı
2013 Ağustos	Halep
2013 Ağustos	Minnag Hava Üssü (Halep)
2013 Ağustos	Bilinmiyor
2013 Ağustos	Halep
2013 Eylül	Secu (Halep)
2013 Eylül	Rakka
2013 Ekim	Bilinmiyor
2013 Kasım	Nabak (Rif Şam)
2013 Kasım	Nabak (Rif Şam)
2013 Kasım	Deyr Atiye (Rif Şam)
2013 Aralık	Bilinmiyor
2013 Aralık	Kamişlı
2013 Aralık	Halep
2013 Aralık	Dana (İdlib)
2014 Ocak	El-Bab (Halep)
2014 Ocak	Carablus (Halep)
2014 Ocak	Carablus (Halep)
2014 Ocak	Çobanbey (Halep)
2014 Şubat	Humus
2014 Şubat	Halep
2014 Şubat	Selame (Halep)
2014 Şubat	Atme (İdlib)
2014 Mart	Rakka
2014 Mart	Kamişlı
2014 Nisan	Selemiye (Hama)
2014 Nisan	Rakka
2014 Mayıs	Selame (Halep)
2014 Mayıs	Rasulayn (Haseke)
2014 Haziran	Meliha (Rif Şam)
2014 Haziran	Mayadin (Deyrezzor)
2014 Haziran	Huveyc (Deyrezzor)
2014 Haziran	Duma (Rif Şam)
2014 Haziran	Deyr Hafir (Halep)
2014 Temmuz	Deyrezzor
2014 Temmuz	Haseke
2014 Temmuz	Tabka (Rakka)
2014 Temmuz	Tedmür (Humus)
2014 Temmuz	Halep
2014 Temmuz	Rakka
2014 Temmuz	Haseke

⁵⁷¹ Bu tablonun oluşturulmasında kaynak olarak GTD (Global Terrorism Database) veritabanı kullanılmıştır.

2014 Ağustos	Selemiye (Hama)
2014 Ağustos	Bilinmiyor
2014 Ağustos	Şam
2014 Ağustos	Mayadin (Deyrezzor)
2014 Ağustos	Mare (Halep)
2014 Ağustos	Bilinmiyor
2014 Ağustos	Muhasan (Deyrezzor)
2014 Ağustos	Mayadin (Deyrezzor)
2014 Ağustos	Cedid Akide (Deyrezzor)
2014 Eylül	Şula (Deyrezzor)
2014 Eylül	Rakka
2014 Eylül	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Eylül	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Eylül	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Ekim	Carablus (Halep)
2014 Ekim	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Ekim	Haseke
2014 Ekim	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Ekim	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Ekim	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Ekim	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Ekim	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Ekim	El-Bab (Halep)
2014 Ekim	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Ekim	Bilinmiyor
2014 Ekim	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Ekim	Elbu Kemal (Deyrezzor)
2014 Ekim	İdlib
2014 Ekim	Şaer (Humus)
2014 Ekim	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Kasım	Rakka
2014 Kasım	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Kasım	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Kasım	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Aralık	Deyrezzor
2014 Aralık	Deyrezzor
2014 Aralık	Bilinmiyor
2014 Aralık	Bilinmiyor
2014 Aralık	Rakka
2014 Aralık	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Aralık	Ayn el-Arab (Halep)
2014 Aralık	Furklus (Hama)
2015 Ocak	Ayn el-Arab (Halep)
2015 Ocak	Meskene (Halep)
2015 Ocak	Katme (Halep)
2015 Ocak	Ayn el-Arab (Halep)
2015 Ocak	Mayadin (Deyrezzor)
2015 Ocak	Ayn el-Arab (Halep)
2015 Ocak	Mare (Halep)
2015 Ocak	Savran (Halep)
2015 Ocak	İdlib

2015 Ocak	Bilinmiyor
2015 Şubat	Haseke
2015 Mart	Rasulayn (Haseke)
2015 Mart	Hirbet Tiyas (Humus)
2015 Mart	Haseke
2015 Mart	Bilinmiyor
2015 Mart	Şeyh Hilal (Hama)
2015 Mart	Şam
2015 Mart	Mebuca (Hama)
2015 Nisan	Şam
2015 Nisan	Mare (Halep)
2015 Nisan	Havar Kilis (Halep)
2015 Nisan	Şam
2015 Nisan	Umm Tebahir (Humus)
2015 Nisan	Halhala (Suveyde)
2015 Nisan	Tel Temr (Haseke)
2015 Nisan	Halep
2015 Nisan	Bilinmiyor
2015 Mayıs	Haseke
2015 Mayıs	Haseke
2015 Mayıs	Haseke
2015 Mayıs	Haseke
2015 Mayıs	Deyrezzor
2015 Mayıs	Kuveyris (Halep)
2015 Mayıs	Deyrezzor
2015 Mayıs	Humus
2015 Mayıs	Humus
2015 Mayıs	Suhne (Humus)
2015 Mayıs	Amirye (Humus)
2015 Mayıs	Suhne (Humus)
2015 Mayıs	Huleyhile (Humus)
2015 Mayıs	Tedmür (Humus)
2015 Mayıs	Tedmür (Humus)
2015 Mayıs	Hakaf (Suveyde)
2015 Mayıs	Tedmür (Humus)
2015 Mayıs	Tedmür (Humus)
2015 Mayıs	Haseke
2015 Mayıs	Haseke
2015 Haziran	Haseke
2015 Haziran	Haseke
2015 Haziran	Haseke
2015 Haziran	Kuveyris (Halep)
2015 Haziran	Kamışlı (Haseke)
2015 Haziran	Kasra (Deyrezzor)
2015 Haziran	Haseke
2015 Haziran	Haseke
2015 Haziran	Haseke
2015 Haziran	Mayadin (Deyrezzor)
2015 Haziran	Ceb el-Cerrah (Humus)
2015 Haziran	Haseke
2015 Haziran	Ayn el-Arab (Halep)

2015 Haziran	Bark Butan (Halep)
2015 Haziran	Haseke
2015 Haziran	Şeyh Hilal (Hama)
2015 Haziran	Şeyh Hilal (Hama)
2015 Haziran	Şeyh Hilal (Hama)
2015 Haziran	Haseke
2015 Haziran	Haseke
2015 Haziran	Haseke
2015 Haziran	Bilinmiyor
2015 Haziran	Bilinmiyor
2015 Haziran	Tel Abyad (Rakka)
2015 Haziran	Mayadin (Deyrezzor)
2015 Temmuz	Zahra (Halep)
2015 Temmuz	Halep
2015 Temmuz	Halep
2015 Temmuz	Halep
2015 Temmuz	Eriha (İdlib)
2015 Temmuz	Ayn el-Arab (Halep)
2015 Temmuz	Ayn İssa (Rakka)
2015 Temmuz	Tifur (Humus)
2015 Temmuz	Cihar (Humus)
2015 Temmuz	Ayn el-Arab (Humus)
2015 Temmuz	Rakka
2015 Temmuz	Tedmür (Humus)
2015 Temmuz	Sarin (Halep)
2015 Ağustos	Tiyas (Humus)
2015 Ağustos	Karyateyn (Humus)
2015 Ağustos	Karyateyn (Humus)
2015 Ağustos	Karyateyn (Humus)
2015 Ağustos	Bilinmiyor
2015 Ağustos	Kamışlı (Haseke)
2015 Ağustos	Rasulayn (Haseke)
2015 Ağustos	Kuveyris (Halep)
2015 Ağustos	Şam
2015 Ağustos	Mare (Halep)
2015 Ağustos	Tel Rıfat (Halep)
2015 Eylül	Deyrezzor
2015 Eylül	Şam
2015 Eylül	Şam
2015 Eylül	Haseke
2015 Eylül	Haseke
2015 Eylül	Haseke
2015 Eylül	Rasulayn (Haseke)
2015 Eylül	Rasulayn (Haseke)
2015 Ekim	Kuveyris (Halep)
2015 Ekim	Hreytan (Halep)
2015 Ekim	Deyrezzor
2015 Ekim	Tedmür (Humus)
2015 Kasım	Hatuniye (Haseke)
2015 Kasım	El-Hol (Haseke)
2015 Kasım	Halep

2015 Kasım	Tel Abyad (Rakka)
2015 Kasım	Deyrezzor
2015 Kasım	Tel Aran (Halep)
2015 Kasım	Tedmür (Humus)
2015 Aralık	Tel Temr (Haseke)
2015 Aralık	Tel Temr (Haseke)
2015 Aralık	Tel Temr (Haseke)
2015 Aralık	Humus
2015 Aralık	Humus
2015 Aralık	İdlib
2015 Aralık	Deyrezzor
2015 Aralık	Deyrezzor
2015 Aralık	Humus
2015 Aralık	Humus
2015 Aralık	Kamışlı (Haseke)
2015 Aralık	Kamışlı (Haseke)
2016 Ocak	Menbic (Halep)
2016 Ocak	Rakka
2016 Ocak	Tuk el-Milh (Haseke)
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Bughayliye (Deyrezzor)
2016 Ocak	Ayyaş (Deyrezzor)
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Kamışlı (Haseke)
2016 Ocak	Halep
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Deyrezzor
2016 Ocak	Humus
2016 Ocak	Humus
2016 Ocak	Seyyide Zeyneb (Rif Şam)
2016 Ocak	Seyyide Zeyneb (Rif Şam)
2016 Şubat	Merc Havkha (Lazkiye)
2016 Şubat	Şam
2016 Şubat	Seyyide Zeyneb (Rif Şam)
2016 Şubat	Humus
2016 Şubat	Zahra (Humus)
2016 Şubat	Şeddadi (Haseke)
2016 Şubat	Seyyide Zeyneb (Rif Şam)
2016 Şubat	Tel Abyad (Rakka)
2016 Şubat	Deyrezzor
2016 Şubat	Selemiye (Hama)
2016 Şubat	Teeba (Hama)
2016 Mart	El-İşha (Kuneytra)

2016 Mart	Hama
2016 Mart	Tasil (Dera)
2016 Nisan	Rakka
2016 Nisan	Mansura (Rakka)
2016 Nisan	Deyrezzor
2016 Nisan	Deyrezzor
2016 Nisan	Dumeyr (Rif Şam)
2016 Nisan	Şam
2016 Nisan	Azez (Halep)
2016 Nisan	Azez (Halep)
2016 Nisan	Diyabiye (Şam)
2016 Nisan	Kamışlı (Haseke)
2016 Mayıs	Muharrem (Humus)
2016 Mayıs	Muharrem (Humus)
2016 Mayıs	Elbu Kemal (Deyrezzor)
2016 Mayıs	Deyrezzor
2016 Mayıs	Kamışlı (Haseke)
2016 Mayıs	Tedmür (Humus)
2016 Mayıs	Kamışlı (Haseke)
2016 Mayıs	Kamışlı (Haseke)
2016 Mayıs	Kamışlı (Haseke)
2016 Mayıs	Tel Temr (Haseke)
2016 Mayıs	Tartus
2016 Mayıs	Ceble (Lazkiye)
2016 Mayıs	Ceble (Lazkiye)
2016 Mayıs	Ceble (Lazkiye)
2016 Mayıs	Tartus
2016 Mayıs	Tartus
2016 Haziran	Seyyide Zeyneb (Rif Şam)
2016 Haziran	Seyyide Zeyneb (Rif Şam)
2016 Haziran	Kamışlı (Haseke)
2016 Haziran	Hama
2016 Haziran	Menbic (Halep)
2016 Haziran	Tel Abyad (Rakka)
2016 Temmuz	Haseke
2016 Temmuz	Tedmür (Humus)
2016 Temmuz	Kamışlı (Haseke)
2016 Temmuz	Kamışlı (Haseke)
2016 Temmuz	Buyir (Halep)

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Ömer Behram ÖZDEMİR	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölümü	Uluslararası İlişkiler
Yüksek Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler
Programı	Uluslararası İlişkiler
Makale ve Bildiriler	
<ol style="list-style-type: none">1. Gürler, R. T. , Özdemir, Ö. B. "El Kaide'den Post-Kaide'ye Dönüşüm: IŞİD". Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi 1 (2014): 113-1542. Özdemir, Ömer Behram, and Recep Tayyip Gürler. "Path to Become a State: From Jama'at Al-Tawhid Wal-Jihad to the Islamic State." Non-State Armed Actors in the Middle East, 2017, 121–46.	